

ISSN 2079-9330

ҰЛТТЫҚ ТӘРБИЕ

РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-КӨПШІЛІК ЖУРНАЛ

6 (8) 2011

БАС РЕДАКТОР

С.Ж. ПРӘЛИЕВ

Абай атындағы ҚазҰПУ ректоры, педагогика ғылымдарының докторы, профессор,
ҚР ҰҒА құрметті мүшесі

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ:

Нуриев М.А. — Абай ат. ҚазҰПУ Жаңартпа технологиялар және білім беру мазмұнын ҒЗИ директоры, ҚР Жоғары мектебіне еңбегі сіңген қызметкер, профессор, бас редактордың бірінші орынбасары; **Төлеубекова Р.К.** — Абай ат. ҚазҰПУ "Ұлттық тәрбие" кафедрасының кафедра меңгерушісі, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, бас редактордың орынбасары; **Сейсенбаева Ж.А.** — Абай ат. ҚазҰПУ Жаңартпа технологиялар және білім беру мазмұнын ҒЗИ оқу үдерісін жетілдіру бөлімінің басшысы, филология ғылымдарының кандидаты, жауапты редактор; **Айтбаев Ө.А.** — Халықаралық "Қазақтілі" қоғамының президенті, Тіл білімі институты ғылыми-терминологиялық орталығының бас ғылыми қызметкері, филология ғылымының докторы, профессор; **Айталы А.** — Қазақ заң гуманитарлық университетінің әлеуметтік психологиялық пәндер кафедрасының профессоры, философия ғылымдарының докторы, профессор; **Әлмұхамбетов Б.А.** — Абай ат. ҚазҰПУ көркем сурет-графика факультетінің деканы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Ы.Алтынсарин ат. Ұлттық Білім академиясының академигі; **Нүкетаева Д.Ж.** — Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университетінің ректоры, педагогика ғылымдарының кандидаты; **Баймырзаев Қ.М.** — Қостанай мемлекеттік педагогикалық институтының ректоры, география ғылымдарының докторы, профессор; **Бөлеев Қ.** — Тараз мемлекеттік педагогикалық институтының "Педагогика және этнопедагогика" кафедрасының меңгерушісі, педагогика ғылымдарының докторы, профессор; **Бейсенова Ә.С.** — Абай ат. ҚазҰПУ-нің «География және экологиядан ғылыми-әдістемелік орталығының» меңгерушісі, география ғылымдарының докторы, профессор, ҚР Ұлттық Ғылым Академиясының академигі; **Бейсенбаева А.А.** — Абай ат. ҚазҰПУ "Ұлттық тәрбие" кафедрасының профессоры, педагогика ғылымдарының докторы, профессор; **Берікханова А.Е.** — Абай ат. ҚазҰПУ "Ұлттық тәрбие" кафедрасының доценті, педагогика ғылымдарының кандидаты, доцент; **Ғаббасов С.** — жазушы, КСРО Денсаулық сақтау ісінің үздігі, медицина және педагогика ғылымдарының докторы, профессор; **Есім Ғ.** — ҚР сенат депутаты, философия ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі; **Жарықбаев Қ.К.** — Т.Т.Тәжібаев атындағы этнопсихология және этнопедагогика орталығының директоры, педагогика ғылымдарының докторы, психология ғылымдарының докторы, профессор; **Қирабаев С.С.** — М.Әуезов ат. Әдебиет және өнер институтының бас ғылыми қызметкері, Абай ат. ҚазҰПУ ректор кеңесшісі, филология ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі; **Қасқабасов С.А.** — М.Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институтының директоры, филология ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі; **Шаханова Р.Ә.** — Абай атындағы ҚазҰПУ магистрантура және докторантура PhD институтының филология мамандықтар кафедрасының меңгерушісі, п.ғ.д., профессор; **Қыдырәлиев Д.** — ҚР Президент Әкімшілігінің сарапшысы, философия ғылымдарының докторы; **Қозыбаев І.М.** — ҚР Мәдениет министрлігінің Мәдениет Комитетінің төрағасы, тарих ғылымдарының докторы, профессор; **Қалиев С.Қ.** — Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университетінің Жалпы педагогика кафедрасының профессоры, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, академик; **Қойгелдиев М.Қ.** — Абай ат. ҚазҰПУ Магистратура және докторантура PhD институтының Гуманитарлық мамандықтар кафедрасының меңгерушісі, тарих ғылымдарының докторы, профессор; **Ізгілеуова С.Д.** — Абай атындағы ҚазҰПУ-нің «Абайтану» ғылыми зерттеу орталығының жетекші ғылыми қызметкері, филология ғылымдарының докторы; **Есполов Т.И.** — Қазақ ұлттық аграрлық университетінің ректоры, экономика ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі; **Колумбаева Ш.Ж.** — педагогика ғылымдарының кандидаты, Абай ат. ҚазҰПУ "Ұлттық тәрбие" кафедрасының профессоры; **Мырзахметов М.** — Абай ат. ҚазҰПУ жанындағы "Абайтану ғылыми-зерттеу орталығының" директоры, филология ғылымдарының докторы, профессор; **Мұтанов Ғ.М.** — әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің ректоры, техника ғылымдарының докторы, профессор; **Молдабеков Ж.Ж.** — философия ғылымдарының докторы, әл-Фараби ат. ҚазҰУ мәдени-антропология кафедрасының профессоры, Әлеуметтік академиясының академигі, Халықаралық акмиологиялық академиясының академигі; **Нәрібаев К.Н.** — Абай атындағы ҚазҰПУ Ректорының кеңесшісі, экономика ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі; **Сарыбеков М.Н.** — ҚР Білім және ғылым вице-министрі, педагогика ғылымдарының докторы, профессор; **Сманов Б.Ө.** — ҚР Білім және ғылым министрі Білім беру жүйесінің басшы және ғылыми педагогикалық кадрларының біліктілігін арттыратын Республикалық институтының директоры, педагогика ғылымдарының докторы, профессор; **Саңғылбаев О.С.** — Абай атындағы ҚазҰПУ "Жалпы және қолданбалы психология кафедрасының" кафедра меңгерушісі, психология кафедрасының профессоры, п.ғ.д.; **Табылдиев Ә.Т.** — әл-Фараби ат. ҚазҰУ профессоры, педагогика ғылымдарының докторы, профессор; **Түрікпенов Ж.** — Абай ат. ҚазҰПУ Магистратура және докторантура PhD институтының педагогикалық мамандықтар кафедрасының профессоры, педагогика ғылымдарының кандидаты, Қазақ Гуманитарлық академиясының академигі; **Шолпанқұлова Г.К.** — Абай ат. ҚазҰПУ "Ұлттық тәрбие" кафедрасының доценті, педагогика ғылымдарының кандидаты; **Құрманғали А.К.** — жауапты хатшы.

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР

С.Ж. ПРАЛИЕВ

Ректор КазНПУ имени Абая, доктор педагогических наук, профессор,
почетный член НАН РК

СОСТАВ РЕДАКЦИОННОГО СОВЕТА:

Нуриев М.А. — директор НИИ инновационных технологий и содержания образования КазНПУ им. Абая, профессор, Заслуженный работник высшей школы РК, первый заместитель главного редактора; **Толеубекова Р.К.** — зав. кафедрой "Национальное воспитание" КазНПУ им. Абая, доктор педагогических наук, профессор, заместитель главного редактора; **Сейсенбаева Ж.А.** — руководитель отдела исследования, разработки и совершенствования уровней образовательного процесса и их содержания НИИ инновационных технологий и содержания образования КазНПУ им. Абая, кандидат филологических наук, ответственный редактор; **Айтбаев О.А.** — президент международного сообщества "Қазақ тілі", главный научный сотрудник Научно-терминологического центра института языкового образования, доктор филологических наук, профессор; **Айталы А.** — профессор кафедры социально-психологических дисциплин Казахского юридического гуманитарного университета, доктор философских наук, профессор; **Альмухамбетов Б.А.** — декан художественно-графического факультета КазНПУ им. Абая, доктор педагогических наук, профессор, академик Академии Образования им. Ы. Алтынсарина; **Нукетаева Д.Ж.** — ректор Казахского Государственного женского педагогического университета, кандидат педагогических наук; **Баймырзаев К.М.** — ректор Костанайского государственного педагогического института, доктор географических наук, профессор; **Болеев К.** — зав. кафедрой "Педагогика и этнопедагогика" Таразского Государственного Педагогического Института, доктор педагогических наук, профессор; **Бейсенова А.С.** — зав. кафедрой «Научно-методический центр по географии и экологии», доктор педагогических наук, профессор, академик НАН РК; **Бейсенбаева А.А.** — профессор кафедры "Национальное воспитание" КазНПУ им. Абая, доктор педагогических наук; **Берикханова А.Е.** — доцент кафедры "Национальное воспитание" КазНПУ им. Абая, кандидат педагогических наук; **Габбасов С.** — писатель, Заслуженный работник здравоохранения СССР, доктор медицинских и педагогических наук, профессор; **Есим Г.** — депутат сената РК, доктор философских наук, профессор, академик НАН РК; **Жарыкбаев К.К.** — директор Центра этнопсихологии и этнопедагогике имени Т.Т. Жарыкбаева, доктор педагогических наук, доктор психологических наук, профессор; **Кирабаев С.С.** — советник ректора КазНПУ им. Абая, главный научный сотрудник Института литературы и искусства им. М. Ауезова, доктор филологических наук, профессор, академик НАН РК; **Каскабасов С.А.** — директор Института литературы и искусства имени М. Ауезова, доктор филологических наук, профессор, академик НАН РК; **Шаханова Р.А.** — зав. кафедрой филологических специальностей Института Магистратуры и докторантуры PhD КазНПУ им. Абая, доктор педагогических наук, профессор; **Кыдыралиев Д.** — эксперт администрации Президента, доктор философских наук; **Козыбаев И.М.** — председатель Комитета культуры Министерства культуры и информации РК, доктор исторических наук, профессор; **Калиев С.К.** — профессор кафедры "Общей педагогики" Казахского Государственного женского педагогического университета, доктор педагогических наук, профессор, академик; **Койгелдиев М.К.** — зав. кафедрой гуманитарных специальностей Института Магистратуры и докторантуры PhD КазНПУ им. Абая, доктор исторических наук, профессор; **Кусаинов А.** — зав. кафедрой "Педагогика и психология" Казахского Государственного женского педагогического университета, доктор педагогических наук, профессор; **Есполов Т.И.** — ректор Казахского национального аграрного университета, доктор экономических наук, профессор, академик НАН РК; **Изтилеова С.Д.** — ведущий научный сотрудник НИЦ Абаяведения КазНПУ имени Абая, доктор филологических наук; **Колумбаева Ш.Ж.** — профессор кафедры "Национальное воспитание" КазНПУ им. Абая, кандидат педагогических наук; **Мырзахметов М.** — директор НИЦ Абаяведения КазНПУ им. Абая, доктор филологических наук, профессор; **Мутанов Г.М.** — ректор Казахского национального Университета имени аль-Фараби, доктор технических наук, профессор; **Молдабеков Ж.Ж.** — профессор кафедры "Культурной антропологии" КазНУ им. Аль-Фараби, доктор философских наук, академик Социальной академии, академик Академии Международной акмнологии; **Нарибаев К.Н.** — советник ректора КазНПУ им. Абая, доктор экономических наук, профессор, академик НАН РК; **Сарыбеков М.Н.** — вице-министр образования и науки РК, доктор педагогических наук, профессор; **Сманов Б.О.** — директор Республиканского института повышения квалификации научно-педагогических кадров, доктор педагогических наук, профессор; **Сангылбаев О.С.** — зав. кафедрой "Общей и прикладной психологии" КазНПУ им. Абая, доктор психологических наук, и.о. профессора; **Табылдиев А.Т.** — профессор КазНУ им. аль-Фараби, доктор педагогических наук; **Туркпенов Ж.** — профессор кафедры педагогических специальностей Института Магистратуры и докторантуры PhD КазНПУ им. Абая, кандидат педагогических наук, академик Академии гуманитарных наук; **Шолпанкулова Г.К.** — доцент кафедры "Национальное воспитание" КазНПУ им. Абая, кандидат педагогических наук; **Курмангали А.К.** — ответственный секретарь.

EDITOR-IN-CHIEF

S.ZH. PRALIEV

the rector of KazNPU named after Abai, the doctor of pedagogical sciences, the professor,
dear member of NAS RK

EDITORIAL STAFF:

Nuriev M.A. — the director of scientific research institute of innovative technologies and content of education of KazNPU named after Abai, candidate of technical science, the professor, the deserved worker of the higher school of RK, the first deputy of the editor-in-chief; **Toleubekova R.K.** — the university chair of «National education» of KazNPU named after Abai, the doctor of pedagogical sciences, the professor, the second deputy of the editor-in-chief; **Seysenbaeva Zh.A.** — the chief of department development of educational process of scientific research institute of innovative technologies and content of education of KazNPU named after Abai, the candidate of philological science, the managing editor; **Aytbaev O.A.** — the president of the international community «Қазақ тілі», the main scientific employee of the Scientifically-terminological centre of Institute of language education, the doctor of philology, the professor; **Aytaly A.** — the professor of chair of socially-psychological disciplines of the Kazakh Law Humanitarian University, the doctor of philosophy; **Almukhambetov B.A.** — the dean of art-graphic faculty KazNPU named after Abai, the doctor of pedagogical sciences, the professor, the academician of National Knowledge Academy named after Y.Altynsarina; **Nuketaeva D.Zh.** — rector of Kazakh State Female Pedagogical University, the candidate of pedagogical sciences; **Baymyrzaev K.M.** — the rector of Kostanaysk State Pedagogical Institute, the doctor of geographical sciences, the professor; **Boleev K.** — the university chair of "Pedagogics and ethnopedagogics" of Taraz State Pedagogical Institute, the doctor of pedagogical science, professor; **Beysenova A.S.** — the chair of sub department «the Scientifically-methodical centre on geography and ecology», the doctor of pedagogical sciences, the professor, the academician of NAS RK; **Beysenbaeva A.A.** — professor of a chair "National education" of KazNPU named after Abai, the doctor of pedagogical sciences, the professor; **Berikhanova A.E.** — the associate professor of a chair "National education" of KazNPU named after Abai, the candidate of pedagogical sciences; **Gabbasov C.** — the writer, the deserved worker of public health services SSSR, the doctor of medical and pedagogical sciences, the professor; **Esim G.** — the deputy of senate of RK, the doctor of philosophic sciences, the professor, the academician of NAS RK; **Zharykbaev K.K.** — the director of the ethnopsychology and ethnopedagogics center named after Tazhibayeva T.T., the doctor of pedagogical sciences, the doctor of psychological sciences, the professor; **Kirabaev S.S.** — the chancellor adviser of KazNPU named after Abai, the mail scientist of the Literature Institute named after M. Auezov, professor of the chair "Kazakh literature" of KazNPU named after Abai, the doctor of philology, the academician of NAS RK; **Kaskabasov S.A.** — the director of Literature Institute named after M. Auezov, the academician of NAS RK, the doctor of philology science, the professor; **Shahanova R.A.** — the university chair of philological specialties of PhD studies and magistracy Institute of KazNPU named after Abai, the doctor of pedagogical sciences, the professor; **Kydyraliev D.** — the expert of Presidential Administration, the doctor of philosophy; **Kozybaev I.M.** — the chairman of Culture committee of the Ministry of culture and information RK, the doctor of historical sciences, the professor; **Kaliev S.K.** — the professor of the chair "General pedagogic" of Kazakh State Female Pedagogical University, the doctor of pedagogical sciences, the professor, academic; **Koygeldiev M.K.** — the university chair of humanitarian specialties of PhD studies and magistracy Institute of KazNPU named after Abai, the doctor of historical sciences, the professor; **Kusainov A.** — the university chair of "Pedagogics and psychology" of the Kazakh State Female Pedagogical University, the doctor of pedagogical sciences, the professor; **Espolov T.I.** — the rector of Kazakh national agrarian university, the doctor of economical sciences, the professor, the academician of NAS RK; **Iztileuova S.D.** — the chief scientific collaborator of the research center Abai-studies under KazNPU named after Abai, the doktor of philological sciences; **Kolumbaeva Sh.Zh.** — professor of KazNPU named after Abai, the candidate of pedagogical sciences; **Myrzakhmetov M.** — the director of the research center Abai-studies under KazNPU named after Abai, the doctor of philology, the professor; **Mutanov G.M.** — the rector of the Kazakh National University named after al-Farabi, the doctor of technical science, the professor; **Moldabekov Zh.Zh.** — the academician of social academy, the academician of Academy International acmyology, the doctor of philosophic sciences, the professor of the chair "Cultural anthropology" of KazNU named after Al-Farabi; **Naribaev K.N.** — rector adviser of KazNPU named after Abai, the doctor of economics, the professor, the academician of NAS RK; **Sarybekov M.N.** — the vice-minister of education and science of RK, the doctor of pedagogical sciences, the professor; **Smanov B.U.** — the director of Republican institute of improvement of professional qualification of the scientific-pedagogical personnel, the doctor of pedagogical sciences, the professor; **Sangylbaev O.S.** — the university chair of the "General and applied psychology" of KazNPU named after Abai, the doctor of psychological sciences, the acting professor; **Tabyldiev A.T.** — the doctor of pedagogical sciences, the professor of KazNU named after Al-Farabi; **Turikpenov Zh.** — the professor of chair of pedagogical specialties in the Institute of magistracy and doctoral PhD candidacy of KazNPU named after Abai, the candidate of pedagogical sciences, the academician of Academy of the humanities; **Sholpankulova G.K.** — the associate professor of a chair "National education" of KazNPU named after Abai, the candidate of pedagogical sciences; **Kurmangali A.K.** — the executive secretary.

Меншік иесі: Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті

Журнал Қазақстан Республикасы Мәдениет және ақпарат министрлігінде 2010 жылдың 4-ші
ақпанында тіркеліп, №10674-Ж куәлігі берілді.

© Абай атындағы ҚазҰПУ, 2010

*Біздің бағымызға бас боп қонған
Мәделіздіктен асқан ешқандай қиындық жоқ.*

Н.Назарбаев

ҚҰРМЕТТІ «ҰЛТТЫҚ ТӘРБИЕ» ЖУРНАЛЫНЫҢ ОҚЫРМАНДАРЫ!

Жоғары оқу орындары үшін республикалық ғылыми-көпшілік «Ұлттық тәрбие» журналының оқырмандары арасында алар орнының айрықша екенін атап өткім келеді. Олай дейтінім, мектеп пар-тасынан бастап, жоғары оқу орындарына дейін ұлттық ұстанымыздың өзектілігі мен негізі болып отырған ұлттық тәрбиенің әрдайым дараланып тұратынын халқымыз жақсы біледі.

Сондықтан ұлттық менталитетімізді еліміздің ертеңі болып табылатын жастарымыздың санасына, танымына, болмысына мықтап қалыптастыру біздің басты парызымыз болып табылмақ. Бұл осы журналдың ажырамас алтын қазығы. адастырмас айқын бағыты болып отырғандығы жүрегімізді нұrlандырып. ертеңге деген еңсемізді тіктеп ұстауға жігерлендіре түсетіні қуантады. Сол үшін де оның оқырмандары студенттен бастап ғалымға дейін көбейген үстіне көбейе түсуде.

Біз бұл басылымға шын көңілден ықыласты екенімізді жасыра алмаймыз. Журналдың осы саны халқымыздың қасиетті қара шаңырағы болып табылатын Қазақ ұлттық аграрлық университетіне арналып отыр. 80 жылдан астам тарихы бар университетіміз бүгінгі күні уақыт талабына қарай үн қосып, еліміздің ауыл шаруашылығының сан-саласын аса қажетті. білікті де білгір маман-кадрлармен қамтамасыз етуде ешқашан енжарлық көрсеткен емес. Жаңашылдықтың жаңа қыры болып табылатын, жасампаздық дамуымыздың жарқын үрдісіне айналған индустралды-инновациялық, интеграциялық, трансформациялық, тағы басқа бағыттарға серпінді түрде қол жеткізуге құлшыныс жасалуда. Осы бағытта еншілеп отырған табыстарымыз да аз емес. Қазір ұлттық зерттеу университеті мәртебесіне жету үшін үздіксіз ізденіс жолындамыз. Біздің ғылым кеңістігіндегі игерген игілікті істеріміз де баршылық. Анығырақ айтқанда, біздің атқарған жұмыстарымыз бен жемісті жетістіктеріміз осы журналдың беттерінен айқын көрінісін тауып отыр. Келешектің кемелді де келісті адам капиталын дайындап шығару біздің төл міндетіміз деп білеміз. Еліміз үшін аграрлық саланың жарқын болашағына, біліміміз бен ғылымымызды дамытуға қарымды қабілетімізді жұмсай бермекпіз. Біз бұл ұстанымымызға қашан да берікпіз.

*Ізгі тілекпен,
Қазақ ұлттық аграрлық
университетінің ректоры,
ҚР ҰҒА академигі
Т.И. Есполов*

Тлектес Исабаевич Есполов,
ректор Казахского национального
аграрного университета,
академик НАН РК

**ВОСПИТАНИЕ ПОЛИКУЛЬТУРНОЙ ЛИЧНОСТИ СТУДЕНТОВ КазНАУ
НА ПРИМЕРЕ ЖИЗНИ И ДЕЯТЕЛЬНОСТИ О.СУЛЕЙМЕНОВА**

Мир стремительно меняется, меняются и люди сложным становится процесс воспитания молодого поколения. Именно поэтому Глава нашего государства Н.А.Назарбаев ставит перед педагогами задачу воспитывать молодежь станы в соответствии с требованиями нашего времени: «Молодые люди должны понимать, что в современном, глобализирующемся мире ценится коммуникабельность, активность, мобильность, постоянная работа над собой, терпимость, верность слову. Надо учить нашу молодежь слушать и понимать других, уважать язык, религию и обычаи других народов. Без этого в современном мире невозможно добиться успеха».

Современная парадигма образования и воспитания направлена на реализацию возможностей и способностей личности, ее развитие и создание условий для ее самореализации в интересах общества и государства. Модернизация системы образования предполагает создание и внедрение новых технологий, способствующих формированию интеллектуальной элиты страны.

Наш университет готовит высококвалифицированных специалистов аграрного сектора. На наш взгляд, эту задачу можно решить, только создавая условия воспитания компетентной, поликультурной и толерантной личности. Мы уверены в том, что именно такая личность может стать настоящим патриотом своей страны. Студенческая молодежь должна быть креативно мыслящей, открытой к инновациям, воспитанной в духе лучших открытой к инновациям, воспитанной в духе лучших национальных традиций и гуманистических общечеловеческих ценностей.

В Казахском национальном аграрном университете ведется целенаправленная и систематическая работа по воспитанию студентов в духе казахстанского патриотизма и межэтнической толерантности. В своем выступлении на XIV сессии Ассамблеи народа Казахстана Президент РК Нурсултан Абишевич Назарбаев отметил, что в нашей стране создана уникальная модель общенационального согласия, которая легла в основу нашей государственности: «Мы убеждены в том, что этническое, конфессиональное, культурное, языковое многообразие является нашим бесценным богатством. Оно составляет идеологическую, нравственную,

духовную основу нашего общества, постоянно дает обществу новые силы для развития».

Во все времена молодому поколению, будущему страны, бесспорно, нужны примеры выдающихся личностей, ярко отражающих саму эпоху. Одним из таких людей можно по праву назвать народного поэта, ученого-мыслителя, общественного и политического деятеля Олжаса Омаровича Сулейменова. Масштаб его личности, поскольку он еще не до конца осознан современниками, требует глубокого осмысления. Но одно можно сказать уверенно - Олжас Сулейменов является знаковой фигурой, вписавшей свою страницу в историю казахского народа. Имя его не нуждается в представлении. Биография поэта, по меткому выражению самого Олжаса Сулейменова, - мерило истории. «Как геолог по образованию и историк (по книгам) вижу явление не изолированно, но в объеме связей с другими. Где эти коммуникации нарушаются, стремлюсь восстановить их, чтобы понять генезис и перспективу явления», - так говорит поэт о своем предназначении.

КазНАУ гордится своими особыми, теплыми отношениями с Олжасом Омаровичем, нас связывает долгая и крепкая дружба, которой мы очень дорожим. Двери университета всегда широко распахнуты для нашего выдающегося современника, человека, оказавшего огромное влияние на духовную и культурную жизнь казахстанского общества. Пример его жизни и деятельности, безусловно, оказывает неоценимую помощь в работе по формированию гармонично развитой, высокообразованной, духовно одаренной личности студента.

Коллектив аграрного университета прекрасно осознает, что будущее страны напрямую зависит не только от профессиональных качеств ее молодых граждан, но и от уровня их духовной культуры, наличия у молодежи искреннего интереса к истории своей земли, своего народа. На примере жизненного пути Олжаса Сулейменова мы стремимся развить у молодого поколения такие нравственные качества, как совесть, ответственность, гражданственность, патриотизм, толерантность. В этом плане худо-

жественное творчество О.Сулейменова, его общественно-политическая деятельность являются самым благодатным материалом.

Во время своего первого визита в КазНАУ на встрече со студентами Олжас Омарович отметил, что в эпоху глобализации насущной проблемой является формирование у людей планетарного сознания. По утверждению поэта, обществу необходимо признать приоритет общечеловеческих ценностей над более частными (региональными, национальными, классовыми): «Планетарное сознание не противоположно национальному, а высшая форма его развития. Это общечеловеческое сознание. Планетарное сознание не приемлет национальных, расовых, социальных и религиозных предрассудков, которые и взращивают террор и войну. Люди – носители планетарного сознания – есть в каждом народе».

Примером личностно-планетарным сознанием, бесспорно, является сам Олжас Сулейменов. Его идеи, связанные с воспитанием у молодежи уважения к общечеловеческим ценностям, реализуются в нашем университете через Центр межэтнического согласия – студенческую ассамблею «Достық», объединяющую студентов-представителей разных этносов. Наш молодежный Центр содействует созданию атмосферы межэтнического согласия, взаимопонимания, толерантности.

Отрицание поэтом национальной обособленности и призыв к планетарному сознанию органично сочетаются с его патриотизмом, бесконечной преданностью своей родине, преклонением перед ней. Эти чувства звучат во всех произведениях О.Сулейменова. То он плачет по павшему городу Отрару: «Белый город Отрар, где высокие стены твои?»; то молится с батыром Мамбетом: «Бисмилля!.. Я родился в седле, Умираю в цепях»; то тоскует по родной степи Тургая с черным жаворонком-караторгаем, заключенным в клетку, то просто заявляет с любовью: «Люди летом уходят к морю... Но мне надо спешить на родину... Там колючки, жара, морозы... Пыль и кони такие! Прелесть!».

Принято считать, что сейчас не время поэзии. Кому она нужна в наше беспокойное время, полное всевозможных проблем? Действительно, много ли людей утдишь возле полок с поэтическими сборниками в книжных магазинах, часто ли просят студенты поэтические произведения в университетских библиотеках? А ведь когда-то наша большая страна, еще называвшаяся тогда

Советским Союзом, считалась самой читающей в мире. Сейчас молодые люди все больше увлечены Интернетом, внешней атрибутикой, многие из них – легким чтивом, бесконечными телешоу, развлечениями... Юноши и девушки почти не читают книг и тем более не любят учить стихи наизусть, сейчас у них нет ни желания, ни времени для этого. Такое положение дел приводит к тому, что молодежь становится более поверхностной, сейчас мы почти не слышим поэзии, она как-то незаметно уходит из нашей жизни. Мало кто из студентов сейчас по-настоящему увлечен поэзией, хотя она адресована, прежде всего, им, она нужна молодежи и тем, кто молод духом.

Наши встречи с великим поэтом Олжасом Сулейменовым, ставшие в КазНАУ уже традиционными, – это яркая демонстрация того, что молодежь, как и во времена моей юности, все-таки тянется к стихам, понимает поэзию. О том, что имя поэта тесно связано с нашим днем своей учебы. В университете функционирует Институт социально-гуманитарного образования и воспитания, который носит имя О.Сулейменова. Работа Института направлена на формирование интеллектуальной, высококультурной и полиязычной личности, или, по выражению поэта, «Человека Мыслящего». Этому аспекту учебно-воспитательной работы в Казахском национальном аграрном университете придается особое значение. В Институте ведется серьезная работа по изучению творчества О.Сулейменова, проводятся круглые рамки лингвистического кружка «Лира» студенты знакомятся с биографией поэта, выступают с научными сообщениями по его творчеству. Молодые люди открывают мир Олжаса Сулейменова, мир знаний, страницы истории человечества и своего народа. Перед ними, как в зеркале раскрываются поистине эпохальные события. Студенты, знакомясь с историей создания книги «Аз и Я», читая и перечитывая ее, проникаются идеей об «общности прародины детей Великой Азии, братьев Степи, славян и тюрков». Доброй традицией в культурной жизни КазНАУ стали ежегодные творческие встречи с О.Сулейменовым. Преподаватели и студенты с нетерпением ожидают их, готовятся со всей ответственностью, желая выразить свое понимание творчества поэта, и, конечно же, очень волнуются. Это огромное событие для студентов – увидеть воочию человека яркого и удивительного таланта. Олжас Омарович обсуждает вместе со студентами проблемы войны и мира, вопросы экологии, необходимости вхождения

вузов Казахстана в мировое образовательное пространство, делится своими мыслями о создании безъядерного мира на Земле. У Олжаса Сулейменова хватило мужества, энергии и человеческой смелости, чтобы вместе со своим народом потребовать от руководства Советского Союза прекратить испытания ядерного оружия на казахстанской земле. 28 февраля 1989 года историческое событие, к которому наша память возвращается вновь и вновь, было создано общественное движение «Невада-Семей», объединившее в своих рядах тысячи казахстанцев, все тех, кто не смирился с «тихой» атомной войной против собственного народа. Этот день по предложению Президента РК Н.А. Назарбаева признан ООН днем борьбы против ядерного оружия. Уже второй год он отмечается во всем мире как Международной день действий против ядерных испытаний. Мировое прогрессивное сообщество по праву считает Казахстан лидером антиядерного движения.

Живое общения с поэтом в стенах родного университета оставляют неизгладимое впечатление в душе всех студентов. Дорожит этим и сам О.Сулейменов: «Когда бываю в Алматы, часто встречаюсь со студентами Казахского национального аграрного университета. Люблю аудиторию юношей и девушек из аулов. Они пять лет учебы активно впитывают в себя ния и культуру нашей страны, соединенной всем миром. Я рад, что этому аспекту придается в КазНАУ особое значение. У них действует на правах института Центр гуманитарного развития студентов, нештатным советником которого имею честь быть».

Стало славной традицией ежегодное проведение в университете литературных вечеров, объединенных общей идеей «Под знаком Олжаса»: в 2010 году состоялся вечер «Ребята судите по мне о казахах», в 2011 году - композиция «Айналайын, Земля моя!». Для музыкально-театрализованных представлений разрабатываются оригинальные сценарии, основанные на автобиографических фактах, произведениях и высказываниях поэта в СМИ, отражающих самые значимые моменты из его богатой событиями жизни.

В этом, юбилейном для поэта, году на вечере звучали прекрасные строки стихов Олжаса Сулейменова в исполнении студентов 1 курса казахского отделения, были инсценированы яркие эпизоды из его биографии. В тишине актового зала зрители с волнением внимали поэтическому слову как открывшейся истине.

Какая тишина была в зале, как слушали каждое слово! Удивительная атмосфера, от которой все, и зрители, и сами студенты-актеры, получили огромное удовольствие, создала особое лирическое настроение. Она была наполнена вдохновением и теплотой души. Студенты читали стихи огромным желанием донести их смысл и душу до каждого слушателя. Им удалось прочувствовать и верно передать то ощущение времени, которое отражено в произведениях Олжаса Сулейменова.

Как слова назидания прозвучали для студентов слова поэта:

*Трудный бой идет
за души ваши,
с кем вы будете?
Неважно с кем...
Кем вы будете –
Вот это важно.*

Действительно, это очень важно, кем будет и какой станет наша сегодняшняя молодежь.

Вся литературно-музыкальная композиция сопровождалась фото и видеоматериалами, воспроизводящими документальную хронику событий из жизни юбиляра. На мероприятии присутствовали не только наши студенты и преподаватели, но и многочисленные гости из других вузов города, представители СМИ.

О.Сулейменов, растроганный до глубины души, поблагодарил всех студентов и коллектив университета за замечательный праздник: «В этом зале я бывал не раз и знаю, как ребята любят и читают, и умеют читать стихи, доносят главные мысли.

Сегодня я увидел потрясающую литературную композицию: свою биографию еще раз пролистал их глазами, их сердцем и душой. За это я выражаю им великую свою благодарность, скажу больше, что даже слезы у меня на глазах выступали. Я понял, что мне действительно 75 лет!

Я люблю аграрный университет за такие проявления души! Безусловно, это важно очень, что ребята воспитываются поэзией, понимают, что жизнь не состоит только из одних будничных дел, но и какие-то возвышенные чувства и мысли должны нас поднимать в жизни...»

Олжас Омарович призвал молодежь культивировать в себе любовь к чтению, к книгам, постоянно накапливать знания. Рассказал о своих лингвистических исследованиях в области тюркославистики, которыми он занимается на протяжении последних 30 лет. Поделится изысканиями в отношении этимологии казахских

названий месяцев, привел в качестве примечательного примера народного словотворчества название декабря - «соғым-ай». Это слово сохранилось в языке кумыков, проживающих в Прибалтике.

После окончания вечера, который произвел на всех неизгладимое впечатление, студентам, конечно же, хотелось сфотографироваться вместе с поэтом, получить на память его автограф.

Олжас Омарович Сулейменов и сегодня полон энергии, творческих идей, проектов. Он является прекрасным примером человека с активной жизненной позицией, здорового образа жизни.

Олжас Сулейменов любит бывать в нашем университете не только потому, что здесь прекрасно знают его творчество, но и потому, что у нас любят спорт, в особенности волейбол. Ежегодно, начиная с 2005 года, в КазНАУ проводятся спортивные турниры по волейболу среди ветеранов на приз О.Сулейменова. Мы гордимся тем, что капитаном волейбольной команды нашего университета является сам Олжас Омарович. В волейбольных турнирах неоднократно принимали участие звезды казахстанского волейбола прошлых лет Жанбек Сауранбаев, Вячеслав Шапран, Александр Портной, Николай Рогодин, Амангельды

Шабдарбаев и др. В нынешнем международном турнире, посвященном 75-летию поэта, участвовали 12 команд из разных городов Казахстана, России, Узбекистана.

У Олжаса Омаровича Сулейменова сложная и интересная биография. Его жизнь тесно переплетена с историей нашего народа, он истинный патриот своей земли. И такими же патриотами мы хотим видеть наших студентов и обращаемся к ним с призывом: «Берите с полки поэтические книги, познавайте мир через поэзию, ведь в ней отражена душа народа». Творческое общение коллектива университета и студенческой молодежи с выдающейся личностью, народным, поэтом приводит к осознанию всей глубины слов самого поэта: «Какие бы невзгоды не обрушивались на мир людей, он устоит, пока жива его поэзия». Мы хотим, чтобы было больше желающих погрузиться в мир поэтических строк Олжаса Сулейменова.

Надеемся, что наш творческий союз с замечательным поэтом, выдающимся дипломатом, общественным деятелем и просто Человеком с большой буквы будет длиться долгие годы.

В заключение хотелось бы выразить надежду, что жизнь и деятельность Олжаса Сулейменова станет нравственным ориентиром для подрастающего поколения.

Тастемірова Лязат Өрнекқызы-
Қазақ ұлттық аграрлық университетінің
оқу-тәрбие және әлеуметтік жұмысы жөніндегі проректоры

ҰЛТТЫҚ ТӘРБИЕНІҢ КИЕЛІ БЕСІГІ

Республиканың жетекші оқу орындары арасында егемен еліміздің экономикалық дамуында басты орын алатын аграрлық секторға қажетті жоғары білікті мамандар даярлау ісінде 80 жылдан аса тарихы бар Қазақ ұлттық аграрлық университетінің өзіндік орны ерекше екені анық. Тарихы өткен ғасырдың 30 жылдары құрылған Алматы зооветеринарлық институты мен Қазақ ауылшаруашылық институтынан негіз алған бұл беделді білім ордасы қазіргі таңда халықаралық деңгейде бәсекеге қабілетті, нарықтың өзгермелі жағдайына икемделе алатын, шығармашыл әлеуеті жетілген кадрлар дайындауда көш бастап келеді. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Назарбаевтың Жарлығымен жоғары ғылыми әлеуеті мен кәсіби білікті мамандар даярлаудағы жетістіктері ескеріліп, ұлттық университет мәртебесі берілген 2001 жылдан бастап университетіміз өз дамуында серпінді жаңалықтарға қол жеткізді.

Қазіргі таңда экономикалық және қоғамдық жаңаруға сай келетін осы заманғы білім беру жүйесінің қажеттілігін баса атап көрсеткен Елбасы Жолдауын бағдар тұтқан білім мен тәрбие мекені – Қазақ ұлттық аграрлық университетінің ұжымы халықаралық білім беру стандарттарына сәйкес жұмыс істеуді басты міндет етіп отыр. Бүгінгі күні еліміздің білім кеңістігіне батыл енгізіліп отырған білім беру жүйесінің көпсатылы құрылымы (бакалавриат, магистратура, PhD докторантура) біздің университетімізде нәтижелі жұмыс істеп келеді. Білім ордасында 42 бакалавриат, 39 магистратура және 16 PhD докторантура бағдарламалары жүзеге асырылып, осы жүйемен 7 мыңға жуық студент білім алуда. Республикадағы «Ауылшаруашылығы ғылымдары», «қызмет көрсету», «Мал шаруашылығы» мамандықтары бойынша негізгі оқу-әдістемелік орталыққа айналған университет ғылыми ізденістер аясында да үлкен жетістіктерге қол жеткізіп отыр. Халықаралық білім мен ғылым кеңістігінде серпінді кірігу үдерісін ұтымды жүргізіп отырған оқу орны Батыс және Шығыс Еуропа, Солтүстік Америка, Азия мен Тынық мұхит аймағындағы алдыңғы қатарлы университет-

термен, ғылыми-зерттеу институттарымен және ғылыми орталықтармен ұзақ мерзімді байланыс орнатып, академиялық ұтқырлықтың дамуында өзіндік үлес қосуда. Бүгінде университет әлемнің алдыңғы қатарлы 300 жоғары оқу орнымен ынтымақтастықта жұмыс істейді. Сондай-ақ әлемдік жоғары аграрлық білім және жаһандық консорциумының беделді мүшесі. 2002 жылдан бастап Вайнштефан (Германия) және Нидерланды университеттерімен біріккен екі дипломдық магистрлік бағдарламаны нәтижелі жүзеге асырып келеді.

Әрине, ұлағатты тәрбиесіз берілген білімнің сапалы болмайтыны анық. Сондықтан білім беру жүйесінің ажырамас құрамдас бөлігі саналатын қазақстандық тәрбие жүйесінің өзіндік нышанын жасау, оның мақсатын, стратегиялық бағдарын анықтау, ұлттық құндылықтарды бағамдау әр жоғары оқу орнының өзіндік ерекшелігін ескеруді талап етеді. Бұл ретте де Қазақ ұлттық аграрлық университетінің көңіл қуантар өзіндік жаңалықтары, тәрбие жұмыстары саласындағы қол жеткізген табыстары да қомақты. Халықаралық деңгейдегі бірегей оқу орнына айналған университетте тәрбие жұмыстары ерекше тиімді әдіс-тәсілдермен жүргізілген келеді. Жүйелі жоспарланған іс-шаралар шоғыры – тәрбие жұмысының университет студенттерінің өзін-өзі жүзеге асыруына, оның жеке басын жан-жақты дамытуға, азаматтық ұстанымын қалыптастыруға, басқарушылық-ұйымдастырушылық қабілетін жетілдіруге бағытталғанының айғағы.

«Нұр Отан» Халықтық-демократиялық партиясының «Жас Отан» жастар қанатының І съезінде Елбасы Н.Назарбаев «Мемлекеттік жастар саясаты жастарға елдің тең құқықты, тек өздерінің өмірдегі жетістіктерін ойламай, жақындарын, елін, Отанын қастерлейтін азаматтар болуына мүмкіндік бері керек» деген болатын. Сондықтан студенттік жастарды тәрбиелеу жұмысы осы айтылған міндеттерді ескере отырып жүргізілсе, оның жоғары білікті маман даярлаудағы тиімділігі арта түсетіні хақ.

Бүгінгі күні университетте болашақ маманның толымды тұлғасын қалыптастыруға

негіз болатын тәрбие жұмысының бірізді жүйесі қалыптасқан. Білім ордасында жүргізілетін тәрбие жұмысының тұжырымдамасы Қазақстан Республикасы Президентінің жыл сайынғы дәстүрлі Жолдауларын, Қазақстан Республикасының Конституциясы, Қазақстан Республикасының «Білім туралы», «Ғылым туралы», «Неке және отбасы», «Қазақстан Республикасындағы мемлекеттік жастар саясаты туралы», «Діни қызмет және діни бірлестіктер туралы» Заңдары, Қазақстан Республикасында білім дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы, сондай-ақ ҚР Білім және ғылым министрлігінің тәрбие саласындағы басқа да заңнамалық актілеріне негізге ала отырып дайындалды. Бұл тұжырымдама университеттің тәрбие ісі және қоғаммен байланыс департаменті, жастар саясаты бөлімі, студенттік кеңес, факультеттердегі тәрбие жұмысының жетекшілері, топ тәлімгерлерінің өз жұмысында басшылыққа алатын негізгі құжат болып табылады. Онда жас ұрпақты тәрбиелеу саласындағы мемлекеттік саясаттың басты қағидаларын негізге ала отырып, жаңа формациядағы мамандар даярлау ісінде оқыту және тәрбиелеу үдерісін үйлесімді жүргізу, студент жастардың әлеуметтік-экономикалық, құқықтық, ұйымдас тырушылық-басқарушылық күзіреттіліктерін дамыту, өскелең тұлғаның рухани, мәдени жағынан қалыптасу мен дамуын, сонымен қатар оның зияткерлік, шығармашылық әлеуетінің қоғамның міндеттеріне сәйкес ашылуын қамтамасыз ететін кешенді шараларды жүргізу қарастырылған. Тәрбие жұмысын жүргізудің басқа да ішкі нормативті-құқықтық құжаттамаларында («Тәрбие ісі және қоғаммен байланыс Департаменті туралы ереже», «Жастар саясаты бөлімі туралы ереже», «ҚазҰАУ жастар саясатының тұжырымдамасы», «Тәлімгер-эдвайзер туралы ереже», «Студенттік қалашық туралы ереже», «О.Сүлейменов атындағы әлеуметтік-гуманитарлық білім беру мен тәрбие институты туралы ереже», «Тәрбие орталықтары туралы ереже», «Студенттік өзін-өзі басқару органы туралы ереже», «Студенттік кәсіподақ ұйымы туралы ереже» және т.б.) тәрбие жұмысын жүргізетін құрылымдық бөлімшелердің мақсат-міндеттері айқындалып, нақтыланған. Университетте жүргізілетін тәрбие жұмыстары:

- университеттегі тәрбие жұмысын жоғары оқу орнында қалыптасқан инновациялық модельге сәйкес бағыттауға;
- студенттердің жеке тұлға ретінде еркін және үйлесімді дамуын, өз Отаны-

Қазақстан Республикасына, оның мемлекеттік рәміздеріне, мемлекеттік тілге деген сүйіспеншілік пен құрмет сезімін дамытуға;

- өз елінің тарихын, мәдениетін, ғылым мен әдебиетін, өнерін бағалай білетін, ұлттық құндылықтарды игеруге қабілетті жоғары білімді зиялы тұлға даярлауға;

- болашақ мамандардың кәсіби қасиеттерін қалыптастырумен бірге жаһандану жағдайында халықаралық стандарттар деңгейіндегі елімізде халықтың әлеуметтік жағдайының өсуіне ықпал жасайтын, ұлтаралық мәселеде қоғамдық келісімге қол жеткізе алатын, халықтар достығын басты мұрат тұтатын, Қазақстан халықтарының ұлттық мәдени мұраларын, салт-дәстүрлерін бағалай білетін бұқара топтарын құруға;

- студенттердің әртүрлі діни ағымдарға еруінің алдын алу, қоғамда орнықты қалыптасқан этникалық және діни толеранттылық дәстүрлер негізінде тәрбиелеу, діни сауаттылықты жетілдіруге;

- білімдік, коммуникативтік, әлеуметтік кеңістік орнату арқылы болашақ мамандардың біліктілігін дамытуға арналған әлеуметтік-мәдени ортада өзін-өзі анықтауға, өзін-өзі жетілдіруге, әртүрлі жағдайларда оңтайлы, сауатты шешімдер қабылдай алатын маман тәрбиелеуге;

- өзіндік жасампаз, позитивтік көзқарасы бар, адамгершілігі мен жауапкершілігі зор, дербес түрде өзіне және Отан игілігіне бағытталған шешім қабылдайтын, саналы таңдау жасай алатын жеке тұлғаны-азаматты қалыптастыруға;

- жас мамандардың өмір бойы өз білімін жетілдіру қабілетін, әлеуметтік күзіретінің өсуін қалыптастыру және өзінің рухани, зияткерлік дағдысын және өз өміріне, денсаулығына, және жағдайын жақсартуға деген жауапкершілігін қалыптастыру, жеке тұлғаның өзін-өзі кәсіби тұрғыдан қалыптастыруына жағдай жасауға;

- студенттердің көшбасшылық әлеуетін дамытуға, өзін-өзі басқару және жеке жетістіктерге жету мүмкіндіктерін кеңейтуге;

- білім алушылардың «Жастар Отанға», «дипломмен ауылға», «Жасыл ел», «Жастар практикасы», «Жол картасы», «Жастар құрылыс отряды» т.б. бағдарламаларына қатысуына ықпал етуге;

- студенттер бойында салауатты өмір салты ұстанымының тұрақты қалыптасуына және спорт, дене сұлулығы мен дайындығы саласындағы жетістіктерін шыңдауға;

- болашақ маманның корпоративтік мәдениетін қалыптастыруға бағыттала отыр.

Тәрбие саласындағы бұл тегеурінді міндеттерді іске асыру университеттегі тәрбие жұмысының ғылыми-әдістемелік негізін жасау; университеттің профессор-оқытушылар құрамы мен қызметкерлерін кеңінен тарту арқылы факультеттер мен кафедралардағы тәрбие жұмысын бірізді ету; республиканың басқа да жоғары оқу орындарындағы тәрбие жұмысы департаменттерімен, бөлімдерімен байланыс орнату; жоғары оқу орны әкімшілігі мен студенттер арасындағы ынтымақтастық қарым-қатынасты нығайту; болашақ маманның кәсіптік мүмкіндігін іске асыру; университеттегі қоғамдық бірлестіктер қызметін өркендету; жоғары оқу орны жүргізетін тәрбиелік маңызды іс-шаралардан студенттердің хабардар болуын қамтамасыз ету; жас таланттарға үнемі қолдау көрсету; студенттер өмірі мен жастар мәдениетінің бір саласы ретінде бос уақытты дұрыс ұйымдастыру үшін әралуан үйірмелерді, клубтық қызметтерді дамыту сияқты әдіс-тәсілдерді жүзеге асыруды талап етеді. Тек бір мысал, 60-жылдары талантты жастардан құрылған А.Жұбанов атындағы ұлт аспаптар оркестрі, «Гүл-Бану» би ансамбльдері, Б.Тілеуханов атындағы «Дәстүрлі ән» үйірмесі, «Эстрадалық ән» үйірмесі, студенттік хор, «Лира», «Логос», «Әдеби-рухани мұра», «Жас қаламгерлер үйірмелері», «Студенттік драмалық театр», «Күлкі сұлтандары» көңілді тапқырлар клубы және т.б. құрамында 2000-ға жуық студенттің болуы университетте жүргізілетін жастардың шығармашылық белсенділігін арттыру жұмысының бұқаралық сипатын аңғартады.

Университеттегі тәрбие жұмысының басты бағыттары 2004 жылы ашылған О.Сүлейменов атындағы әлеуметтік-гуманитарлық білім беру мен тәрбие институтына біріктірілген орталықтар арқылы жүргізіледі. Студенттік жастарға рухани-адамгершілік тәрбие беру, олардың құқықтық танымын, патриоттық сезімін тереңдету, салауатты өмір салтын қалыптастыру, үш тұғырлы тіл саясатын жүзеге асыру, қазақстандық қоғамда қатар өмір сүретін ұлттардың бір-біріне деген сыйластық көзқарасын дамыту- осы институттың басты міндеті болып табылады. Институт құрамына енетін *рухани және эстетикалық тәрбие беру орталығы, интеллектуалдық даму орталығы, патриоттық тәрбие орталығы, салауатты өмір салтын дамыту орталығы, ұлтаралық келісім мен татулық орталығы, тілдік дайындық орталығының* студенттерді тәрбиелеудегі орны ерекше. Студенттердің қоғамдық белсенділігін арттыруда аталған

орталықтар тәрбие жұмысының төменде көрсетілген ұстанымдарын басшылыққа алып отырады:

- Тәрбие жұмысының ғылымилығы, кешенділік, бірізділік және тәрбие жұмысының үздіксіз жүргізілуі;
- Жастардың бостандығы мен құқығының сақталуы, жастар мәселесін шешудегі демократиялық қағиданың басымдылығы;
- Оқыту мен тәрбие жұмысының бірлігі;
- Жастар мәселесін шешудегі жаңашылдық;
- Студент жастардың жынысына, дініне, ұлтына, әлеуметтік жағдайына қарамастан тәрбие жұмысына тұтас қамтылуы;
- Жүргізілетін іс-әрекеттің мақсаттылығы мен тиімділігі;
- Студенттік жастар бірлестіктерінің жұмыстарына барынша қолдау көрсету.

Міне, осындай ұстанымдарды негізге алып жүргізілген тәрбие жұмысы ғана нәтижелі болатындығын университет бойынша атқарылған іс-шаралардан байқауға болады.

Биылғы оқу жылы университеттегі студенттер контингентінің басым негізін құрайтын ауыл жастарының шығармашылық әлеуетін көтеріп, оларды рухани жасампаздыққа, эстетикалық, ұлттық және жалпыадамзаттық құндылықтарды зерделеуге баулитын және жас таланттарды қолдау мақсатында жұмыс істейтін «Мәдениеттану» кафедрасы ашылды. Бұл кафедра – республикадағы жоғары оқу орындарының ішінде тек біздің университетте ғана бар, мақсат-міндеті жағынан бірегей құрылымдық бөлімше болып табылады. «Мәдениеттану» кафедрасы студент жастардың өзіндік дербес өсуі мен өзін-өзі шығармашылық тұрғыдан жетілдіруге, ұжымда жұмыс істеу дағдысын, олардың коммуникативтік мәдениетін қалыптасуына ықпал ететін іс-шараларға, талантты жастардың басын біріктіретін барлық үйірмелер мен клубтардың жұмысына басшылық етіп, университет көлемінде өтетін салтанатты концерттер мен әртүрлі кештердің ұйымдастырылуына ұйытқы болады. Соның айғағы – үстіміздегі оқу жылының бірінші жартыжылдығында аталған кафедраның ұйымдастыруымен 1 қарашада «Студент қатарына қабылдау рәсімі», 24-25 қарашадағы «Халықаралық білім және ғылым қауымдастығына серпінді интеграциялану» тақырыбындағы халықаралық семинар аясында Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің 20 жылдығы мерекесіне орай ұйымдастырылған «Тәуелсіз елім – тағдырым менің» атты тарихи-

танымдық, әдеби-сазды кештің жоғары дәрежеде өтуі.

Студент жастар бойына салауатты өмір салты негіздерін сіңіруге бағытталған жұмыстарды жүргізу, оларды нашакорлықтан, зиянды әдеттерден аулақ ету болашақ маманның қоғамдық, ұжымдық ортадағы жағымды бет-бейнесін қалыптастыруға септігін тигізетіні анық. «Салауатты өмір салтын қалыптастыру орталығы» жұмысына жетекшілік ететін денешынықтыру және спорт кафедрасы университет көлемінде жүргізілетін спорттық-бұқаралық шаралар мен жарыстардың ұйымдастырылуына жауапты болып табылады. Жыл сайын дәстүрлі түрде профессор-оқытушылар құрамы мен қызметкерлер арасында «Денсаулық» спартакиадасы, факультетаралық спартакиадалар мен спорт түрлерінен жарыстар өткізіліп тұрады. Салауатты өмір салтын насихаттайтын семинарлар мен дөңгелек үстелдер, тәлімгерлер сағаттары, арнайы мамандармен ұйымдастырылатын кездесу кештері және т.б. іс-шаралар студенттердің адам ағзасының мүмкіндіктері мен қызметінің ерекшеліктерін болжау, зиянды әдеттердің салдарлары, адамның дене, рухани, моралдық саулығы арасындағы өзара байланыс туралы білімдерін тереңдетуге мүмкіндік береді. Сондай-ақ волейболдан, футболдан, баскетболдан, бокстан, қазақша күрестен және аэробикадан үйірмелер тұрақты түрде жұмыс істеп, студенттердің дене дайындығын жетілдіруге және бос уақытын тиімді өткізуге септігін тигізуде. Университеттің ірі спорт кешені мен 2 стадионы аталған іс-шараларды өз дәрежесінде өткізуге ықпал етеді.

Аграрлық университеттегі тәрбие жұмысының тағы бір бірегей көрсеткіші – республика бойынша тұңғыш рет ашылған «Достық» студенттік ассамблеясының тәжірибесі. Студенттік жастар бойында қазақстандық патриотизм, толеранттылық, төзімділік, ұлтаралық келісім мен татулық құндылықтарын насихаттайтын, университет қабырғасында оқып жүрген әртүрлі ұлт өкілдерінің басын біріктіретін бұл ассамблея құрамына қазақ, славян, неміс, ұйғыр, корей, татар мәдени орталықтары кіреді. Студенттік ассамблея Елбасы Н.Назарбаев бастамасымен құрылған Қазақстан халқы ассамблеясының басшылығымен жұмыс істеп келеді.

Студенттердің азаматтық белсенділігін дамыту, олардың бойына патриоттық құндылықтарды сіңіру бағытында Елбасының дәстүрлі Жолдауларын талдап-талқылау, танымал саяси,

мемлекеттік, қоғам қайраткерлерімен және ақын-жазушылармен кездесулер жүргізіліп отырады.

Студент өмірін, әрине, жатақханасыз елестету мүмкін емес. Қазіргі таңда университет қарамағындағы 7 жатақхана студент жастардың екінші үйіне айналды. Жатақханадағы жастардың бос уақытын мәнді өткізу жұмыстары студенттік қалашық жетекшілігінің жоспарына сәйкес жүргізіліп отырады.

Жоғарыда аталған тәрбие бағыттарын жүзеге асыруда университет студенттерінің өзін-өзі басқару органдары белсене жұмыс атқарып келе жатқанын баса айту қажет. Құқықтық және демократиялық қоғамдағы өмір үшін белсенді жастар дайындаудың бірден-бір жолы да – осы студенттердің өзін-өзі басқаруы екені айқын. Республикадағы жоғары оқу орындары ішінде студенттердің өзін-өзі басқару тәжірибесі алғаш Алматы зооветеринарлық институтында басталғаны қалың көпшілікке белгілі. Бұның өзі аграрлық университет студенттерінің қашанда бастамашыл, белсенді, жаңашыл болғанын көрсетсе керек. Қазір қоғамымызда қалың көпшілікке танымал О.Байгелді, А.Есімов, Т.Есполов, С.Үмбетов, Б.Жексенбин, А.Мырзахметов және т.б. қайраткерлер осы қарашаңырақтағы студенттік өзін-өзі басқару органынан өсіп қанаттанғаны бізге үлкен мәртебе.

Қазіргі таңда университеттің студенттік өзін-өзі басқару органы кең өкілеттіліктерге ие. Олардың өз әкімшілігі, конституциясы, лого типі, жеке куәлігі, басқа да тұғырнамалары бар. Студенттердің өзін-өзі басқару құрылымына жастар кеңесі, студенттер кәсіподақ ұйымы, факультеттердегі студенттер деканаты, жатақханалардағы студенттер кеңесі енеді. Олардың құзырына университеттегі оқу-тәрбие жұмыстарының оңтайлы ұйымдастырылуына қатысу, жастарды мәдени-бұқаралық жұмыстарға шоғырландыру, студент жастар мүддесі мен құқығын қорғау, олардың әлеуметтік-тұрмыстық проблемаларын шешуге атсалысу міндеттері кіреді. Студенттердің өзін-өзі басқару жұмысына жастар саясаты бөлімі басшылық етеді. Студенттік өзін-өзі басқару қоғамдық студенттік бастаманы қолдау, жеке тұлғаның өзін-өзі жүзеге асыруын қамтамасыз ету, әлеуметтік белсенді тұлға қалыптастыру сияқты заманауи қажеттіліктерді жүзеге асырудың бір әдісі болып табылады. Бұл студенттердің бойында адамгершілік қасиеттерді қалыптастыруға, студенттердің қоғамдық белсенді бірлестіктері ролін күшейтуге, бір-біріне талап қоя білуге,

жағымды әлеуметтік ахуал қалыптастыруға тәрбиелейді. Жастардың позитивтік ынталарын қолдау олардың бойында көшбасшылық қасиеттерді тәрбиелеуге көмектеседі, жастарды әлеуметтендіру үдерісіне оң ықпал етеді. Студенттердің өзін-өзі басқару ортасында, ұжымда жұмыс істей білетін, және іс жүзінде басқару дағдыларына ие болған, әлеуметтік жағынан шыңдалған мұндай жастар-егемен еліміз экономикасының өркендеуіне өз үлесін қосатын, ертеңіне нық сеніммен қарай алатын, басқарушылық қабілеті дамыған білікті маман болатыны анық.

Елбасы Н.Назарбаевтың: «Елімізге бойына

ата-бабамыздың елмен жерге деген сүйіспеншілік қасиеті дарыған, егемен елімізге аянбай қызмет ететін, ой-өрісі кең, алғыр да жүректі сауатты да салауатты азаматтар керек» деген тамаша тұжырымын бағдар еткен Қазақ ұлттық аграрлық университеті жаһандану кезеңінде өз міндетін – жоғары білікті, бәсекеге қабілетті кадрлар дайындауды оның шығармашылық өзін-өзі жүзеге асыруымен, азаматтық қоғамның нағыз белсенді мүшесін қалыптастыруымен үйлесімді ұштастырған, өскелең ұрпаққа тағылымды тәрбие беру мәселесін ұтымды жүзеге асырып отырған таңдаулы оқу орны екенін мақтанышпен айта аламыз.

ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Назарбаев Н.Ә. Қазақстан-2030. Ел Президентінің Қазақстан халқына Жолдауы. Алматы, Жеті Жарғы, 2005
2. Болашақтың іргесін бірге қалаймыз. Қазақстан Республикасы Президенті Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы. Астана, 2011ж
3. Қазақстан Республикасы Президентінің 2010 жылғы 7 желтоқсанындағы №1118 Жарлығымен бекітілген Қазақстан Республикасында білім дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған бағдарламасы.

Резюме

В статье рассматривается опыт воспитательной работы в КазНАУ в условиях интеграции в мировое образовательное пространство.

Summary

This article are devoted to considered directions of educational works and a private experience conducting at KazNAU in occurrence process in the world education and scientific space.

Абишев Майдан Айтмуханбетович-
*Директор института социально-гуманитарного
образования и воспитания им. О. Сулейменова*

**ИНСТИТУТ СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНОГО ОБРАЗОВАНИЯ И
ВОСПИТАНИЯ ИМЕНИ О.СУЛЕЙМЕНОВА - ЦЕНТР ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ
РАБОТЫ В КАЗАХСКОМ НАЦИОНАЛЬНОМ
АГРАРНОМ УНИВЕРСИТЕТЕ**

В современных условиях вопросы воспитания студенческой молодежи приобрели особое значение. Государству необходимо воспитать человека нового типа, органически сочетающего в себе профессионализм, духовное богатство, моральную чистоту и физическое совершенство.

Проходящие в стране реформы особенно нуждаются в активной поддержке молодого поколения, которое должно овладевать знаниями и сокровищами духовного наследия всех казахстанцев, крепить единство, обеспечивать стабильность и безопасность страны, быть патриотами своего Отечества.

Высшее учебное заведение имеет самое непосредственное отношение к реализации молодежной политики, решению политических задач. Молодежь приходит в вуз в момент выбора жизненного пути, здесь за годы учебы закладываются основы профессиональной подготовки. Стратегическим ориентиром в развитии образования в Республике Казахстан является идея формирования новой генерации высококвалифицированных граждан Казахстана – конкурентоспособной нации.

Казахский национальный аграрный университет ориентирован на подготовку высококвалифицированных специалистов аграрного сектора. Эту задачу возможно решить, создавая условия для воспитания разносторонне развитой, компетентной, поликультурной личности. Важной особенностью является активное использование новых форм работы с молодежью, не только способствующих формированию у студентов профессиональных качеств, но и раскрывающих их таланты и способности.

С этой целью в Казахском национальном аграрном университете был создан Институт социально-гуманитарного образования и воспитания. Институт объединяет кафедры социально-гуманитарного профиля, молодежные центры, основной целью которых является духовно-нравственное и патриотическое воспитание студенческой молодежи.

В состав института входят 5 общеобразовательных кафедр университета: казахского языка, русского языка, иностранных языков, общественных дисциплин и физического воспитания и спорта.

Коллектив института в своей работе придерживается пожеланий, которые высказал в ежегодном Послании глава государства Н.Назарбаева: «Нас интересуют не просто специалисты, досконально знающие свой предмет. Это должны быть истинные патриоты, знающие историю, традиции своего народа, люди, которые гордятся тем, что они казахстанцы».

Готовя профессиональные кадры для агропромышленной отрасли страны, нельзя забывать, что наши выпускники в большинстве своем будут работать в условиях села и представлять интеллигенцию нового поколения, поэтому большое внимание уделяется тому, чтобы они смогли активно участвовать и в развитии культуры и инфраструктуры села.

В этой связи в рамках созданного центра духовно-нравственного воспитания молодежи студенты приобщаются к участию в кружках художественной самодеятельности (танцевальный, айтыс-терме, домбровский, фольклорный, хоровой, народного творчества, драматический, драмы, поэзии), проведению различных конкурсов, встреч, КВН, круглых столов и поэтических чтений по произведениям видных поэтов и писателей Казахстана.

Интеллектуальному развитию студентов в университете уделяется также большое внимание, поскольку оно предполагает формирование активной гражданской позиции, выбор правильных политических ориентиров в обществе. Эти качества хорошо развиваются через приобщение студентов к политологическим играм, которые осуществляются через дебатные турниры. В университете создан Дебетный центр, в составе которого казахская, русская и английская лиги. Студенты - дебаты неоднократно занимали призовые места не только на республиканских, но и международных

дебатных турнирах, проходивших в Киргизии, Узбекистане и России.

Кафедра общественных дисциплин совместно с Центром интеллектуального развития личности уделяет большое внимание формированию активной гражданской позиции, а также правильному политическому ориентиру студентов КазНАУ в современном мире. Преподаватели проводят большую воспитательную работу по формированию гармонично развитой личности студентов и воспитанию их патриотического мировоззрения. В этих целях кафедрой разработаны в 2010 году «Концепция реализации государственной молодежной политики в Казахском национальном аграрном университете», в 2011 году «Концепция патриотического воспитания студентов КазНАУ». В рамках концепций проведена студенческая акция под лозунгом «Мы патриоты Казахстана, Мы – патриоты КазНАУ» с охватом более 1600 студентов университета и более 200 студентов из других университетов города Алматы. Практическое воплощение разработанных концепций получило свое отражение в ходе проведения круглого стола «Роль молодежных организаций вузов Алматы в реализации государственной молодежной политики «РК». Стало традицией проведение ежегодных форумов «Студенты и молодежь поддерживают Послание Президента Республики Казахстан».

В связи с внеочередными президентскими выборами 3 апреля 2011 года кафедрой опубликованы статьи на русском языке в газетах «Казахстанская правда», «Страна и мир», «Вечерний Алматы». На казахском языке были опубликованы статьи в 10 газетах и журналах, Члены кафедры принимали участие в передачах телеканалов: «Хабар», «Казахстан», «Алматы», «31».

На языковые кафедры института возложена ответственность за деятельность центра по реализации программы трехязычия в студенческой среде.

Кафедра казахского языка совместно с кафедрой иностранных языков курирует работу Центра духовно-нравственного и эстетического воспитания. В рамках центра работают 9 кружков художественной самодеятельности.

Работа кафедры казахского языка направлена на воспитание патриотов родины, обладающих этически ответственным отношением к миру, инновационным, творческим типом мышления,

развитой мировоззренческой культурой. Они должны быть способны начать самостоятельную достойную жизнь, продолжить обучение на более высоком уровне и найти со временем свое место на рынке труда, стать конкурентно-способными специалистами. Актуальность языкового развития обусловлена демократизацией и гуманизацией образовательного процесса, целями и задачами духовного развития студенческой молодежи. Приоритетное концептуальное направление в сфере нравственного воспитания студенчества предусматривает организацию лингвокультурологического центра, способствующего формированию у студентов представления о культурных ценностях Казахстана и всего человечества, приобщающего к этнографическому анализу и приобретению знаний о системе духовных ценностей. На кафедре разработаны планы воспитательной работы в контексте общеуниверситетской программы, который включает ряд мероприятий: «Ұмытылмас желтоқсан», «Ана -тіршіліктің қайнар бұлағы», «КазУАУ ханшайымы -2011» и тд.

Кафедра русского языка активно работает формированию казахстанской идентичности межнационального согласия, руководит студенческой Ассамблеей «Достык».

Впервые среди вузов РК в КазНАУ была создана студенческая ассамблея «Достык», презентация которой под девизом «Мы – единый народ Казахстана», прошла в Доме дружбы Республиканской ассамблеи народов Казахстан которая является куратором нашей студенческой ассамблеи. Ежегодно ряды ассамблеи пополняются за счет студентов разных национальностей 1 курса всех факультетов.

Основной целью студенческой ассамблеи является укрепление дружбы, патриотизма, казахстанской идентичности и межэтнического согласия в студенческой среде при консолидирующей роли казахского языка и культуры казахского народа. Не случайно девизом ассамблеи является - «Мы - единый народ Казахстана. Мы - казахстанцы!».

В текущем учебном году кафедра подготовила и провела музыкально-театрализованную постановку «Война, прошедшая сквозь наши сердца», посвященную 66-ой годовщине Победы в Великой Отечественной войне. Она была показано ветеранам войны, бывшим сотрудникам КазНАУ. Мероприятие получило широкий резонанс как внутри университета, так и в республиканских средствах массовой

информации, в частности в репортажах телеканалов «Хабар», КТК, ТАН и др.

Кафедрой физического воспитания и спорта и центром по формированию здорового образа жизни ведется работа по пропаганде здорового образа жизни среди студентов и более широкому их привлечению в различные спортивные секции.

Преподаватели кафедры физвоспитания и спорта постоянно ведут воспитательную работу со студентами университета, формируя у них здоровый образ жизни. Преподаватели кафедры привлекали студентов для участия в различных спортивно-массовых мероприятиях как внутри университета, так и в районных, городских и республиканских соревнованиях.

Формирование у подрастающего поколения казахстанского патриотизма, готовности к защите отечества, верности своему долгу, изучению героического прошлого и настоящего Казахстана возложена на Центра патриотического воспитания.

Через Центр военно-патриотического воспитания у студентов проходят формирование казахстанского патриотизма, привитие любви и готовности к защите Отечества, верности своему долгу, гордости и ответственности за принадлежность своему государству.

Ежегодно кафедра военной подготовки совместно со студенческим центром духовно-нравственного и интернационального воспитания, центром патриотического воспитания и студенческой ассамблеей «Достык» проводит торжественное мероприятие, посвященное празднованию Дня Победы. Перед собравшимися студенты показывают большую композицию «Никто – не забыт, ничто – не забыто!», посвященную Великой Отечественной войне (драматические сценки, стихи, песни военных лет). Завершается военная тематика патриотическим концертом «Цвети – мой родной Казахстан!».

За активную работу по патриотическому воспитанию молодежи коллектив военной кафедры неоднократно награждался благодарственными письмами Акимата Медеуского района г. Алматы.

Наш институт уделяет большое внимание реализации молодежной политики. Подтверждением этому стало проведение на базе КазНАУ первого форума молодежи города Алматы на тему «Реализация молодежной политики в РК. Проблемы и перспективы развития», совместно с партией «НУР ОТАН»,

круглого стола на тему «Молодежь - будущее Казахстана, его стратегический ресурс» а также многочисленные конференции и круглые столы, посвященные государственным праздникам РК.

Сегодня молодежь должна обладать новыми качествами для того, чтобы соответствовать требованиям нового тысячелетия. Кого мы подготовим для села, будет ли наш выпускник востребован на рынке труда, будет ли он патриотом своего Отечества, будет ли представителем лучшей интеллигенции, достойно представляя Казахстан не только в нашей стране, но и на международном уровне, ведь все это должно быть заложено в стенах университета.

Рассматривая учебно-воспитательный процесс как главное условие формирования гармонично-развитой личности XXI века, мы определили новые подходы к его осуществлению, с учетом требований современного общества. Перед высшей школой стоит задача не только подготовить высококвалифицированные кадры, способные в условиях рыночной экономики на высоком профессиональном уровне квалифицированно выполнять свою работу, но и органически сочетать в себе духовное богатство, моральную чистоту, патриотизм и физическое совершенство. Другими словами, мы должны готовить социально ориентированную личность, соответствующую требованиям времени.

Исходя из этой цели, строилась вся учебно-воспитательная работа в институте. На кафедры социально-гуманитарных дисциплин возложена задача - возглавить методологическое, мировоззренческое и гуманитарное обеспечение как учебного, так и воспитательного процесса в университете. В этом плане им было предоставлено широкое поле деятельности, дано право по пересмотру программы учебных дисциплин в направлениях, которые формируют потребность у студентов в изучении народной сокровищницы в области истории, литературы, культуры и языка казахского народа. Хорошей традицией в нашем институте стала воспитание молодежи на примере выдающихся • личностей. Очень интересно проходят встречи видными женщинами, представителями Парламента и Сената РК, учеными и писателями.

Во все времена молодому поколению нужны примеры таких личностей, ярко отражающих саму эпоху. Сегодня одним из таких людей можно по праву назвать народного поэта, учёного-мыслителя, общественного и политического деятеля Олжаса Омаровича Сулейменова,

который \л-клар среди десяти самых выдающихся людей Казахстана – Человеком XX века.

В 2006 году по инициативе студентов нашего университета Институту социально-гуманитарного образования и воспитания было присвоено имя Олжаса Омаровича Сулейменова.

На примере жизненного пути О.Сулейменова мы стремимся развить у молодого поколения такие нравственные чувства, как совесть, ответственность, гражданственность, патриотизм, толерантность. В этом плане художественное творчество поэта, его общественно-политическая деятельность является самым благодатным материалом.

Хотелось бы особо отметить роль О.Сулейменова в жизни нашего института и всего университета. Преподаватели института проводят много мероприятий, связанных с деятельностью О.Сулейменова. Проходят встречи с профессорско-преподавательским составом КазНАУ, со студентами, которые читают его стихи на казахском, русском, английском и французском языках. В Институте ведется серьезная работа по изучению творчества О.Сулейменова, проводятся круглые столы и научные конференции студенты в рамках лингвистического кружка «Лира» знакомятся с биографией поэта, выступают с научными сообщениями по его творчеству. Молодые люди открывают мир Олжаса, мир знаний, страницы истории человечества и своего народа. Перед ними, как в зеркале, раскрываются по истине эпохальные события.

Живое общение с поэтом в стенах родного университета оставляют неизгладимые впечатления в душе всех студентов. Дорожит этим и сам О.Сулейменов: «Когда бываю в Алматы, часто встречаюсь со студентами Казахского национального аграрного университета. Люблю аудиторию юношей и девушек из аулов. Они все по пять лет учебы активно впитывают в себя знания и культуру нашей страны, соединенной со всем миром. Я рад, что этому аспекту придается в КазНАУ особое значение. У них действует на правах Института Центр гуманитарного

развития студентов, штатным советником которого имею честь быть».

В прошлом году в стенах университета была проведена международная научно-практическая конференция, посвященная 20-летию международного антиядерного движения «Невада, Семипалатинск», на которой лидером движения О.Сулейменовым, была оглашена инициатива о сборе подписей под воззванием «Молодежь Казахстана - против ядерного оружия». Подписные листы в электронном формате будут отосланы в адрес Генеральной Ассамблеи ООН Казахстан как и двадцать лет назад может стать инициатором глобальной созидательной инициативы - «Молодежь планеты - против ядерного оружия».

В Институте был разработан план мероприятия по проведению 75-летия О.О.Сулейменов; 27 апреля 2011 года в университете проведен круглый стол на тему «О.Сулейменов и актуальные проблемы современного общества».

17 мая 2011 года в актовом зале КазНАУ под руководством кафедры русского языка было проведено музыкально-театрализованное представление «Под знаком Олжаса: Айналайын, Земля моя!», посвященное юбилею О. Сулейменова. Почетными гостями данного мероприятия были известные общественные деятели, руководство КазНАУ, представители СМИ. Представление получило положительный отклик среди гостей и студенчества. Высокий уровень проведенного мероприятия отметили сам юбиляр, который в своем выступлении искренне поблагодарил студентов, участвовавших в мероприятии и руководство КазНАУ.

В спортивном зале КазНАУ с 16 по 18 мая был проведен Международный турнир по волейболу среди клубных команд ветеранов, посвященных юбилею О.Сулейменова. В турнире приняли участие команды из Узбекистана, России, а также городов Шымкента, Талдыкоргана, Павлодара, Хромтау и 5 команд из города Алматы. На официальном открытии и закрытии турнира присутствовали корреспонденты телеканалов «Хабар», «СТВ», «Рахат», «Астана», «Алматы», «СТВ», «Тан».

ЛИТЕРАТУРА:

1. Назарбаев Н.А. На пороге XXI века, Алматы: Онер, 1996
2. Әбшев М.А. Халықпен тағдырлас азамат ақын. Жұлдыз, №10, 2006 жыл.
3. Абишев М.А. Казахстан на пути к безядерному миру. Сборник материалов научно-практической

конференции. Алматы, 2008

4. Пугасов М. Будущее принадлежит вам. Боритесь за него// Казахстанская правда, 6.06.2009

Түйін

Мақалада жоғары оқу орындарында, оның ішінде Қазақ ұлттық аграрлық университетіндегі тәрбие беру үрдісі мен бағыттары туралы айтылған.

Summary

Institute of social-humane education and upbringing after name O.Suleimcnov-centre of upbringing in KazNAU. The article deals about Institute which united chair of social-humane profile, youth centre, basic aim of student youth appear of inner-moral and patriotic upbringing.

**Борбасов Сайын Молдағалиұлы-
«Қоғамдық пәндер» кафедрасының меңгерушісі,
саяси ғылымдарының докторы, профессор**

ТӘУЕЛСІЗДІК-ЖАСАМПАЗ ДАМУ ТІРЕГІ

Қазақ халқы ғасырлар бойы жеке өркениетті ел болуды, әлем халықтарының даму көшінен қалмауды көкседі. Дамыған елдерде қалыптасқан адамзат жетістіктерінің озық үлгілерін ұлт мақсаты үшін пайдалануды іске асыруды ойлады. Осы мақсатқа жетудің түрлі жолдарын ұлтымыздың рухани көсемдері үнемі айтумен болды. Білімді, ғылымды, мәдениетті, тәрбиені, озық технологияны, сапалы өнімді, халықтың материалдық әлауқатын жақсартуды қамтамасыз ететін экономиканы ұйымдастырудың тиімді жолдары туралы ұлтымыздың зиялы қауымының ұсыныстары жеткілікті. Осы көкейтесті мақсат-міндеттерді өмірге енгізу 1991 жылы 16 желтоқсанда қол жеткен Қазақстанның мемлекеттік тәуелсіздігінің арқасында ғана іске асты. Тәуелсіздік қазақ халқының және барлық қазақстандықтардың арман-мұраттарына жол ашқан ұлы құндылыққа айналды. Көкірегі ояу, ұлтжандылығы мен отансүйгіштік санасы бар азамат үшін тәуелсіз мемлекетте өмір сүруден артық бақыт жоқ екендігі шындық.

Әр адам тұлға ретінде өзінің өмірі мен тағдырын әртүрлі бағалайтыны заңдылық. Біреулер үшін жеке басының және жанұясының жақсы, бай-қуатты өмірі болуы жеткілікті. Оны ұлттың, ел мен жердің, қоғамның тағдыры мен жағдайы сондайлықтай алаңдатпауы мүмкін. Ал

екінші бір адам өз бақытын, жанұя бақыты мен болашағын елі мен жерінің бақытты тыныш өмірінен ажыратып қарамайды. Ол үшін өз келешегі мемлекетінің келешегімен біртұтас. Алаш арыстары осындай тұлға мен ұлт бірлігін армандап өткенін тарихтан белгілі. Қазақстанның тәуелсіз мемлекет ретінде дамуы мен өркендеуі осы екінші топтағы саналы, мемлекетшіл тұлғалардың көп болуына және елде толық басым болуына байланысты деп білеміз. Мемлекеттілік пен ұлтжандылық болмаған жерде немесе осы рухани феномендер әлсіреген жерде тәуелсіз мемлекет те әлсірейтіндігін тарих тәжірибесі үздіксіз дәлелдеп келеді. Мемлекет, билік және халық одағын нығайтуды қамтамасыз еткен саясат қана табысты. Осы саясат жеке тұлғаның да игілікті өміріне жағдай туғызады.

Өркениетті дамыған мемлекет-жеке адамға, ұлтқа, халыққа дұрыс, әділетті тәртіптер жасалған өмір сыйлауға қабілетті мемлекет. Ал, сыртқы қатынастарда өркениетті мемлекет өзінің егеменділігін, жер тұтастығын сақтайтын қорғанысқа қабілетті бар мемлекет. Нағыз дамыған, өркениетті ел-бейбітшілікті, ынтымақты, татулықты және экономикалық жаңаруды жүргізе алатын мемлекет. Осындай әлемнің саяси-құқықтық және рухани-мәдени жетістіктеріне негізделген тәуелсіз мемлекетті құру ісі Қазақстанда Кеңес Одағы

толық күйремей тұрғанда-ақ басталды. Егемендікке негіз болған, тәуелсіздіктің ірге тасын қалаған құжат «Қазақ Советтік Социалистік Республикасының мемлекеттік егемендігі туралы Декларация» 1990 жылғы 25 қазанда Қазақ ССР Жоғарғы Советінің II-ші сессиясында қабылданды.

Қазақстан үшін тарихи құжат болған Декларация ұлттық сананың өрлеуі мен тәуелсіздік үшін күрестің баянды болуы жағдайында қабылданды. Кеңес Одағы құрамынан еркін шығу құқығын сақтай отыра Декларация 2 бабында «Қазақ ССР-і ұлттық мемлекеттілігін сақтау, қорғау және нығайту жөнінде шаралар қолданды», -деп жариялады. Елдің тарихи иесі қазақ ұлтының және басқа халықтардың мәдениетін, дәстүрін, тілдерін дамыту ел мемлекеттілігін нығайтудың маңызды міндеттері ретінде аталды /1/. Қазақ ССР-нің заңдарының ел территориясындағы Одақ заңдарынан үстемдігі танылды. Осы арқылы Декларация тәуелсіз мемлекет құрудың құқықтық алаңын ашып берді. Қазақстан әлемнің 46 еліне шашылып кеткен қазақ ұлтының тарихи Отаны ретінде танылды және шетелде тұратын қазақтардың ұлттық-мәдени, рухани, тілдік дамуына қамқорлық жасайтындығы ескертілді. Ел тәуелсіз, өзінің мақсат-міндеттеріне сай келетін сыртқы саясат жүргізетіндігін жариялады. Өркениетті мемлекеттерге тән атқарушы, заң шығарушы, сот биліктерінің бөліну принципі белгіленді. Декларацияда Қазақстанның парламенттік-президенттік республикаға айналуының нақты жолдары мен бағыттары белгіленді. Қазақстанның әкімшілдік-территориялық біртұтастығы толықтай елдің мемлекеттік билігінің құзырына берілді. Егемендік туралы Декларацияның 17 бабының әрқайсысы Қазақстандағы тәуелсіз ел жасаудың, өркениетті мемлекет болудың нақты әрекеттерін бастауға жетеледі.

Тәуелсіз, өркениетті және демократиялық мемлекет құрудың тарихи шаралары 1991 жылғы 16 желтоқсанда қабылданған «Қазақстан Республикасының мемлекеттік тәуелсіздігі туралы» конституциялық заңынан басталды /2/. Бұл Заң Қазақстанның дамуының жаңа дәуірін ашты. Өркениетті елдер шешуге тиісті міндеттер Қазақстанның алдында

қойылды. Тәуелсіздік туралы заң қабылданар алдында 1991 жылғы 10 желтоқсанда «Қазақ Кеңестік Социалистік Республикасының атауын Қазақстан Республикасы деп өзгерту туралы» Қазақ ССР-нің Заңы қабылданған болатын. Осылайша әлемнің саяси картасында жаңа мемлекет пайда болды.

Кеңес Одағы құлағаннан кейінгі терең дағдарыстық жағдайдан шығу міндеттерін шұғыл шешу шаралары басталды. Осы қиыншылықтарға қарамастан егеменді ел өзінің алдына әлемнің XX ғасырдың 90-шы жылдарындағы 190 мемлекеттің ең озық елдері қойған тарихи міндеттерді қойды. «Қазақстан Республикасының мемлекеттік тәуелсіздігі туралы» Конституциялық Заңында Қазақстан өзін тәуелсіз, демократиялық және құқықтық мемлекет деп жариялады. Елдің аумағында өкімет билігі толық тәуелсіз ішкі және сыртқы саясатты жүргізуге құқылы болды. Қазақстан өз Конституциясы мен заңдарына ғана сәйкес өмір сүретін, қоғамдық қатынастарды ұйымдастыратын елге айналды.

«Қазақстан Республикасының мемлекеттік тәуелсіздігі туралы» Конституциялық Заңының қабылдауынан 1995 жылғы Қазақстан Республикасының 2-ші Конституциялық қабылдауына дейінгі жылдарды егемен Қазақстанның қалыптастыруының бірінші кезеңі ретінде бағалауға болады. Бірінші кезеңнің ерекшелігі Кеңес Одағы құлауынан туған дағдарыстық құбылыстардың салдарларын жеңу және тәуелсіз елдің түбегейлі жаңа экономикалық саяси жүйелерінің ірге тасын қалау болды. Осы жылдарда Қазақстан өркениетті мемлекет құрудың негізін қалап, тоталитарлық кеңістік жүйеден жалпыадамзаттық өркениеттілік жүйесіне бетбұрыс жасады.

Ал, адамзаттық жоғары дамыған өркениеттілік демократия, нарықтық экономика, озық технология, ғылым мен білімнің дамуы, адам факторы, сапалы және бәсекеге қабілетті өнім, инновациялық даму сияқты маңызды сапалық белгілерді қалыптастыруға байланысты жүзеге асыратыны белгілі. Халықтың игілікті өміріне бөгет болатын кедейшілік, жұмыссыздық, бағаның қымбаттауы, қылмыскерлік, паракорлық сияқты девияттық құбылыстарды

азайту мәселелері күн тәртібінде ерекше тұрды. Гиперинфляция, тұтыныс заттарының жетіспеушілігі, азық-түлік тауарларының тапшылығы сияқты қауіпті әлеуметтік мәселелер ушығып тұрды.

Егеменді мемлекет ретінде дамудың бірінші кезеңінде Қазақстан ауыр қиыншылықтарға қарамастан, қоғамдық қатынастардың нарықтық сипатын қамтамасыз еткен экономикалық реформалар жасай алды. Қазақстан кеңестік экономикалық жүйеден ғана емес этатистік социалистік саяси жүйеден де құтылды. 1995 жылғы Конституция елде дамыған демократиялық мемлекеттерге тән саяси және әлеуметтік жүйелерді орнықтырудың жаңа кезеңін бастады. Социалистік қоғам жете алмаған дамыған өркениет құндылықтарын «Қазақстан Республикасы өзін демократиялық, зайырлы, құқықтық және әлеуметтік мемлекет ретінде орнықтырады, оның ең қымбат қазынасы – адам және адамның өмірі, құқықтары мен бостандықтар» /3/ деп, Ата заңы бірінші кезекке қойды.

Қазақстан тәуелсіз мемлекет ретінде дамуының екінші кезеңінде 1996-2007 жылдар аралығында өзінің Конституциясында таңдаған негізгі құндылықтарын іске асыруға кірісті. Билік тармақтарының қызметтерінің бөлінуі, биліктің сайлануы, заңның үстем болуы жағдайында Қазақстан қоғамда демократиялық мемлекет принциптері үстем бола бастады. Мемлекеттің ең жоғарғы лауазым иесі – Президентті жалпыхалықтық сайлау таңдады. Елді демократияландыру үдерісі саяси партиялардың Парламентті жасақтаудағы рөлінің артуы, заң шығарушы орган Парламенттің құзіретінің кеңеюіне әкелген 2007 жылғы Конституциялық толықтырулармен және өзгертулермен сипатталады.

2007 жылдан бастап Қазақстан дамуының үшінші кезеңіне, яғни дамыған өркениетке қарай жылжудың саяси тұрақты, эволюциялық жолына түсті деп бағалаймыз. Үшінші кезеңде Қазақстан әлемдік қаржылық және экономикалық дағдарыстармен белсенді күресе алатындығын көрсетті. Нарықтық қатынастарды одан әрмен жетілдіруді әлемнің озық үлгілерін тартатын және елдің

ішкі өндірістік қуаттарын іске қосатын үдемелі индустриалды-инновациялық даму бағдарламасын жүзеге асырумен байланыстыра бастады.

ТМД мемлекеттері арасында Қазақстан Кеңес Одағы ыдырауынан кейінгі посткеңестік дағдарыстан жылдам шыға алды. 1997 жылдан бастап ел экономикасы қалпына келіп қалыпты даму жолына түсе бастаса, 1998 жылы жиындық ішкі өнімінің нақты өсуіне қол жеткізілді. Экономиканың жандануына 1997 жылы қабылданған «Қазақстан-2030 Барлық қазақстандықтардың өсіп-өркендеуі, қауіпсіздігі және әл-ауқатының артуы» атты реформалар стратегиясы ерекше серпін берді. Финанс жүйесін реформалау, зейнетақы реформасы, салық заңдары реформасы ойдағыдай жүзеге асырылды. Шетел инвестицияларын тартуға қолайлы жағдай жасалынды. «Алдымен экономика, одан кейін саясат» формуласын басшылыққа алған Қазақстан билігі саяси реформаларды саналы түрде кешеуілдетті.

Алдымен елді меңдеп алған кедейлікті, қайшылықты азайтып. Тұтыныс заттар тапшылығын жою міндеті шешілді. Экономикалық реформалар 1992 жылы қаңтар айында бағаны ырықтандырудан басталса, 1993 жылғы қаңтарда халық шаруашылығының негізгі салаларын жекешелендіру ұлттық бағдарламасы қабылданды. 1993 жылдың сәуір айында Ресей Федерациясы Қазақстанды рубль аймағынан итеріп шығарғаннан кейін ұлттық валюта теңге енгізілді. Осы 1992-1993 жылдарды Қазақстанды егеменді экономикалық саясат жүргізуінің бастауы деп бағалауға болады. Халықты дағдарыстан шығару үшін қолда бар ресурстарды шашпау керек еді. Осы мақсатта 15 айға созылған қатаң ақша-кредиттік саясаты іске асырылды. Бұл бағдарлама инфляцияны тезеп, ұлттық ақшаны бұрақтандырып, елге шетел инвестицияларын тартуға жағдай жасады. Экономикалық реформалар елдегі инфляциялық үрдістерді әлсіретті. Егер 1993 жылы инфляция көлемі 2265 пайызға жетсе, 1996 жылы 25 пайызға дейін азайды. Тәуелсіз елдің экономикасының даму жолына түсуі ел халқының материалдық әл-ауқатының біртіндеп Кеңес Одағының

1989 жылы қалпына келіп, одан кейін еселей дамуға әкелді.

Нарықтық қатынастармен қатар Қазақстанда демократиялық мемлекет құру шаралары басталды. Елде батыстық либералдық құндылықтар орнығуы үдерісі күшейді. Гуманитарлық салада ізгілікті, әділетті, адамды қорғау мәселелеріне қоғам ерекше ден қойды. Осы мәселелерге 1995 жылы қабылданған екінші Конституцияда үлкен назар аударылды. Қазақстан қоғамының ең жоғарғы қазынасы – адам өмірі, бостандығы, ар-намысы мен қадір-қасиеті екендігі айтылды. Әрбір адамның еңбекке қабілетін, шығармашылығын, саяси және қоғамдық өмірге белсене араласуын қамтамасыз ету мәселесі конституциялық принцип ретінде бекітілді.

Демократияның, гуманизмнің, әлеуметтік әділеттіліктің заңмен бекітілуі, мемлекеттің дамуының негізгі векторларына айналуы Қазақстанның дамыған өркениетті мемлекеттер қатарына қарай жылжуын қамтамасыз етті. Елдің осы бағытта дамуына «Қазақстанды әлемнің бәсекеге қабілетті, дамыған 50 мемлекеттің қатарына қосу» идеясын іс жүзіне айналдыру шаралары маңызды рөл атқарды. Бұл ұран Қазақстан халқын, бизнесін нақты сапалық даму мәселелерімен айналысуға бастады.

Әрине, тәуелсіз мемлекетті құру, оның экономикасын, саяси жүйесін және әлеуметтік қатынастарын қалыптастыру оңай шешілген жоқ. Қазақстан зор қиыншылықтарды жеңіп, тәуелсіздіктің тауқыметті жолында жетістіктерге біртіндеп жетті. Ол қиыншылықтар бірінші кезекте Қазақстан экономикасының шикізаттық сипатына, оның Ресей мен басқа республикалардың экономикаларына тікелей тәуелділігіне байланысты еді. Кеңес Одағы ыдыраған кезеңде елдегі ірі кәсіпорындардың басым көпшілігі шаруашылық байланыстарының үзіліп қалу салдарынан жұмыстарын тоқтатты. Осының кесірінен бұрын-соңды болмаған жұмыссыздық өршіді. 1992-1995 жылдар аралығында тұтыныс заттарының және азық-түліктің тапшылығы шиеленісті. Электр энергиясының жетіспеушілігінен көптеген елді мәселелерде жарық жиі өшірілді. Инфляция үдерісі бұрын-соңды болмаған деңгейге жетті. 2-3 жылда

инфляция 1300 пайыздан асып жығылды. Елде ақша тапшылығы, жалақы мен зейнетақының уақтысында берілмеуі орын алды. Көптеген кәсіпорын жұмысшылары мен бюджеттік мекемелер қызметкерлері 4-5 айлап тиісті жалақыларын ала алмай жүрді. Экономикалық дадарыс кезеңінде елде түрлі қылмыскерлік өршіп кетті. Ұйымдасқан қылмыстық топтар рэккет, рейдерлік, финанстық пирамидалар, жалған кәсіпкерлік т.б. зиянды әрекеттерін үдетті. Қарапайым халық қайыршыланып, әлеуметтік оптимизмнен айрыла бастады. Тек 1991-1994 жылдары ғана Қазақстан халқының кедейленуі 3 еседен артық өсті. Осы жылдарда елдің жан басына шаққандағы жиынтық өнімі 2400 АҚШ долларынан құлады.

Қазақстанда жүргізілген экономикалық реформалар ел халқын осыншалықты дәрежеде асқынған дағдарыстық үдерістерден алып шықты. Қазақстандағы реформалар саясатының ерекшелігі оны басқа мемлекеттердің зорлығынсыз іске асырылуында. Бұл реформалар жаңа қоғамдық құбылысты орнатуды мақсат тұтты. Қазақстан экономикалық, әлеуметтік және саяси реформаларды өз қалауынша, өзі таңдап, өркениетті мемлекеттердің әлемдік тәжірибесіне сүйене отыра іске асыруға кірісті. Реформаларға қойылатын негізгі талап – нарықтық қатынастырды орнықтыру, либерализм принциптеріне негізделген қоғамдық-саяси жүйе қалыптастыру болды. Елде нарықтық экономикаға әлеуметтік бағдар беру мәселесін шешу ісі де қолға алынды. Зейнеткерлерді, мүгедектерді, көп балалы аналарды, жетім балаларды мемлекет қамқорлығына алудың нақты бағдарламалары жасалынды. Жұмыссыздықты ауыздықтаудың да мемлекеттік деңгейдегі жүйелі шаралары «Жол картасы» арқылы іске аса басталды. Қоғамдық өмірдің экономикалық іргетасын жаңартатын елді үдемелі индустриалды дамыту бағдарламасы өмірге келді.

20 жылда болған осыншама түбегейлі өзгерістер нәтижесінде тәуелсіз Қазақстан жаңа тұрпатты мемлекетке айналды. Республика өркениетті мемлекеттердің әлемдік қауымдастығынан өз орнын таба алды. Қазақстан дамыған мемлекеттердің озық тәжірибелеріне негізделген реформалар

жүргізу арқылы дамудың қазақстандық моделін өмірге әкелді. Әлемдік саяси тәжірибеде жаңалық болған Қазақстандық даму моделінің ерекшелігі «алдымен экономика, одан кейін саясат» формуласының өмірге енгізілуімен сипатталады. Қазақстан мемлекеттілігін нығайту, оның экономикалық қуатын қалпына келтіріп дамыту арқылы жүргізіледі. Әлемдік дағдарыстар мен қауіптерге жауап бере алатын ұлттық қор жинақталды. Саяси мәдениетті, татулықты жақтайтын азаматтық қоғам да іске кірісті.

1997 жылы ел астанасының Алматыдан Ақмолаға көшірілуі солтүстік және орталық аймақтардың индустриалды-экономикалық дамуына соны серпін берді. 1998 жылдан бастап қазақстан нақты экономикалық табыстарға қол жеткізе бастады. 20 жыл мерзімде Қазақстан мен оның Астанасы әлем халықтары санасатын саяси және мәдени оқиғалар алаңына айналды. Қазақ ұлты ғасырлар бойы армандаған тәуелсіз ел болудың бақытын көрді, болашағына сенімін нығайтты. Әлемдік қаржылық орталықтар қазақстанның нарықтық экономикасына сенім білдіріп, оған 126 млрд. АҚШ доллары көлемінде инвестиция құйды /4/.

Астана Қазақстан Республикасының саяси дамуын ғана емес, оның экономикалық жаңаруын алға сүйретіп локомотивке айналды. Жаңа заманға сәйкес құрылыс архитектурасы мен қалалық инфрақұрылымдардың жасалуы арқылы Елордасы Қазақстанның барлық қалалары ұмтылатын эталондық үлгіге айналды. Табиғаты қатал Сарыарқа төсінде Қазақстанның мақтанышына айналған жаңа тұрпатты мегаполис пайда болды. Астана феноменді орталық және солтүстік аймақтардың демографиялық және мәдени бет-пернесінің өзгеруіне де зор ықпал жасады. Астанамен бірге солтүстік аймаққа қазақ рухы мен қазақ тілі қайта айналып келді. Ұлттық рух пен ұлттық мәдениеттің қайта өрлеу кезеңінің басталуына да Астана факторының үлкен ықпалы болғандығы ақиқат. Әлемдік қауымдастыққа Қазақстанның кеңінен танымал болуына 2010 жылы ЕЫҚҰ-ның 56 мемлекет басшыларының VII саммитіне жиналуының, 2011 жылы Ислам ынтымақ ұйымы 57 мемлекетінің сыртқы істер

ведомостволары басшыларының саммитінің өткізілуінің үлкен ықпалы болды. Әлемдік діндер мен дәстүрлі діндер басшыларының бүкіләлемдік конгрестерінің өткізіліп отыруы Астананың бейбітшілік, әлеуметтік, этникалық және конфессиялық татулық саясатының әлем халықтарының ілтипатына ие болғандығының белгісі деп есептеуге лайық.

2000 жылдардың басынан бастап Қазақстан әлемдегі даму динамикасы жылдам он елдің қатарында. 2010-2011 жылдарда бұл көрсеткіш бойынша Қазақстан әлемде Қытай мен Ресейден кейінгі үшінші орында келеді. Соңғы 2-3 жылда елдің жиынтық ішкі өнімі 7 пайыздан өсіп отыр. Жалпы 20 жыл ішінде елді ЖІӨ көлемі 53,6 есеге артқан. 2011 жылы оның жалпы көлемі 994,5 млрд. долларға жеткен. Бұл көрсеткіш Түркия, Иран сияқты ірі мемлекеттердің жылдық көрсеткішіне парапар. Әлемдік экономикалық даму нәтижесі бойынша 2000 жылы Қазақстан 62 орынды иеленсе, 2010 жылы 55 орынды иеленіп отыр. Ел осы даму қарқынын сақтай алса, 2015 жылы әлемдік рейтингте 49 орынды иелене алмақ. Жан басына шыққандағы ЖІӨ көрсеткіші 20 жылда қазақстанда 2400 доллардан 11000 долларға дейін өскен. Әрбір қазақстандықтың табысы 3,7 есеге артқан /5/. 2010 жылы әрбір қазақстандықтың орташа жалқы мөлшері 526 АҚШ долларын құрады. Бұл көрсеткіш Әзірбайжанда – 380 доллар, Беларусьыда – 366, Армения – 253, Украинада – 251 болған. Халықтың әл-ауқатының жақсаруын мына мысал нақты дәлелдейді. Егер, 1990 жылы елдегі 100 адамда 4,7 автомобиль болса, қазір – 15,6 дан келеді /6/.

Тәуелсіз мемлекет болудың арқасында қазақ ұлтымен бірге барлық Қазақстан халықтарының бағы ашылды. Халықтар саны 130-дан асатын мемлекетте аз санды халықтар өздерінің ұлттық мәдени және рухани құндылықтарын дамытуға толық мүмкіндік алды. 1995 жылдан бастап қызмет еткен қазақстан халқы Ассамблеясы ұлттық өмірді жандандырудың, ел халқын ұлтаралық достық рухында, қазақстандық патриотизм тәрбиелеудің мектебіне айналды. Халықтардың рухани өмірін дамытатын 820 этномәдени орталықтар құрылды /7/. Олар елдегі аз халықтарының тілдерін, мемлекеттік тілдің оқытып насихаттаумен және мемлекет

саясатын қолдау шараларын жүргізумен айналысуда.

Елде демократиялық қоғам талаптарына сәйкес жаңару үрдістері күшейе түсті. Оның айғағы-өзін-зі басқаратын «үшінші сектордың», яғни азаматтық қоғам институттарының нығаюы. Үстіміздегі жылы қазақстанда 18 мыңнан астам үкіметтік емес ұйымдарда жарты миллионнан астам адам жұмыс істеген/8/. Осыншама қуатты иемдеген ұйымдардың дені әлеуметтік мәселелерді шешумен айналысқан. Басқа Орта Азия мемлекеттеріне қарағанда ҰЕҰ жүйесі Қазақстанда кең қанат жайған. Ашық қоғам орнатудың нәтижесінде қазіргі кезеңде 25 мыңдай президенттік «Болашақ» бағдарламасы арқылы жоғары білім алуда. Жастардың дамыған мемлекеттерде оқуы Қазақстан қоғамының барлық салаларына әлемдік озық үлгілерді алып келері даусыз.

Қазақстанның нарықтық қатынастарға сәйкес келетін жаңа әлеуметтік құрылымы да қалыптасуда. Қазір өзін-өзі толықтай асырай алатын, халықтың сан қырлы материалдық, қызметтік тұтыныстарын қамтамасыз ететін шағын және орта бизнесте 2,7 миллионға жуық ел азаматы еңбек етуде. Егер 1993 жылы 19 мыңдай шағын кәсіпорын болса, 2000 жылы – 67 мың, ал 2011 жылы 675 мың шағын және орта кәсіпорын жұмыс істеп тұрды /9/.

Нарықтық қатынастарға көшу жағдайында ауыр күйзелісті ауыл шаруашылығы ерекше сезінді. Кеңшарлар мен ұжымшарлардың тарап кетуі де ауыл өнеркәсібінің мүлдем құлдырауына әкелді. Ұсақ фермерлік шаруашылықтар, агроконцерндер мен агрофирмалар қалыптасып іске кірісуі үшін біршама уақыт керек болды. Қазақстанның агроөнеркәсіп кешені тәуелсіздік жағдайында барлық қиыншылықты жеңіп, мемлекеттің азық-түлікті экспорттаушы болуына қол жеткізілді. Әсіресе соңғы жылдардағы жетістіктер қомақты. Егер 1991 жылы ауыл шаруашылығының жиынтық өнімі 78 млрд. теңге көлемінде болса, 2010 жылы 1,4 трлн. теңгеге өсті. Соңғы бес жылда Қазақстан бидай ұнын экспортқа шығаруда әлемде бірінші орынды иемденіп келеді. Келешекте ет өнімдерін экспорттауда Қазақстан әлемдік нарықтан

өзінің орнын алуға мақсат етіп отыр. Дәнді дақылдар мен мал шаруашылығын дамыту елдің экономикалық қуатын арттыратын басымдықтар ретінде таңдалды.

Аграрлық жаңару саясатында Елбасы Н.Ә.Назарбаев ауылдың әлеуметтік инфрақұрылымын жақсартуға ерекше ден қою керек деп есептейді. Себебі, ауылдық өңірде Қазақстан халқының 46 пайызы өмір сүруде. Сол себепті «2004-2010 жылдарға арналған Қазақстан Республикасында ауылдық жерлерді дамыту бағдарламасы» шеңберінде ауылда 1077 оқу мекемесі, 703 денсаулық сақтау объектісі, 424 мәдениет және спорт объектілері салынды, 4385 оқу мекемесі, 3282 денсаулық сақтау, 1171 мәдениет пен спорт мекемесі күрделі жөндеуден өткізілді.

Қазақстан 20 жылда мүлдем жаңа сападағы экономикалық және саяси-әлеуметтік келбетке ие болды. Нарықтық экономика толыққанды іске қосылып, елдегі демократияландыру үдерісін күшейтетін саяси реформаларға жол ашты. Қазақстан тәуелсіз мемлекет ретінде әлемдік қауымдастыққа танылып, әлемдік саясаттың бағыт-бағдарламаларын анықтайтын халықаралық жиындар аренасына айналды. Елдегі этносаралық татулық пен қоғамдық келісім Жер шарының халықтары үлгі ететін моделге айналды. Саяси жүйелерді жетілдіруде президенттік биліктің басымдылығына негізделген қоғамдық қатынастарды демократияландыру үлгісі ұсынылды. Дамудың қазақстандық моделі әлемдік саяси тәжірибенің жетістігіне айналды. Қарапайым еңбекші халықтың мүдделерін шешетін әлеуметтік мемлекет құру мәселесі ойдағыдай шешіле бастады. Мектептер мен ауруханалар салу бұрын-соңды болмаған ауқымға ие болды. Әлемдік қаржылық және экономикалық дағдарыстарға қарамастан ел халқының әлеуметтік жағдайы мен әл-ауқатының үнемі жақсарып отыруына қол жеткізілді. Қазақстан өз ресурстарын әлемдік трансұлттық корпорациялардың иемденуін азайтудың нақты қадамдарын жасай бастады. Шекарасы берік, айналасындағы көрші мемлекеттермен тату, геосаяси жағдайы мығым ел ретінде қазақстан ұзақ тарихи кеңістікке самғайтын қыран мемлекеттер қатарынан орын алуда.

ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Қазақ Советтік Социалистік Республикасының мемлекеттік егемендігі туралы Декларация // Қазақ әдебиеті. 1990. 2 қараша. 1б.
2. «Қазақстан Республикасының Мемлекеттік тәуелсіздігі туралы» Қазақстан Республикасының Жоғары Кеңесінің қабылданған Конституциялық Заңы // Егеменді Қазақстан. 1991. 17 желтоқсан. 1б.
3. Қазақстан Республикасының Конституциясы. Астана. Елорда, 2008. 4б.
4. Бектөреев Ө. Жаңа ғасырды жасампаздықпен бастаған мемлекет // Егемен Қазақстан. 2011, 1 қазан. 3б.
5. Алшанов Р. Экономика Казахстана за 20 лет: достижения и пути дальнейшего развития // Казахстанская правда. 2011. 17 октября. С. 20-21.
6. Мухамеджанов О. Всеобъемлющий критерий перемен // Казахстанская правда. 2011. 17 марта. С. 4.
7. Мухитденова Ә. Қазақстан – ұлтаралық татулықтың алтын бесігі // Алаш айнасы. 2011. 1 желтоқсан. 5б.
8. Төлеуханқызы А., Еділқызы Л. Азаматтық қоғам алдына асқарлы міндеттер жүктейді // Егемен Қазақстан. 2011. 5 қазан. 3б.
9. Алшанов Р. Экономика Казахстана за 20 лет: достижения и пути дальнейшего развития // Казахстанская правда. 2011. 7 октября. С. 20.

Резюме

В статье рассмотрены итоги за 20 лет развития независимого Казахстана. Достигнутые успехи раскрываются в контексте модернизации основных сфер казахстанского общества.

Summary

This article were considered results of 20 years development of Independent Kazakhstan the achievements are lain in context of Kazakhstan of society's main sphere modernization.

Жаксылыкова Нурия Ермухаметовна
кандидат педагогических наук, доцент кафедры естественно-научных дисциплин и профессионального обучения
Скабаева Гульмира Несипбаевна
кандидат педагогических наук, ст. преподаватель кафедры естественно-научных дисциплин и профессионального обучения

**СОВРЕМЕННЫЙ ПОДХОД К ОЦЕНКЕ ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ
ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОРГАНИЗАЦИЙ ОБРАЗОВАНИЯ**

Современное казахстанское общество требует от человека не только политехнизма знаний, высокого культурного уровня, глубокой специализации в различных областях науки и техники, но и умения жить, сосуществовать в обществе. Основными параметрами личностного развития учащегося можно считать его ориентацию на общечеловеческие ценности, гуманизм, интеллигентность, креативность, активность, чувство собственного достоинства, независимость в суждениях. Уровень развития этих качеств можно рассматривать как показатели

сформированности социальной компетентности и социального становления личности.

Создание необходимых условий для формирования, развития и профессионального становления личности на основе национальных и общечеловеческих ценностей; реализация прав учащегося на воспитание, образование и всестороннее развитие, сохранение родного языка, культуры, национальных обычаев и традиций, на информированность, укрепление здоровья является главной задачей системы образования.

Все чаще создание условий для формирования и развития этих качеств рассматривается как важнейшая задача системы образования Республики Казахстан.

Направленность государственной политики на целостность воспитания учащегося как гражданина Республики Казахстан и обеспечение его конституционных прав нашли отражение в Концепции этнокультурного образования в Республике Казахстан, Концепции правового обучения учащейся молодежи в Республике Казахстан, Концепции государственной молодежной политики в области образования Республики Казахстан, Концепции по нравственно-половому воспитанию в Республике Казахстан, Концепции гуманитарного образования в Республике Казахстан, Комплексной программе воспитания в организациях образования Республики Казахстан Государственной программе патриотического воспитания граждан Республики Казахстан и др.

Системное видение процесса воспитания и выделение целостного комплекса необходимых условий и факторов, обеспечивающих эффективность этой работы является особенностью современного подхода к оценке воспитательной деятельности организаций образования.

Созданы и успешно функционируют в ряде организаций образования Республики Казахстан воспитательные системы, ориентированные на потребности учащихся, педагогов и родителей, учитывающие конкретные социально-педагогические условия, что позволяет расширить диапазон возможностей воспитательного воздействия на личность. Но в деле воспитания в регионах республики существует еще много проблем, в число которых входят:

- возникновение новой системы требований общества к личности, порожденных новыми социальными реалиями;
- недостаточная состоятельность идеологических ориентиров, позволяющие обозначить цель и приоритетные направления воспитания;
- социальное расслоение общества, демонстрация частью населения благосостояния, основанного не на трудовой деятельности, порождает чувство ущербности, неверия в социальную справедливость;
- переоценка роли образования и недооценка роли воспитания в становлении новых поколений казахстанцев;

- слабая эффективность деятельности педагогов по формированию обучающихся ответственного отношения к общечеловеческим и общегосударственным ценностям;

- ослабление воспитательной роли социального института семьи;

- недооценка человеческой жизни как важнейшей ценности, недостаточная сформированность навыков здорового образа жизни;

- негативное влияние средств массовой информации на формирование личности;

- недостаточное научно-методическое обеспечение новой парадигмы воспитания;

- недостаточное владение педагогами современными воспитательными технологиями;

- низкая эффективность воспитывающего потенциала детских общественных организаций;

- утрата системы трудового воспитания и профессиональной ориентации;

- ограниченность сети детских и молодежных объединений по интересам (клубов, кружков, секций и т.д.) и недостаточная эффективность их деятельности.

Воспитание подрастающего поколения, исходя из вышеобозначенных проблем, следует рассматривать как одну из основных стратегических и приоритетных задач развития современного казахстанского общества, составляющую фундаментальную основу государственной политики.

Цель воспитания - создание в системе непрерывного образования оптимальных условий для становления, развития, самореализации и социализации личности дошкольника, школьника и студента как гражданина и патриота Республики Казахстан, способного к профессиональному, интеллектуальному и социальному творчеству.

Задачи воспитания:

- Создание и развитие воспитательных систем организаций образования, способствующих формированию свободной, физически здоровой, духовной богатой, нравственной личности.

- Воспитание гражданственности, патриотизма, интеллигентности, уважения к правам и свободам человека, к государственным символам, национальным традициям.

- Формирование гуманистического мировоззрения, ответственности перед собой и обществом, будущими поколениями за результаты своей деятельности в социальной, природной и культурной среде.

- Создание условий для освоения детьми и

молодежью мировой и национальной культуры через овладение государственным и другими языками, изучение и принятие традиций и культуры народов Казахстана.

-Максимальное развитие в условиях организаций образования познавательных интересов детей и молодежи, их творческих способностей, общеучебных умений, навыков самопознания и самообразования, способствующих дальнейшему развитию и самореализации и социализации личности.

- Формирование личностно и профессионально значимых качеств, необходимых для жизни в современном обществе и эффективной социальной профессиональной деятельности, развитие потребности в непрерывном личностном и профессиональном самосовершенствовании.

- Воспитание на основе сформированных в казахстанском обществе устойчивых традиций этнической и религиозной толерантности;

- Формирование у детей и молодежи навыков противодействия различным формам этнорелигиозного экстремизма и радикализма, проникающим в Казахстан извне;

- Возрождение системы семейного воспитания и включение семьи в воспитательную систему школы.

Вышеперечисленные цели воспитания и задачи воспитательной работы реализуются в образовательном процессе, во внеучебное время и в досуговом периоде.

При организации воспитательного процесса необходимо взять на вооружение наличие различных принципов организации воспитательного процесса.

Принципы воспитания - это исходные положения, важнейшие правила организации воспитания, которые воспитатели должны обязательно соблюдать.

Основными принципами организации воспитательного процесса являются:

Принцип природосообразности воспитания основывается на научном понимании взаимосвязи природных и социокультурных процессов и необходимости воспитания детей с учетом их индивидуальных и возрастных особенностей.

Принцип культуросообразности – утверждает, что воспитание должно основываться на общечеловеческих ценностях, строиться в соответствии с традициями и нормами национальной культуры и региональными особенностями, не противоречащими общечеловеческим ценностям.

Принцип целенаправленности включает ясность целевой установки на каждом

этапе развития, точный учет коллективных потребностей, правильный выбор главных видов воспитательной деятельности.

Принцип гуманистической направленности предполагает выдвижение на первый план гуманистических идей и ориентиров, пронизанных уважением к каждой личности.

Принцип этничности - предусматривает формирование культуuroобразующей среды, способствующей расцвету общенациональной культуры на основе единения этнических культур, достижение гражданского согласия и гармонии, общественных отношений.

Принцип обеспечения преемственности и единства требований предполагает осуществление педагогического содружества семьи, дошкольных, внешкольных учреждений, школы на всех этапах развития личности как необходимого условия повышения качества воспитания.

Принцип непрерывности воспитания предполагает всестороннее развитие личности на всех этапах её жизнедеятельности: поступательное обогащение её творческого потенциала и возможностей во все более полной реализации её сил и способностей, её профессионального и общекультурного роста.

Принцип эффективности социального взаимодействия предполагает осуществление воспитания в системе образования в коллективах различного типа, что позволяет обучающимся объекту расширить сферу общения, создает условия для творческих конструктивных процессов социокультурного образца самоопределения, адекватной коммуникации, а в целом формирует навыки социальной адаптации, самореализации.

Принцип социальной адекватности требует соответствия содержания и средств воспитания той социальной ситуации, в которой организуется воспитательный процесс. Реализация принципа возможна только на основе учета разнообразного влияния социальной среды.

Принцип демократизации предполагает систему, основанную на взаимодействии, на педагогике содружества, сотрудничества и сотворчества воспитателя и воспитуемого. Он также предполагает взаимосвязь, взаимообусловленность входящих в структуру системы педагогического руководства, самоуправления, соуправления и саморегуляции. Воспитание учащихся в духе свободы, личного достоинства.

Принцип вариативности предоставляет широкое многообразие воспитательных

программ, реализующих в дошкольных организациях, нацеливает на определение индивидуальной траектории развития личности.

Поскольку сегодня в образовательном процессе большое внимание уделяется духовно-нравственному развитию личности, то именно воспитание нравственности и формирование духовности становится стержнем всего воспитательного процесса.

Для воспитания нравственности и формирования духовности немаловажным фактором является знание основных ценностей воспитания.

Ценности – общественно-значимые для личности, социальной общности, общества в целом материальные, социальные объекты, одобряемые и разделяемые большинством людей представления о том, что такое добро, справедливость, патриотизм. Они служат эталоном, идеалом для всех людей, на их формирование направлен педагогический процесс.

Человек – абсолютная ценность, высшая субстанция, «мера всех вещей». Высшей ценностью нашего государства является человек, его жизнь, права и свободы. В современных условиях развития человек представляется не просто как объект изучения, а, прежде всего, как субъект творчества и познания, создающий величайшие образцы культуры и увлекающий своим стремлением к творчеству.

Семья – начальная структурная единица общества, первый коллектив ребенка, естественная среда его развития, где закладываются основы будущей личности. Брак двух людей еще не составляет семьи, семья возникает, когда в ней появляется ребенок.

Родина, родной край – единственная, уникальная для каждого человека родная земля, данная ему судьбой, доставшаяся от предков, связывающая с духовной культурой своего народа, его историческим прошлым.

Здоровье, здоровый образ жизни – непереносимое условие счастливой, продуктивной жизни; ответственное отношение к своему здоровью должно стать естественной внутренней потребностью человека. В Послании Президента страны народу Казахстана «Казахстан – 2030» здоровье признается одним из стратегических долгосрочных приоритетов развития республики.

Труд – основа человеческого бытия, «вечное естественное условие человеческой жизни». Одухотворенный, сознательный, творческий труд наиболее естественно выражает природную

сущность человека.

Образование – необходимое условие развития каждой личности и социального прогресса. Результатом учения являются знания. Воспитательная сущность образования состоит в том, что оно не самоцель, а средство достижения цели.

Культурное наследие – великое богатство каждого народа и всего человечества в сфере духовной и материальной жизни. Настоящая культура соединяет в себе извечное стремление к истине, добру и красоте.

Язык – основное средство взаимодействия людей, одна из важнейших социокультурных ценностей.

Дружба – индивидуально-избирательные, свободные и основанные на взаимной симпатии отношения. Дружба предполагает не только верность и взаимопомощь, но и внутреннюю близость, откровенность, доверие, любовь.

Знание и учет вышеперечисленных основных ценностей воспитания способствует воспитанию гармонически всесторонне развитой личности.

Содержание воспитания определяется его целями и задачами, которые закономерно зависят от содержания и направленности общественного развития и призвано обеспечить становление личности человека на основе усвоения системы гуманистических ценностей, развития всех ее сущностных сфер.

Сегодня целесообразно определить такие характерные составляющие воспитания, как вовлечение обучающихся в разнообразную творческую деятельность, в ходе которой осуществляется воспитание и развитие личности: познавательная, ценностно-ориентировочная, художественная, общественная, трудовая, спортивная, свободное общение.

В ходе обучения и воспитания должна осуществляться также и психологическая подготовка, т.е. целеустремленный организованный процесс формирования у людей положительного, рационально окрашенного отношения к жизни и деятельности, внутренней готовности к преодолению трудностей, встречающихся на пути. Она, помимо общих, требует специальных учебно-воспитательных мероприятий. Она также входит в предмет педагогики.

Между обучением, воспитанием, развитием и психологической подготовкой существует сложная, порой противоречивая взаимосвязь.

Воспитание придает всему педагогическому процессу (образованию) принципиальную направленность и выступает в качестве важнейшего

средства активизации познавательной деятельности людей. В ходе обучения решаются не только образовательные задачи, но осуществляются развитие и психологическая подготовка обучаемых.

Основными задачами педагогики являются: выявление и изучение закономерностей, основных принципов, методов и организационных форм обучения и воспитания, и построение на этой основе целостного педагогического процесса.

Раскрывая педагогические закономерности, обосновывая принципы обучения и воспитания, осуществляя сравнительную характеристику форм, методов и приемов педагогической деятельности и т.д., педагогика указывает обучающимся наиболее действенные пути, средства и способы решения возникающих задач.

В настоящее время педагогика должна активнее продолжать разработку новых моделей обучения и воспитания с учетом развития

социально-экономического и политического факторов, жизни нашего народа в современных условиях.

Педагогика, опирающаяся на диалектический материализм, исходит из того, что личность есть объект и субъект общественных отношений. Ее развитие детерминировано внешними обстоятельствами и природной организацией человека. Ведущую роль в развитии личности педагогика усматривает в воспитании, которое представляет собой сложный социальный процесс, имеющий исторический и классовый характер. Личность и деятельность человека находятся в единстве: личность проявляется и формируется в деятельности.

Таким образом, сегодня педагогика - это наука о закономерностях обучения и воспитания подрастающих поколений и взрослых людей с помощью целенаправленной и специально организованной системы образования.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Закон об образовании. - Астана, 1999.
2. Джуринский А.Н. Развитие образования в современном мире: Учебное пособие. Центр. ВЛАДОС, 1999.
3. Смирнов В.И. Общая педагогика. М., Педагогическое общество, 2000.

Түйін

Бұл мақалада білім беру орындарының тәрбие іс-әрекетін бағалауға қазіргі көзқарас қарастырылған.

Summary

In this article is considered modern approach to assessment educational activity of foundation organization.

Аманбаева Эльмира Амангелдиевна –
кандидат педагогических наук, доцент кафедры
естественно-научных дисциплин и профессионального обучения
Тленбаева Айша Акмурзаевна –
кандидат педагогических наук, доцент кафедры
естественно-научных дисциплин и профессионального обучения

РАЗВИТИЕ КРЕАТИВНОСТИ В УЧЕБНО-ВОСПИТАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ

Анализ литературы по проблеме креативности показал, что понятие «креативность» можно рассматривать в двух направлениях: креативность как психический процесс и креативность как творческое отношение к жизни. Как известно, модель интеллекта Д. Гилфорда включает в себя три составляющие: содержание, операция и результат. В число операций он включает дивергентное мышление, а содержание может быть образным, символическим, семантическим и поведенческим (3).

Одна из главных задач системы образования-воспитание творчески мыслящих специалистов, обладающих высоким творческим потенциалом. Актуальность этой задачи усиливается тем, что в настоящее время в мире происходит постоянное удорожание технологий, сырья, оборудования, энергоресурсов и ухудшение экологической обстановки, что в свою очередь приводит к глобальным социальным проблемам в обществе. Решение этих проблем с одной стороны вызывает необходимость в новой технологической волне, новых идеях, новых знаниях, с другой стороны требует создания новых способов ускоренного получения и постоянного обновления знаний, а самое главное - требует от каждого человека нового мышления.

Общая цель креативного образования определяется ее предметом, изучением и описанием психолого-педагогических особенностей, закономерностей и механизмов креативного обучения и воспитания личности в процессе ее профессионального становления и самоактуализации. Сегодня становится все более очевидным, что современным и эффективным может быть только общество, основанное не просто на знаниях, но на интеллекте и творчестве людей.

Креативность – это свойство, более всего отличающее нас от других живых существ, это способность, лежащая в основе человеческой культуры. Креативность может играть положительную роль в повседневной жизни каждого человека, например, помогая

разрешать проблемы в отношениях с другими людьми, встречающиеся в эмоциональной и профессиональной жизни (1).

Креативность (от латинского *creation* - созидание) - это общая способность к творчеству, характеризующая личность в целом, проявляется в различных сферах активности, рассматривается как относительно независимый фактор одаренности.

Креативность, с одной стороны, - одна из основных задач психики, а с другой стороны - способность центральной нервной системы создавать (*creation* - создавать, творить) субъективную модель мира с помощью сенсорных, мнемических, когнитивных и аффективных систем в целях максимально гибкой адаптации индивида к окружающей среде (1).

Данное определение характеризует креативность как психологическое состояние, как состояние мышления конкретного человека в отличие от творчества как вид деятельности.

Творчество - это деятельность или результат деятельности человека, обладающий определенной новизной, значимостью и полезностью (2).

Впервые использовал понятие «креативность» в 1922 г. Д. Симпсон. Этим он обозначил способность человека отказываться от стереотипных способов мышления [1]. Впоследствии стали рассматривать креативность - как высший мыслительный процесс. В связи с появлением в психологии понятия «креативность» возник новый вопрос: каково соотношение между творческим воображением и креативностью? Далее возникает еще ряд вопросов: тождественно ли воображение креативности или оно лишь разновидность креативности - образной, не является ли образная креативность сама лишь одним из видов воображения (фантазии, творчество в широком понимании)?

Эти исследования, в ходе которых возникла сама проблема креативности, осуществлялись на

протяжении последних полутора-двух столетий с двух сторон: с одной стороны, это работы, посвященные изучению интеллектуальной деятельности и интеллекта и, с другой стороны, это исследования, посвященные проблеме гениальности.

Психологической наукой и педагогической практикой установлено, что креативность - это качество личности, имеющее интеллектуальные предпосылки, ее можно и нужно развивать (1). Креативность характеризуется особым типом творческого мышления, развитым воображением, эстетикой мировосприятия, отсутствием алгоритма деятельности, желанием продуктивного действия в условиях новизны. Согласно концепции Дж. Гилфорда и П. Торренса, креативность рассматривается как самобытная разновидность дивергентного мышления личности, допускающая варьирование путей решения проблемы и приводящая к неожиданным выводам и результатам (3).

Современное профессиональное образование характеризуется переходом от «знаниевой» к личностно-ориентированной парадигме (5). Государственные образовательные стандарты нового поколения предусматривают формирование базовых социально-личностных, общекультурных, общенаучных и профессиональных компетенций. Компетенция определяется как деятельность человека, обеспечивающая реализацию его потенциала. Степень реализации творческого потенциала студента зависит от условий, средств и технологий, входящих в образовательный процесс.

В организации образовательной среды для формирования творческой компетенции ложатся в основу положения: «развитие креативности способствует становлению творческой зрелости специалиста в процессе самоактуализации личности и достижению им личной, профессиональной и духовной вершин». Она утверждает, что при высоком уровне самоактуализации креативной личности творческая зрелость специалиста является более устойчивой, продуктивной и продолжительной жизненной реальностью (3).

Креативность, с точки зрения Я.А.Пономарева, психологическое свойство, с которым сопряжены два качества: интенсивность поисковой мотивации и чувствительность к побочным образованиям, возникающим при мыслительном процессе (2). Ученый рассматривал творческий акт, как включенный

в контекст интеллектуальной деятельности по следующим тезисам; и этапам:

- начальный этап постановки проблемы (активно сознание);

- этап решения (активно бессознательное, а отбором и проверкой правильности решения на третьем этапе занимается сознание).

Творческий продукт предполагает включение интуиции (роль бессознательного фактора) и не может быть получен на основе логического вывода.

Единицей измерения творческого мыслительного акта Я. А. Пономарев предлагал расчитать, считывать разность уровней, доминирующую при постановке и решении задачи. Таким образом, успех решения творческих задач он видел: предел способности действовать «в уме» (2).

А. Маслоу разделяет креативность на два вида: креативность таланта и креативность самоактуализации. Он пишет, что последняя распространена гораздо более широко и имеет более тесную связь с личностью, проявляясь в повседневной жизни не только в великих и очевидных продуктах творчества, но и многочисленными другими способами, например в своеобразном чувстве юмора, склонность делать что-либо творчески. А. Маслоу описывает составляющие креативности самоактуализации: восприятие самовыражение, «вторая наивность», влечение к неизведанному (6)

И.Б. Дерманова и М.А. Крылова выделили такие виды креативности: невербальную, вербально-символическую, вербально-семантическую, вербально-ассоциативную и креативность как творческое отношение к жизни и установили, что все они не коррелируют друг с другом.

Правомерным следует признать подход к проблеме зарубежных психологов, которые в проблеме креативности выделяют четыре аспекта: креативный процесс (как способность), креативный продукт, креативную личность и креативную среду. Под последней понимают сферу, структуру, социальный контекст, формирующей требования к продукту творчества. Известный американский исследователь П. Торренс определяет ее как процесс проявления чувствительности к проблемам, дефициту знаний, их дисгармонии, несообразности и т.д.; фиксация этих проблем поиска их решений, выдвижения гипотез; и наконец, формулирования и сообщения результата решения.

Созданные П. Торренсом тесты креативности до настоящего времени считаются одними из лучших.

Толчком для выделения этого вида творческих способностей послужил факт отсутствия связи между традиционными тестами интеллекта, выявляющими особенности конвергентного мышления, и успешностью решения проблемных ситуаций, осуществляемого с помощью дивергентного мышления. Творческое мышление изучалось также в рамках психометрического подхода. Здесь можно выделить концепцию креативности Дж. Гилфорда и Э.П. Торренса, представляющую креативность как универсальную познавательную творческую способность. Гилфорд выделил два типа мышления: конвергентное и дивергентное. В рамках своей концепции Гилфорд считал операцию дивергенции наряду с операциями преобразования и импликации, основой креативности как общей творческой способности (3).

В связи с этим американский психолог Дж. Гилфорд разделил дивергентное и конвергентное мышление. Дивергентное мышление связано с порождением множества решений на основе однозначных данных и, по предположению Гилфорда, является основой творчества. Конвергентное мышление связано с нахождением единственного правильного решения задачи при наличии многих условий. Автор отождествил способность к конвергентному мышлению с интеллектом, измеряемыми тестами IQ.

Для проявления и развития креативности важна поддержка окружения. Высокие оценки дивергентного мышления имеют дети, родители которых поощряют их интеллектуальное любопытство и предоставляют им значительную свободу выбора интересов, стимулируют их интеллектуальную деятельность, не мешают проявиться их индивидуальным особенностям. Важно, чтобы родители быстро распознали таланты своих детей, стимулировали их развитие.

Особое значение имеет опыт обучения и подражания креативному поведению. «Играйте в гениев, - писал С.Дали, - и вы станете гением!».

Предоставление ребенку относительной самостоятельности, свободы, выраженное уважение к ребенку и отсутствие излишней требовательности являются теми условиями нахождения ребенка в семье, которые благоприятствуют развитию креативности (8).

Нельзя создавать новое ни в одной сфере

жизни не обладая творческими способностями. Главное, что творческие способности можно развивать не только в других, но и в себе, прежде всего в себе. Чтобы быть эффективным педагогом и сохранить при этом профессиональное здоровье необходимо видеть, находить и создавать новое в профессии.

На основе анализа информации можно предположить, что психологическая структура креативности включает систему креативных параметров; своеобразное и уникальное сочетание мотивационных, аффективных, интеллектуальных, эстетических, экзистенциальных, коммуникативных, компетентностных креативных качеств и способностей, которые в комплексе «индексируют» творческую стилистику поведения, обеспечивают продуктивность, новизну, уникальность способов и результатов деятельности, предрасположенность и готовность к творческим конструктивным преобразованиям в различных сферах жизнедеятельности (7).

Итак, под креативностью понимают: способность к творчеству; интеллектуальное творчество; нечто новое, оригинальное; отдаленные ассоциации; реструктурирование целостной системы; необычное кодирование информации; дивергентное мышление; результат (либо отсутствие) внутриличностных конфликтов - выход за пределы уже имеющихся знаний; нетрадиционное мышление, позволяющее быстро разрешить проблемную ситуацию.

В связи с актуализацией проблемы развития творческой личности возникает необходимость использования в педагогическом процессе дисциплины «Креативная психология». Студентами специальности «Профессиональное обучение» КазНАУ была выбрана данная элективная дисциплина, задачами которой является:

1. Ознакомление студентов с основами креативной психологии, формирование научного понимания социально-психологической реальности в окружающем мире, обществе, группах и своих взаимосвязях с ней.

2. Раскрытие роли и психологических механизмов социализации человека и формирования его как личности в современных условиях, а также себя как цивилизованной личности, способной к полной и успешной самореализации себя в жизни.

3. Ознакомление обучающихся с социально-

психологической дифференциацией общества, действующими в нем большими общностями, взаимоотношениями между ними и учет их в практике жизни и профессиональной деятельности.

4. Изучение психологических факторов, влияющих на вхождение молодого специалиста в профессиональную деятельность, и способов, обеспечивающих успешную профессиональную адаптацию, непрерывное самосовершенствование и профессиональное самоутверждение.

5. Формирование у студентов личностной установки на использование положений и рекомендаций социальной психологии в своей жизни и профессиональной деятельности.

Дисциплина «Креативная психология» изучает закономерности творческого процесса и описывает психологические особенности одаренных и творческих личностей. На занятиях студенты узнают о том, как различные психологические направления трактуют творчество.¹ Изучаются факторы, которые побуждают к творческой деятельности и препятствуют творчеству, в том числе влияние

наследственности и среды на креативность.

Студенты изучают такие темы, как:

«Креативная психология как наука»;

«Креативная личность»;

«Среда и ее влияние на креативность»;

«Творческий процесс»;

«Развитие креативности».

Занятия проходят в форме дискуссий, деловых игр, студенты готовят критические аннотации к статьям, составляют схемы, таблицы, пишут эссе, проводят квази-исследования.

Итак, креативность представляет собой центральное звено любой деятельности человека. Включение в систему образования некоторых аспектов и способов креативного поведения и самовыражения, моделирования творческих действий, освоения технологий творческой деятельности демонстрирует существенный рост креативности, а также появление и усиление таких креативных качеств личности, как независимость, открытость новому опыту, чувствительность к проблемам, высокая потребность в творчестве. Поэтому проблема обучения креативному поведению чрезвычайно актуальна для современной системы образования.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Морозов А.В. Креативная педагогика и психология. М., Академ, проект, 2004
2. Пономарев Я.А. Психология творчества. - М.: Издательство «Наука», 1976. - 302 с.
3. Torrens E.P. Creative motivation scale (1994).
4. Богоявленская Д.Б. Интеллектуальная активность как психологический аспект изучения творчества // Исследование проблем психологии творчества под ред. Я.А. Пономарева. - М.: Наука, 1983. С. 182 - 195.
5. Дружинин В. Диагностика общих познавательных способностей. // Когнитивное обучение: современное состояние и перспективы. М: Изд. Институт психологии РАН, 1997
6. Маслоу А.Г. Мотивация и личность. Пер. с англ. Татлыбаевой А.М. - СПб: Евразия, 1999.-478 с.
7. Немов Р.С. Психология: Учеб. для студентов высш. пед. учеб. заведений: В 3 кн. Кн. 1. Общие основы психологии. - 3-е изд. - М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1997. - 688 с
8. Тодд Любарт. Психология креативности. Университетское образование, М., 2009.

Түйін

Мақалада авторлар креативті психология мәселелерін зерделеп, жоғары оқу орнындағы студенттердің креативті ойлауын дамыту жолдарын ұсынады.

Summary

In the article authors consider questions about creative physiology. Authors to put forward creative thinking! students.

Қасымова Роза Садыққызы-
Педагогика ғылымдарының кандидаты,
«Жаратылыстану пәндері және кәсіптік оқыту»
кафедрасының доценті

ҰЛТТЫҢ КЕЛЕШЕГІ ТӘРБИЕЛІ ҰРПАҚТА

Қазақстан Республикасының тәуелсіз мемлекет мәртебесіне ие болуы, білім беру және мемлекеттік жастар саясаты туралы заңдардың қабылдануы тәрбие мәселесіне жаңаша қарауды талап етеді.

Ұлттың бүгіні де, болашағы да тәрбиелі ұрпаққа байланысты.

Тәрбиенің қуаттылығы оның ұйымшылдығы мен бірлігінде. Бірлік-ынтымақ, ұйымшылдық, қай заманның адамы үшін де ескірмейтін қасиет. Ол туралы халқымыздың мына бір сөздері: «Адам болсаң, қауым бол», «Ырыс алды ынтымақ», «Саусақ бірікпей, ине ілікпейді»- деп ұрпағын бірлікке, татулыққа шақырып отырған. Мұндай халықтың даналық сөздері ұрпақ тәрбиесінде бабалар өсиеті, ата-ана, ұстаздар, ұжым болып, ұлттық педагогика мен ұлттық психология, халықтық әдет-ғұрып, салт-сана, ата дәстүр негізінде тәрбиелеуге тиіспіз.

Әр ел өз болашағын өскелең ұрпағының келешегімен байланыстырады. Қасиетті қазақ халқының жастарында ұлттық рух биік болсын дегім келеді.

Тәуелсіз мемлекет құрып, азаттық аңсаған қазақ халқының ғарсырлар бойы арман тілегін іске асырған саясат бәріміздің көңілімізден шығары анық. Сондықтан, біздер бұл мүмкіндікті пайдаланып, Жүсіп Баласағұн бабымз айтқандай, «өз пайданды ойлама, ел пайдасын ойла, өз пайдаң соның ішінде» - деген сөздерді әрқайсымыз жан-дүниемізде сақтауымыз қажет.

Елін сүймеген ешкімді де сүймейді. Ел дегеніміз-Отан. Ал Отан оттан да ыстық. Адам баксыз да, тақсыз да, тіпті баласыз да, баспанасыз да өмір сүре алады, ал Отансыз өмір сүре алдымен жақсылықты көруден танылады. «Біреудің жақсы ісін көрсең, оны ардақтай біл, кінәліні кешіруге тырыс. Өзіңе де, өзгеге де жақсылық тіле», - демей ме Ахмед Игүнеки бабамыз.

Теңіздей терең ой мен таудай биік талаптан туған Жолдаудан біз бүгін бекем еліміздің нұрлы ертеңін көреміз. Елулікке еніп, отыздың ортасынан ойып орын алсақ, арманымыз не, ол үшін іркіттей ірімей, айрандай ұйыйтын ұйымшылдық, бірлік, ұлттық рух керек ұрпаққа, « Өсетін елде арман көп, өшетін елде жанжал

көп». Жастарды, балаларды ата дәстүрге сай, қазақы патриотизм рухында, отансүйгіштік парыз биігінде тәрбиелеу жұмысында төл оқулықтарымыз өз жүрегімізден шығып, жалпы білім берудің ортақ талабына сай болу қажет деп ойлаймыз.

Әлемдегі барша халықтың өкілдері өз бойындағы барлық асыл қасиеттері мен құндылықтарын өскелең ұрпағының санасына сіңіруді ғұмыр бойы мақсат етіп келеді.

Қазіргі білім, ғылым мен мәдениетті жаһандандыру үрдісі кезінде әр ұлт өз мемлекетінің рухани мәдени құндылықтарын сақтай отырып, әлемдік өркениетке кірігуі заңды құбылыс.

Елбасы Н.Ә.Назарбаев Ұлттық кеңестің мәжілісінде жасаған баяндамасында «Мәдени мұраларды жүйелеп, оларды қалпына келтіру, сақтау, одан әрі дамыту ісіне кең көлемде білек түре кірісетін кез келді. Ұлттық мәдениетті ұлықтап, бар мен жоғымызды түгендеп, жүйелеп келер ұрпаққа аманат ету – «Мәдени мұра» бағдарламасының басты мақсаты болуы тиіс» - деп болашақ ұрпақты тәрбиелеуде ұлттық мәдени мұраның мүмкіндігі мен мақсатын айқындап берген болатын /2/.

Келер ұрпақтың бойына ұлттық мақтаныш сезімін тәрбиелеудің басты міндеті адамзат мәдениетінің сан ғасырлық өркениеттік жетістіктері мен ұлттық мәдени байлықтарын саралай отырып меңгерту, жастарды нарықтық экономикаға бейімдеп, өмірге икемделген, қабілетті, табанды да елінсүйер азамат етіп тәрбиелеу.

Бүгінгі күні ұрпақ тәрбиесіне мән беру – тәуелсіз еліміздің ертеңгі іргетасын қалау, мирасқорын дайындау деп білген халқымыз жастардың білім алып, өз ісін жетік меңгерген тұлға болып шығуы үшін барлық жағдайлар жасалғаны белгілі. Жастар үшін жасалып отырған барлық мүмкіншіліктерді барынша пайдаланып, халық игілігіне жарату ең басты парыздары екендігі даусыз.

Грек ғалымы Платон «Ұлды тәрбиелеп отырып, жер иесін тәрбиелейміз» - деп тегін айтпаған. Бала бойындағы тәрбиенің бастауын ата-ана қалыптастырса, мектептегі тәрбие көзін

мұғалім жеткізері мәлім. Ұрпаққа беріліп жатқан адамгершілік, дене, эстетикалық, экологиялық, құқықтық, ақыл-ой т.б. тәрбиелері мен қатар ұлттық тәрбие де ерекше орын алады.

Ата-бабаларымыз байтақ жерін тұмсықтыға шоқтырмай, қанаттыға қақтырмай ұстап, келер ұрпаққа аман-сау жеткізуінің өзі, бесіктегі нәрестені адамгершілікке ғана тәрбиелемей, отанын, елін жерін, халқын қорғауға тәрбиелеуінің өзі негізі дәлел.

Н.Ә.Назарбаевтың «Әрбір адам бала кезінен: Қазақстан менің Отаным, оның мен үшін жауапты екені сияқты, сенде ол үшін жауаптымын деген қарапайым ойды бойына сіңіріп өсетіндей істеген жөн» деген өсиетін басшылыққа алып тәрбие жұмысын жүргізу қажет /1/.

Тарихтан белгілі халқы өз мәдениетін, өз тілін жоғалтқан мемлекеттердің құрыптаусылып кеткенін көруге болады. Батыс технологияларының құндылығы жоғары, оның игеру керек, бірақ өзіміздің ата-бабаларымыздан қалған ұлттық құндылықтарымызды жоғары деңгейде ұстағанымыз жөн.

Ұлттық тәрбие қазір өзімізде орын алып отырған көптеген мәселелерді: ана тілін, ата тарихын, ұлттық салт дәстүрін білмейтін жастар, тастанды жетім балалар, қиын балалар, қарттар үйіндегі әжелер мен аталар, нашакорлыққа салынғандар, т.б. бірте-бірте жоюдың және алдын алып, болдырмаудың негізгі жолы. Ұлттық тәрбие алған ұрпақ дені сау, білімді, ақылды, ұлтжанды, еңбекқор, сыпайы, кішіпейіл болып өседі. Сондақтан ұлттық тәрбие – ел болашағы.

Сана сезімі, ақыл-парасаты, мінез-құлқы жетілген адам ғана өмірдің сан түрлі құбылыстарын таразыға салып, оның әртүрлі ағымына төтеп бере алады. Ақылды адамның ғана өзіндік ойы, мақсаты, бағыты болады, ол кез-келгеннің жетегіне еріп кетпейді.

Тұрақтылық, мінезділік, имандылық – адамға ауадай қажет. Жақсы адам ылғи да жеке басымен қоса отбасының, туған – туыстарының, елінің де берекесін ойлап жүреді. Ал бақ пен бақытқа жету әр адамның өз қолында. Адам – өз бақытың қожасы. Барлық жақсы қасиет бойынан табылатын ұрпақ қана ел болашағының үміті мен сенімін артпақ.

Тәрбие теориясына байланысты Әл-Фарабидің «адамға ең алдымен білім емес, тәрбие беру керектігі» жөніндегі нақыл сөзі, бүгінгі ұрпақ тәрбиесіне берер тағылымдық құндылықтарының мол екені рас. Әл-Фарабидің тәрбие теориясына қатысты мәселердің тек қана баланың жан-жақты

дамуына тірек болатын тәрбие тәжірибелерін қалыптастырумен шектелмей, оның жалпы адам тәрбиелеу ізгіліктерінің құралы болу керек деген ғибраттарын кездестіреміз. Оның осы мәселелеге қатысты терең мән берген тәлімдік алғышарттары – біріншіден, әр адам өзін-өзі тануға ерте бастан назар аударып, сол мәселеге байланысты табиғат пен адам ілімдерін үйренуге; екіншіден, аталған қасиеттердің аса жауапты және кез келген адамның қолынан келе бермейтін қиын іс екенін атай отыра, ол үшін ұстаз бен жол көрсетуші тәлімгердің қажеттігін ескертеді. Мұның өзі бүгінгі педагогикалық зерттеулерде ғалымдардың назарын өзіне аударып отырған жан-жақты дамыған жеке тұлғаны оқыту мен тәрбиелеу және сол мәселелер төңірегінде педагогика ғылымының қол жеткізген тәжірибелері мен шешілмей жатқан тәлім-тәрбиелік проблемалармен жанасатыны белгілі.

Кең даланы күйімен күмбірлетіп, ұрпағын күңіреткен Құрманғазыны, ұлттық таным мен тәлім дүниесінің ой маржанын сүзіп, өз ұрпағына мәңгілік ақыл мен парасат рухын шашқан дана Абайды, ұлттық мектептің қайнар бастауына айналып, шәкірттерін білем қиялына самғатқан ұстаз Ыбырайды, ұлттық ғылым мен білімнің шоқтығын жұлдыздай жарқыратып, таным кілтін ұрпағына аманат қылған ғұлама Шоқанды тәрбиелеген халықтың тағылымдық мұралары – ғасырдың қай кезеңінде болмасын өзінің жұлдызын биікте жарқыратып тұрғаны шындық еді.

Ұлт болашағы – жас ұрпақтың қамын әуел бастан ойлаған әр ұлт – өне бойындағы барлық асыл қасиеттерді ұрпағының санасына сіңіріп, теңдесі жоқ рухани қазынасын сақтай білуге тырысты.

Жас ұрпақ әрқашанда жаңа істердің жаршысы болған. Жан-жақты жарасымды, білімді, білікті, шығармашылығы дамыған, ойлы, иманды жас ұрпақты тәрбиелеу бүгінгі заманның талабы болып отыр.

Елбасы Н.Ә.Назарбаев болашақ жастардың қолында екендігін сөзімен де, ісімен де назардан тыс қалдырмай келеді. Бүгінгі күн – бәсеке заманы. Жас ұрпақ бәсекеге қарсы тынбай еңбек етіп, жаңашылдық пен біліктілікті қатар алып жүріп, алдыңғы қатардан ойып орын алулары тиіс деп ойлаймыз.

Жастар бүгін ұлттық мәдениет, тіл мен дінімізді, рухани құндылықтардан жұтаң болса, олар ертең халқымыздың мұң-мұқтажын жоқтайтын тәрбиелі ұрпақ болады деу қиын.

ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Назарбаев Н.Ә. Қазақстан – 2030. Ел Президенттінің Қазақстан халқына жолдауы, Алматы: Білім, 1998, 90б.
2. Мемлекеттік «Мәдени мұра» бағдарламасы. Егемен Қазақстан, №311-312, 29.11.2003, №184-188, 16.08.2005.
3. ҚР Президентінің Жолдауы // Егемен Қазақстан. -2006. – 1 наурыз.

Резюме

В статье рассматриваются вопросы о будущем нации.

Summary

In article are considered questions about future nations.

Құрбаналиев Болат Бұлдырықұлы
«Жаратылыстану пәндері және кәсіптік оқыту»
кафедрасының аға оқытушысы
Айтөреев Нұрлан Бейсенбекұлы
№20 кәсіптік лицей оқытушысы,
Оңтүстік Қазақстан облысы

ЖАСТАРДЫ ПАТРИОТТЫҚ РУХТА ТӘРБИЕЛЕУ

Қазақстан мемлекетінің тәуелсіз мемлекет болып жариялануы және Біріккен Ұлттар Ұйымына мүше болып қабылдануы жас қазақ мемлекетінің алдына үлкен мақсаттар мен міндеттер жүктейді. Қазақ елінің тәуелсіздігі мен егемендігін сақтап қалу әрбір саналы азаматтың ісіне айналды.

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың «Қазақстанның болашағы қоғамның идеялық бірлігінде» атты еңбегіде тағы бір аса маңызды идеологиялық міндетіміз – Қазақстандық патриотизмге тәрбиелеу, әрбір азаматтың өзін-өзі айқын билеуін қалыптастыру деп атап көрсетіледі.

Келешектің кейінгі толқыны, болашақтың басқарушысының өмір саулығы, елжандылығы елін сүйе білуі бізді әп-сәтте толғандырады. Патриоттық тәрбиені қозғарда ең бірінші, біз әлеуметтік мәселені ескерусіз қалдырмауымыз керек. Соңғы уақытта жасөспірім ұрпаққа аrojдандық, құқықтық, физиологиялық және психологиялық тәрбие беру ісі Президенттің, Парламенттің, Үкімет және жергілікті әкім аппараты жұмысының негізгі мүддесі болып саналады.

Қазіргі уақытта патриоттық тәрбие жайлы сұрақтар мен мәселелер жылдан-жылға орын алуда.

Қазақстан Республикасы Конституциясының 44-бабында 8-тармақшасына сәйкес, азаматтарға патриоттық тәрбие берудің біртұтас жүйесін құру мақсатына байланысты Елбасымыз Н.Ә.Назарбаев қаулы жариялады. Мемлекеттік бағдарламаның қабылдануы

Қазақстан Республикасында патриоттық тәрбиені дамыту, мұнда әсіресе, мына сөзді ерекше атап кеткен жөн, «тарихи белгі», бұл жерде қазақ халқының барлық даму сатысында ұлт ретінде өзінің тәуелсіздігі мен территориялық тұтастығы үшін күрескені астарлана көрініс тауып тұр. Бұл, әрине, патриоттық сезімсіз мүмкін емес. Елбасының бұл тапсырмасы жастарға патриоттық тәрбие арқылы және патриоттық сезімді ояту арқылы қазіргі таңда жүзеге асыраы сөзсіз.

Жолдауда жастардың патриоттық тәрбие беру бағыты бастау алады.

2007 жылдың 28 ақпанында шыққан Елбасының Жолдауында «Қазақстандық патриотизм, саяси ерлік жайлы жаңа

Қазақстанды құру үшін негізгі фактор болады дей келе: «... өткен өткелдер жаман болған жоқ, біздің шешімдеріміздің қортындысы таң қаларлықтай болды. Мұның барлығы бүкіл Қазақстандық патриотизмнің негізін қалауға септігін тигізеді. Еліміздегі көпұлтты өкілдерінің, келер ұрпақтың патриотизм тұрғысында рухы мен сенімділігі мол» атап кеткен.»

XX ғасырда өмір сүрген қазақ ағартушыларының мұралары арқылы жастарды патриотизмге тәрбиелеу бүгінгі еліміз егемендік алған кезеңде іргемізде бейбітшілік пен ұлттық достығын сақтаудың негізі болып отыр. Қазақ ағартушыларының шығармаларына ғылыми педагогикалық тұрғыда талдау жасау барысында олардың артына қалдырған мұралары бүгінгі ұрпақтың бойына адамгершілік құндылықтармен патриоттық рухты қалыптастыруда негізгі орын алады.

Ел Президентінің Қазақстан халқына жолдауында ұлттық мәдениетті дамытуда халықтық мұраларды жандандыру мәселесі негізгі орында тұр. Соынмен қатар Қазақстан Республикасы Білім Министрлігінің «Тәлім тәрбие тұжырымдамасында» қоғамдық әлеуметтік даму үрдісіне байланысты тәрбиеге құндылық тұрғысынан қарап, тәрбие жүйесінің бүгінгі талапқа сай жаңа тұрпатта жүйесі берілді.

XX ғасырдың басында өмір сүрген қазақ ағартушыларының тәлімдік мұралары арқылы жастарды патриотизмге тәрбиелеуде зерттелген ғылыми еңбектерді саралай отырып негізге алдық. Халық мұрасын ғылыми негізде зерттеген ғалымдардың еңбектерінде ұлттық ой-пікір дамуы, салт-дәстүрлер мен әдет-ғұрыптардың тәлім-тәрбиелік мәні құрастырылған.

Жастарды патриотизмге тәрбиелеу мәселесі Н.А.Осипова, А.Ф.Фаткулина, Ж.Т.Елемесова, Ә.Айтақова, Ш.Әміралиева т.б. еңбектерінде зерттелген.

Еліміз егемендік алғаннан бері қазақ ғалымдары ұлттық негіздегі тәрбие жүйесінің негізін салды десек артық айтпаймыз. Қ.Б.Жарықбаев, С.К.Қалиев «Ұлттық мәдениет тарихы», «Қазақ этнопедагогикасы» т.б. М.Құрсабаев «Атамекен», С.Ұзақбаева

«Елім-ай», М.Ж.Смаилова «Қазақ халқының салт-дәстүрлері» т.б. бағдарламаларды ұлттық тәрбие жүйесінің негізі болып отыр.

Патриоттық сезім – ол өз-өзінен келмейтін сезім.

Патриоттық тәрбие ананың ақ сүтінен, ананың ақылынан бастау алажы. Патриоттық сезім туған үй, отбасы деген ұғымдармен тығыз байланысты. Бұдан жас ұрпақтың өз Отанына деген махабаты оянады.

Отан ұғымы кез-келген адам баласына ана деген қасиетті ұғым сияқты жалғыз да аса қымбат.

Қазақ батырлары өз Отаны үшін өліммен арпалысып, қасық қандары қалғанша жаудан туған жерін қорғау жолында көрсеткен теңдессіз ерліктері мен халықтың батырлық қасиеттері туралы, тарихи оқиғалары туралы біздің әрқайсысымыз көптеген мысал келтіре аламыз.

Қазақтың арасынан қашанда ел үшін жан берер батырлар табылады. «Білектің күшімен, найзаның ұшымен» ата-бабалар жерін аман сақтады емес пе?!

Сол сияқты патриоттық тәрбие туралы сөз қозғаған кезде, Отанды қорғауға әрқашан даяр тұруға даярлау барысында, қазіргі жастардың Отанға деген сүйіспеншілігінің артқанын байқаймыз.

Мұндағы айтар ойымыздың ең бастысы Отанға деген сүйіспеншіліктің территориялық біртұтастықты да қорғаумен астарланып кеткенімен қорытындыланады.

Қазіргі таңда қазақстандық патриотизмнің ерекшелігі көп ұлттылығымен көрініс табады. Жалпыхалықтық көпұлттылық қазақстандық патриотизмнің ортақ мақсаты болып табылады. Жастарға патриоттық тәрбие беру барысында біз жас ұрпақтың ұжымдылық және де өз Отаны, туған жері, Қазақстанды қорғауға кез-келген уақытта даяр тұру сезімдерін қалыптастыруға көмектесуіміз керек. Біздің жастармен жүргізетін патриоттық тәрбиеміз жай ғана меңзей қараушылық болмау керек, керісінше жаңа қоғам құруға көмек беретін, қуатты да күшті болуы қажет.

Қазақстандық патриотизм Отанға деген махаббат ешқашан құлдыраушылық мінез танытпауы қажет. Қазақстан – ол біздің

патриоттық махаббатымыз бен қысқа тарихи уақыт ішінде дамыған елдердің көшбасшысы бола білген халқымыздың намысы мен мақтанышы.

Бүгінде Қазақстан нарықтық экономикамен демократиялық ашық қоғам құруда өз алдына үлгі бола алады. Қазіргі таңда Қазақстан ең жылдам дамыған бес Азиаттық құрлық ішіне кіреді және ол әлемдегі бәсекеге қабілетті 50 елдің қатарына кіру мақсатына жету үшін өз алдына жаһандық тапсырмалар қойып отыр.

Қазақстандық патриотизм – Отан-анаға деген сүйіспеншілік, азаматтық ерлік, өнеге көрсетушілік, бойдағы біліммен біліктіні, ақыл мен парасатты, ел иелігіне жұмсау атамекен мүддесіне арнау болмақ.

Ы.Алтынсарин, А.Құнанбаев, В.Деваев, М.Н.Келеев, М.Жұмабаев еңбектерінде халқымыздың салт-дәстүрлері арқылы патриотизмге тәрбиелеу мәселелеріне зор мән беріледі.

Кеңес дәуіріндегі саясат – ағымында атадан балаға мирас болып келе жатқан өзгерістер халқымыздың ұлттық тарихында, тәрбиеге деген көзқарасқа үлкен серпіліс берді. Соның нәтижесінде бұл мәселелер тарихта, философияда, педагогикада қайта қаралып, жаңаша тұрғыда зерттеліп жатыр.

«Патриотизм» (patriots - отандас, patrio – отан, туған жер) деген мағынаны білдіреді. Энциклопедиялық сөздікте «Отанға деген сүйіспеншілік бойындағы күш-қуаты мен білімін Отан игілігі мен атамекен мүддесіне жұмсау, туған жерін, ана тілін, елдің әдет-ғұрпымен дәстүрін құрмет тұту сияқты патриотизм элементтері ерте заманнан қалыптаса бастайды», - деп атап көрсетеді. Педагогикалық сөздікте: «Патриотизм – өз халқына, Отанға деген сүйіспеншілік, пролетарлық интернационализммен берік байланысқан» - деп көрсетеді. Алғаш қазақ халқының негізін қалаған Шоқан Уалиханов: «Менің патриоттық сезімім ірбіт сандығындай («матрешка» сияқты бір сандықтың ішінде тағы бір сандық, оның ішінде тағы бір сандық) мен ең алдымен өзімнің отбасымды, туған-туыстарымды қадірлеймін, содан соң ауыл-аймақ, ел-жұртымды, руластарымды, содан соң Сібір орыстары, Ресей жұртымды қадірлеймін», -деген екен. Қазақтың

батыры Б.Момышұлы: «Патриотизм – Отанға деген сүйіспеншілік, жеке адамның аман-саулығының қоғамдық мемлекеттік қауіпсіздікке тікелей байланыстылығын сезіну, ал мемлекетті нығайту дегеніміз жеке адамды күшейту екендігін мойындау, қысқасын айтқанда, патриотизм мемлекет деген ұғымды, жеке адаммен, яғни оның өткенімен, бүгінгі күнімен және болашағымен қарым-қатынасын білдіреді», -дейді.

Қазақстан Республикасы бастауыш білімнің мемлекеттік стандартында: «Оқушыда жалпы азаматтық құндылықтар мен адамның айналадағы дүниемен жеке басын тұлғалық (этикалық, эстетикалық, адамгершілік) тұрғыда тәрбиелеу мақсатын халқымыздың мәдени рухани мұрасының, салт-дәстүрлерінің озық үлгілерін оның бойына дарыту арқылы жүзеге асыруға болады», - деп атап көрсетілген. Осы міндетті жүзеге асыруға бағытталған жаңа «Ана тілі» оқулығының (2 сыныпқа арналған авторлары: С.Рахметова, П.Жаманқұлова, Б.Қабатаева) оқушылардың бойына қазақ патриотизмін, Отаншылдығын қалыптастыратын шығармалар молынан берілген. Оқулықтағы шығармалар оқушы бойында мынадай патриот сезімдерін қалыптастырады: Туған жерге сүйіспеншілік – туған өлке табиғатын сүю, туған жердің орман-көлі, тау-тасы, аң-құстарына қамқорлық жасау, оны аялау мен қорғау, күтіп, баптау. Туған еліне деген сүйіспеншілік, өз ұлтын сүю, Отанын сүю, ұлтының әдет-ғұрпын, салт-дәстүрлерін қастерлеу. Ұлт мәдениетінің өркендеуіне ел экономикасының гүлденуіне үлес қосу. Өз отбасына сүйіспеншілік, ата-анасына сыйластық көрсету.

Грек ғалымы Платон «Ұлды тәрбиелеп отырып, жер иесін тәрбиелейміз» тегін айтпаған. Бала бойындағы тәрбиенің бастауын ата-анасы қалыптастырса, мектептегі тәрбие көзін жеткізуші әрине, тәрбиешісі мұғалім болып табылады. Ұрпаққа беріліп жатқан адамгершілік, дене, экономикалық, экологиялық, ақыл-ой тәрбиесімен қатар ұлттық патриот, тәрбие ерекше орын алады. «Мен келешектің иесімін» деген ұрпақтың бойында білім, білік, адамгершілік, ар-намыспен қатар Отанды сүйуге деген

қасиеттер болады. Баланың өз сүюі немесе оған түсінбеушілікпен қарауы оның ес білгелі көрген тәрбиесіне байланысты. Қазақ халқы ата-бабамыздың байтақ жерін тұмсықтыға шоқтырмай, қанаттыға қақтырмай ұстап, ұрпаққа аман-сау жеткізуінің өзі, бесіктегі нәрестені адамгершілікке ғана тәрбиелемей, Отан сүйгіштікке, елін, жерін, қорғауға тәрбиеленуінің негізгі дәлелі.

Ұлттық патриотизмді қалыптастыруды мұғалім оқушыдан бұрын өз бойында

қалыптастыруы қажет. Оқушыларға тәрбие бере отырып, мұғалім өзінің адамгершілігін, Отан сүйгіштігін айналасындағы өзін қоршаған ортаға көрсететіндігін білуі тиіс. Н. Назарбаевтың «Әрбір адам бала кезінен: Қазақстан менің Отаным, оның мен үшін жауапты екені сияқты, менде ол үшін жауаптымын деген қарапайым ойды бойына сіңіріп өсетіндей істеген жөн» деген өсиетін басшылыққа алып жұмыс жүргізіуіміз қажет.

ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Н.Ә. Назарбаев Қазақстанның болашағы - қоғамның идеялық бірлігінде.- Алматы : Қазақстан, 1993, -3бет.
2. Байділдина К. Патриоттық тәрбие бастауы.// Бастауыш мектеп. 1986, №9 16-18 бет.
3. //Егемен Қазақстан,-2006-12 қазан.
4. КР Президентінің Жолдауы//Егемен Қазақстан. - 2006. - 1 наурыз.
5. Құнантаева К. Оқушылардың оқудан тыс бірлестіктері - Алматы: Мектеп, 1970.- 56 бет.

Резюме

В этой статье рассматриваются вопросы патриотического воспитания молодежи.

Summary

In this article is considered patriotic education youth.

**Каримова Ләйлә Камалбекқызы-
«Жаратылыстану пәндері және
кәсіптік оқыту» кафедрасының
оқытушысы**

ЖҮСІП БАЛАСАҒҰННЫҢ «ҚҰТТЫ БІЛІК» ЕҢБЕГІНІҢ ТӘЛІМ-ТӘРБИЕЛІК ИДЕЯЛАРЫ

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында білім беру жүйесінің басым міндеттері ретінде ұлттық және жалпыадамзаттық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға, дамытуға және кәсіптік шыңдауға бағытталған сапалы білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау, азаматтық пен патриотизмге, өз Отаны – Қазақстан Республикасына сүйіспеншілікке, халық дәстүрлерін қастерлеуге тәрбиелеу, отандық және әлемдік мәдениеттің жетістіктеріне баулу, қазақ халқы мен республиканың басқа да халықтарының тарихын, әдет-ғұрпы мен

дәстүрлерін зерделеу атап көрсетілген.

Мемлекетімізде ұлттық маңызы бар бірқатар бағдарламалар болса, соның бірегейі «Мәдени мұра» бағдарламасы болып табылады. Ұлт тарихын түгендеу, ұлт руханиятын қайта түлету мақсатында жасалынған бұл бағдарлам ұзақ мерзімге бағытталған кешенді, жүйелі іс-шаралардың мазмұнын құрайды. Бағдарлама елдің рухани және білім беру саласын дамыту мәдени мұрасының сақталуын және тиімді пайдаланылуын қамтамасыз ету мақсатын көздейді. Бұл мақсаттың тиімді шешімін табуда әлемдік ғылыми ой-сананың,

ұлттық мәдениет пен өнердің таңдаулы жетістіктерінің негізінде гуманитарлық білім берудің мемлекеттік тілдегі толыққанды қорын жасау міндеті қойылып отыр.

«Мәдени мұра» бағдарламасына қатысты алқалы жиында Елбасы Н.Ә.Назарбаев көшпенділердің әлемдік тарихтағы роліне тоқталып, қазақ жерінің Еуразия Кеңістігінің мәдени мәйегі, рухани түп қазығы болғанын айта отырып: «Қазақстанды Ұлы дала өркениетінің қара шаңырағы ретінде халықаралық деңгейде танытып, қалыптастыруымыз керек», - деді. Сондықтан халқымыздың өткен тарихындағы озық педагогикалық идеяларды ұлттық және жалпыадамзаттық құндылықтар тұрғысынан қарап, бүгінгі ұрпақты жан-жақты дамыған тұлға ретінде қалыптастыруға пайдалану керектігі айқын. Біз ең алдымен, өзіміздің тарихымызды нақты айқындап алуымыз қажет, бұл – әрбір ғылымның саласына қатысты мәселе. Еліміз тәуелсіздік алғанға дейінгі саяси жүйеде қазақ ұлтының өткен тарихы, оның барлық кезеңдері мен іргелі мәселелері бұрмалауға ұшырағаны құпия емес. Кеңес дәуірі кезінде қазақ педагогикасы жабық тақырып болғаны анық. Ол кезде Қазақстандағы педагогикалық ойлардың қалыптасуы мен дамуы бойынша барлық ғылыми зерттеу мен білім беру саласында әл-Фараби, Шоқан, Ыбырай, Абай туралы ғана сөз болды. Ғылымдағы түрлі тұжырымдамаларды қалыптастыруға тікелей ықпалы болған бұл идеологиялық ұстанымның салдары қазақ ұлтының тарихи танымынан анық байқалды: ұлт өзінің өркениеттік құндылықтар жаратқан субъект ретінде сезінуден қалды, оның көңіліне өзінің этностық болмысына қатысты күдікті ойлар ұя сала бастады. Ал мемлекетіміздің, тәуелсіздік алуының арқасында қазақ қоғамында мүлдем жаңа жағдай қалыптасты. Оны біз «жаңа рухани ахуал» деп атаған болар едік. Тұжырымдап айтқанда, заман талабына сай кезекті сапалы өзгерістерге мұқтаж ұлт өз өткенін қайта қорытуға ден қойды.

Педагогика ғылымының әдіснамасы философия заңдылықтарына сүйенетіні белгілі. Философиялық ғылымдар педагогикаға тәрбиенің мағынасы мен

мақсатын анықтауға, адамзат болмысы мен ойлауының жалпы заңдылықтарының әрекетін дұрыс түсінуге көмектеседі, ғылым мен қоғамда болып жатқан өзгерістер туралы шұғыл ақпарат бере отырып, тәрбиенің бағытын нақтылауға жәрдемдеседі. Философия табиғат пен қоғам дамуының жалпы заңдарын, түбегейлі мәселелерін зерттейді, өмір шындығын танып білу жөніндегі көзқарастың негізгі жүйесі болып табылады, адамды күшті идеялық сенімге, айқын түсіне білушілікке тәрбиелейді. Педагогика материалистік диалектиканың қарама-қарсылықтардың бірлігі мен күресі, сан өзгерістерінің сапа өзгерістеріне ауысуы және терістеуді терістеу сияқты негізгі заңдарын тәрбие, білім беру және оқыту процестерінде шығармашылықпен пайдалануды көздейді.

Қазақ педагогика ғылымы өскелең ұрпақты оқыту мен тәрбиелеудегі ғасырлар сынынан өткен халықтық тәжірибе негізінде қалыптасып, өзіндік дамуға ие болды. Халық педагогикасындағы озық идеялар қазақ халқының тіршілік тынысымен, ұлттық тәрбие дәстүрімен тығыз байлаыста туып, өсіп өркендеп, ұрпақтан-ұрпаққа жалғасып жетіп отырды. Өмірдің әлеуметтік жағдайларының өзгеруімен, қоғам мен тұлға қажеттіліктерінің дамуымен байланысты халық тәжірибесіндегі педагогикалық құндылықтар қайта жасалып, жаңаша сипат алып отырады. Педагогика тарихында алдыңғы теориялардың мазмұнының кеңейтіліп, тың көзқарастар мен ағымдардың қалыптасуы заңды құбылыс, мұның өзі әлемдік педагогика мазмұнын қазақ педагогика ғылымының жетекші идеяларымен толықтыру қажеттілігін дәлелдейді. Өйткені құндылық бағдарлар тұлғаның ең басты, ауқымды сипаттамасының бірі ретінде әрекет етеді, ал оларды дамыту ізгілендіру педагогикасының негізгі міндеті және қоғам дамуының маңызды жолы болып табылады.

XI ғасырда өмір сүрген түркі данасы, ойшыл ақын Жүсіп Баласағұнидің «Құтты білік» еңбегінің негізгі идеясы педагогиканың ең маңызды мәселесі тәрбиеге негізделіп, оның мазмұнында педагогиканың жалпы негіздері, дидактика және тәрбие теориясының негізгі

мәселелері, жеке тұлғаны қалыптастыруға бағытталған адамгершілік, эстетикалық, еңбек, дене құқықтық, т.б. тәрбие мазмұны қарастырылады.

Жалпыадамзаттық құндылықтар тұрғысынан алып қарасақ, «Құтты білік» дастанының бүгінгі адамзат қоғамы үшін құндылығы мынада болып табылады: 1) «Құтты білік» - халықтың құты, ырысы болған ілім; 2) әрбір адамға бақыт сыйлайтын, құт әкелетін білім; 3) ғасырлар бойында көзі ашық, көкірегі ояу кемел ұрпақтың бойына адамдық, азаматтық қасиеттерін, адалдық дәстүрлерін сіңіріп, жан-дүниесіне рухани күш дарытатын тәрбие тұжырымдамасы. Ғұламаның «Кітап атын «Құтадғу білік» қойдым – Құтын тұтсын оқушым білікті ойдың» деген ой-пікірі дастанның әрбір адам үшін құндылығын аша түседі.

«Құтты білік» дастанында кейіпкерлердің символикалық сипаттары арқылы берілген төрт жетекші педагогикалық идеялардан өрбитін тағылымдық құндылықтар тәрбие мақсатына қол жеткізудің көзі болып табылады. Олар, әділдіктің бейнесі Күнтуды Елік патша арқылы берілген бұлжымас әділ заң мен тура жол; патшаның уәзірі Айтолды бейнесімен берілген бақ-дәулет, ырыс-байлық; уәзірдің баласы Өгдүлміш арқылы берілген ақыл мен парасат; уәзірдің жұрағаты тақуа жан Одғұрмыш бейнесі арқылы берілген қанағат, ынсап, барға риза болу, сабырлылық. Тұлғаның үйлесімді дамуы осы төрт құрылымдық компоненттің өзара бір-бірімен иепе-теңдігімен көрінеді – «төрт құбыласы тең». Осы төрт құбыланың біреуі бұзылған жағдайда немесе олардың дамуында тепе-теңдіктің болмауынан тұлға тұтастығының үйлесімділігі болмайды. Ұлы ойшыл Жүсіп Баласағұни тұлғаның осы қасиеттері халқына адал қызмет етіп, елінің ертеңін ойлайтын азаматтарға тән болу керектігін көрсетеді. Бұл тәлімдік идеялар қазіргі педагогикадағы тұлғаны қалыптастыру мақсатымен өзара байланысып, бүгінгі таңда маңыздылығы артып отыр. Осы тұжырымдама қазақ халық даналығындағы «сегіз қырлы, бір сырлы» нақыл сөзімен байланысып төрт құбыланың (психологиялық-физиологиялық, әлеуметтік-нормативтік, когнитивтік, рухани-

адамгершілік) қиылысуы мен ажырамастығын бейнелейтін тұлғаның сегіз қырын ашып көрсетеді.

«Құтты білік» дастанында Ж.Баласағұни педагогикалық процеске қазіргі педагогикадай анықтама беріп, оның құрылымын көрсетпегенімен, еңбектің өн бойынан педагогикалық процестің оқушыны (тәрбиеленушіні) мәдениет байлығын игеруге және еңбек пен қоғамдық өмірге дайындауға бағытталған мұғалімнің (тәрбиешінің) басшылығымен іске асырылатын өзара бірлескен іс-әрекет ретіндегі мәні және оның құрылымы (мақсаты, міндеттері, мазмұны, әдіс-тәсілдері, іс-әрекетті ұйымдастыру түрлері, нәтижесі) айқын көрініп тұрады.

Ж. Баласағұни ардақтаған асыл қасиеттің бірі ақыл болса, дастанда білімнің мәні ақыл арқылы жинақталған жанның қоры ретінде анықталады, яғни білімнің ең басты белгісі адамда ізденудің арқысында пайда болып, ақыл-естің қызметімен толысатын рухани қазына болып табылады. Білім дастанда бар жақсылықтың көзі саналады. Кісі құдіреті мен қасиеті таныммен десек, таным оқып-үйрені, білім алу барысында қалыптасады. Оқу мен білім алу адамның ең асыл танымдық әрекеті, өйткені білім адамды ізгілікке, адамшылыққа үйретіп, оның бойында адами құндылықтардың қалыптасуына ықпал етеді. Білімнің адам болудағы қасиетті көрінуі оның таным көзі болуымен байланысты. Дастанда білімнің мәні осы тұрғыдан терең ашып көрсетіледі, себебі, адам өмірі мен тіршілігінің мәні танып-білумен құнды болып есептеледі. Әрбір адам өзі мен дүниені танумен ғана өмірін мәнді етіп, арман-мұратына жетеді. «қанша білсең, ізден тағы, тағы да, білікті адам жетер тілек, бағына» дей отырып, ғұлама бақытқа жетудің жолы білім екендігін баса айтады. Ж.баласағұнидің педагогикалық тұжырымдамасынан оның білімге әр қырынан сипаттама бергенін айқындауға болады. Білімнің тағы бір сипаты ретінде ғұлама оның адамды құрметті, абыройлы ететіндігі яғни ада білімімен беделді, құрметті бола алады деген тұжырым жасайды. Дастанның өн бойында білімнің құрмет көзі екендігі жиі айтылып тұрады. Бұл жерде ғұламаның өзі таныған ақиқатты жастардың санасына

сіңіру қажеттілігін көздеп отырғаны анық байқалады.

Дастанда оқытудың теориялық негідері (дидактика) сол уақыттың талабы тұрғысынан өте жоғарғы деңгейде айқындалған. Дидактиканың негізгі ұғымдары – білім, білік, дағды ұғымдарының мәні ғұламаның тәлім тәрбиелік идеяларында көрініс тауып, өзіндік мағына мен мазмұнға ие болады.

Ж. Баласағұнидің еңбегінде дидактиканың көкейтесті мәселесі білім беру мазмұны арқылы жеке тұлғаны қалыптастырудағы адам баласының іс-әрекет тәсілдерді меңгеруі мен жүйелі білім алуы, білік пен дағдының қалыптасуы жүзеге асырылады. Ж. Баласағұни білім беру мазмұнын білім, білік, дағды, шығармашылық іс-әрекет, дүниеге және қоршаған адамдарға қатынас құрайтынын негіздеп, мұның өзі дүниенің бейнесін қалыптастырудың әдіснамалық негізін, мәдениетті қайта жаңғырту мен сақтауды, мәдениетті дамытуды, еңбекке, оның нәтижелеріне, адамдарға қатынастықамтамасыз ететіндігін тұжырымдайды.

Ж. Баласағұнидің тәрбие теориясының негізін жетілген тұлғаны тәрбиелеу ілімі құрайды. Бұл ілім тәрбиенің төрт тұғыры – әділет, дәулет, парасат, қанағат арқылы адамда адамдық ізгі қасиеттерді тәрбиелеу идеясына негізделеді. (Сурет 6). Ізгілікті – адами қасиеттерді тәрбиелеуде Ж.Баласағұнидің ойынша, жоғары адамгершілік сана мен мінез құлықты қалыптастыру басты рольді атқарады, соның негізінде ішкі және дене әсемдігі өзара үйлескен жан-жақты дамыған тұлғаны тәрбиелеуге болады.

Ж.Баласағұнидің педагогикалық теориясын терең оқып-үйрене отырып, оның педагогика ғылымының шыңында тұруға лайықты ғұлама екендігіне көз жеткіздік. Ғұламаның адамзат қоғамы алдындағы маңызды үлесі – тұлғаны тәрбиелеу теориясы мен тәжірибесі бойынша барлық

құндылықтарды игере отырып, ізгілендіру идеясына негізделген педагогикалық ілімді жасауы. Педагогика ғылымының қайнар көзі болып табылатын оның ілімі өзі өмір сүрген қоғам үшін де, қазіргі қоғам үшін де, болашақ үшін де өміршең, ешқашан құндылығын жоймайтын, аса бағалы еңбек болып табылады.

Дамыған елдердегі білім беру жүйесінде ерекше маңызды болып табылатын мәселелердің бірі оқытуды ақпараттандыру, яғни оқу үрдісінде ақпараттық технологияларды пайдалану болып табылады. Қазіргі таңда елімізде ақпараттық технологияларды барлық деңгейде білім беру үдерісін интенсификациялау құралы ретінде пайдалану қолға алынып отыр. Сондықтан болашақ мамандарды кәсіби даярлау жүйесінде электронды оқулықтарды қолданудың маңыздылығы мен қажеттілігі уақыт сұранысынан туындайды.

Қазіргі қазақ педагогика ғылымының қайнар көздері ретінде ғылыми негіз болатын Ж.Баласағұнидің еңбектері педагогиканың мазмұнын жетілдірудің мәдениеттілік, өркениеттілік және инновациялық бағыттарын бөліп көрсетуге мүмкіндік береді. Мәдениеттілік тұрғыдан ұлттың педагогикалық бейімделген әлеуметтік-мәдени тәжірибесін жалпыадамзаттық деңгейге көтеру, инновациялық тұрғыдан қазақ педагогикасының келешегін айқындау міндеттерін шешу қажеттілігі айқындалады.

Қорыта келе Ж.Баласағұнидің дүниетанымын педагогикалық талдаудан өткізу арқылы болашақ мамандардың рухани дүниесін байытады; екіншіден, рухани сабақтастықтың мәдениет пен педагогикалық жүйе тұтастығын сақтауға қызмет ететінін көрсетуге мүмкіндіктер ашады; үшіншіден, қоғамды ізгілендіру тұрғысынан ұрпақтар сабақтастығын нығайту үшін қызмет атқарады, педагогикалық ойлау жүйесін өркениеттік дамудың талаптары бойынша жаңаша бағалауға көмектеседі.

ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Ж.Баласағұнидің «Құтты білік» еңбегінің тарихи-педагогикалық мәні // Қазіргі кезеңдегі тұлғаның үйлесімді дамуына қатысты өзекті мәселелер: халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары. – Астана: ҚазМАТУ баспаханасы, 2007. – Б.32-35.

2. Ж.Баласағұни тәрбие мақсаты туралы // Жоғары оқу орындарында білікті мамандар даярлаудың өзекті мәселелері: халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары. – Т.2. – Тараз, 2007. – Б.42-46.

3. Қазақ ойшылдарының педагогикалық мұрасындағы патриоттық тәрбие мәселесі // Қазіргі кезеңдегі тұлғаның үйлесімді дамуына қатысты өзекті мәселелер: халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары. Астана: ҚазМАТУ баспаханасы, 2007. – Б.35-38. (А.Ж.Бекмағанбетовпен авторлық бірлестікте).

Резюме

В этой статье показаны идеи воспитания Ж.Баласагуна. Теоретическое обоснование и значительность, также духовное начинание педагогической науки, как важная часть казахской науки на сегодняшний день. Показаны важность педагогической науки в современной казахской науке. Рассмотрены взаимное влияние педагогической теории Ж.Баласагуна и историческая взаимосвязь педагогической науки.

Summary

In this article are shown ideas of education of Z.Balasaguna. Theoretical substantiation and relevancy and als spiritual undertaking pedagogical sciences, as an important part of the Kazakh science for today. Are shown importance of a pedagogical science in a modern Kazakh science. Are considered mutual influence of the pedagogic-theory of Z.Balasaguna and historical interrelation of a pedagogical science.

Скабаева Гульмира Несипбаевна–

кандидат педагогических наук, ст. преподаватель

кафедры естественно-научных дисциплин и профессионального обучения

Жаксылыкова Нурия Ермухаметовна–

кандидат педагогических наук, доцент кафедры естественно-научных дисциплин и

профессионального обучения

ПОДГОТОВКА СПЕЦИАЛИСТОВ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ СЕЛЬСКО-ХОЗЯЙСТВЕННОЙ ОТРАСЛИ В УСЛОВИЯХ СОВРЕМЕННОГО КАЗАХСТАНА

С момента обретения независимости Казахстан зарекомендовал себя на мировой арене как государство с большим потенциалом. Продуманная целенаправленная политика, прорывные проекты позволяют республике уверенно продвигаться в число пятидесяти конкурентоспособных стран мира. Для реализации амбициозных задач, направленных на достижение высоких результатов во всех сферах жизни, большое значение имеет подготовка специалистов, соответствующих современным требованиям. Поэтому перед казахстанской образовательной системой стоит задача качественной подготовки квалифицированных мастеров технической и профессиональной сферы.

Новая модель национальной системы образования, утвержденная в Законе РК «Об образовании», ориентирована прежде всего на

обеспечение высокого качества обучения и воспитания, подготовку высокопрофессиональных кадров с новым мышлением и более высоким уровнем гражданственности. Решение этих задач, определяющих качественно новый этап в реформировании отечественной системы образования, должно опираться на современные образовательные и информационные технологии стандарты обучения и воспитания молодежи подготовку их к труду в новых рыночных условиях.

В новом Законе «Об образовании» к приоритетным задачам также отнесены подготовка квалифицированных рабочих и специалистов конкурентоспособных на рынке труда, их переподготовка и повышение квалификации [1].

В республике существовала широкая сеть организаций профессионального образования, которую входит 162 высших учебных заведения,

246 колледжей, 303 профессиональных лицеев, 15 тыс. учебно-производственных комбинатов, учебных центров и различных курсов.

Несмотря на принимаемые меры по развитию системы технического и профессионального образования, быстрорастущий спрос на квалифицированные кадры не удовлетворяется за счет отечественных трудовых ресурсов, что ведет к росту численности иностранных специалистов привлеченных на работу в Казахстан, значительную долю которой составляет технический обслуживающий персонал. Потребность рынка труда в квалифицированных специалистах удовлетворяется за счет выпускников учебных заведений технического и профессионального образования лишь на 30-40% [2].

Согласно исследованию «Спрос на навыки, рабочую силу в Казахстане», проведенному Всемирным банком 2008г., 63% работодателей отметили недостаточный уровень образования и профессиональных навыков работников в качестве препятствия на пути развития бизнеса. Требования навыкам и компетенциям специалистов постоянно возрастают: 40% казахстанских компаний сообщили об ужесточении требований навыкам работников за последние 2 года в связи с усилением норм в отношении качества товаров и услуг, усложнением технологии, ростом конкуренции. В целом по республике, вследствие несбалансированности спроса и предложения, ежегодно в среднем до 21 тыс. рабочих мест остаются вакантными. Практически все учебные заведения технического и профессионального образования работают с использованием морально и физически устаревшего оборудования. При этом обеспеченность устаревшим оборудованием составляет в среднем 54%.

Анализ содержания образовательных программ и учебно-методического обеспечения показывает, что они не отвечают ни требованиям работодателей, выражающимся в изменениях на рынке труда, ни требованиям обучающихся, стремящихся получить востребованные навыки компетенции.

Серьезным препятствием повышению качества учебного процесса в колледжах и профессиональных лицеях являются низкий уровень учебно-методического обеспечения, дефицит современной учебной литературы, особенно по специальным дисциплинам на государственном языке, отсутствие учреждений, целенаправленно научно-методическим обеспечением и воспитанием.

Образовательные программы для подготовки

профессионально-педагогических работников сформированы с учетом специфики профессиональной деятельности педагога профессионального обучения, которая требует интеграции разнохарактерных ее составляющих, а не их суммирования. Данные программы позволяют подготавливать педагогов, способных обучать молодежь и взрослое население профессиям и специальностям в образовательных учреждениях начального и дополнительного профессионального образования, в отделах подготовки кадров и учебно-курсовых комбинатах предприятий и организаций, в учебных центрах от занятости. При этом педагог профессионального обучения выполняет весь спектр образовательной и воспитательной деятельности по освоению профессии или специальности. Основу такой деятельности составляют теоретическое и практическое (производственное) обучение. Теоретическое обучение включает множество предметов (общетраслевая подготовка, теоретические основы, оборудование и технология отрасли и отдельных производств и видов работ). Педагог профессионального обучения является специалистом широкого профиля и способен удовлетворять изменяющиеся образовательные потребности личности и общества. Опыт показывает, что он способен проводить не по одной профессии, а по группе родственных профессий или специальностей. В этом профессиональные образовательные программы специальности «Профессиональное обучение» сориентированы именно на группы наиболее массовых профессий, в соответствии с Перечнем профессий начального профессионального образования. Помимо основного вида деятельности обучения рабочей профессии, у педагогов, работающих в учреждениях начального профессионального образования, появляются и специфические виды деятельности. К ним относятся, например, следующие:

- создание моделей рабочих и служащих, выпускаемых учебным заведением;
- разработка программ развития учебного заведения;
- поиск и разработка оптимальных технологий профессионального обучения;
- проектирование содержания, образовательных и воспитательных технологий подготовки современного рабочего, специалиста;
- проведение воспитательных мероприятий.

Педагог профессионального обучения в тесной связи с заказчиком исследует эффективность образовательного процесса и полученных результатов может прогнозировать тенденции

развития профессий и соответствующих образовательных процессов.

На основании вышеизложенного, педагоги, владеющие не столько от знаниями в рамках сложившихся стереотипов, сколько педагоги, умело использующие различные формы и способы профессионально-педагогической деятельности, сочетающие отраслевые, педагогические, психологические и методические знания для творческого решения изменяющихся педагогических задач, в том числе в современных социально-экономических условиях. Педагог профессионального обучения (ранее инженер-педагог) - специалист, призванный решать такого рода задачи.

Существуют фундаментальные исследования профессионализации предметной подготовки учителей в педагогическом вузе (В.В.Афанасьев, В.Л.Матросов, А.И.Нижников, Ю.П.Поваренков, Е.П.Смирнов, В.Д.Шадриков и др., но широкого внедрения они пока еще не получили. Кроме того, отсутствует специальное исследование, в котором был бы реализован системный подход к организации процесса формирования профессионально-методических умений студентов вузов с учетом современных психолого-педагогических и методических достижений на основе инновационных подходов и современных образовательных технологий.

Такой опыт особенно необходим сельскохозяйственным учебным заведениям, в которых готовят специалистов по профессиональному обучению, требующих не типичных для вузов форм и содержания педагогической деятельности.

Кроме того, «система образования, выстроенная в соответствии с идеалами и нормами классической науки, функционирует как закрытая, что лишает ее способности к саморазвитию. Подобная модель образования в XX столетии исчерпала себя. Формирование современной концепции образования связано с теми значительными изменениями, которые произошли в наших представлениях о природе, процессах познания и развития человека за последние годы» [3].

В соответствии с этим подходом деятельность будущих специалистов профессионального обучения рассматривается как многоуровневая система, состоящая из нескольких соподчиненных уровней - подсистем, в которой функции одного уровня могут быть реализованы при условии реализации функций низших уровней. Так, первый уровень деятельности образуют обучающая, воспитательная, организационно-управленческая и т.п. виды деятельности.

Второй уровень - компоненты указанных видов деятельности (в дальнейшем мы рассмотрим обучающую деятельность, являющуюся, по методической подготовке, ее составляющей деятельностью по проектированию реализации анализу процесса обучения). На третьем функциональном уровне выделяются элементы, характеризующие структуру данной деятельности. К элементам обучающей деятельности относятся проективные, технологические (процессуальные) и аналитические действия. В целом эти элементы деятельности получили название функциональных единиц деятельности (ФЕД).

ФЕД - это совокупность действий и операций, направленных на решение группы типовых профессионально-педагогических задач с общим алгоритмом решения.

Такая переориентация в конечном результате обуславливает соответствующие изменения в содержании и технологии обучения. Эти новации затрагивают методическую подготовку обеспечивающую будущим специалистам профессионального обучения компетентное выполнение обучающей деятельности.

Сущность и функции профессионального образования заключаются в определении его места в образовательной системе, выделении системы, функциональных зависимостей содержания профессионального обучения:

- обосновывать включение в содержание профессионального обучения его фрагментов и организационно-содержательных единиц (дисциплин);
- демонстрировать на конкретных примерах алгоритм построения содержания профессионального обучения в целом, учебного плана и программ;
- оценивать учебно-программную документацию по заданным критериям и параметрам;
- определять на основе анализа комплекта образовательных профессиональных программ исходные данные для проектирования учебного процесса;
- объяснять сущность и место дидактического проектирования в структуре деятельности будущих специалистов профессионального обучения; характеризовать его функции, структуру, принципы, объяснять алгоритм проектирования;
- определять систему проектируемых характеристик конкретного дидактического цикла, основываясь на анализе исходной информации, условий и закономерностей обучения;
- разрабатывать комплекс оперативных

и рабочих целей обучения в терминах учебной деятельности согласно уровню усвоения, формулировать на их основе задачи (направления) деятельности преподавателя;

- выделять дидактические единицы и информационно-смысловые элементы учебного материала, определять их иерархию и последовательность изучения;

- устанавливать оптимальный объем учебного материала для занятия, ход основных опорные межпредметные связи;

- определять оптимальные способы представления учебного материала для данных условий;

- определять оптимальные виды учебной деятельности и соответствующие им системы учебных действий, направленные на освоение конкретных дидактических единиц;

- подбирать группы процессуально-методических действий, определять соответствующий дидактический инструментарий (без подробной разработки), структуру занятия и поэтапное время;

- разрабатывать контрольные тесты (для 1-3-го уровней усвоения);

- оформлять в соответствии с требованиями нормативные виды проектов-перспективно (календарно)-тематические и поурочные планы;

- проводить, опираясь на заданные исходные параметры, занятия различных видов и типов, осуществлять их комплексный анализ.

В соответствии с вышеперечисленным основными функциями методической подготовки являются: формирование типичных видов профессионально-методической (обучающей) деятельности и обобщенных способов их осуществления, а также развития способностей принимать инвариантные решения по осуществлению технологии профессионально-методической (обучающей) деятельности.

Реализация указанных функций возлагается на систему и целостный процесс методической подготовки.

Таким образом, в деятельности мастера профессионального обучения интегрируются не только обязанности преподавателя, воспитателя и мастера производственного обучения, но и преподавателя-организатора и методиста образовательного учреждения. Это новый вид профессионально-педагогической деятельности в практике начального профессионального образования. Установлено, что для осуществления профессионально-педагогической деятельности необходима особая подготовка специалистов.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Закон об образовании. - Астана, 1999.
2. Государственная программа развития технического и профессионального образования в Республике Казахстан на 2008-2012 годы. 2008 г. 1 июля - № 626.
3. Шевелева С.С. Гуманизация образования: направление и перспективы // Педагогика. - 1996. - № 4. - С. 3-27.

Түйін

Бұл мақалада Қазақстандағы қазіргі жағдайда ауылшаруашылық саласындағы кәсіптік оқыту мамандарын даярлаудың езекті мәселелері қарастырылған.

Summary

In this article is considered training of specialists of professional education in modern Kazakhstan.

Егіншібаева Нұрзада Әбдігүлқызы-
«Қазақ тілі» кафедрасының
меңгерушісі, филология ғылымының
кандидаты, доцент

Қалықова Рая Сүгірбайқызы-
«Қазақ тілі» кафедрасының аға оқытушысы

ҰЛТТЫҚ ТӘРБИЕ – ҰЛТ БОЛАШАҒЫНЫҢ КЕПІЛІ

Біз тәуелсіздікпен бірге тілімізді түлеттік, дінімізді өркендеттік, тамырымызды жалғап, салт-дәстүрімізді жаңғырттық.

Ұлттық жаңғыруды жүзеге асырып, жаңа құндылықтар қалыптастырдық. Ғасырлар қойнауынан асылдарымызды аршып алдық.

Халқымыздың әл-ауқатты артып, саны өсті. Ұлысты ұйыстырушы ұлтымыздың жауапкершілігі артып, бүкіл елді біріктіруші қызметін бекемдей түсті.

Өркенді өзгерістерді жүзеге асырған біз осы жылдары дамудың қазақстандық дәстүрін қалыптастырдық.

Біз осылай қазығы берік, мемлекеттігі бекем Қазақ елінің айбынын асырдық.

Осының барлығы тәу етер Тәуелсіздіктің арқасы!

Н.Ә.Назарбаев

Тәрбие – ағарту ісі мен оқытудың алтын арқауы. Әлемнің Екінші ұстазы әл-Фараби: «Тәрбиесіз білім адамзаттың қас жауына айналды», -деп, тәрбиенің дүниетаныммен, білім берумен, ағарту ісімен біртұтас әрекет екенін жоғары бағалап, оның ғылыми, әлеуметтік мәнінің зор екенін дәйекті дәлелдеген. Білім мен тәрбие егіз екендігі анық. Адам болашағын шешетін де тәрбие егіз екендігі анық. Адам болашағын шешетін де тәрбие егіз екендігі ежелден белгілі, көңілде жатталған ұлы түсінік болғанмен, оны педагогикалық-психологиялық тұрғыдан келгенде қалай жүргізу керек, қалай ұйымдастыру керек деген мәселе күн тәртібінен түспейтіні ақиқат.

Адам өмірінде тәрбие мәңгілік категория болмаса, оны ұйымдастыру, жүзеге асыру ешуақытта ескірмейтін, қайта уақыт озған сайын жаңарып, әрбір кезеңінің өз талабына лайық жетіліп отыратын үзіліссіз құбылыс деп түсінеміз. Демек, осы үдерісте жеке тұлғаның физиологиялық және психологиялық даму ерекшелігіне жете көңіл бөлу қажет. Ұлттық құндылықтар негізінде жеткіншектерге тәрбие беру, соның ішінде, ұлттық тәрбие беру мәселесінің қазіргі таңда өзекті болып отырғаны белгілі.

Жоғары оқу орындарында ұлттық тәрбие «Қазақ этнопедагогикасы», «Мәдениеттану», «Ұлттық тәрбие» сияқты халықтық педагогика құралдарын, ұлттық әдебиетті, халықтық

салт-дәстүрлерді, ұлттық мәдениет пен педагогикалық ойларды пайдалану арқылы іске асырылады. Ұлттық тәрбие жұмыстарын жүргізу үшін технологиялық құралдар, сахна, экран, аудиториялар пайдаланылады, кездесулер, қойылымдар, айтыстар, ойжарыстар, конкурстар, саяхаттар, ұйымдастырылады. «Жас қанат» атты жастар ұйымы мен студенттік қауымдастықтар ұлттық тәрбиені ақпараттық жүйемен бірлесіп, жоспарлы түрде жүргізеді.

Ұлттық тәрбие «ұжымдық тәрбие» жүйесімен жалғасып, мемлекеттік дәрежеде іске асырылады. Оған көбінесе ақпараттық құралдар кеңінен пайдаланылады.

Ел, Жер, Тіл-тәуелсіздіктің үш тағанды тіреуі десек, осы тұтастықтың болашақ иегерлерін даярлайтын, аграрлық білім мен ғылымның қара шаңырағы Қазақ ұлттық аграрлық университетінің маңызы айрықша, алдына қояр мақсаты да зор. Өйткені мұнда білім алып, тәрбие көрген жастар ауылға ғылым-білімді, мәдениетті, игі үлгі-өнегені ала барады. Сөйтіп, ауылдың ризық-дәулетін ғана емес, оның рухани сәулетін де көтеруге ат салысады. Ал осының бәрінің негізгі университет қабырғасында қалануға тиіс

Университетте «Әлеуметтік-гуманитарлық білім беру және тәрбие институты» ашылған, оған мемлекетіміздің қайраткері, талантты ақын, жазушы, дипломат Олжас Сүлейменовтың аты берілді. Ол – қазақстандық үздік он адамның

ішінен «XX ғасыр адамы» атағының иегері.

Институт кафедралары үш тілді үйрену бағдарламасын нақты енгізіп отыр: қазақ тілі, орыс тілі, шет тілдері. Ең басты назарда болатын нәрсе – қалың қазақ ортасында – ауылда еңбек ететін жас маманның мемлекеттік тілді құрмет тұтып, ұлттық рухани құндылықтарды ұлықтап, ұлттық рухани құндылықтарды ұлықтап, ұлттық тәрбиеге ерекше мән беруі. Себебі ол, біріншіден, тәуелсіз Қазақстанның рәміздерін құрметтеп, ардақ тұтар отаншыл азамат. Екіншіден, өз саласында мемлекеттік тілдің мәдениеттің дамуына тікелей қолғабыс етуші саналы да сауатты жан. Оқығанын, көргенін, білгенін, өмірден түйгенін насихаттай алатын жаңаша сипаттағы маман.

О.Сүлейменов атындағы институттың басты мақсат-міндеттері еліміздегі және әлемдегі оқиғаларды дұрыс бағамдау үшін жастарға гуманистік сананы және ғылымидүниетанымды дарыту, еліміздегі тіл саясатын жүзеге асыру, салауатты, өмір салтын қалыптастыру және жан-жақты рухани тұлғалық қасиеттерді дамыту болып табылады. Ақын атындағы институт құрамындағы барлық қоғамдық пәндер кафедралары, әскери, дене шынықтыру және спорт кафедралары, халқымыздың ұлттық мәдениеті мен көркем өнерінің түп қазығы «Рухани тәрбие беру», жастар саясатын жүзеге асыруға бағытталған «Рухани және эстетикалық тәрбие», «Интеллектуалды даму», «Патриоттық тәрбие», «Салауатты өмір салтын дамыту», «Құқық-тәрбие», «Тілдік дайындық», «Студенттерді әлеуметтік қорғау», «Ұлтаралық татулық орталықтары қайраткер тұлғалардың өмірі мен шығармашылықтарын үлгі етіп отырып жастарға жан-жақты тәрбие беруде. Адами құндылықтар меноның адам өміріндегі ролін анықтайтын, тәрбие негізін беретін осы орталықтарды бір институттың құрамына шоғарландыру Қазақ Ұлттық Аграрлық университетінің ректоры, академик Т.И.Есполов мырзаның тікелей өз бастамасы.

Қазақстан Республикасының әлемдік өркениетке кірігуіне қатысты білім беру саласына қойылып отырған заман талабы-шығармашылықпен жұмыс істей алатын, бәсекеге қабілетті тұлға тәрбиелеп қалыптастыру. Аталған институттың құрамына кіретін қазақ тілі кафедрасы ұжымының негізгі мақсаты – мемлекеттік оқыту, меңгерту және өскелең ұрпақтың жалпы адамзаттық құндылықтар негізінде ұлттық тәрбие бағыттарында жан-жақты білікті де білімді тұлға ретінде

қалыптасуына адамгершілікті маман болуына бағдар беру.

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаев өзінің «Ана тілі» газетіне берген «Қазақстанның болашағы – қазақ тілінде» атты сұхбатында, әсіресе, ауылшарушылық маманндығына қатысты факультеттерде оқитын студенттердің мемлекеттік тілді игеру сапасының ас маңызды екендігін ерекше атап өткен еді. «Жаңа онжылдық – Жаңа экономикалық өрлеу – Қазақстанның жаңа мүмкіндіктері» атты Жолдауында: «...Бұл бағдарламаның түпкі мақсаты – еліміздің тәуелсіздігінің баянды ету, қазақтың ұлт болып өркендеуіне жол ашу, оның тілі мен мәдениетінің кең құлаш жаюына мүмкіндік туғызу» десе, ал «Болашақтың іргесін бірге қалаймыз» атты Жолдауында «... Біздің міндетіміз – 2017 жылға қарай мемлекеттік тілді білетін қазақстандықтар санын – 80%, 95%-ды құрауы тиіс» - деген нұсқаулық сөзіне қатысты жастарды мемлекеттік тілді меңгертуде, мәдениетті тұлға ретінде қалыптастыруда қазақ тілі кафедрасының ұжымы қазіргі заманғы озық бағдарламалар мен әдістемелерді негізге ала отырып, оқытудың кредиттік жүйесі юйынша міндетті пән «Қазақ тілімен» қатар «Мемлекеттік тілде іс қағаздарды жүргізу», «Тіл және мәдениеті», «Әдеби мұра», «Іскерлік қазақ тілі», «Кәсіби қазақ тілі» таңдау пәндерінен қалауы бойынша студенттер мен магистранттарға және қызметкерлерге сабақ жүргізіп, абыройлы еңбек етуде.

ҚР Президентінің әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінде оқыған лекциясында жастар тәрбиесіне ерекше мән берілген. Осы бағытта кафедра ұжымының әрбір сабағының көлемді бір бөлігі тәрбие жұмысымен ұштасып отырады. Патриоттық, адамгершілік-рухани, интеллектуалды тәрбие беру бағытында соңғы жылдары Ілияс, Сәкен, Бейімбет сынды саңлақтарымыздың мерейтойына арналған «Үш бәйтерек» атты әдеби кеш; М.Әуезовтің мерейлі мерекесіне арналған «Мұхтар мұрасы – адамзат байлығы»; Б.Момышұлының 100 жылдық мерекесіне арналған «Бауыржан мұрасы – ұрпаққа»; Ф.Оңғарсынованың 70 жылдық мерейтойына арналған «Көктем, жастық, махаббат» атты әдеби кештерді өткізуде орыс бөлімінің өзгетілді студенттері қазақ тілінде баяндамалар дайындап, мәнерлеп өлең оқып, өлең-жырларды жатқа айтып, түрлі қойылымдар көрсетті. Бұл – біздің ұжымның Қазақстан Республикасы Ата заңын, «Тіл туралы» Заңын, мемлекеттік тілді дамыту жөніндегі мемлекеттік

бағдарламаларын орындау бағытында өткізген шаралары. Сонымен қатар Ұлы Отан соғысының Жеңісіне, Қазақстанда тұратын халықтардың Тіл мерекесіне арналған салтанатты кештер, «Тіл тәуелсіздік тұғыры», «Ұмытылмас желтоқсан атты дөңгелек үстелдер, ақын Ақұштап Бақтыгереевамен кездесу, «Тұлға бейнесі – жастарға үлгі» тақырыбында О. Сүлейменовпен кездесу кештері; «Нашақорлық-ғасыр індеті» тақырыбында дөңгелек үстелдер, т.б. атап өтуге болады. Барлық студенттік жатаханалада «Ата салтың – халықтық қалпың», «Қазақ ханшайымы» тақырыбында қыз сыны, «Жігіт сұлтаны» байқауларының үнемі өткізіліп отыруы жастардың қазақ тілінен алған білімдерін ұлттық тәрбиемен ұштастыру мақсатынан туындаған.

Аталмыш институтта Қазақ тілі кафедрасының ұйымдастыруымен «Әдеп» және «Парасат» клубтары жұмыс істейді. Көрегендік пен тектілікті ерекше қастерлейтін халқымыздың инабаттылық өнегесінен бастау алған «Әдеп» қыздар клубының мақсаты мен мазмұнын халқымыздың әдеп-инабат дәстүрінің мәйегі құрайды. Халқымыздың мақтанышына айналған, үлгілі тұлға ретінде танылған қайраткерлермен, іскер әйел азаматтармен кездесулер өткізу дәстүрге айналған.

Қоғамдағы өмірдің мәні мен сәні, мерейі мен берекеттілігі, жақсылығы мен жарастығы, бірлігі мен ынтымақтығы, түптеп келгенде, адамдардың әдебі мен инабатына, имандылығы мен арұятына байланысты. «Хадистерде»: «... Әдетте ынсап, рақым, әдеп болмаса, адамның өзге хайуаннан артықтығы болмас еді... Әдеп – діннің жаршысы. Әдепті кісідеұят бар, ұяты бар кісіде иман бар», - делінуі тегін емес. Өмірде кім-кімнің де кісілігі ең әуелі оның іс-әрекетінің, мінез-қылығының әдептілікке жататын-жатпайтынына қарай бағаланады. Әдепті адамдар, әдетте, арлы да иманды, қайырымды да мәйірімді келеді; айналасымен, ел-жұртпен сыйластықта, ынтымақ-бірлік пен татулықта өмір сүреді. Бағзы заман даналарының: «Тіпті күш арқылы жете алмайтын жеңіске әдептің арқасында жетуге болады. Қайда барса да,

құрметпен қарсы алынатын адам – әдепті адам», - деулерінде өмір шындығы жатыр. Сондықтан да әрбір жеткіншек ұрпақ, ең алдымен, туған халқының әдеп-инабат тағылымын бойына сіңіріп өсуге тиіс. Сонда ғана бәріміз ғұмыр кешіп, еңбек ететін, аялап ұл-қыз өсіріп, бақытқа талпынатын қоғамдық ортада адамның алтын басын ардақтайтын шынайы адамгершілік көзқарас үстем болып, ізгілік салтанат құрады.

«Әдеп» және «Парасат» клубтарының бағдарламаларында түбі бір түрткіжұртының, мұсылман шығысы мен дүние жүзінің де өнегелік тағылымдары, халық фольклоры мен көне заман даналық кітаптарынан алынған асыл үлгілер, әлем ойшылдарының ой маржандары қамтылған. Атап айтқанда: «Әдеп жолы әріден басталады», «Әдеп пен салт-сана сабақтастығы», «Сөз қадірі – өз қадірін», «Алдымен сүй, ардақта ата-анаңды», «Тәрбиелі-тәртіптің құлы», «Нысап-тойымсыздыққа тоқтау», «Имандылық-инабаттылық мұраты», «Парасат-ақыл мінез жарастығы», «Аманат-ар-иманға сый», «Сабыр-ақыл серігі». Бұл үйірмелерге студенттер қалаулары бойынша ерекше ынтамен қатысып, пікір-сайысқа ұластырып, Қазақстан Республикасының белгілі қоғам қайраткерлері, іскер әйелдер асоциасының және әйелдер кеңесінің мүшелерімен университет студент қыздарының кездесулері өткізіліп отырады. «Әдеп» қыздар клубы жұмысының нәтижесі университет көлемінде өткізілетін «Қыз сыны» байқауын өткізу арқылы көрініс табады.

Тәуелсіздіктің 20 жылдық мерейтойы қарсаңында студенттермен «Тіл тәуелсіздігі, ел тәуелсіздігі», «Менің елім- Қазақстан», «Желтоқсан желі» атты әдеби-сазды кештер университетіміздіге аға буын академик, профессор ғалымдарымызбен «Біздің мақтан тұтар ұстаз-ғалымдарымыз» тақырыбында кездесу, пікірлесу өткізу жоспарланып отыр.

Бүгінгі және келер ұрпағымызды өз Отанын, жерін, елін сүйуге тәрбиелеп, ата-бабаларымыз бекітіп айқындап кеткен сара жолмен ұлттық рухта тәрбиелеу-бәрімізге ортақ іс екенін және ұлттық тәрбие – ұлт болашағының кепілі екенін ұмытпағанымыз абзал.

ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Қазақстан Республикасы Президенті Н.Ә.Назарбаевтың «Болашақтың іргесін бірге қалаймыз» атты Қазақстан халқына жолдауы. Астана – 2011ж.
2. ҚРПрезидентінің «Ана тілі» газетіне берген «Қазақстанның болашағы – қазақ тілінде» атты сұхбаты.
3. ҚР – Білім беруді дамытудың 2011-2020жж арналған мемлекеттік бағдарламасы, 2010ж.
4. Табылдиев Ә. «Ұлттық тәрбиенің мәні мен мазмұны». «Ұлттық тәрбие» журналы. 2(5)2011ж.
5. Ағанина Қ.Ж. «Тәуелсіз ел ұрпағының экономикалық тәрбиесі». «Ұлттық тәрбие» журналы. 2(5)2011ж.

Резюме

В данной статье рассматриваются методы воспитания молодежи на основе национальной культуры и традиции.

Summary

This article deals with the education on the basis of national culture and traditions.

Иманғалиев Бауыржан Сәбитұлы –
филология ғылымдарының кандидаты,
Қазақстан Журналистер одағының мүшесі

МҰХИТҚА ТҮСКЕН ЖЕЛҚАЙЫҚ

/Мәдени өмірдің мұқалмас жанашыры, «Темір нарком» атанған
Темірбек Жүргеновтің қаламгерлік қажыры хақында.../

Бойынан өмірге құштарлық оты бір сәт бәсеңсімей, еліне деген алаулы сезімі жүрегімен қоса дүрсілдеп соғып тұрғанда ғұмыры мезгілсіз қиылғаннан аянышты нәрсе бар ма екен?! Т.Жүргенов небәрі 39 жыл жасады, үшінші мүшелінен шыға бергенде өзі керемет үміт еткен мына өмірге соңғы рет дұрыстап та қарай алмай, не болғанын жөнді ұғып та үлгермей кете барды. Кешегі 37-де орылып түскендердің баршасының түйінді тағдыры бұл. Олардың барлығы көмбесіне жеткен құлаған сәйгүлік тәрізді бойындағы барын сарқи алмай кеткендер.

Биыл есімі тек қана қазаққа ғана емес, исі түркі жұртына мәлім, Орта Азия мен Қазақстанға ортақ тұлға, аса көрнекті қоғам және мемлекет қайраткері, қаламы қарымды сыншы, көсемсөз иесі Темірбек Қараұлы Жүргеновтің туғанына 113 жыл, құрбан болғанына 74 жыл болды. Ол Тәжік АССР-інің қаржы наркомы, Өзбек АССР-інің Халық Ағарту Комиссары, Қазақ АССР-

інің Халық ағарту комиссары қызметтерін абыроймен атқарған азамат. Т.Жүргеновтің қазақ мәдениеті мен әдебиеті, ғылымы мен білімін дамытуға, олардың аса қиын кезеңде қалыптасуына қосқан үлесі зор. Ол қазақ өнерінің дамуы мен қазақ тілінің республикада негізгі қолданыс тілі болуын арман етті және сол үшін күресті.

Бүгінгі сөз – қазақ мәдениеті мен әдебиетінің төрт тірегінің тек бірегейі қайраткер-қаламгер Т.Жүргеновтің әдеби мұрасы туралы болмақ.

Оның жазушылық және публицистикалық қызметін қайраткерлік қызметінен, қалам сапасын қайраткерлік сапасынан бөліп алып қарауға келмейді. Қоғамдық-әлеуметтік қызметі біршама зерттелсе де, Т.Жүргеновтің қаламгерлік қарымы назардан тыс қалып келеді. Себебі, оның қаламгерлік қабілеті мемлекеттік қызметінің тасасында қалды.

Қайраткердің қаламгер ретінде қалыптасуына біріншіден, Темірбек Жүргенов Шығыс пен Батыстың мәдениетін

тең игерген жаңа толқынның өкілі. Ол кезінде Ырғыз бен Сыр бойы аралығын жайлаған қалың елге белгілі болған, ел ұстаған билік иесі, өз заманының талабын аңғара білген көзі қарақты жан Қара Жүргенұлының бел баласы. Осындай дәулетті, тәрбиелі ортада өскен Темірбек өз кезеңі үшін тиянақты білім, ұлағатты тәрбие алды, дәстүрлі халықтық ортада тәрбиеленді, ұлттық психологияны, саз бен сөз мәдениетін ананың сүтімен, атаның қанымен бойына сіңірді. Жас Темірбектің ұстаздар жағынан да жолы болды. Осылардың ішінен екі кісіні – Сыр байының белгілі ағартушысы, ақыны Тұрмағанбек Ізтілеуұлы мен Аламесек орыс-қазақ мектебінде сабақ берген, қазақ тарихындағы алғашқы орысша-қазақша және қазақша-орысша сөздіктің авторы Досмұхаммед Букинді атап айтқан жөн. Алғашқы ұстазының шарапатты әсерімен жас Темірбек бірнеше шығыс тілін меңгеріп, шығыс мәдениетінің жауһарларымен жастай танысса, соңғы ұстазының көмегімен Еуропа мәдениетін, соның ішінде орыс мәдениетін, әдебиетін, тілін, осы қоғамдағы озық ревалюцияшыл идеяларды терең игерді. Сөйтіп, Т.Жүргеновтің дүниетанымында шығыстық және еуропалық дүниетаным кіріге тоғысып, біртұтас рухани дүниеге ұласты. Қайраткер-қаламгердің көзқарас эволюциясындағы осы ерекшелік соңыра оның мәдени құрылысқа, ағарту саласына байланысты мәселелер түйінін әрі тез, әрі дұрыс тарқатып отыруына көп көмегін тигізді.

Екіншіден, Т.Жүргенов 20-30 жылдардағы үркердей қазақ интеллегенциясының көрнекті өкілі. Оның ат жалын тартып мінген азаматтық өмірі бірден ұлттық ояну, көтерілу, серпілу және ұлттық-саяси тәуелсіздік жолында күресу кезеңінде тұспа-тұс келді. Т.Жүргенов Нәзір Төрекұлов, Әліби Жангелдин тәрізді қайраткерлермен бірге иық тіресіп, ең алдымен өзі өкілі болып саналатын қазақ халқының мүддесіне қызмет етті. Осы жерде Жүргенов қоғам қайраткері ретіндегі қызметін партиялық функционер емес, 1918 жылы «Қазақ мұңы» газетінің жауапты хатшысы болып, қалам қаруын сілтеп бастағанын баса айту жөн. 20-жылдар басында Т.Жүргенов республикалық «Еңбекшіл қазақ» газетінің буынын бекітіп, бұғанасын қатыру ісіне қаламымен де, ұйымдастырушылық

қажырымен де атсалысты.

1924 жылы Ташкентке келіп, САГУ-де оқып жүріп, әрі Қазақстанның Түркістан республикасындағы өкілді қызметін атқарған кезде де Жүргенов қалам қақ ортасынан табылды. Осылайш.

Темірбек Жүргенов дегенде 1927 жылы Ташкентте ұйымдасқан алғашқы Қазақ педагогикалық - институтының ректоры (Абай атындағы АлПУ), Тау-кен институтын (Қ.Сәтбаев атындағы Қаз ҰТУ), әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-ін құру, жаппай сауаттандыру, 10 жылдық білім берудің күні бүгінге дейін үзілмеген желісі еске түседі, Т. Жүргенов дегенде 30-жылдар басында Голощекин лаңынан кейін тұралап жатқан ұлттық білім мен мәдениеттің тамырына қан жүгіртіп 4000 мектеп салдырып, қазақтың «Луначарскийі» атанған ағарту комиссары, тұңғыш ұлттық опера өнерін дүниеге келтірген, 1936 жылғы Мәскеудегі сәтті өткен қазақ өнер декадасы, «Шахнаманың» тұңғыш қазақшаға аударылуы, «Хан Кене», «Жалбыр», «Шұға» пьесаларының алғаш көрсетілімдері Қожа Ахмет Яссуи мавзолейін өзі басқаратын мәдениет комитетінің қарауына алуы ойға оралады. Осындай іргелі, игілікті істерді басқарып жүріп, артынан мол әдеби-публицистикалық еңбектер қалдырған. Тарихи антология жағынан бұл мысал өркениеті мен мәдениеті теңескен батыс елдердегі қоғам қызметін қалам қызметімен қатар алып жүрген Робеспьер, Е.Дашкова, Ф.Раскольников тәрізді қайраткерлер үлгісімен теңеседі.

Темірбек Қараұлының жаны ғалым, зерттеуші еді. Жаратылыс сыйлаған осы бейімдіктің соңына біржола түсуге заманы мұрша бермесе де, ол өмірінің ақырына дейін тасқа басылған сөзге деген сағынышының сарығын баса алмай өтті.

Сөз қадірін білетін, сөз баққан ортада өскен Т.Жүргеновтің 1920 жылы Орынборда «Ұшқын» газетінде жарық көрген «Переводчиктің қиялы» атты сықақ өлеңі бала жігіттің сөз өнерінде қара жаяу еместігін бірден танытты. Абайдың «Болыс болдым, мінеки» өлеңінің үлгісінде жазылған бұл сахналық интермедия қазақ әдебиетіндегі сатиралық монологтардың алғашқы үлгілерінің бірінен саналады. «Переводчиктің қиялы» қазақ сахнасының майталманы Серке

Қожамқұловтың репертуарынан ұзақ жылдар бойы тұрақты орын алып келеді.

Оның 1924 жылы «Қызыл Қазақстан» журналының №4-санында жарияланған «Меруерт» әңгімесі 20 жылдардағы ұлттық прозамызда өз кезеңіндегі ең өзекті, ең көкейкесті тақырыптың бірі - әйел теңдігі мәселесіне арналған.

Кейіпкерлер тағдырының ұқсастығы, тақырып ортақтығы және кейбір суреттеу тәсілі жағынан «Меруерт» М.Әуезовтің «Қорғансыздың күні» әңгімесімен үндес. Ол сюжетті өмірде жалт еткен бір сәттік оқиғаға (Меруерттің иесіз қорада жатып қалып, шалығуы), яғни метонимиялық принципке құрады. Бұл жағынан әңгіменің новеллалық сипаты басым.

Темірбек Жүргенов қазақ өнерінің қанат жаюына қыруар тер төкті. Белгілі өнер қайраткері Құрманбек Жандарбеков ол туралы: «Біз оны қазақ театрының атасы ретінде білеміз. Біз оны қазақ өнері мен әдебиетінің білімдары ретінде танимыз. Біз оны Қазақстандағы оқу-ағарту ісінің талмас жанашыры ретінде білеміз» дейді, ал академик Ахмет Жұбанов: «Жүргеновтің кабинетінен шыққанда Алатауды айырып, Қаратауды қайырып шығатындай күш-жігермен шығатын едік» деп, өнер басшысының қажыр-қайратын жоғары бағаласа, жазушы Ғабит Мүсірепов: «Жүргенов - тілді де тісті, жігерлі де іскер адам» деп талантына ерекше ден қояды.

Т. Жүргенов 30-жылдар басында әдеби сын мақалалар жазуға, соның ішінде театр сынына көбірек көңіл бөлген. Бұл өреде Б.Майлиннің «Шұға» пьесасының алғашқы қойылымына арналған «Ушуга» рецензиясын (Казахстанская правда, 1934, 21-маусым) атап айтқан жөн. Автордың пайымдауынша, ендігі жерде әдебиетке Меруерт тәрізді шарасыз бейнелер емес, Шұға сынды сындарлы, рухты, кесек образдар қажет.

«Өнер-өнер үшін емес, өнер-әлеуметтің мұң-мұқтажына, арман тілегіне қызмет көрсетуі тиіс» дейтін өзекті ой Темірбек Қараұлының қаламынан қорытылып шыққан «О пьесе «Хан Кене» и ее критиках» (Казахстанская правда, 1934, 12-маусым) мақаласында жалғасын тапты.

1928 жылы жазылғанымен, содан бергі уақытта сахналауға рұқсат берілмей келген

М.Әуезовтың «Хан Кене» пьесасын алғаш драма театры репертуарына енгізген, жетекшілік жасаған Ағарту Халық комиссариаты. Спектакль 1934 жылы мамырда қойылды.

Темірбек Қараұлы - өзінің тарихи принцип көзқарасын әдеби мұраны игеру ісіндегі тарихи сабақтастық принципіне ұластырған сыншы. «Казахский перевод» Шахнаме» атты көлемді мақаласы (Казахстанская правда, 1935, 1-сәуір) автордың осы өредегі көзқарасын толық танытты. Фирдаусидің туғанына 1000 жыл толуы қарсаңында оның мәңгі өлмес мұрасы – «Шахнама» дастанын қазақ топырағында бірінші болып аударған Сыр бойының білімдар ақыны Молда Ораз нұсқасын ел ішіндегі бір қарапайым шаруаның қолынан таптырып алдырған Т.Жүргенов дастан жөніндегі алғашқы, әрі күні бүгінге дейін біздегі бірден-бір толымды зерттеу болып саналатын көлемді еңбекті жазды.

Т.Жүргенов өзінің сыншылық-зерттеушілік еңбегінде жекелеген шығармаларға ғана көңіл бөліп қоймай, әдебиетіміздің зәру мәселелері бойынша перспективалық бағыттарды белгілеп, әдебиет тарихындағы кесек дәуірлерге баға беріп отырған. 1925 жылы Ташкентте қызметте жүріп тәрбие, білім, әдебиет жайындағы мақалалардан «Терме» деген жинақ құрастырды. Оған Ж.Аймауытұлы, М.Жұмабаев, Х.Досмұхамедов, т.б. авторлардың шығармаларын кіргізіп, Шернияз, Едіге, Базар жырау, т.б. туралы құнды мәліметтер берді. Ол 1935-37 жылдардағы әдебиет мәселелерін де назарында ұстады.

Т.Жүргенов әдебиет тарихы мәселелеріне ат басын жиі бұрды. «Жерұйық» атты мақаласында (Қазақ әдебиеті, 1936 ж. 10-шілде) Асан Қайғы тұлғасына алғашқылардың бірі болып толымды баға бергенін атап айтқан жөн. Асан жөнінде революцияға дейін қарқын алып, 1920 жылдары одан әрі жеделдеген зерттеу ісі 1930 жылдар басындатоластап қалған еді. Жүргенов мақаласы тоқырап қалған сол іске жаңадан серпін берді. Автор халық аңызы жасаған Асан Қайғы бейнесі белгілі бір дәрежеде тарихи Асанның кейпі, ол 14-ғасырда қазақ халқының жазба тарихы жасала бастаған дәуірде өмір сүрген деген ой айтты. Кейінгі зерттеулер Жүргеновтің бұл

пікірінің дұрыс екендігін көрсетті.

Темірбек Жүргенов 30-жылдары Пушкин мұрасына толымды баға берушілердің бірі. Бұл баға ұлы ақынның қайтыс болғанына 100 жыл толуы қарсаңында жарияланған «Орыс халқының ұлы жазушысы және қазақ халқы» деген мақаласында барынша бедерлі көрінді. Мұнда алғашқылардың бірі болып Пушкин шығармаларын қазақ тіліне аудару дәстүріне тоқталған. Осы орайда оның Абай үлгісіне берген бағасы биік. Сыншы орыс ақыны мен қазақ ақынының ақындық қуаты мен өрнегіндегі ұқсастықты нақты мысалдармен көрсетеді.

Халық Ағарту комиссары екі тілде бірдей жазған алғашқы билинг қайраткер-қаламгерлеріміздің бірі болды. Тілді жазушы еңбегінің құрылыс материалы ғана емес, мәдениеттің, білімінің іргетасы деп білген ол тіл туралы айтыстан шет қалмай, сол өредегі білікті де салмақты пікірлерін көп талқысына салып, ең бастысы, практикалық басшылық саласына көшіріп отырған. Қайраткердің қазақ тілінің түсініктілігі, мәдениеттілігі, тазалығы туралы ойлары, әсіресе термоналогияға қатысты ұсыныс-пікірлері әлі күнге маңызын жойған жоқ. Жүргенов тіл қолданушыларды, әсіресе зиялы қауымды қазақ әдеби тілінің бұзылып, көпшілікке түсініксіз жаргонға айналуынан сақтандырды. Осы тақырыпты «Қазақ тіліндегі терминология мәселелері», «Қазақ әдеби тіліндегі келеңсіз жағдайлар» атты мақалаларында өрбіткен ол 20-жылдары А.Байтұрсынов бастаған термин жасаудың ғылыми принциптерінен ауытқымауды, яғни термин сөздерді метаморфалау, морфологиялық және синтаксистік тәсілмен қазақтың төл сөздері мен ұғымдарынан жасау әдісін жалғастыруды, сонымен бірге аударуға келмейтін, қазақша барабар (адекват) мағынасы жоқ халықаралық атылымдарды өзгеріссіз алуды ұсынды.

Т.Жүргеновтің ана тілге деген сүйіспеншілігі мен қамқор көзқарасын белгілі композитор Е.Брусиловский өзінің «Дүйім дүлдүлдер» атты мемуарлық кітабында төмендегідей сүйсіне еске алады:

«Жүргенов өз кабинетінде мәжіліс өткізбек болды. Шамамен алғанда отыз шақты кісі жиналды, ішінде тек екі адам - қарағандылық Б.Н.Орлов және мен орыс жұртынан едік.

Наркомның өзі де, басқа сөйлеушілер де тек қазақ тілінде сөйлеп отыр. Бір кезде Борис Николаевич орнынан тұрды да Жүргеновтен қазақша сөйлемейін өтінді, мұнда не жайында әңгіме болып жатқанын өзі ұқпай отырғанын, сөйлеушілерді ол түсінетіндей болуы үшін орысша сөйлеу жөн екенін айтты. Бір кезде Жүргеновтің қара көздері ұшқындап кетті. Жұрттың бәрі бүкшіе түсіп, тым-тырс бола қалды. «Сіз қайда отырсыз, Орлов жолдас!» Ашу найзағайы үрейлене бүгжиген қайраткерлерінің үстінен ойқастой шапшыды. «Сіз қайда жүрсіз, өзіңіз!» деп Жүргенов дауысын бұрынғыдын бетер қатайта сөйледі: «Сіз Қазақстанға келдіңіз екен, егер де мұнда жұмыс істегіңіз келсе, сіз республиканың мемлекеттік тілін білуге міндеттісіз! Сіз қазақ әндерін де орыс тілінде зерттемекшісіз бе?» деп өзге ұлттан қазақ тілін құрметтеуді талап етті».

Апырмай, ұлт намысы дегенде жанып кетер сондай батылдық бүгінгі қандас шенеуніктерінің бойында болса ғой деп ойлайсың. Өкініштісі, басқа ұлттың бірлі-жарым өкілі отырса болды-ақ: «Бәрімізге түсінікті тілде сөйлейін» деп орысша сайрай жөнелетін дерттен біз әлі де арыла алмай жүрміз-ау. Жүргеновтің қылышы жаландап тұрған сол 30-жылдардағы ерлігі ұрпаққа зор тағылым. «Бүкіл дүниежүзілік мәдениетке өз ана тілімізді жақсы білгенде, соны үйренгенде ғана жетуге болады» деген Темекеннің сөзі бүгін өз көкейкестілігін жоғалтқан жоқ.

Темірбек Жүргенов – ойы ұшқыр, қаламы қарымды публицист. Оның көсемсөз мұрасының бастауын 3 нәрседен: жеке басының бұйдагерлік (лидерлік), саясаткерлік, және ұйымдастырушылық қабілетінен алады. Бұған оның «Қазақстандағы мәдениет революциясы», «Қазақстандағы сауатсыздық жою» кітаптары, «Саяси экономия» оқулығы, «Орта Азиядағы қазақ халқының күйлері», «Қазақ педагогикалық институтын құру», «Қазақ халқының ақындары мен жыршылары» және т.б. очерктер мен мақалалары жатады.

2008 жылдың 14-15 қарашасында туған жері Қызылорда, алғаш қызметін бастаған Ақтөбе облыстарында қайраткер-қаламгердің 110 жылдығы жоғары деңгейде аталып өтілді. Ғылыми-танымдық конференциялар мен фестивальдар ұйымдастырылып, әр түрлі

мәдени шаралар өтіп, Жүргеновтану әлемі кеңейіп келеді.

Т.Жүргеновтің мол мұрасын зерттеу ісі енді басталды. Өзі мерт болса да оның ісі, атқарған қызметі, халқының болашағына сіңірген қалтқысыз еңбегі бүгінде өз дәрежесінде бағалануда. Артында мұра болып қалған 7 кітабы, 150-ге жуық әдеби-мәдени, оқу-ағарту

саласында жазған құнды дүниелері шаң басқан архив сөрелерінен алынып, өз бағасын ала бастады. «Жүргеновтің публицистикалық мұрасы» атты тақырып алда өз зерттеушісін күтіп бағалануда. Оның осы саладағы қызметі жүйеленіп, жазғандары түгел жарыққа шыққаннан кейін Жүргеновтанудың аясы кеңіп, міндеттері саралана түспек.

ӘДЕБИЕТТЕР:

1. З.Ахметов. Олең сөздің теориясы. - Алматы, Мектеп, 1973 —21 б.
2. З.Қабдолов. Әдебиет теориясының негіздері. - Алматы. Санат.1994-448б.

Резюме

Статья посвящена изучению и научному анализу литературного наследия известного общественного деятеля Темирбека Жургенова.

Summary

The article is devoted to studying and scientific analyses of literary legacy of famous public figure Temirbek Zhurgenov.

**Джексембекова Менсулу Искаковна -
кафедрой культурологии,
доктор педагогических наук,
и.о. профессора,
Деятель культуры РК**

ЗНАЧИМОСТЬ КАФЕДРЫ КУЛЬТУРОЛОГИИ В КУЛЬТУРНО - ТВОРЧЕСКОМ СТАНОВЛЕНИИ БУДУЩЕГО СПЕЦИАЛИСТА АГРАРНОГО УНИВЕРСИТЕТА

К 20-тию независимости Республики Казахстан можно говорить об определенных показателях, когда вносятся конкретные новые моменты в направление воспитания и поднятия культуры студентов вуза, когда органичное развитие личности и общества, соотношение и взаимодействие культур, возможно, рассматривать как обмен культурными ценностями и взаимное обогащение, как диалог в условиях полицентричного культурного мира.

В системе образования Казахстана, развитие воспитания является одним из приоритетных направлений государственной образовательной программы, в связи с этим, объективной необходимостью становится развитие полноценной творческой личности. В свою очередь, творческая личность является неотъемлемой частью культуры, поэтому,

на наш взгляд, изучение культурологии не только компенсирует недостатки в культурном, эстетическом воспитании, но и способствует формированию у студентов вуза осознанного восприятия важности духовных сфер.

В Казахстане, опираясь на мировой опыт, сформулированы принципы формирования студентов новой формации, так как современная молодежь в лице студентов вуза – это новые люди уже с западным мышлением, чьи понятия ценности и ориентация на духовное богатство несколько заужены, поэтому задачей государства становится основным в определении направления воспитания в них процесса нравственности, духовного богатства, культурных ценностей, музыкально-творческого участия в жизни для сохранения национальных обычаев, традиции и культуры.

Учитывая, что «культура» несет чрезвычайно большую смысловую нагрузку и обозначает реальность в эстетическом воспитании личностей, и, обращаясь к раскрытию понятия «культура», хотелось бы привести несколько изречений: «культура - это исторический инвариант общественных эстетических значимостей, духовных смыслов ценностей и истинности. Культура – это особое условие и способ воспроизводства и обновления людьми общественной жизни, как путь усвоения накопленного опыта и самореализации личности (П.А. Сорокин, И.Г. Яковенко, А.Н. Леонтьев и др.).

Согласно современным педагогическим теориям развития личности в лицестудентов вузов протекает в пространстве профессиональной среды, в котором они воспитываются и которая зиждется на культурном опыте, национальных традициях и ценностях, которые со временем преобразуются и адаптируются в новых условиях подготовки специалистов.

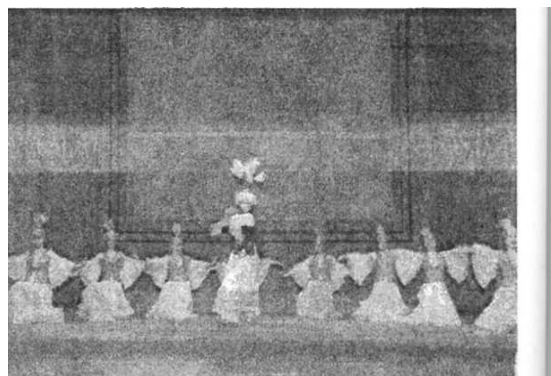
Рассматриваемая нами проблема воспитания, заслуживающая самого пристального внимания и перечисленные ключевые моменты, определили создание новой кафедры «Культурология» в КазНАУ, не имеющих аналогов в республике, которое считается обоснованным и целесообразным в структуре университета и одновременно предопределяется самой жизнью и потребностью меняющихся интересов общества. Идея возрождения носит определение культурных целей и смыслов новой парадигмы образования. При этом не обойтись без определения места культурно-эстетического воспитания, которое со временем может утвердиться и именно в культурологическом измерении образования.

Главной целью создания кафедры культурологии, по мнению ректора, академика НАН РК Есполова Т.И. является, обеспечение знаниями о своей культуре, культуре своего народа, накопленная годами, приобщенная к не только национальному, но и мировому духовному наследию. Продолжая мысль, ректор считает, что формирование культурной, творческой активности будущего специалиста, выработка особого творческого мышления, способностей талантливой молодежи, свободное владение игры на народном инструменте, знание истории исполняемых произведений, реализуемых студентами на концертных выступлениях в залах Национального аграрного университета, концертных залах города Алматы, Республики, может поднять их на более высокий культурно-

творческий уровень.

Такое отношение, по нашему мнению, неизменно поможет выявлению и продвижению талантливой молодежи, развитию творческого потенциала, ориентированию на формирование и сохранение культуры своей страны. Тем более, тесная связь специфики искусства и культуры в воспитании молодежи всегда привлекательна и действенна тем, что они в комплексе воздействуют на формирование духовного мира специалиста, вызывая тем самым позитивные, жизнетворные процессы.

Новым этапом в достижении построения независимого, свободного и процветающего государства Казахстан, является Ассамблея народа Казахстан, горячо приветствуемым Лидером Нации Н.Назарбаевым, объявившим 2011 год - Годом Независимости под девизом «20 лет мира и созидания». Эти понятия вошли в душу народа, живущих на территории Казахстана и ставших частью менталитета.

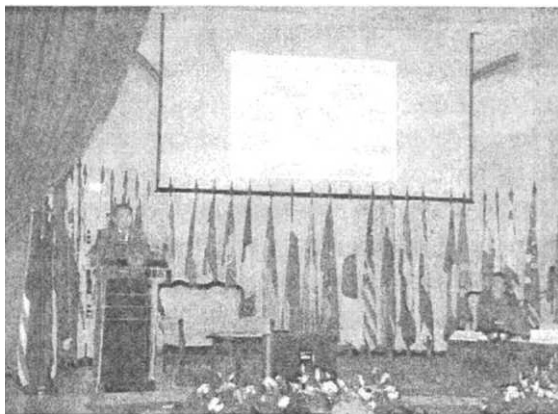

Учитывая, что в университете обучаются более 30 народности, на разных факультетах, живущих в мире и согласии, в университете создан танцевальный ансамбль «Достык би», в котором задействованы более 60 студентов из 5-ти факультетов, танцующих в национальных костюмах танцы народов Казахстана. Этот коллектив уже заслужил авторитет, и является Лауреатом и дипломантом многих городских, Республиканских конкурсов. Главной целью является научить студентов понимать и ценить своеобразие других культур, воспитывать их в духе мира и уважения всех народов, населяющих территорию Казахстана, при этом, полиэтнический колорит обучаемых остается высшей ценностью для студентов нашего университета.

На сегодняшний день, воспитательная и социальная работа затрагивает все аспекты развития студентов вузов, основу, которой составляет культура будущего специалиста,

способной формировать, в первую очередь индивидуально-творческие способности, во-вторых - целостность педагогического процесса, поэтому, по нашему мнению, воспитательная и социальная работа носит интегрированный характер, имеющих множество направлений.

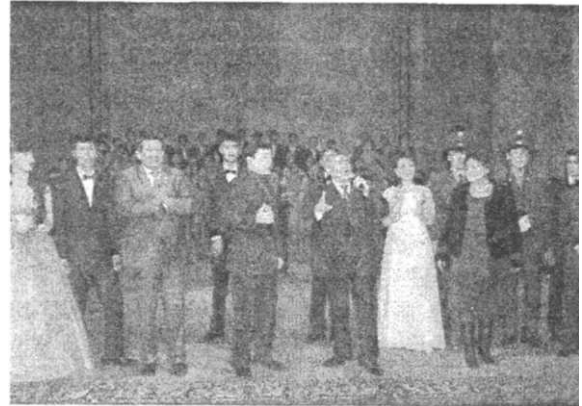
Ректорат и администрация университета оказывают помощь в проведении тематических, концертных мероприятий. За несколько месяцев существования кафедры стало традиционным проведение среди студентов 1-го курса различных мероприятий: «Мы ищем таланты», «Посвящение в студенты», городского конкурса «Жас жулдыз», «Осенний бал», акция «Анти СПИД» и т.д. Но самым главным праздничным и грандиозным мероприятием стал концерт «Тәуелсіз елім - тағдырым менің», посвященный к 20 летию Независимости Республики Казахстан и приуроченный к проведению Международного семинара, где присутствовали делегаты из 40 государств дальнего и ближнего зарубежья.

Однако необходимо учитывать, что все направления воспитания должны опираться на действующие законодательные и нормативные документы по воспитанию молодежи, поэтому выработанное Положение кафедры культурологии является своего рода внутренним нормативным документом, контролирующее функциональные обязанности каждого музыкального руководителя.

Сначала учебного года планирование работы кафедры культурологии КазНАУ заключалось: во-первых, в отборе наиболее талантливых студентов, склонных к творчеству; во-вторых, обучение студентов исполнительскому мастерству, эстраднему пению, фольклорному искусству; в-третьих, участие талантливых студентов на конкурсах, музыкальных фестивалях, смотрах художественной самодеятельности, молодежных форумах, в

грандиозных праздничных мероприятиях, университета, города и Республики.

Деятельность кафедры предполагает культурно-духовное и творческое единение студентов университета. Поставленные задачи музыкальных руководителей кафедры нацелены на организацию смотров, конкурсов художественной самодеятельности на лучшее исполнительское мастерство среди студентов, на подготовку концертной программы с тематической направленностью, обучение студентов исполнительскому мастерству игры на инструментах, эстраднему пению, фольклорному искусству, а также подготовить из числа талантливой молодежи организаторов концертной программы по заранее запланированной тематике, организаторов по проведению праздничных мероприятий, посвященным знаменательным датам РК, и обеспечению встречи с выдающимися личностями РК и т.д.

На сегодняшний день, в современном образовании проблема овладения студентами творческих специальностей (игра на домбре, на фольклорных инструментах, пение, эстрадное пение, танцы народов Казахстана и т.д.) является одним из приоритетных для немusикальных специальностей вузов. Решению данной проблемы, на наш взгляд, будет способствовать деятельность кафедры культурологии в культурно-творческом становлении будущего специалиста аграрного университета.

На кафедре культурологии работают по разным жанрам около 10 музыкальных руководителей:

- много лет, существующий домбровый оркестр им. А. Жубанова является визитной карточкой университета - музыкальный руководитель Ахатов Асылбек;
- жанр «Эстрада» украшает все концертные номера университета в течение многих лет -

музыкальный руководитель Мадамилова Лаура;
- истоки народного пения, журчащие с подмостков концертного зала, под названием «Дәстүр әні» не оставляют без внимания слушателей - музыкальный руководитель Рыскунов Мурат и Амиржанов Канат;

- танцевальный коллектив «Гүл-Бану», блистающий на многих концертных залах города, является дипломантом и лауреатом многих танцевальных конкурсов - музыкальный руководитель Тургымбаева Бану;

- кропотливый аранжировщик эстрадных песен, хоровых произведений университета -Палуанов Аскар;

- постоянно задействованный во всех мероприятиях факультетов университета, ответственный за музыкальную аппаратуру - Иманов Куат;

- существующий фольклорный ансамбль радуется своим выступлениям, насыщенностью древних инструментов - Адыкеев Казыбек.

Создание кафедры культурологии служит основанием изменениям, происходящим в системе образования и воспитания студентов вузов страны.

Не случайно, в XXI веке расширение культурных связей между народами, активное взаимовлияние различных видов духовной культуры, проникновение в сферу воспитания творчества, существенно изменяются в педагогическом подходе, методах воспитания служат средой формирования культурно-компетентного специалиста. Поэтому расширение связи между вузами, поиск

оптимальных путей и новых форм всегда приводит в воспитательной системе к высоким результатам, так как объединение подрастающей молодежи и привитие им важных духовных качеств, чувства патриотизма, нравственные и культурные стороны жизни, являются своего рода неотъемлемой частью воспитательной программой любого высшего учебного заведения.

Поэтому, на наш взгляд, при разработке основных образовательных программ и организации системы учебно-воспитательной работы, должны быть определены возможности вуза для поднятия престижа кафедры культурологии, для реализации не только на концертных выступлениях, но и создания условий для воспитания более талантливых и творчески одаренных в музыкальном направлении студентов нашего университета, в блоке - дисциплины по выбору, включить в перечень дисциплин «Культура и искусство», тогда студенты могут заниматься по университетскому расписанию и одновременно, вечером практически заниматься на инструментах, петь эстрадные песни, петь хоровые произведения и танцевать.

Таким образом, культурология является не только определенным этапом осознанного восприятия важности духовных сфер, в которой они обитают, в условиях учебно-воспитательного процесса, но и является необходимым аспектом, помогающий войти в мир духовных переживаний, когда каждый студент аграрных специальностей сможет выражать свой талант на подмостках концертных залов высшего учебного заведения.

Түйін

Бұл мақалада Қазақ ұлттық аграрлық университетінде даярланатын мамандардың шығармашылық қалыптасуында мәдениеттану кафедрасының алар орны мен маңызы зерделенді.

Summary

This article deals with importance and values of «Cultural science» department is considered by preparation of creative experts formation at Kazakh National Agrarian University.

Рақымбаева Бақытгүл Көншібайқызы,
Ускенбаева Ләззат Қуатбекқызы –
«Қазақ тілі» кафедрасының аға оқытушылары

ЖАС ҰРПАҚТЫ ҰЛТТЫҚ РУХТА ТӘРБИЕЛЕУ

Тәуелсіз елдің ертеңі өскелең жас ұрпақта. Жас ұрпақтың бойына тәрбиенің бес көзі: тілін, салт-дәстүр, әдет-ғұрпын, тарихын, дінін қадірлей білуге, қалыптастыруға баулу тәрбиенің ең басты міндеті. Қазіргі заманда жастарға елдің жетістігін дәріптеп, ел үшін еңбек етудің маңызын түсіндіре отырып, елін, жерін, тілін қорғауға деген патриоттық сезімін ояту керек. Рухы асқақ, іргелі берік ел боламыз десек, ең бастысы, ұрпақ тәрбиесі мен біліміне назар аударғанымыз жөн.

Қазақ елінің болашағы-оның сапалы дайындалған, инновациялық технологияларды жетік меңгерген, қазақтың ұлттық тәрбиесін бойына сіңірген жастарымыздың қолында. Қазақ халқының ұлттық болмысы бүгінгі қоғамға сай жұмыс жасауы үшін этнопедагогикалық құндылықтарымызды қайта қалпына келтіруге ерекше мән беру шарт. Бала бесікте жатқанда «беск жырын» айтып, өсе келе ертегілердегі жағымды кейіпкерлерді үлгі ете білсек, баланың бойына ұлттық құндылықтарымызды тәрбие арқылы сіңірсек, ол бала ертеңгі күні қоғамға пайдалы іс-әрекет жасауы хақ. Мәдени мұрамызды, халықтық дәстүрімізді жаңғыртып, бүгінгі қоғамда тиімді пайдалансақ, жаһандану жетегінде кетпейтініміз анық.

Бүгінгі жаһанданған заман тұсында ұлттық тәрбиені кеңінен насихаттау жұмыстарын жүргізумен қатар, Абай айтқандай: «Пайда ойлама, ар ойла, талап қыл артық білуге», - деген қағиданы жастарымыздың бойына сіңіруіміз қажет. Ең алдымен, тәрбие отбасынан басталады. Отбасында берілмеген тәрбие ешқашан баланы қанша жерден тәрбиеле, оған еш ой салмасы анық. «Ұяда не көрсең, ұшқанда соны ілерсің» деген қазақ даналығы бекер емес. Қазақ өзінің барлық адамгершілік қасиеттерін, үлгісін көрсете білген. «Ұлдың ұяты-әкеде, қыздың ұяты-шешеде» деп санаған отбасы заңын бұлжытпай орындаған. Ата-ана балаларына өз беттерінше «ар», «ұят», «намыс» қасиеттерін сақтауға, қоғауға, дамытуға үйреткен.

Ұрпақ тәрбиесіне ерекше мән берген ата-бабамыз асыл сөздің кестесімен сәби жүрегін тербеп, ой-санасын игі адагершілікке жетеледі. Сондықтан, ата жұрттан ертеден жас буынға жалғасып келген ар-ұят сақтауға, мейірімді, ша-

рапатты, инабатты болу қалыптасқан.

Ұлттық тәрбие – ұлттық сана-сезімі жоғары болашақ маман жастарды тәрбиелеуге негізделген білім беру жүйесінің құрамдас бөлігі. Мақсаты-ұлттық сана-сезімі қалыптасқан, ұлттық мүдденің өркендеуіне үлес қоса алатын, ұлттық құндылықтарды өзара ұштастыра алатын толық кемелді, ұлтжанды тұлғаны тәрбиелеу. Міндеті – мәдени-леуметтік өзгермелі жағдайдағы ұлттық тәрбиенің діңгегі ана тілі болып қалатынын негіздеу.

Қазақ тілі мен тарихын, мәдениеті мен ділін, салт-дәстүрі мен дінін құрметтеу рухында жастардың ұлттық интеллектуалдық мінез-құлқын қалыптастыру, білім ен мәдени рухани тұрғыда басқа өркениеттермен бәсекеге қабілетті болуын қамтамасыз ету, сана-сезімін ұлттық рухта қалыптастыру.

Ұлттық тәрбие ең алдымен ана тілі арқылы келеді. Биылғы Елбасы жолдауы ел экономикасының дамуына, білім мен ғылымның жаңа жетістіктерге жетуіне, әлеуметтік қамсыздандыру мәселелерін шешуге бағытталған бірқатар бағыттарды айқындап берді. Соның бірі-қазақ тілінің жайы. 2020 жылға дейін халықтың 95 пайызы қазақ тілін білуі тиіс деп атап көрсетті. Осыған орай тілге атүсті қарайтын қандастарымыз және Қазақстан жерін мекен еткен әрбір ұлт өкілдері қазақ тілін үйрену, сол елдің ана тілін құрметтеу арқылы елге деген құрметі мен ізетін айқындап бермек.

Мемлекеттік тілді меңгеру ұлтының болашағын ойлайтын әрбір Қазақстан Республикасы азаматының парызы. Оның дамуына, өсіп-өркендеуіне, қолдану аясының анағұрлым кеңеюіне атсалысу қазіргі таңда күн тәртібінен түспеу керек деп ойлаймын.

Өйткені, өзінің ана тілін білмейтін, тарихын, мәдениетін, өнерін, әдебиетін, ділін қастерлемейтін адамның өзге ұлтты жарылқай алмайтын ықылым заманнан бері белгілі. Тілінің мөлдір, кәусар бұлағынан нәр алмаған жан тамыры кесілген терек секілді. Бұндай ұлттың болашағы бұлдыр, келешегі келеңсіз.

Тіл-халықтың жаны. Тіл-халық өмірінің баға жетпес байлығы. Ана тілі-әрбір ұлттың, халықтың жаны және ел тарихы. Оның әдет-ғұрпы, ойлау жүйесі, дүниетануы, сөйлеу мәнері,

барлығы да тілдің тарихы болып табылады.

Адам ана тілінде ойлайды. Ана тілі адамға ана сүтімен сіңеді. Өз ана тілін әрбір адам көзінің қарашығындай сақтап қорғау керек. Ана тілі барлық халық үшін ұлттық мәдениеттің ошағы болуы тиіс.

Тіл мәселесі-адам, қоғам өміріндегі ең маңызды күрделі мәселелердің бірі. Қазіргі замандағы өмір ағысы сияқты тілде үздіксіз дамуды қажет етеді.

Халықтың ана тілі – бұл тарих, халық аманаты. Сол аманатты ұрпақтан ұрпаққа жеткізу халықтың борышы деп айтуға болады.

Қазақ тілінің байлығы мен қабілеті әлем тілдерінің қай-қайсысын алсаңыз да, соларға лайық деп айтуға негіз бар. Ғасырлар бойы қазақтың ұлт ретіндегі мәдени тұтастығына ұйытқы болған – оның қасиетті де киелі ғажайып тілі.

Кезінде соты, прокуратурасы, полициясы болмаған қазақтың шеті мен шегінде көз жетпейтін кең даласында жер дауы, жесір дауы, басқа да маңызды құқықтық мәселелерді хан, төрелердің кеңесшілері, данагөй билер шешіп отырған.

Өмірден көрген-түйгені көп, сөз мәйегіне түсіне білетін төбе билер ел мен елдің арасындағы не бір күрмеуі қиын мәселелерді бір ауызбен шешіп, жауласуға келгендерін достастырып жіберіп отырған. Билер айтқан аталы сөзге хан да, қара да тоқтаған.

Әр халықтың ертеден қалыптасқан ұлттық дәстүрлері, дүниетанымы, психологиялық бітім жүйесі бар десек, міне, осылардың барлығын өмірге келтірген тіл екенін білуге міндеттіміз.

Адам тәніне қуат берер асыл нәр ананың ақ сүті болса, жанына қуат берер асыл нәр – ананың тілінде. Сол ана тілінің мәртебесі артып, беделі биікке көтерілер күн келді.

Ұлы жазушымыз Мұхтар Әуезов «Кімде-кім қазіргі уақытта ана тілін, өзінің әдебиетін сыйламаса, бағаламаса, оны сауатты, мәдениетті адам деп санауға болмайды», - деген болатын.

Ана сүтімен бойға сіңген ана тәрбиесі, үлгі-өнегесі, асыл өсиеті адамның көкірегінде жатталып, өле-өлгенше сақталады.

Сол үшін әрбір қазақ әйелінің дүниеге әкелген сәбиі жылағанда, қазақша әлди деп жұбатып, қазақ тілінде ертегі айтып, қазақша «құлыным», «ботам» деп еркелетуі оның өмірлік қағидасына айналысуы тиіс.

Қазақтың батыры Бауыржан Момышұлынан неден қорқатыны туралы сұрағанда, ол бесік жырын айтпайтын келіндерден, ертегі айта

білмейтін әжелерден қорқатынын айтқан еді.

Ұлтымыздың біртұтас етіп ұйымдастыратын ұйытқы күштің бірі де, бірегейі ұлт тәрбиесіндегі ана екендігі айдан анық.

Бесіктен берілетін тәрбиеге айрықша көңіл бөлген ата-бабаларымыздың асыл мұраларындағы ақылы асқан Құртқа қыздың, Қыз Жібек, Қарашаш, Айман, Домалақ ананың, т.б. бейнелері, халқымыздың тәрбие, үлгі-өнегенің мәні туралы өлмес өшпес мақал-мәтелдер соның айғағы.

Қаза тілінің туын қазақ көтермесе, кім көтереді? Қазақ тілін үйренуді жүйелі түрде қолға алып, күнделікті қолдау қажеттігін түсінетін уақыт әлдеқашан жеткен сияқты.

Егеменді еліміздің мақтанышы да, мәртебесі де – қазақ тілі. Қазақ ұлтының тілі – ең бай, ең көркем тіл. Тіл – халықтың қымбат қазынасы, байлығы, салт-санасы, әдет-ғұрпы, мәдениеті.

Ұлттық сана-сезімнің өсуі мен өнуі, бір жағынан, ана тілдің тағдырын анықтаса, екінші жағынан, ана тілдің даму дәрежесі ұлттық сана-сезім деңгейінің өлшеуіші болып табылады.

Қазақ халқы ар, намыс, адамгершілік, имандылық идеяларын терең түсініп, оларды тәрбиеге топтастырған тәрбие мәні ададық қасиеттерді сақтау, тәртіп бұзбау, біреудің құқығына қол салмау сипатында болған. Бұл мақсатқа жету жолы мен күнделікті тәлім-тәрбие, үлгі-өнеге деп ұққан. Оған жеткізетін басты құрал-тіл деп білген. Сөз өнері әркімді ойлануға, шешен сөйлеуге міндеттеген.

Қазіргі уақытта ұлттық рухтың оянуы ұлттық тарих, мәдениет, салт-дәстүр және тілге байланысты жаңа көзқарасты қалыптастырды.

Ұлттық тәрбие – адам өмірінің алтын арқауы. Ұлттық тәрбиеден терең нәр алған адам жалпы адамзаттық тұрғыдан мәдени және рухани құндылықтарды бойына сіңіріп, адамды ойлануға үйретеді.

Ұлттық тәрбие мәселесіне қатысты Елбасының өзінің «Қазақстан болашағы – Қоғамның идеялық бірлігінде» атты еңбегінде: «Ұлттық мәдениетке, ана тілге еркіндік беру, оны тәлім-тәрбие құрылымына айналдыру, тәрбие мәселесіне ұлттық ізгілік пен өркениетті әлемдік имандылық үрдісінің ортақ мүддесін жаппай сезіну және оны кіріктіре пайдалану арқылы іске асыру керек», - деп атап көрсетеді.

Қазақстандық ұлттық тәрбиеге тәуелсіз мемлекетімізді сақтау мен нығайту мүдделі тұрғысынан қарағанымыз жөн. «Адамға ең бірінші білім емес, тәрбие берілуі керек,

тәрбиесіз берілген білім – адамзаттың қас жауы, келешекте оның барлық өіріне апат әкеледі», - деген болатын әл-Фараби.

Қазақстан бүгінгі күні өзінің әлеуметтік, экономикалық реформаларын жүргізіп келе жатқан елдердің бірі.

Келешек ұрпақ бойына отансүйгіштік сезімін ұялату үшін, алдымен тәуелсіздігімізді сақтап, өскелең ұрпаққа ұлттық тәлім-тәрбиені беруге аса көңіл бөлуіміз қажет.

Қазіргі таңда ұлттық тәрбие беру мәселесі өзекті мәселелердің бірі болып саналады.

Ұрпақтың ұлтжанды, еңбекқор, білімді. Ақылды, дені сау, кішіпейіл болып қалыптасуы ұлттық тәрбиенің тигізетін әсерінің ерекшелігі. Ұлттық сана- сезімді қалыптастырғанда ғана үлкен нәтижеге қол жеткізеріміз анық.

Халқын сүйген адам ана тілін де сүйеді, құрметтейді. Өйткені, халық – тек өз ана тілімен ғана халық.

ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Қазақстан Республикасында тілдерді дамыту мен қолданудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. Астана, 2011ж.
2. Ұлттық тәрбие, № 1, 2011ж, №1, 2010 ж.
3. Ұлт тағылымы, № 4, 5 2001ж., №3, 2007 ж.

Резюме

В данной статье рассматриваются вопросы национального воспитания молодежи, формирования уважительного, бережного отношения к родному языку.

Summary

The national education of young people, and formation attitude to native language was given in this article.

**Раисов Қазбек Дайырбекұлы-
«Қоғамдық пәндер» кафедрасының оқытушысы**

ЖАСТАРДЫҢ ПАТРИОТТЫҚ САНА-СЕЗІМІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ НЕГІЗДЕРІ

Қазір әлемдік жаһандану үрдісі қарқын алған сайын дүние жүзі халықтары өздерінің ұлттық төлтумалығын сақтап қалуға, отаншылдық сезімдерді, жастарды патриоттық рухта тәрбиелеуге айырықша көңіл бөлуде.

Елбасы Н.Ә.Назарбаев өзінің халыққа Жолдауында: «Біз Қазақстанның барлық азаматтарының отаншылдық сезімі мен өз еліне деген сүйіспеншілігін дамытуға тиіспіз»/1/ деп атап өткен болатын. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың Мемлекеттік бағдарламасының негізгі міндеттерінің бірі қазақстандық патриотизмге, төзушілікке, биік мәдениетке, адам құқықтары мен

бостандықтарын құрметтеуге тәрбиелеу болып табылады.

Патриотизм - [грек, patris – отан, атамекен] – өзінің жеке және топтық мүдделерін жалпы елдің мүдделеріне бағындыратын, оған адал қызмет етіп, қорғауды мақсат тұтатын өз Отанына, Атамекеніне деген терең сүйіспеншілік сезімі. Патриотизм мәселелері жаңа мемлекеттердің құрылуы, ұлттың қалыптасуы, ұлт-азаттық қозғалыстар мен соғыстар кезінде ерекше өзектілікке, саяси мәнге ие болады. Бүгінгі күні Патриотизм мәселесі жаһандану, интернационализация, мемлекетаралық, аймақтық және жер шарылық ықпалдастық жағдайында өрши

түсуде. Шынайы патриотизмді интернационализм мен космополитизмге қарсы қоюға болмайды. Өз халқын басқа ұлттар мен этностарға қарсы қоюға бағытталған патриотизм шынайы емес, ол ұлтшылдыққа және шовинизмге ұласып кетуі оңай. Ал, ұлттық және ұлттық-мемлекеттік нигилизмге негізделген интернационализм мен космополитизм жалпы адамзаттық мүдделер мен құндылықтарға қайшы келеді. Н.Г. Чернышевский айтқандай: «Өз Отанына салқын адам бүкіл адамзатқа да оша бермейді» /2/.

Патриотизм ұғымы кең: ұлттық патриотизм, мемлекеттік патриотизм және т.с.с. Патриоттық тәрбиені ойға алғанда бірінші санаға Отан түсінігі келеді. Отанға құрмет көрсету тұрғысындағы патриоттық сезім жалпы адам баласына тән туған түйсік-қасиет, оның еліне, туған жеріне, өз тілі мен мәдениетіне, ұлттық құндылықтарына жеке қатынасын, өзіндік бағасын, қуаттап-қолдауын пайымдайтын сезім көрсеткіші болып табылады. Патриоттық сезімнің нысаны мен қайнар көзіне Отан, туған жер, табиғат, оның байлықтары, тіл, дәстүр, тарихи ескерткіштер, туған өлкедегі ұлттық құндылықтар жатады.

Ұлттық рух пен ұлттық патриотизм – бұл ұлттың ішіндегі жеке адамның асыл белгісі мен қасиеті, өз халқына деген шексіз сүйіспеншілігі, адам өз халқымен қан жағынан да және шыққан тегі, аумағы, тілі, тұрмыс-тіршілігі, мінез-құлқы, психологиялық және этностық ерекшеліктері, қалыптасқан тарихи дәстүрлері жағынан да, әбден айқын әрі дербес басқа қасиеттері және ерекшеліктерімен де байланысты. Ел болу үшін ұлттық рух, ұлттық қасиет және ұлтқа деген сенім болуы керек. М.Шоқай 1931 жылы «Яш Түркістан» журналына былай деп жазыпты: «Ұлттық мәдениеттен жұрттай рухта тәрбиеленген ұрпақтан халқымыздың қажеті мен мүддесін жоқтайтын пайдалы азамат шықпайды... «Түрі ұлттық, мазмұны пролетарлық болсын» деген формула халықтық рухқа сай келмейді. Халықтың рухани дүниесі (мәдениеті) біртұтас құбылыс. Оны «мазмұнға» және «формаға» бөлуге болмайды. Кез келген рухани мәдениет өзінің формасымен де, мазмұнымен де айқындалады» /3/.

Азаматтық-патриоттық, құқықтық және полимәдениеттік тәрбие гуманизмге, қазақ халқының тарихы мен салтын, тілін сүю және құрметтеуге, оның таңдаулы дәстүрлерін сақтауға және оны дамытуға, азаматтық ұстанымды және патриоттық сананы, қалыптасқан ұлттық өзіндік сананы, ұлт аралық мәдени қарым-қатынасты қалыптастыруы тиіс. Балалар мен жастардың

азаматтық патриоттық білім беру ұйымдарында азаматтық-құқықтық, патриоттық тәрбие беруде мазмұны мен әдіс тәсілдер мен оқу тәрбие құрылымының өзара іс-әрекеттік негізінде деңгейін көтеру белгіленген.

Ондай әрекеттестікті біздің ұлы ойшылдарымыз ертеден-ақ ескеріп, өз ойларын қосқан. Осындай адамның еркін әрекеттесетін мінез-құлқын тәрбиелеуде әл-Фараби:

«Әдеттенудің арқасында бізді жақсы мінез-құлыққа жеткізетін әрекеттер болып табылады. Ол адамның жетілуі оның мінез-құлықтарының жетілуіне сайма-сай келеді» /4/ деген ойы арқылы қазіргі кезде тұлғаның жеке қасиетін, мінез-құлқын қалыптастыруда жақсы әрекеттер қалыптастыру керектігі туралы ой айтады.

Бүгінгі күндегі еліміздің егемендікке жетуі халықтардың ұлттық дүние танымының өсуіне жағдай жасады.

Қазіргі кезде жоғары оқу орындарында тәрбие беру мәселесіне жаңаша көңіл бөлуіне қарауды және студенттердің патриоттық сана-сезімін, сапаларын, мінез-құлқын қалыптастыруды көздейтін тәрбиенің формалары мен әдістерін жетілдіруді талап етеді. Бұл бүгінде байсалдылық, табандылық, батылдылық, батырлық, қайсарлық туралы білім ғана емес, өнегелік, тәрбиелік көрсету қажет болып отырған уақытта аса маңызды.

Бұл Қазақстанның жоғары оқу орындарында студенттерге қазақ халқының этностық ерекшеліктерін, тарихы мен мәдениетін, сондай-ақ халықтың батыр ұл-қыздарының ерлік істерін дәріптеу жастарға патриоттық тәрбие берудің және оны қазіргі жағдайда зерттеудің қажеттілігін арттыра түседі.

Жалпы Қазақстанда тұратын халықтардың қазақ халқының ұлттық тарихына деген қызығушылығын дамыту, ұлттық сана-сезімді қалыптастыру оның патриоттық сезімін тәрбиелеуде негізгі бағдар болады.

Ал қазақстандық патриотизм Қазақстан азаматының өзін осы елдің төл баласы, нағыз азаматы ретінде сезінгенде, Қазақстанды өзінің туған елі, Отаны деп есептеген жағдайда ғана қалыптасады. Қазақстанның патриоты дегеніміз:

1. Қазақстанда тұраты барлық ұлт өкілдері Қазақстан Республикасының мемлекеттік рәміздеріне ерекше құрметпен қарап, шын ниетімен қадірлеуі;
2. Қазақстанда тұратын барлық халықтардың ұлтына қарамай, Отанды қорғауға дайын болуы;
3. Қазақстан Республикасының қарулы

күштерінің әскер қатарында болатынына ұлттық патриоттық матаныш сезімінің болуы;

4. Қазақ халқының тарихы мен салтын, тілін сүю және құрметтеуге, оның таңдаулы дәстүрлерін сақтауға және оны дамытуға ынтылаы болуы т.т.

Өз тарихын білу-ұлттық сана-сезімнің ажырамас бөлігі, ол этникалық тұтастықтың сақталуы мен оның келесі буындарда жалғасын табуда маңызды. Қазіргі ұрпақтың өз халқымен бірлігін сезінушілігі және өзін оның күллі тарихи жетістіктерінің тікелей мирасқоры мен нақты сақтаушысы әрі жалғастырушысы ретінде сезінуінің мәні зор болмақ.

Отанға деген сүйіспеншілік, патриотизм қашанда ұлттық сипатқа ие, өйткені, патриоттық сезім мен көзқарастар қашанда белгілі бір ұлтқа, ұлысқа жатады.

Қазақ халқы ежелден басқа халықтардай Отанын, ұлтын сүйген. Батырларымыз бастаған қазақ халқы Отанын, жерін, ұлтын, жаудан қорғаған.

Оны Қазыбек би өз сөзінде былай келтіреді: «Біз қазақ деген мал баққан елміз, бірақ ешкімге соқтықпай, жай жатқан елміз. Елімізден құт-береке қашпасын деп, жеріміздің шетін жау баспасын деп, найзаға үкі таққан елміз; ешбір дұшпан басынбаған елміз, басымыздан сөзді асырмаған елміз. Досымызды сақтай білген елміз, дәмі-тұзын ақтай білген елміз; асқақтаған хан болса, хан ордасын таптай білген елміз. Атадан ұл туса, құл боламын деп тумайды, анадан қыз туса, күң боламын деп тумайды» /5/ дей отырып, қазақ халқының өз елін, жерін қорғаудағы қажырлығын, жанын аямайтын патриоттығын, тәкапарлығын көрсетеді. Олай болса, біз жастарға осындай ұлағатты сөздерді санасына сіңіру арқылы, оның өз ата-тегін, ұлтын, халқын сыйлауға Отанын сүйуге, өз еліне деген мақтаныш сезімін оятуға бағыт береміз.

Жастардың азаматтық тұлғасы мен отаншылдық асқақ сезімдері тек қана білім мен тәрбие барысында қалыптасады. Бұл ретте, Отан, елжұрт, төлтума мәдениет, салт-дәстүр, моралдық-этикалық нормалар туралы білім мен біліктің қайнар көзі қоғамдық ғылым пәндерінде екені, әсіресе, сол пәндердің қазақ тілді мәтіндерінде екені басы ашық ақиқат. Өкінішке орай, пәндерді саралаумен білім мазмұнын айқындауда осы мәселелерге ойдағыдай мән берілмей келеді. Рас, отаншылдық сияқты асыл қасиетті ұрпақ бойына қалыптастыру тек қана білім жүйесінің мойнындағы міндет емес. Отаншылдық кез келген ұлттық – мемлекеттік

жаралымның өмір салтына, өмір сүру нормасына айнылуы тиіс. Яғни, жас ұрпақты отаншыл етіп тәрбиелеу мемлекеттік маңызды да жауапты істердің бірі болып табылады.

Білім мен тәрбие тетіктерін ұрымтал іске қосу арқылы ұрпақ бойына отаншыл болатындай асыл қасиеттерді дарыту, түптеп келгенде Отан әлеуетін нығайтудың ең сенімді кепілі. Бұл мәселені Президент Н.Ә. Назарбаев бір сәт қатерден тыс қалдырмай, тіптен жеке басының қадір-қасиетімен отаншылықтың, елжандылықтың тамаша үлгісін көрсетіп келе жатқанына куәміз. Тәуелсіздік жылдарында Елбасының қаламынан туған «Ғасырлар тоғысында», «Тарих толқынында», «Қазақстан-2030», «Сындарлы 10 жыл» сияқта терең мазмұнға толы еңбектерінде шын мәнінде Отанын шексіз сүйгенін сол жолда қажыр-қайратымен білім-білігін жан-тәнімен жұмсай білген жанның отаншылдық рухы айқын аңғарылады. Содан да болу керек, Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан Республикасы Президентінің лауазымына ресми кірісу рәсімінде сөйлеген сөзінде айтқан мына ойлары біздің әрқайсымыздың жан-жүрегімізді отаншыл болуға үндеген өсиеттей баурады: «Біз Отанымыздың қасиетті байтақ даламыздың қан төгісті шайқастарда қорғаған батыр бабаларымыздың рухына лайық болуымыз керек. Олар тәуелсіздікті аңсады, біртұтас, қуатты мемлекет құруды армандады. Осы ұлы мұратты жүзеге асырудың асқақ абыройы біздің ұрпақтың пешенесіне жазылды. Біздің тарихи міндетіміз елімізді әлемнің дамыған мемлекеттерінің қатарына қосу, сөйтіп келер ұрпаққа өркенді де өршіл Қазақстанды табыстау».

Жас ұрпаққа білім мен тәрбие беретін оқу орындарына қойылатын талап – тәуелсіз елдің азаматын тәрбиелеу, жастардың ұлттық сана сезімін ояту, ұлттық мәдениетке деген сүйіспеншілік көзқарастарын қалыптастыру. Ал ұлттық тәрбие берудің ең басты жолы – ұлттық қадір-қасиетті дәріптеп, ана тілімізді сақтап, мәдениетімізді дамыту. Егемен еліміздің өзінің экономикалық және саяси дербестігін алғанына 20 жыл толады. Тәуелсіздік еліміздің алдына жаңа мақсаттар мен талаптар қойып отыр. Солардың бірі – азаматтардың бойына патриотизмді қалыптастыру.

Халқымыздың патриоттық үлгісін Төле би, Қазыбек би, Әйтеке би, Ақтамберді, Бұқар жырау және XX ғасырдың басында қалыптасқан Ахмет Байтұрсынов, Әлихан Бөкейханов, Жүсіпбек Аймауытов, Сұлтанмахмұт Торайғыров, Мағжан Жұмабаев сынды қазақ қайраткерлері жасап

берді деуге негіз бар.

Әйтеке би «Өмірім халықтікі, өлімім ғана өзімдікі» деп, халыққа қызмет етудің, патриотизмнің айнасы бола білді. Тәуке хан заманынан бері қазақ қоғамында патриотизм

байлықтан да жоғары бағаланады.

Қазақстан Республикасының Ата заңында қазақстандық патриотизмді қалыптастыру және оны азаматтардың ой санасына сіңіруді мемлекеттік дәрежедегі мәселе ретінде жарияланған.

ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Назарбаев Н. Қазақстан – 2030. Ел Президентінің Қазақстан халқына жолдауы.- Алматы: Білім, 1998 - 37 бет.
2. Саяси түсіндірме сөздік. – Алматы, 2007.
3. Ақылбай Дулат Бейсенбекұлы. Жеке тұлғаны тәрбиелеудің этнопедагогикалық және этнопсихологиялық аспектілері . – Астана, 2011ж.
4. Кенембаева Ш.К. Жастарды патриотизмге тәрбиелеудің негізі- этнопедагогикалық тәрбие.- Павлодар, 2011.
5. Қазақтың тәлімдік ой-пікір антологиясы. – Алматы «Рауан» 1994ж.

Резюме

В данной статье рассматривается вопрос о патриотизме, стержнем которого является любовь к своей Родине, преданность своему народу, гордость за его историческое прошлое и настоящее, забота о его будущем.

Summary

This article addresses the issue of patriotism the core of which is the love of their country devotion to his people proud of its historic past and present concern for its future.

**Баймұратова Гүлмира Шәріпқызы-
«Қоғамдық пәндер» кафедрасының аға оқытушысы
Батхолдин Қантай Сейітұлы-
Алматы технологиялық университеті
«Қоғамдық пәндер» кафедрасының аға оқытушысы**

ЖАҒАНДАНУ ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ ҰЛТТЫҚ ТӘРБИЕНІҢ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Біз өмір сүріп отырған уақыттың басты ерекшелігі-күн өткен сайын қарқындап бара жатқан жаһандану үрдісі. Қазір барлық елдер мен мемлекеттер жаһандану жағдайында өмір сүруге бейімделу үстінде. Біздің қоғам да қаласын- қаламасын бұл үрдістен шет қала алмайды. Батыстың технологиялық жетістіктерін, өндірісті ұйымдастыру мен ғылыми-техникалық мәдениетін қабылдау әр адамның тыныс-тіршілігі мен күнкөрісіне әсер етіп, қоғамдық өмірдің әлеуметтік-рухани негіздерін жан-жақты өзгеріске ұшыратты. Халқымыздың атадан балаға

мирас болып келе жатқан кісілік, кішіпейілдік, бауырмалдық, мейірімділік, ар-ұят сияқты дәстүрлі құндылықтары батыстың тауар шығару оны сатып, пайда табу принципіндегі идеологиясының көлеңкесінде қалып барады. Осы тұрғыдан қарағанда, білім беру мен тәрбиенің заманауи мәселелерінің маңызы арта түседі және Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың «Болашақтың іргесін бірге қалаймыз!» атты 2011 жылғы Қазақстан халқына жолдауында «Біз білім беруді жаңғыртуды одан әрі жалғастыруға тиіспіз», -дегені бекер емес.

Демек, елдігіміздің болашағы-жастарымызды сапалы біліммен сусындатып, оларды заман талабына сай өнегелі, парасатты, рухы биік, елжанды интеллектуалды азамат ретінде тәрбиелеу қазіргі отандық білім беру жүйесінің басты мәселелерінің бірі. «Білім туралы» Занда да, білім беру жүйесінің басты міндеті ғылым мен тәрбиенің жетістіккерімен қатар, ұлттық рух пен жалпы адамзаттық құндылықтар негізінде жеке тұлғаны қалыптастырып, дамытуға жағдай жасау қажеттілігі айтылған. Ендеше, білім және ғылым министрлігі халқымыздың ғасырлар бойы сыннан өткен рухани құндылықтарының негізінде заман талабына сәйкес келетін ұлттық тәрбиенің үлгісін жасауы қажет.

Болон процесіне қосылғаннан бері жоғары оқу орындары білім берудің несиелік технологияларына көшкені белгілі. Оқу үдерісі шеңберінде білім алу траекториясын тандау мен білім көлемін несиелік түрінде есептеуге негізделіп, білім сапасын арттыруға бағытталған бұл жүйенің негізгі тұлғалары-тәрбие жұмысы міндеттеріне жатпайтын тьюторлар (tutor) мен әдвайзерлер (advisor). Демек, дәстүрлі тәлімгерлер (кураторлар) институтының студент жастарға тәрбиелік ықпалы бәсеңсіді. Бұған себеп, біріншіден, несиелік оқыту жүйесінде оқу тобы тәлімгерінің статусы жоқ. Екіншіден, олардың психологиялық-педагогикалық даярлығы жеткіліксіз. Үшіншіден, еңбек ақының төмендігінен оқытушылар басқа жерден қосымша табыс көзін іздеуге мәжбүр. Тәлімгерлік институтының, оқу топтарындағы тәрбие жұмыстарының әлсіреуі студенттер арасында ұжымдық жауапкершілікке, ұжымдық мүддеге кері әсер етті. Жастарды жеке тұлға ретінде қалыптастырудағы тәлімгерлер мен академиялық оқу топтарының беделін арттыру, тәрбие жұмысын жетілдірудің маңызды шарты болуы керек.

2011 жылғы қазан айында Ел басы «Білім туралы» Қазақстан Республикасының Заңына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы заңға қол қойды. Мұндағы басты өзгеріс, оқытудың барлық деңгейі үшін жан басына қарай қаржыландыру жүйесіне көшуге негіз

қалануы. Білім беру ордаларының жұмыс сапасын жаңа инновациялық деңгейге көтеруге ықпал ететін бұл жүйеде тәрбие саласын қаржыландыруға жіті мән берілсе, көпшілік көңілінен шығатыны сөзсіз.

Жоғары оқу орнындағы тәрбие жұмысында бірінші курс студенттерін жаңа әлеуметтік ортаға бейімдеу ерекше орын алады. Жаңа ортадағы орасан зор ақпараттар ағымы, жоғары оқу ордасының кешегі оқушыға қоятын өзгеше талаптары, «оралмандар» деп аталып жүрген қандастарымыздың мүлде жаңа жағдайға тап болуы, қала берді ауыл мен қаланың арасындағы ерекшеліктер, «студент» статусына ие болып, үйреншікті отбасынан алыстап кеткен жастардың психикасына ғаламат салмақ екені белгілі. Осы орайда, кешегі мектеп түлегін жаңа өмірге қиындықсыз және жылдам бейімдеу мақсатында білім ордаларындағы психологиялық қызметті (қабылдау комиссиясынан деканаттарға дейін) бүгінгі жаһандану талаптарына сәйкестендіру міндеті туындайды. Тіпті, министрлік тарапынан жоғары оқу орындарында әлеуметтік-психологиялық арнайы қызмет құрылымын енгізу қажеттігі сұранып тұр.

Соңғы уақытта қоғамда, әр түрлі деңгейде, әсіресе жастар арасында дінге, діни ұйымдар мен бірлестіктерге және діни ағымдарға байланысты әр түрлі көзқарас қалыптасты. Бұл түсінікті де, өйткені, біріншіден, Кеңес одағы ыдырап, дінді «апиын» деп жариялаған коммунистік ұстаным келмеске кеткеннен кейін елдің рухани өмірінде идеологиялық вакуум пайда болды. Екіншіден, 1992 жылғы 15 қаңтарда қабылданған «Діни қызмет бостандығы және діни бірлестіктер туралы» Заңның осал тұстарын пайдаланып елімізде тарихи тамыры жоқ әр қилы ұстанымдағы діни ұйымдар **мен** ағымдар **көбейіп кетті**. **Ресми** мәліметтерге қарағанда, Қазақстанда ислам дініндегі 2500-ге жуық мешіт, православие бағытындағы 300-ге жуық орыс шіркеуі, католиктік 83 рим-католиктік приход, протестанттық 1300-ге жуық ұйым, иудаистік 5 синагог тіркелген. Басқа конфессиядағы будда, Кришна, саентология, Иегова куәгерлері және т.б. көптеген діни ұйымдар мен бағыттарға ислам дініндегі салафит, тақфир, ата жолы, бақай, сүлейменшілер

сияқты ағымдарды қоссақ, бүгінде жастардың дәстүрлі дін жолынан адаспауына кепілдік жоқ. Қазақ даласы - Азия мен Европаны, Батыс пен Шығысты байланыстырып жатқан маңызды буын, түйінді көпір. Халқымыздың ғасырлар *бойы* қалыптасқан рухани дәстүрлері әлемдік өркениеттің ғаламдық мәдениетімен бейбіт-қатар ұштасуда. Жаһандану жағдайында, өмірдің өскелең талаптары соны *міндет жүктегенде «Діни қызмет және діни бірлестіктер* туралы» жаңа Заң қабылданды. Дегенмен, жастардың діни сауатын ашу, олардың бойында діни экстремизмге қарсы тұра алатын иммунитет қалыптастыру мақсатында жоғары оқу

орындарында «Дінтану» пәнін енгізетін уақыт әлдеқашан жетті деп ойлаймыз.

Халқымызда «ағаш қисық өссе, бағбан кінәлі» деген даналық тұжырым бар. Оқытушының өз ісіне берілген, кәсіби мамандығын шыңдай білетін, жоғары интеллектуалды, мәдениеттілігімен жастарды ұйыта білетін - оқытушының - тәрбие жұмысындағы рөлі ерекше болмақ. Оқытушы - тұлға. Болашақ маман дайындаудың барлық жауапкершілігін сезінетін оқытушыны бағалап, оның қадір-қасиетін дәріптей білсек ұлттық тәрбие *негізінде* қаланып жатқан ортақ үйіміздің керегесі берік, шаңырағы биік болмақ.

ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы. 27 шілде, 2007. №319-III ҚРЗ.
2. Назарбаев Н.Ә. «Болашақтың іргесін бірге қалаймыз!» Қазақстан халқына Жолдауы. Астана. 2011.
3. Жарықбаев Қ., Қалиев С Қазақ тәлім-тәрбиесі. – Алматы. «Санат», 1995.
4. Пірәлиев С. Ұлттық тәрбие және жаһандану. «Егемен Қазақстан», 27 қараша, 2009.
5. Молдағалиев Б.А., Маденова Л.М. Тәрбиелеу теориясы. Орал, 2009.
6. «Егемен Қазақстан», 11 қараша, 2011.
7. «Қазақстан мектебі». №7, 2011.

Резюме

В статье обсуждается актуальная проблема на сегодняшний день - национальное воспитание. Существует необходимость высказать молодому поколению свое мнение по этому поводу. Все изложенные в статье мнения достаточно откровенны и искренны.

Summary

In article the actual problem for today - national education is discussed. There is a necessity to young generation to express the opinion about it. All opinions stated in article are frank enough and sincere.

*Сембаев Руслан Мәлікұлы –
«Қоғамдық пәндер» кафедрасының оқытушысы*

ҰЛТТЫҚ ТӘРБИЕ БОЛМАСА ҰЛТТЫҢ НАМЫСЫ ӨЛЕДІ

Ұлттық тәрбиенің ұтымды тұстары көп. Оны тарих та, таным да, уақыт та әлдеқашан дәлелдеген. Нәтижесі елді еш қарсылықсыз мойындатқан. Дегенмен, Кеңес Одағының тұсында осы ғасырдан ғасырға жалғасқан ұлттық

салт-дәстүрдің, бабалар тәрбиесінің шет қалғаны ешкімге жасырын болмаса керек. Ұлттық құндылықтар ұмыт қалған осы бір жылдардың зардаптары осы күні анық білініп отыр. Қазақты тәрбиенің бастауы болған дүниелерді былай

қойғанда, ана тілін білмейтіндердің көбеюі қасіреттің қоюланғанын көрсетеді. Тәуелсіздіктің алғашқы жылдарында осы ақтаулардың орнын толтыруға көп жұмыстар жасалды. Ұрпақ тәрбиесіне басқаша сипат беріле бастады. Қазақ тілінде төл мәдениетімізден, салт-дәстүрімізден хабар беретін басылымдар, оқулықтар жарып көрді. Әрбір туылған баланың тұяғы таза, нағыз қазақы тәрбие алған танымы жоғары болуы үшін түбегейлі өзгерістер жасалды. Үлкен ықыласпен басталған осы бастамалардың кейіннен солғын тартып, бастапқы қарқынынан ажырауы әрине өкінішті.

Өсіресе, бала тәрбиесіне батыстың болмысын тықпалағанымыз көңілге сыймайды, күманды көбейтеді. Әркімге еліктейтініміз, әлдекімдерге ұқсауға тырысатын көрсеқызарлығымыз жап-жақсы басталған істерді тежегені анық. Айталық, «Немістер ұл-қызын еркін өсіреді екен», - дедік те, бұған дейін қазақы қалыптан шықпаған балаларды жібердік жайына. «Ойбай, Америкада оқушылар қалаған пәнін оқытады екен. Вундеркиндтердің бұл елде жиі шығатыны содан екен», - деген бір құрыған әңгіме шықты. Ести сала орта мектептердің барлығында реформа басталды да кетті. Біреулер тек әдебиетке, біреулер математикаға, енді біреулер химияға бейімделетін болды. Мына дүрбелеңнен кейін мықты мамандар шығуы керек еді. Өзгерген ештеңе жоқ. Біраз уақыттан кейін таз қалпымызға қайта келдік. Әуелі бұрынғы оқу жүйесінің ізін таба алмай далбасаға түскеніміз тағы бар. Бұған не себеп? Өйткені, бізде олай оқытуға негіз жоқ болатын. Дайындықсыз едік бұл уақытта. Ал, ешқандай мүмкіндігіміз болмағанына қарамастан барлық оқушылардың, бүкіл оқу жүйесінің тағдырын тәлкекке салғанымыз қалай?

«Шетелде бала тәрбиесімен Психологтар айналысады екен. Шіркін, бізде де солай болса ғой», - деп қиялға беріліп жүр едік, ол арманымыз да әп-сәтте орындала кетті. Бүгінде мектептерде психологтар да, мектеп инспекторлары да бар. Бірақ, солардан не пайда көріп отырмыз, белгісіз. Немесе біз оларды дұрыс пайдалана алмай отырмыз. Қалай жұмсау керегін, балалармен қалай жұмыс істеу керегін меңгере алмаудамыз. Мұны ашық мойындағанымыз дұрыс. Егер осы психологтар мен мектеп инспекторларының арнайы бағдарламалары болып, оқушылармен жұмыс істеуі жолға қойылса қазіргідей суицид мәселесі ушығып тұрмас еді. Ал, тәжірибе көрсетіп отырғандай, бүгінде бұл қызметте жүргендердің көпшілігі мектепке барып келгенін,

әр күнінің тыныш өткенін ғана ойлайды. Бұл жерде ұлттық тәрбие туралы сөз қозғаудың өзі артық.

Қисынсыз өзгерістер жасап, көрінгенге еліктеуден бұл күні біз де, білім саласында жүрген мамандар да әбден шаршаған. Қайранда қалған балықтай дел-сал күйдеміз. Еліктеуден не ұтқанымызды қайдам, намыс, жігер, ұлттық тәрбие жағынан ұлығымызға шұба жоқ. Айталық, қазір баласы мектепте оқитын ата-ана жоғары сынып оқушылары тарапынан жасалатын әлімжеттік туралы жиі айтады. Ал, мектептегі әлімжеттік бүгін көтеріліп отырған мәселе емес. Ол бұрыннан бар. Тек, айтыла бермейтін. Бұрын да жоғары сынып оқушыларынан таяқ жеген балалар көздерін көгертіп партада отыратын. Кім ұрса да солардың беретін жауабы: «Өзім құлап қалдым», - дегеннен ауытқымайтын. Өзінің құлап қалғанына өзі сенбесе де өзгелерді сендіретін еді сол балалар. Қазір ше? Бүгінгі күні ұрып кетті, соғып кетті деп бір-бірінің атынан арыз жазып, ішкі істер бөлімдерінде сандалып жүретін сыныптастар да, көршілер де, тіпті туыстар да көп. Бір-бірін бопсалаған жұрт. «Анау жағамды жыртып кетті, пәленбай мың берсін, әйтпесе соттатам», «Мынау аяғымды басып кетті, өтемақы төлемесе көзіне көк шыбын үймелетем», - деп адамдық намысты аяқасты еткен сергелдең сауда. Намыс қайда? «Өзіндей баладан таяқ жегенің не? Жігерің жоқ па?» - деп ұлын жанытын ата-ана азайған ба деп ойлайсың осындайда. Оның орнына: «Баланы ұрғанды көрсетейін. Мен ешкімге кеудемді бастырып отыра алмаймын», - дейтін кеудемсақ әйел көп. Әйел басқарған үйдегі тірлік қой бұл. Азаматы айбынды отбасы орнықты ұл өсіргісі келсе: «бізді ештеңеге араластырмай, өз мәселенді өзің шеш», - демес пе еді?! Әке-шешеге сеніп, өз бастарын қорғауға шамасы келмейтін балалар ертең елдің намысын қалай қорғайды, беймәлім. «Төбелесте нең бар? Ондай ортаға тап келсең ақырын сытылып қашып кет», - деген табанды тәрбиенің кесірінен бүгінде талай ботагөз жол үстінде жәбір көріп, қарттар тапа тал түсте тоналып жатқан жоқ па?

Намыс деген қазір ақшаға, билікке тәуелді ұғымға айналды. Қазақы намыстың құны арзандамаса, кеше өзіміз космонавт болады-ау деп үлкен үмітпен баптаған Мұхтар Аймаханов Ресейдің азаматтығын алуға жанын салар ма еді?! «Осы елдің азаматтығын алсам, бала күннен космосқа ұшсам деген арманыма бір табан жақындар едім», - дейді тағы ақталып. Ұлттық мүддеден өзімшіл арманның биік болғаны ғой

сонда. Осындай әңгімені естіп тұрып кілең басқа ұлт өкілдерінен құралған жеңімпаз гандболшы қыздарға «Неге әнұранды білмейсің? Білдей бір мемлекеттің ұлттық маршы айтылғанда қолыңды жүрегіңе апарып, әнге неге қосылмайсың?»-деп қалай айта аларсың? Жүректері ел деп тебіренбесе де олар бізге жеңіс әкеліп тұрған жоқ па?

Күні кеше Азиада өтті. Дүбірлі додаға қатысатын 250-ге жуық спортшының 35-тейі ғана қазақ. Жарыс алдында тұрған жүйріктерге «Әнұранды жаттап алып, қосылып айтатын болыңдар», -деудің өзі ұят емес пе? Қазақстан жерінде тыныстап, тамаша тірлік кешіп жатқан спортшылар ұяты болса екі жол әнұранды ешкімнің нұсқауынсыз жаттап алмас па еді. Кісі қолына қараған күн құрысын дегенді данагөй қарттар осындайда айтқан шығар. Ал, анау Астана темір жол вокзалындағы дөкейлердікі не тірлік? Вокзалдың дәл мандайшасына «7 Қысты Азия ойындарына қош келдіңіздер!»-деп қойыпты пақырлар. Сырттан келетін қонақтар бәрібір қазақша түсінбейді деген немкеттілік пе бұл? Мемлекетаралық үлкен шараны өткізгелі отырып, мемлекеттік тілде бес сөзді қатесіз жаздырта алмау рухсыздың тірлігі емей не? Тәуелсіздік мерекесін Жаңа жылдың жарқылының астына көміп тастауда ұялмайтын қазақылықтан не күтеміз бұдан басқа.

Мұның барлығы ұлттық тәрбиенің ұлт

санасынан өшіп бара жатқанының кесірі. Егер әрбір мектеп, жоғарғы оқу орындарында шетелге еліктегеннен гөрі ұлт тарихына, ұлт болмысына көбірек назар аударылса, көптеген заңсыздықтардың алдын алар едік. Намыс пен ұлттың тәрбиенің егіз ұғым екенін ескерсек, бұл жолдағы тәрбиеден ақпарат құралдары сырт қалмауы керек, Мысалы, бізде тек қазақ тілінде хабар тарататын арна биыл ғана, тәуелсіздіктің жиырма жылдығының қарсаңында ашылды. Оған дейін мемлекеттік телеарналардың өзі қазақ тіліндегі хабарларды орыс тіліндегі хабарлармен теңдей етіп беріп келді. Оның өзінен де көзбояушылықты, немкеттілікті байқау қиын емес. Себебі, қазақ тіліндегі таратылатын хабарлардың көпшілігі аударма-хабарлар. Олардың насихаттайтыны - шетелдің батырлары. Шетелдің таным-түсінігі, шетелдің түйсігі. Сондықтан да, біздің балаларымыз Алпамыс, Қобыландыларды ауызға алмайды, сол батырлар секілді абыройлы, асқақ болуды армандамайды. Олардың еліктейтіні - Шрек, Бэтман сияқтылар. Бұл біздің ұлттық қасіретіміз. Қазақтың өнеге мен тәрбиеге толы термелерін тыңдамай, шетелдің тілі түсініксіз айғайшыл әндерінің бағын жандырып отырған да осы телеарналар. Ал, бала тәрбиесіне өздерін жауапты сезінсе, осы ақпарат құралдарының басында отырған азаматтар қазақылыққа, қазақтың дәстүріне, мән беретін еді ғой.

ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Жұмабаев М. Педагогика. Алматы, «Ана тілі», 1992
2. Айтмамбетова Б. Жаңашыл педагогтар идеялары мен тәжірибелері. Алматы, «Жалын», 1991.
3. Асыллов Ұ., Нұсқабайұлы Ж. Әдеп: инабаттылық дәрістері. Оқу құралы. - Алматы, «Рауан», 1998.

Резюме

Автор статьи пишет о воспитании будущего поколения. В условиях реформирования всех сфер общественной жизни нашего государства одним из важнейших вопросов, стоящих перед органами власти и управления, является вопрос о воспитании молодого поколения, принятии эффективных мер по борьбе с детской безнадзорностью, преступностью среди несовершеннолетних.

Summary

In the terms of reforming of all spheres of our state's social life governing bodies should pay special attention to the issues of youth's educating, taking of effective measures to overcome children's neglect and criminality of minors. Therefore, determination of main reasons for children's deviate behavior is an actual issue for the state.

**Шеңгелбай Айда Айдынбекқызы-
педагогика және психология магистрі,
жастар саясаты бөлімінің маманы**

ПАТРИОТТЫҚ ТӘРБИЕ ЖӘНЕ ӘДЕБИ МҰРА ҮЛГІЛЕРІ

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаев «Елімізге бойында ата-бабамыздың ел мен жерге деген сүйіспеншілік қасиеті дамыған, егеменді елімізге аямай қызмет ететін, ой-өрісі кең, алғыр да жүректі, сауатты да салауатты азаматтар қажет», -деп жас ұрпақ бойындағы ұлттық патриотизмді қалыптастыру ісінің ел өміріндегі маңызына айрықша көңіл бөлген болатын.

Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасының мақсаттарында: «Жастардың бойында белсенді азаматтық ұстанымды, әлеуметтік жауапкершілікті, отансүйгіштік сезімді, жоғары адамгершілік және көшбасшылық қасиеттерді қалыптастыру» қажеттілігі баса атап көрсетілген. Мұндай мазмұндағы мемлекеттік талап-міндеттер бүгінде жас ұрпаққа отансүйгіштік тәрбие беру ісінің жалпы ұлттық сипатқа ие болып отырғандығы көрсетеді.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында «Білім беру жүйесінің басты міндеті- ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға, дамытуға және кәсіби шыңдауға бағытталған сапалы білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау; ... жеке адамның шығармашылық, рухани және күш-қуат мүмкіндіктерін дамыту, адамгершілік пен салауатты өмір салтының берік негіздерін қалыптастыру, даралықты дамыту үшін жағдайлар жасау арқылы ой-өрісін байыту; ... отандық және әлемдік мәдениеттің жетістіктеріне баулу; қазақ халқы мен республиканың басқа да халықтарының тарихын, әдет-ғұрпы мен дәстүрлерін зерделеу; мемлекеттік тілді, орыс, шетел тілдерін меңгерту; ... оқытудың жаңа

технологияларын енгізу және тиімді пайдалану» деп атап көрсеткен.

Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың «Тарих-жақсы мұғалім, ол халықтың өзін өзі құрметтеуге қалай өтетінін есіңе түсіреді» деген айшықты ойы Конфуцийдің «Тарихқа қарап, жаңаны жасауға қабілетті адам мұғалім болуға лайықты» деген тұжырымымен үндесіп жатқандағы білім мен ұлттық тәрбиенің таусылмас қазына мен парасат қоры екенін тағы да айқындайды. Елбасының «Дүниеде тәуелсіз қазақ елі бар. Әлемде егемен Қазақстан бар. Оның көп ұлт, тату, ынтымақшыл халқы бар. Қуатты экономикасы, сенімді саяси жүйесі бар. Ең бастысы- бүгіннен нұрлы, бүгіннен кемел болашағы бар. Сол күнге деген берік сенім бар» деген тұжырымы барлық негізге ие.

Қазақ халқының бір туар данышпаны Бұқар жырау «Жаманнан жақсы туса да, жақсыдан жаман туса да, адамның ата-тегінен деген. Қазақ сонау ұрпақтан ұрпаққа беріліп келе жатқан, тұқым қуалайтын барлық жақсы қасиеттердің жиынтығын «тек» деген ұғымға сыйғызып, ондай адамдарды «текті» деп бір ауыз сөзбен сипаттаған. Ұлттық ерекшеліктерін қатаң ұстап, ұрпақтан-ұрпаққа жеткізуіне осы тектілік негіз болғаны хақ. Тәрбиедегі негізгі түп-тектілік, оның тамырын, өмір тұрғысын дұрыс қалыптастыру ата-ананың негізгі міндеті. Ол міндетті дұрыс атқару үшін олардың өздері баласына өнеге болуы тиіс. Этнопедагогикалық проблемалармен айналысушы ғалым А.Э. Измаилов: «Халық педагогикасы ұрпақтан-ұрпаққа көбінесе ауызша түрде жалғасып келе жатқан, халықтың тарихи және әлеуметтік тәжірибесінің жемісі, оның іс жүзінде тексерілген і білімінің, мағлұматтарының дағдыларының жиынтығы. Халық педагогикасының ескерткіштері халық

ертегілерінде, аңыздарында, жырларында, мақал-мәтелдерінде сақталып, ұлттық салттары, дәстүрлері арқылы өзінің көрінісін беріп отырады» - деп атап көрсеткен.

Халық қамын ойлаған ерлердің бірі дауылпаз ақын Махамбет Өтемісұлы 1836-1838 жылдардағы Исатай Тайманұлы басқарған шаруалар көтерілісінің ең сенімді қолбасшысы, халқының патриоты ретінде танылған. Ол көтерілісті көзімен көріп, соғыс, ерлік туралы тарихи шындықтың шынайы шежіресін жасаған. Отансүйгіштік маңызға ие поэзиямен өшпес мұра қалдырған біртуар күрескер ақын екенін көрсетеді.

Қазақтың гуманист, ағартушы педагогы Ы.Алтынсарин қазақ балаларына оқу-білім бере отырып, елдік, отаншылдық қасиеттерді дарытып, тек қана заман ағымына сай білімді патриот азаматтарды тәрбиелеудің маңызына көп көңіл бөлген.

Қазақ халқының ұлы ойшылы, философ Абай (Ибраһим) Құнанбайұлы шығармаларының дені тәрбие, дін, саясат, қоғам, әлеумет, өмір философиясы секілді келелі мәселелерді қамтиды. Оның педагогикалық мұраларының мәні жеке тұлғаның өз еліне, жеріне, бауырларына, ұлтына адал еңбек етуге тәрбиелеумен сипатталады. Сондықтан ақын шығармаларының негізгі бағыты ұлт болмысын айқындауға бағытталады. Себебі Абай шығармаларында «отаншылдық» немесе «патриот» сөздері нақты кездеспесе де, оның отаншылдық идеяны насихаттайтын өсиеті көп. Әлі күнге дейін біз оны қазақ халқының патриот ақыны деп айтылуына жеткілікті көңіл аудармаймыз. Бұл тұрғыда зерттеуші ғалым М.Мырзахметов: «Абайдың халық арасындағы орасан зор ықпалы бар әдеби мұрасын езілген халықтың ой-санасын, азаматтық сезімін ұштап жетілдіру бағытында, қазақ елін топқа, тапқа жіктемей ағартушылар ұстанған таным тұрғысынан танытуға ұмтылды. Абай -бүкіл қазақ атаулының ұлтжанды қамқоршысы», - деп келтіреді.

Шын мәнінде қазақ елі Абай өмір сүрген дәуірде киын-қыстау кезеңді басынан өткізген болатын. Бұл кезеңде қазақ халқының іргесі сөгіліп, елді әркім билеп, Ресей империясының озбыр саясаты және жергілікті болыс- билердің солақай іс-әрекеті елдің тыныштығын бұзған аумалы-төкпелі заман болатын. Ақынның өзі бұл кезеңді:

«Қалың елім қазағым, қайран жұртым,

Ұстарасыз аузыңа түсті мұртың», - деп сипаттайды

Мұның мазмұны ел бірлігін, оқу-білімді, отаншылдық тәрбие-тәлімді, ағартушылықты насихаттаумен түсіндіреді.

Қазақ халқының бостандығын аңсап, Кеңес өкіметінің әділеттілігі арқылы теңдік алуды мақсат тұтқан жалынды патриот Сәкен Сейфуллин өз еңбектерінде негізінен отансүйгіштік бағытты ұстанды. Оның көптеген еңбектерінде қазақ елінің тәуелсіздігін паш етті. Мысалы:

«Қажыма, ер көңілім, бәрі де өтер,

Сан азап бір күнгідей болмай кетер,

Жарқырап ататын таң әлі-ақ жетер», - деп, өз бойындағы шыдамдылықты бүкіл қазақ елінің жағдайымен салыстыра сипаттайды. Алайда С.Сейфуллин кеңес өкіметінің әділетсіздігімен репрессияға ұшырап, қаза табады. Бірақ оның отаншылдық рухындағы шығармалары өзінің құндылығын жойған жоқ.

Әрбір адам, бір жағынан белгілі бір қоғамның мүшесі бола отырып, ол сонымен бірге ұлттың (этностың) мүшесі болып саналады. Ұлт мәдениеті - ұлт мүшелерінің бәріне ортақ. Бүгінде әр ұлттың өзіндік мемлекеттік статусын алып, егеменді ел болуымен байланысты ұлт мәдениетінің өткені мен бүгінгісіне және болашағына көз жіберу аса қажет болып отыр. Сондықтан ұлттық мәдениеттің тарихына тереңірек көз жіберу-бүгінгі мектеп мұғалімінің басты борышы. Осы тұрғыдан қарағанда мектеп оқушыларын қазақ батырларының қаһармандық бейнесі арқылы отансүйгіштікке тәрбиелеудің білімдікте, тәлімдікте маңызы зор.

Ал қазақ этнопедагогикасының теориялық мәселелерімен көптен бері айналысып жүрген педагог-ғалым С.Қалиев: «Ұлттық салт-дәстүр, ұлттық мінез-құлық, ұлттық сезім осы үш бірлестік ұлттық мәдени мұралардың өзіндік ерекшеліктерінің шартты белгілері дегенді айта келіп, ұлттық сезім дегеніміз өскен елге, ана тіліне, ұлттық салт-дәстүрге (мәдениетке) деген сүйіспеншілік білдіруі» деп тұжырымдайды. С.Қалиевтің «Халық педагогикасында ауыз әдебиетіндегі көрінісі» атты кітабында халықтың мәдени мұрасы, ауыз әдебиетіндегі ақыл-ой, дене, еңбек және жастарды өнерге баулу, оларды жан-жақты тәрбиелеуде халық тәрбиесін тиімді пайдалану, бала тәрбиесінде үйелменнің ролі және оның ауыз әдебиетіндегі алатын орны сияқты мәселелерді мектептерде оқу-тәрбие жұмысының барысында пайдаланудың кейбір жолдары сөз етілген. Автордың сөзімен айтқанда, өткен ғасырлардағы адам баласының ғылым мен тәжірибе атаулының бәрін жинақтап, оны бүгінгі

күн керегіне жұмсау, халқымыздың еткендегі еңбек және әскери-патриоттық жолдарының әдемі үлгілерін тәрбиенің құралы ету, қазақ ауыз әдебиетінің асыл үлгілерінде педагогикалық ой-пікірлерді оқу-тәрбие жүйесінде қолдануды ұсынған.

Халықтық педагогиканың негізгі мақсаты-өзінің бай тарихи тәжірибесіне сүйене отырып, келер ұрпақты еңбексүйгіштікке, өнерге баулу, жанұя, ауыл-аймақ, Отанның ар-намысын қорғай білетін жаны жайсаң азамат тәрбиелеу болған. Осы мақсатты іске асыру жолында отбасы мүшелерінен бастап, ауыл ақсақалдары, көне көз қариялар, ақын, жыршы, жырау, әнші, күйші, термеші сияқты өнер адамдарының белсене қатынасып, ұжымдық тәрбие ісін жүргізушілер болып келеді. Әсіресе, жыраулар өздерінің өлең-жырларымен ақыл-кеңес өсиет өнеге айтумен

болды. Олар сол арқылы айналасындағы тыңдаушы қауымға ненің жақсы, ненің жаман екендігін сездіріп, неден бойды аулақ ұстау керек дегенді айтты. Сөйтіп жастарға ой салып, тәлімгер бола білді.

Өкінішке орай бұдан бұрынғы сөз өнерінен әлемде алдына жан салмайтын қазақ халқының бүгінгі ұрпағының сөзге шорқақ болуы, екі ауыз сөзді жазбай, иініне келтіріп айта алмауы кешегі кеңестік тоталитарлық саясаттың кесірінен деуге болады. Сөзімізді түйіндей отырып, қоғамның жаңа даму жағдайында оқушылардың бойына отансүйгіштік, елжандылық қасиеттерді: туған елін сүю, туған ауылды ардақтау, ақын-жазушылар мен ел қорғаған батырларды ардақтау, еңбек пен өнер, ғылым мен білімді сүюді үйрету басты мұратымыз болып табылатынын ұмытпағанымыз абзал дегім келеді.

ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Қазақстан Республикасында этномәдени білім беру тұжырымдамасы,
2. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. Алматы, 2010ж.
3. Әбілова З.Ә. «Этнопедагогика» Алматы, 1997ж.
4. Досмұхамедұлы Х. Исатай-Махамбет.-Алматы: ССРО Мәдениет Қоры Қазақ бөлімі Қазақстан өлкетанушылар қоғамы, 1991.
5. Ламашев Ә.Ы.Алтынсарин және оның достары мен ізбасарлары.- Алматы: Қазақстан, 1988.
6. Мырзахметов М. Абайтану тарихы. - Алматы: Ана тілі, 1994.
7. Қазіргі Абайтанудың өзекті мәселелері (ұжымдық монография).- Алматы: Ғылым, 2002.
8. Жангелдин Т. С.Сейфуллин (Ақынның революциялық және қоғамдық мемлекеттік қызметі). - Алматы: Қазақстан, 1966.
9. Қоянбаев Ж.Б., Р.М.Қоянбаев «Педагогика» Алматы, 2002ж.

Резюме

В статье рассматриваются вопросы формирования патриотизма у молодого поколения на основе литературного наследия казахского народа.

Summary

This article deals with issues of Kazakhstan patriotism formation in the younger generation on the basis of Kazakh nation's literary heritage.

Алимов Айтбай Айткенұлы-
«Мал шаруашылығы технологиясы және ветеринария»
факультеті деканының тәрбие ісі жөніндегі орынбасары,
ветеринария ғылымдарының кандидаты, доцент
Ромашек Канат Мухамедиярұлы-
ветеринария ғылымдарының кандидаты, доцент

БҮГІНГІ ПАТРИОТТЫҚ ТӘРБИЕНІҢ МӘНІ

Қоғамның әлеуметтік-экономикалық міндеттеріне сай өскелең ұрпақты өмірге бейімдеудің жаңа талаптары туындауда. Елбасымыз Н.Ә.Назарбаев «Ғасырлар тоғысы» атты ғылыми – теориялық еңбегінде: «Тәрбиенің мақсаты-қоғамның нарықтық қарым-қатынасқа көшу кезеңінде саяси – экономикалық және рухани дағдарыстарды жеңіп шыға алатын, ізгіленген ХХІ – ғасырды құрушы іскер, өмірге икемделгіш, жан-жақты мәдениетті жеке тұлғаны тәрбиелеп, қалыптастыру» деп атап көрсеткен.

Сурет №1. Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауын талқылау

салт-дәстүрінен, ұлттық мәдени мұраларынан, ел мен жер байлығын қорғап қалған Қобыланды, Ер көкше, Ер Қосай, Едіге, Қарасай, Қабанбай, Бөгенбай, Наурызбай, Сұраншы, Саурық, Жанқожа батырлардың ерлік істерінен бастау алады. Сонымен қатар, ұрпақтан ұрпаққа жалғасқан мәдени-рухани мұралар, тастағы жазбалардағы өсиет, өнеге, нақыл сөздер, өлкетану мұражайларына орналасқан мұрағаттар жас ұрпақтың бойында отансүйгіштік, ерлік сезімді ұялатып, олардың туған жерге, өскен елге, ұлт мәдениетіне деген сүйіспеншілік қасиеттерді қалыптастыруға игі ықпал етеді.

Біз факультетте: «Студенттерге патриоттық тәрбие беру» бағдарламасында Қазақстандық патриотизм мен азаматтықты қалыптастыру, Отан алдындағы жауапкершілікті сезіну қабілеттерін, қоғам өміріндегі негізгі мәселерді

Біздің ҚазҰАУ мал шаруашылық және ветеринария факультетіндегі тәрбие жұмысының басты өзегі – Отанға деген құрмет пен сүйіспеншілік сезімі қалыптасқан ел мүддесіне деген саналы істерге, мемлекетті нығайтуға, оның ұлттық мүдделерін сақтауға және тұрақты дамуына қызмет ететін патриот жастар тәрбиелеу.

Бүгінгі ХХІ ғасырда Қазақстанда өмір сүріп жатқан жас ұрпақтың бойындағы ерлік пен елдік қасиеттің рухани негізі туып-өскен жері мен елдің

Сурет №2. Қазақстан Республикасы Парламент Мәжілісінің депутаты Б.Тілеухановпен кездесу

шешуде азаматтық көзқарасын қорғай білуді қалыптастыру мақсатында: «Бұл біздің ту», «Бұл біздің Әнұран», «Бұл біздің президент» тақырыптарында акция, «Ерлікке тағзым», «Отан неден басталады?» тақырыптарында І курс студенттерімен кездесу ұйымдастырдық. Қазір факультет бойынша, көтерген туы жығылмай, асқақтаған әнұраны әрдайым жарқын шырқала берсе екен деген тілекпен «Тәуелсіздікке – 20 жыл» деп үлкен кеш ұйымдастырылуда.

Жас ұрпаққа ұлттық тәрбие берудің бағдарлы идеялары тұрғысында еліміздің Президенті Н.А.Назарбаев мемлекеттік идеология мәселесін ұдайы есте ұстауымызды ескере келе былай деп жазады: «Қазақстанда тұратын әрбір адам осы елдің перзенті ретінде сезінбейінше, оның өткенін біліп, болашағына сенбейінше біздің

**Сурет №3. Ұлы Отан Соғыс ардагері
Н.Ф.Шуклинмен кездесу**

Сурет №4. Әр ұлт өкілдері

жұмысымыз ілгері баспайды...».

Тобықтай сөздің түйіні: Осындай студентермен кездесу, кештер, акциялар патриоттық сезімді оятып, тілімізді, дінімізді, тарихымызды, салт-дәстүрімізді құрметтеуді үйретеді.

Себебі тіл – қазақ болуымыз үшін;

Тарих – адам болуымыз үшін;

Салт-дәстүр ұлт болуымыз үшін қажет.

«...Еліме деген махаббат – жұдырықтай жүрегімнің түпкірінде орналасқан, өмірге нәр беретін, саркылмас бұлақ, мәңгі алауы өшпей жанып тұрған жалынды шырақ».

ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Менің Президентім (Елбасы Н.Ә.Назарбаев туралы пікірлер) // Парасат, 2005, №10
2. Жұматаева Е. Ұлттық мүдде негізіндегі Қазақстан патриотизмі. – Павлодар, 2008
3. Нұрмұратов С.З. Қазақстандық жалпы ұлттық идея: мәні мақсаты, қалыптастыру технологиясы. – Астана, 2002
4. Бурабаев Т. Ұлт менталитеті. – Астана: Елорда, 2001
5. Төлеубекова Р.К. Қоғам дамуының жаңа кезеңіндегі адамгершілік тәрбиесінің теориялық-әдіснамалық негізі. – Алматы, 2001, 296 бет
6. Пралиев С.Ж. Ұлттық тәрбие негіздері. – Алматы, 2010

Резюме

В статье рассматриваются воспитательные работы, проводимые на факультете технологии животноводства и ветеринарии по формированию у студентов таких качеств, как патриотизм, консолидация молодежи на основе приверженности к общечеловеческим ценностям, обеспечении и сохранении исторической преемственности поколений.

Summaru

In this paper, data are given as the Faculty of Technology Animal Husbandry and Veterinary students spend the formation of qualities such as patriotism, the consolidation of young people through a commitment to universal values, providing and maintaining the historical continuity of generation.

Алданазарова Айгуль Смагуловна
старший преподаватель кафедры
иностраннных языков

АКТИВИЗАЦИЯ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СТУДЕНТОВ В ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ

Расширение международных контактов в различных сферах деятельности, существенно повлияло на изменение потребностей и целей овладения языками международного общения. В современных условиях реформирования образования радикально меняется статус преподавателя высшей школы, его образовательные функции, соответственно меняются и требования к уровню его профессионализма.

Активизация познавательной деятельности студентов является одним из условий эффективности и повышения качества учебно-воспитательного процесса. Понятие познавательной активности многоаспектно и многогранно. Главная цель активизации - формирование активности студентов, повышение качества учебного процесса. Познавательная активность оказывает влияние на становление личности обучаемого, на его отношение к самому себе. В то же время познавательная активность является основой для формирования у студентов готовности к личному самоопределению в последующей профессиональной деятельности. Сформированная познавательная активность является важнейшим условием успешности обучения студентов, характеризующим отношение к содержанию и процессу учения. Основная задача любого преподавателя искать и находить новые методы и средства совершенствования урока, которые приводили бы к активизации познавательной деятельности студентов. Овладение современной методикой, проблемный и развивающий подход к обучению, умение создать проблемную ситуацию - все это необходимо современному преподавателю. Ключевой проблемой в решении задачи повышения эффективности и качества учебного процесса является активизация учения студентов. Учение, являясь отражательно преобразующей деятельностью, направлено не только на восприятие учебного материала, но и на формирование отношения учащегося к самой познавательной деятельности.

Эффективные методы обучения способны качественно изменить уровень знаний и повысить

интерес к предмету. Речевое развитие студентов невозможно без развития мышления интеллекта, поскольку именно мышление управляет речью. Развитие творческой активности студентов обеспечивается положительной мотивацией к учению, активизацией учебного процесса. Среди основных характеристик современного процесса обучения проблемность занимает одно из ведущих мест. Для активизации творческих процессов у студентов наиболее подходящим является обучение посредством системы проблемных заданий. Развивающая функция современного урока заключается в развитии у студентов познавательных процессов (наблюдательности, памяти, мышления). Проектная методика является одной из форм организации исследовательской познавательной деятельности. Основная идея метода проекта заключается в том, чтобы перенести акцент с различного вида упражнений на активную мыслительную деятельность студентов в ходе совместной творческой работы.

Модернизация содержания образования на современном этапе связана с инновационными процессами в организации обучения иностранному языку. Все чаще поднимается вопрос о применении новых информационных технологий в обучении студентов. Это не только новые технические средства, но и новые формы и методы преподавания, новый подход к процессу обучения. Основная цель изучения иностранного языка в вузе - формирование коммуникативной компетенции. Коммуникативная компетенция - умение непринужденного общения на иностранном языке в реальных жизненных ситуациях - один из показателей качества овладения языком. Большое значение на занятиях иностранного языка надо придавать развитию навыков разговорной речи студентов, чтобы преодолеть так называемый «языковой барьер». Коммуникативный подход является приоритетом современной методики преподавания. Ведь целью учащихся является овладение языком с целью умения на нем говорить. Урок иностранного языка должен иметь обязательно речевую направленность, ситуативность, на

основе которой и возникает речь.

Активизация познавательной деятельности студентов во многом зависит от инициативной позиции преподавателя на каждом этапе обучения. Характеристикой этой позиции являются высокий уровень педагогического мышления и его критичность, способность и стремление к проблемному обучению. Содержательной стороной активизации учебного процесса является подбор материала, составление заданий. На современном этапе методы проблемного и проектного обучения являются актуальными в вузе. Внедрение в учебный процесс инновационных технологий предоставляет возможность, как преподавателю, так и студентам совершенствовать традиционные формы и методы. Часто преподаватели используют в своей деятельности нестандартные формы урока, такие как: тематические игровые уроки, диспуты, тренинги, круглые столы, пресс-конференции и др. Мастерство преподавателя при этом проявляется в умении создать ситуацию педагогического взаимодействия, где и преподаватели и студенты могут выбирать, оценивать свое поведение, уметь управлять.

Интерес к изучаемому материалу заметно возрастает, если осознается его практическая направленность, созданы условия для обмена мнениями, самостоятельного поиска.

При выборе тех или иных методов обучения необходимо, прежде всего стремиться к продуктивному результату. При этом от обучающихся требуется не только понять, запомнить и воспроизвести полученные знания, но и уметь ими оперировать, применять в практической деятельности. Чем активнее протекает учебно-познавательный процесс, тем продуктивнее его результат.

Результативность обучения иностранному языку зависит от степени активности студента в этом процессе. Основными признаками

познавательной активности являются проявление желания к познанию, активный процесс узнавания новых фактов, высокая степень самостоятельности, познавательный интерес. Для повышения результативности учебного процесса творческий преподаватель всегда должен находить все более эффективные методы и приемы работы. Как было сказано выше, основным видом деятельности на уроке иностранного языка является коммуникация. Цель говорения уточняется коммуникативной задачей. За каждой из коммуникативных задач, возникающих в отдельных речевых ситуациях, стоит общая цель говорения. Чем больше самостоятельности проявляют студенты при решении коммуникативных задач, тем более эффективным будет усвоение и выполнение речевой деятельности. Поэтому при организации обучения следует уделять как можно больше внимания развитию самостоятельного мышления. Использование проблемных коммуникативных задач содействует развитию различных механизмов мышления: ориентации в ситуации, принятию решений, прогнозирования, развивают творческое мышление студентов. Успешность деятельности студента на уроке иностранного языка будет зависеть от того, насколько у него заложена преподавателем мотивационная основа для обучения и самообучения. Позитивные отношения преподавателя и студентов увеличивают степень усвоения материала, а также влияют на процессы внимания и запоминания. Преподаватель должен создать ситуации, предполагающие самоопределение и творческий поиск студентов.

Современная концепция развития образования ставит перед системой образования такие цели, как необходимость развития сильной, инициативной, мобильной, конкурентоспособной личности, умеющей самостоятельно решать проблемы, постоянно возникающие в современном мире.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Щукина Г.И. Активизация познавательной деятельности учащихся в учебном процессе. М, 1979. с. 75.
2. Артемов В.А. Психология обучения иностранным языкам. М. 1969., с.279.
3. Торринс Э. Проблемы научного творчества. М.1982, с.27.
4. Педагогическое образование и наука. 2011 г.с. 38.

Түйіндеме

Бұл мақалада шетел тілін оқытуда жоғары оқу орны студенттердің танымдық іс-әрекеттің белсенді етудің әдістері баяндалады.

Summary

The article deals with the activization of the students' cognitive activity. Active cognitive activity offers raising the quality of the teaching process, introduction of innovative technologies of training process in the methods of training projects.

**Джамалов Джалал Джамалович –
заведующий кафедрой физвоспитания и спорта
Ажибаева Салима Жолдасовна –
кандидат биологических наук, доцент
кафедры физвоспитания и спорта
Кондратенко Светлана Анатольевна –
старший преподаватель кафедры физвоспитания и спорта**

**ФОРМИРОВАНИЕ ЗДОРОВОГО ОБРАЗА ЖИЗНИ – ПРИОРИТЕТНОЕ
НАПРАВЛЕНИЕ ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ КазНАУ**

Физическая культура студентов представляет собой неразрывную составную часть высшего гуманитарного образования. Она выступает качественной и результирующей мерой комплексного воздействия различных форм, средств и методов на личность будущего специалиста в процессе формирования его профессиональной компетенции. Материализованным результатом этого процесса является уровень индивидуальной физической культуры каждого студента, его духовность, уровень развития профессионально значимых способностей.

Перед студенческой молодежью сегодня обществом поставлена глобальная социально-экономическая задача по интегрированию отечественного культурного потенциала в мировое сообщество. Однако её реализация по силам только специалистам новой формации, отвечающих целому комплексу профессиональных и личностных качеств современным требованиям. Помимо глубоких профессиональных знаний по избранной специальности такой специалист должен обладать высокими физическими качествами и работоспособностью, личной физической культурой, духовностью, неформальными лидерскими качествами. Он должен не бояться конкуренции, уметь принимать самостоятельные решения, т.е. быть творчески мыслящей,

активной и высоконравственной личностью.

Структура физической культуры студентов включает три относительно самостоятельных блока: физическое воспитание, студенческий спорт и активный досуг (1). Для деятельности студентов в сфере физического воспитания приоритетными являются образовательные аспекты.

Целью физического образования является удовлетворение объективной потребности студентов в освоении системы специальных знаний, приобретении профессионально значимых умений и навыков. В круг обязанностей специалистов, работающих в сфере студенческой физической культуры, входит проведение мероприятий по формированию потребностей студентов в здоровом образе жизни и самосовершенствовании.

Студенческий спорт представляет собою обобщенную категорию деятельности студентов в форме соревнований и подготовки к ним, с целью достижения предельных результатов в избранной спортивной специализации. Это требует от студента проявления максимальных психофизических кондиций, мобилизации его резервных возможностей. Занятия спортом выступают формой самовыражения

и самоутверждения студента, определяя его образ жизни, общекультурные и социально значимые приоритеты. На передний план в спорте выдвигается стремление к успеху, поощряется стремление личности к реализации своих возможностей в рамках определенного спортивного сценария.

В сфере активного досуга реализуются, главным образом, биологические потребности студентов в двигательной активности, здоровом образе жизни, получении удовольствия от занятий различными формами физической культуры.

Активно меняющиеся в обществе требования к профессиональной подготовке специалистов, определяют специфику и технологию высшего образования: рыночная конъюнктура современного общества предъявляет более высокие требования к выпускнику вуза.

Здоровье студентов рассматривается как абсолютная жизненная ценность, основа их духовной зрелости. Типовой учебной программой выделяется три основные формы физкультурной деятельности студентов (2):

1. Академические занятия в учебное время предполагают комплексное решение следующих педагогических задач - образовательных, воспитательных и оздоровительных.

2. Активные занятия спортом во внеучебное время. Максимальное развитие двигательных способностей студентов, обеспечивающих достижение высоких уровней спортивно-технического мастерства студентов, является приоритетным направлением при сопряженной реализации воспитательных и образовательных задач.

3. Активный досуг студентов предполагает организацию самостоятельных занятий во внеучебное время (в том числе и в коммерческих оздоровительных группах), использование различных форм и средств физической культуры.

Основными направлениями деятельности спортивно-оздоровительных центров являются - удовлетворение потребностей студенческой молодежи, а также профессорско-преподавательского состава вуза в здоровом образе жизни и её реализации в профессиональной деятельности; внедрение в практику двигательных режимов, способствующих профилактике заболеваемости занимающихся.

Именно здоровье людей должно служить главной «визитной карточкой» социально-экономической зрелости, культуры и преуспевания государства.

В Послании главы государства Н.А. Назарбаева народу Казахстана большое значение придается развитию инфраструктуры для «здоровой нации», где акцент делается на физическую и спортивную подготовку.

В стратегии развития Казахстана подчеркивается особая роль образования и здоровья. В обращении к студенческой молодежи Президент РК Н.А. Назарбаев отметил, что «Сейчас на новом этапе реформирования нам как никогда необходимо наращивать бесценный капитал знаний и образования. Я особо выделил бы проблему здорового образа жизни, профессионализм плюс крепкое здоровье - это самое главное для достижения успехов в жизни, достойной карьеры» (3).

Особое внимание Президент Республики Казахстан уделяет пропаганде здорового образа жизни, что является приоритетным направлением нашего университета. На базе кафедры физического воспитания и спорта образован центр по формированию здорового образа жизни, который активно охватывает своей работой студентов и сотрудников университета. Ежегодно проводятся более 60 различных спортивно-массовых мероприятий.

Целью деятельности центра является сохранение и укрепление здоровья студентов для реализации их умственных и физических способностей в процессе повседневной деятельности, воспитании потребности в здоровом образе жизни и физическом совершенстве.

Задачами центра по формированию здорового образа жизни являются:

- а) Исследование и оценка состояния здоровья и резервов организма человека;
- б) Формирование установки на здоровый образ жизни;
- в) Сохранение и укрепление здоровья;
- г) Приобщение к здоровому образу жизни.

В Казахском национальном аграрном университете ежегодно проводится спартакиада первокурсников по разным видам спорта, в которых принимают участие сборные команды факультетов и Алматинского аграрного колледжа. Соревнования проводятся по следующим видам спорта:

- 1. Волейболу (юноши и девушки);
- 2. Баскетболу (юноши и девушки);
- 3. Футболу (юноши и девушки);
- 4. Армрестлингу;
- 5. Шахматам;
- 6. Тогыз кумалаку.

Традиционным является проведение

межфакультетской студенческой спартакиады по 14 видам спорта.

В последнее время преподавателями кафедры физвоспитания и спорта активно внедряются национальные игры, не только в виде соревнований, но также используются и на практических занятиях по физкультуре (арқан тарту, айгөлек, орамал тастау, мысық пен тышқан и др.).

Преподаватели кафедры постоянно организуют участие студентов университета в различных спортивно-массовых мероприятиях, организованных Медеуским акиматом и городом Алматы. Студенты нашего университета принимали участие в альпиниаде на пик «Молодежный», проводимый акиматом Медеуского района совместно с федерацией альпинизма и скалолазания.

Ежегодно наши студенты участвуют в спортивном мероприятии «Баспалдак», проводимым акиматом Медеуского района, где в соревнованиях активно принимают участие, как студенты, так и преподаватели кафедры, которые неоднократно становились победителями и призерами в различных возрастных категориях.

Была проведена акция «Студентки КазНАУ не курят», посвященная Всемирному дню без табака, где на митинге выступили Аким Медеуского района, ректор, сотрудники и студенты университета. Университет был признан «Зоной, свободной от табачного дыма».

Центр по формированию здорового образа жизни университета активно сотрудничает с городским центром по формированию здорового образа жизни и центром по СПИДу. Огромная работа проведена по профилактике СПИДа среди студентов университета. На всех факультетах первого курса были проведены круглые столы с участием сотрудников центра по борьбе со СПИДом, где студенты показали свои знания и просмотрели видеофильм.

Наши студенты и преподаватели кафедры физического воспитания и спорта были неоднократно участниками профилактического мероприятия по уничтожению наркотических средств совместно с сотрудниками управления по борьбе с наркобизнесом ДВД г. Алматы.

Центром по формированию здорового образа жизни были проведены соревнования по футболу, волейболу, баскетболу под девизом «Спорт против наркотиков», «Спорт против курения» среди студентов университета.

Центром по формированию здорового образа жизни ведется пропаганда и среди сотрудников

университета. Так, сотрудники университета активно участвуют в соревнованиях по футболу, волейболу, баскетболу и др.

Ежегодно студенты и сотрудники университета участвуют в спортивно-массовых мероприятиях, проводимых центром по формированию здорового образа жизни в программе спартакиады «Денсаулык» по различным видам спорта.

На праздник «Наурыз» преподавателями кафедры физвоспитания и спорта регулярно проводят спортивные соревнования по выявлению самого сильного, быстрого и ловкого участника.

Мы гордимся тем, что во главе с Президентом Республики Казахстан студенты и сотрудники университета были участниками старта эстафеты факельного шествия олимпийского огня в г. Алматы.

Во время проведения зимней Азиады 2011 года, студенты нашего вуза привлекались в качестве волонтеров для обслуживания разнообразных соревнований.

На спортивной базе центра по формированию здорового образа жизни функционируют спортивные секции по боксу, вольной борьбе, казахша курес, борьбе дзюдо, баскетболу, футболу, волейболу, фитнес-аэробике, легкой атлетике, атлетической гимнастике.

В центре по формированию здорового образа жизни работают высококвалифицированные преподаватели и тренеры по различным видам спорта. Заведующий кафедрой Д.Д.Джамалов - мастер спорта СССР по боксу, профессор КазНАУ, Почетный деятель спорта РК, заслуженный тренер по боксу РК, судья международной категории; чемпион КазССР (1972, 1977), призер чемпионата СССР (1974), Победитель кубка СССР (1974), Чемпион центрального совета «Динамо» СССР (1972), чемпион Вооруженных Сил СССР (1974) и международных турниров, член сборной команды СССР (1974-1977).

Кукумов Д.К. - мастер спорта СССР по боксу, Почетный деятель спорта РК, чемпион КАЗССР (1969-1973), чемпион МСХ СССР (1967-1973), участник и победитель матчей США-СССР И СССР-США (1969, 1970), член сборной СССР (1969-1973).

Ешмагамбетов С.Т. - мастер спорта СССР по боксу, чемпион РК (1989), чемпион международного турнира (1989), член сборной СССР (1980-1990), чемпион СНГ И славянских стран (2002-2003), с 1994 г. перешел в профессиональный бокс.

Кузнецов О.П. - мастер спорта по волейболу, возглавляет сборную мужскую команду КазНАУ, Почетный деятель спорта РК, чемпион РК (1993-2001), чемпион центральной Азии (2000, 2001), чемпион РК по пляжному волейболу (2001).

Козлова Е.В. - мастер спорта международного класса по гандболу, член сборной команды РК, чемпион АЗИИ (2002, 2007), призер Азиатских игр (2002, 2007), многократный призер чемпионатов РК, член сборной команды РК (2002-2010).

Дадашева Е.А. - мастер спорта международного класса по регби, участница чемпионатов мира (1998, 1999, 2002), участница чемпионатов Европы (1995, 1996, 1999, 2000), победитель чемпионатов РК (1995-2001).

Сейдуалиев Ж.Т - мастер спорта по боксу, чемпион КАЗССР (1986), призер всесоюзного турнира (1989), призер международного турнира (1995); мастер спорта по ушу-саньда, чемпион РК (1993-1994), чемпион международного турнира (1994, 1995), чемпион профессионального боя СНГ на звание «Обладатель чемпионского пояса» (1994); мастер спорта по тай-боксу, призер 1 чемпионата мира.

Сулейменова А.В. - мастер спорта по волейболу, чемпион СССР (1986), серебряный призер чемпионатов СССР (1988, 1990), чемпион Казахстана (1992).

Преподаватели нашего университета являются отличными тренерами, ими воспитаны чемпионы Мира, Азии и

Республики Казахстан. Гордостью нашего университета являются следующие студенты-спортсмены:

Сарсекбаев Б. - Олимпийский чемпион, чемпион Мира, трехкратный чемпион Азии по боксу, магистрант факультета экономики и финансов;

Сабитов Р. - чемпион Мира по кик-боксингу, студент факультета экономики и финансов;

Бисимбаев А. - чемпион РК по боксу, студент инженерно-технического факультета;

Дутбаев Е. - чемпион РК по боксу, студент экономики и финансов;

Ермекбаев С. - чемпион Азии по ушу-саньда, двухкратный чемпион РК, студент факультета экономики и финансов;

Абдикеримов Ж. - чемпион Азии по ушу-саньда и тайбоксу, студент инженерно-технического факультета;

Ливиц В. - двухкратный чемпион универсиады РК, победитель международных турниров по боксу, студент факультета экономики и финансов;

Шалкыбеков Б. - чемпион РК по классической борьбе, студент факультета экономики и финансов;

Турлашев А. - чемпион РК по таэквандо, студент факультета энергетических и информационных систем и многие другие.

Центр по формированию здорового образа жизни в Казахском национальном аграрном университете является одним из основных подразделений, формирующих гармоничное развитие личности студенческой молодежи, а в будущем и хороших специалистов.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Адамбеков К., Кульназаров А., Касымбекова С. Формирование основ физической культуры учащейся молодежи. Алматы, 2004.
2. Виноградов Г.Н., Кульназаров Г.Н., Сапов В.Ю. Теория и методика здорового образа жизни. Алматы, 2004.
3. Назарбаев Н.А. Послание Президента РК народу Казахстана от 06.02.2008.

Түйін

Бұл мақалада студент жастар денсаулығы маңызды өмірлік құндылық және олардың рухани кемелденуінің негізгі екендігі айқындалып, студенттер бойында салауатты өмір салты дағдысын қалыптастыруда университеттің дене тәрбиесі және спорт кафедрасы жүргізіп отырған іс-шаралар шоғыры қарастырылады.

Summary

The main purpose of the Department of Physical education and sports of KazNAU is a formation healthy lifes among students to realize their intellectual and physical ability in daily activities.

**Ихсанов Үсен Марданұлы-
дене тәрбиесі және спорт кафедрасының
оқытушысы**

ДЕНЕ ЖАТТЫҒУЛАРЫН ОРЫНДАУ БАРЫСЫНДА АДАМ АҒЗАСЫНА ТҮСЕТІН АУЫРЛЫҚ ЖӘНЕ ОНЫ РЕТТЕУ ЖОЛДАРЫ

Тәуелсіз еліміздің болашақ ұрпағын салауаттылыққа тәрбиелеу, олардың шыныққан да шымыр болып өсуіне көңіл бөлу бүгінгі күннің өзекті мәселесі болып отыр. Бұл Қазақстан Республикасы Президенті Н.Ә.Назарбаев ұсынған «Қазақстан - 2030» даму бағдарламасында ұсынылған міндеттерден туындайтын үлкен мәселе (1).

Осы тұрғыдан алғанда білім беру саласындағы дене тәрбиесінің мәні арта түспек. Қазіргі жастар арасындағы темекі мен нашакорлық сияқты жат қылықтардың алдын-алу жұмыстары отбасынан, содан соң білім беру мекемелерінен бастау алатынын ескерсек, жасөспірімді спортқа баулу, сол арқылы салауаттылыққа тәрбиелеу жұмысы бірінші кезекке шығады. Сол мақсатты орындау үшін Қазақ ұлттық аграрлық университетінде дене тәрбиесінің төмендегі формалары енгізілген:

1. Оқу бағдарламасына сәйкес аптасына 4 сағаттық жүктемемен өтілетін дене шынықтыру сабақтары;

2. Дене тәрбиесі және спорт кафедрасының жоспарына сай жүргізілетін спорттық жарыстар, спорттық-көпшілік шаралары;

3. Студенттің қалауынша сәйкес ұйымдастырылған спорттық үйірмелер, секция жұмыстары;

4. Нормативтер қабылдау сағаттары т.б.

Бұл жұмыстарды жүйеге келтіру арқылы жоғарыда көрсетілген келелі мәселелер шешімін таппақ.

Сонымен бірге, студенттердің дене жаттығуларымен айналысу жүйесін ғылымдандыру, оның теориялық мәнін тереңірек игерту олардың спортқа деген қызығушылығын арттырады. Жаттығуды орындау жиілігі мен күрделілігін көбейту немесе азайту, сол арқылы жаттығудың ағзаға

берер ауырлығын анықтау, реттеу сияқты теориялық мәлімет беру, сондай-ақ студент өз ағзасына бақылау жасауын үйрету осы мақалаға арқау болады.

Спорттық жаттығулардың адам ағзасына әсерін, пайдасын зерттеу үшін дәрігерлік не болмаса өзін-өзі бақылау әдісін пайдаланған дұрыс. Нәтижесінде дене жаттығуларымен студент өз бетімен айналысу барысында ағзаның шамадан тыс ауырлық алмауының алдын-алу, сол арқылы спорттық жаттығулардың ағзаға кері әсер етпеуін қамтамасыз ете алады.

Осы мақсатта өзін-өзі бақылау әдісі бойынша ұйқы, тамаққа тәбеті, жұмыс істеу қабілеті, салмағы, қан тамыры соғу жиілігі, спирометрия, дем алу, тер шығару функцияларын зерттеу жұмыстары төмендегі мақалада сөз болмақ.

Дене тәрбиесі баланы жастайынан дене жаттығуларымен айналыстыру арқылы оның денсаулығын жақсартуға, дене мүшелерінің бір деңгейде жетілуіне, шымыр да шыныққан болып өсуіне септігін тигізеді. Сондықтан дене жаттығуларымен өз бетімен айналысу жасөспірім үшін күнделікті қажеттілік болып есептелуі тиіс. Осы тұрғыда, студенттің дене жаттығуларымен өз бетінше айналысу дағдысын қалыптастырудың маңызы зор. Студент дене жаттығуларымен айналысу барысында жаттығуды орындау жиілігі мен жылдамдығын, ұзақтығын білу арқылы өз ағзасына түсетін ауырлықты анықтап, оны реттей алады. Егер дене шынықтыру сабақтары мен спорттық үйірмелерде студент ағзасына түсетін ауырлықты оқытушы бақылап, реттеп отырса, студент өз бетімен жаттығу орындау барысында бұл жұмысты өзінің атқаруына тура келеді. Сол себепті дене жаттығуларымен айналысу барысында адам ағзасына түсетін

ауырлықты анықтау маңызды болып табылады, енді соған тоқталып өтсек.

Ағза бастапқы қалыпта тұрған кезіндегі жағдайда оған қандай да бір жаттығу берсе, онда ағза биологиялық өзгеріске түседі; яғни жүрек соғуы жиіленеді, соған байланысты қан айналу жүйесінің жұмысы өзгеріске түседі, өкпенің, бүйректің функциялары да өзгереді, жаттығу орындау барысында дененің жекелеген бұлшық еттері іске қосылады. Дене жаттығуларын алу барысындағы ағзада болатын биологиялық өзгерісті «денеге түсетін ауырлық» деп айтамыз. Яғни жаттығуды орындау ұзақтығы мен жылдамдығы неғұрлым көп болса, онда ағзаға түсетін ауырлық та сол дәрежеде көп болады. Осыған байланысты жаттығуды орындау ұзақтығын, оның қайталау санын көбейту немесе азайту, сондай-ақ жаттығуды күрделендіру немесе түрлендіру арқылы ағзаның жетілуіне, оның жекелеген бөліктерінің дамуына қол жеткізе аламыз. Сондай-ақ жоғарыда айтылған әдістерді қолдану арқылы бала ағзасының даму қасиеттерін де жетілдіруге болады, бұл жерде ептілік, төзімділік, шапшаңдық, күштілік, икемділік сияқты қасиеттерді айтып отырмыз.

Спорттық жаттығулардың адам ағзасына әсерін, пайдасын зерттеу үшін дәрігерлік немесе өзін-өзі бақылау әдісін пайдаланған дұрыс. Нәтижесінде, дене жаттығуларымен өз бетімен айналысу барысында ағзаның шамадан тыс ауырлық алмауының алдын алу, сол арқылы спорттық жаттығулардың ағзаға кері әсер етпеуін қамтамасыз ете аламыз.

Осы мақсатта, біз спорттық жаттығулармен айналысу барысында ағзада болатын өзгерісті өзіміз бақылап, оны өзін-өзі бақылау күнделігіне тіркеп отыруымыз қажет. Өзін-өзі бақылау ағзаның төмендегі көрсеткіштері жиынтығы ретінде қаралады: ұйқысы, тәбеті, қан тамырының соғу жиілігі, дем алуы, тер шығаруы сияқты функциялардың жұмысы. Алғашқы уақытта бұл көрсеткіштерді оқытушының не болмаса дәрігердің кеңесі арқылы жүргізіп, оны өзін-өзі бақылау күнделігіне тіркеп, соңынан оны талдау арқылы спорттық режимге өзгерістер енгізуге мүмкіндік алуға болады. Енді ағзадағы осы көрсеткіштерге қысқаша сипаттама беріп өтейік (2):

Ұйқы. Адам жақсы ұйықтаған жағдайда ол толық тынығып, ұйқыдан кейін өзін сергек

сезінеді, ұйқы әсіресе орталық нерв жүйесінің жұмысын қалпына келтіруіне көп септігін тигізеді. Өзін-өзі бақылау күнделігінде ұйқының ұзақтығы, сапасы, түс көруі, ұйқы бұзылуы сияқты көрсеткіштер тіркеледі. Бұдан кейін дәрігер ұйқы бұзылуының себептерін анықтап, оны қалыпқа келтіру жөнінде кеңесін береді.

Тәбет. Адам денсаулығындағы қандай да ауытқушылық оның тамаққа деген тәбетіне әсер етеді. Мысалы, спортпен жаттығу барысында шамадан тыс шаршауы, ұйқының бұзылуы, т.б. факторлар адамның тамаққа деген тәбетіне кері әсер етеді. Денсаулығы жақсы немесе спортпен шұғылданушы таңертеңгі ұйқыдан соң 35-40 минуттан кейін тамаққа тәбеті ашылып, оны қажетсінеді, бұл - қалыпты құбылыс. Ал, кейбір адамдар ұйқыдан кейін 2,3 сағат кейде одан да көп уақыт мөлшерінде тамақ қабылдауға тәбеті жоқ болып, оны қажетсінбейді. Бұндай жағдай ол адамның ағзасындағы ауытқушылықты, көбінесе ас қорыту мүшесіндегі өзгерісті көрсетеді. Сондықтан өзін-өзі бақылау күнделігіне тамаққа тәбетінің жақсы, орташа, нашар болатын кезеңдерін түсіріп, оны соңынан талдап, тиісті қорытынды шығаруға болады.

Қан тамырының соғу жиілігі (пульс). Жүрек, қан тамырлары жүйесінің жұмысын бақылау үшін қарапайым және кең қолданылатын әдіс - қан тамырының соғу жиілігін анықтау болып табылады. Оны анықтау үшін сол қолдың үлкен саусақ басталар буынындағы артерияны үш бармақпен жәй басып тұрып, минутына неше рет қан тамырының соққанын өлшейді. Ол үшін 10 секундтағы нәтижені 6-ға көбейту арқылы минуттағы көрсеткішті табады.

Қан тамырының соғу жиілігі әр түрлі факторларға байланысты болады. Мысалы, адамның жасына, оның көңіл күйіне, тамақтан кейінгі қалпы, жыл мезгілдері (жаз айларында қысқа қарағанда соғу жиілігі үлкен) т.б. факторлар әсер етеді. Спортпен шұғылданушыны зерттеу үшін ортостатикалық бақылау кеңінен қолданылады. Оны өткізу әдісі қарапайым және төмендегіше болады: спортпен шұғылданушы арқасына жатып, 5 минуттық демалыстан кейін және жәй қимылдап орнынан тұрғаннан кейін қан тамыры соғу жиілігін өлшейді. Егер спортпен шұғылданушының ортостатикалық бақылау кезіндегі айырмашылық минутына 6-10 рет қан тамырының соғу жиілігі болса,

спортпен айналыспайтын, бірақ дені сау адамның осы әдіспен екі рет өлшенгендегі айырмашылығы минутына 12-15 реттен болады. Жаттығу орындаудан кейін қан тамырының соғу жиілігі бастапқы қалыпқа келу үшін неғұрлым аз уақыт жұмсалса, ол жаттығу жүйесінің дұрыс қойылғандығының және жаттығушының денсаулығының жақсы екендігінің белгісі болып есептеледі. Егер де тамыр соғуының арасында шамадан тыс үзіліс пен кедергілер болса, ол жүректе ақаулық бар екендігін көрсетеді және оны аритмилық ритм деп атайды.

Спортпен жаттығушының қан тамырының соғу жиілігі минутына 130-150 рет болса, онда организмдегі оттегі қоры қанағаттанарлық деңгейде болып, ол ұзақ уақыт жұмыс істей алады. Керісінше, жаттығу орындаушының жүрек соғу жиілігі минутына 180-нен асып кеткен жағдайда ағзаның оттегі алу мүмкіндігі азайып, оның ұзақ мезгіл бойы үзбей жаттығу жасау мүмкіндігі шектеледі. Осы жағдайды ескере отырып, адам өз бетімен жаттығу орындау кезінде үлкен жиілікпен жасалынатын жаттығуларды жәй қозғалысты жаттығулармен кезектестіріп отыруы тиіс. Осындай әдіс арқылы сабақта не болмаса өз бетімен жаттығу орындау барысында дене жаттығулары арқылы адам организміне берілетін ауырлықты реттеп отыруға болады.

Спирометрия әдісімен арнайы құрал арқылы демін ішіне алғаннан кейін өкпедегі ауа қорын өлшейді. Өзін-өзі бақылау күнделігінде екі рет өлшенгеннен кейінгі ең жоғарғы көрсеткіші белгіленіп отырады. Спортпен үнемі айналысушының көрсеткіші бірқалыпты өсіп отырады, спирометр көрсеткіші бірқалыпты жаттығудан кейін орта есеппен 100-200 см³ көтерілсе, организмге жаттығулар арқылы көп ауырлық беріліп, ол шамадан тыс шаршаса бұл көрсеткіш 200-300 см³ дейін төмендейді.

Дем алу терең, жиі болып келеді. Дене жаттығулары дем алу жүйесіне бірден әсер етеді, сондықтан дем алу жиілігіне қарап дене жаттығуларының адам ағзасына әсерін анықтауға болады.

Қалыпты дем алу саны минутына 16-18 рет болуы керек. Оны анықтау үшін алақанды кеуде тұсына қойып, 1 минуттағы көрсеткішті анықтайды. Дем алу мен дем шығару 1 рет дем алған болып есептеледі. Бақылау күнделігіне дем алу жүйесінің жақсы, орташа жиілігін

жазып отырады.

Салмағы. Спортпен айналысушының салмағын бақылау ең бірінші қажеттілік болып табылады. Спортпен ұдайы айналысушының салмағы жаттығудың алғашқы 10-15 күнінде азаяды, бұл ағзадағы су мен майдың азаюының әсері. Содан кейін бұлшық еттердің нығаюы арқылы оның салмағы өсіп, кейіннен бір деңгейде болады. Спорттық жарыстан, спорттық жиындардан кейін жаттығушының салмағы азайып, соңынан 2-3 тәулік ішінде бұрынғы қалпына келуі тиіс, егер салмақ азаюын тоқтатпаса, онда дәрігерге қаралған дұрыс.

Тер шығару адамның жеке ерекшелігі мен денсаулығына байланысты болады. Жаттығудың алғашқы күндері көп терлеу қалыпты жағдай болып есептеледі. Жаттығу, шынығу кезеңі өскен сайын тер шығару бірте-бірте азая бастайды. Спорт жаттығуларымен үзбей айналысқан адам тамақ және су ішу режимін сақтаса, ол қандай болмасын жаттығудан кейін аз терлейді. Терлеу адам ағзасындағы жылу алмасу жүйесінде үлкен роль атқарады. Бақылау күнделігінде көп, орташа, аз тер шығару кезеңдерін жазып отыру керек.

Бұдан басқа факторларға спортпен шұғылданушы күнделігіне денсаулығындағы кез келген ауытқушылықты тіркеп отыруы тиіс, атап айтқанда, жаттығудан немесе жарыстан кейін қатты шаршау, оның ұзақ уақытқа созылуы, жүрек, өкпе, асқазан ауруларының белгісі сияқты ағзадағы ауытқушылықтар.

Өзін-өзі бақылау барысында спортпен айналысушы өз денсаулығының деңгейін зерттейді, сондай-ақ жеке гигиенаны сақтай отырып, жаттығу жүйесіне толық талдау жасайды, жаттығу арқылы адам ағзасына берілетін ауырлықты реттеп отыруына мүмкіндік алады. Өзін-өзі бақылау күнделігін ұқыпты жүргізіп отырған жағдайда ол өзіне қажетті мағлұматтарды жинақтайды, оны талдау арқылы жаттығу жүйесін дұрыс жоспарлауға қол жеткізеді. Сонымен бірге, ол дәрігерлік бақылауға қосымша ретінде үлкен роль атқарады.

Өз бетімен спортпен шұғылдану жұмысын бір жүйеге келтіру үшін адам өз ағзасындағы өзгерістерді біліп отыруы керек. Осы мақсатта өзін-өзі бақылау күнделігін жүргізу бірден-бір қажеттілік болып табылады. Осыған дәлел

ретінде 1 курс студенті Ерсұлтан Шаяхметтің спорттық тренажер залында жаттығуы барысында жүргізген өзін-өзі бақылау күнделігінен үзінді келтіріп өтейін. Студенттер аптасына 3

рет тренажер залында күштілікті және бұлшық еттерді дамытуға бағытталған жаттығулармен айналысады. Әр жаттығу күні 1.5 - 2 сағатқа созылады және спорттық жаттығу сағаттары жалпы оқу-жаттығу ережелеріне сай өткізіледі.

**Спортпен жаттығу циклында өзін-өзі бақылау үшін
жүргізілген күнделіктен үзінді**

Ерсұлтан Шаяхмет

Көрсеткіштер		Апталық күндер					
		1	2	3	4	5	6
1	Қан тамыры соғу жиілігі (қалыпты жағдай)	70	70	72	72	72	72
2	Спирометрия	4100	4000	4100	4100	4200	4200
3	Дем алу	16	16	17	17	17	18
4	Ұйқы	8	7	7	8	8	8
5	Тәбеті	жақсы	орташа	орташа	жақсы	жақсы	
6	Салмағы	67.8	67.7	67.7	67.5	67.5	67.1
2	Тер шығару	Көп	Көп	Көп	орта	орта	орта
8	Басқа факторлар				Бүйрек тұсы ауырады		

Осындай әдіспен жаттығушы өз ағзасындағы өзгерістерді бақылап отырады. Егер денсаулық көрсеткіштері үлкен өзгеріске ұшыраса немесе іш құрылысындағы бүйрек, жүрек, өкпе тұсындағы аурулар 2 рет, одан да көп қайталанса, студент оқытушыға не болмаса дәрігерге айтып жаттығу режиміне өзгерістер енгізеді, кей жағдайда оны уақытша тоқтатуға тура келеді. Өзін-өзі бақылау барысында студент жаттығу әдістеріне талдау жасап үйренеді және әр жаттығудың пайдасына көз жеткізеді, оны неше рет қайталау керек екендігін ұғынады.

Жаттығушы осындай күнделікті үзбей жүргізіп отырса, ол жыл бойы өзіне

пайдалы мағұматтарды жинақтайды және жаттықтырушымен бірлесе отырып оқу-жаттығу үрдісіне талдау жасап, оны дұрыс жоспарлауға қол жеткізеді.

Қорыта айтқанда, дене жаттығуларымен өз бетімен айналысу барысында ағзаға берілген ауырлықты реттеп отыру, біріншіден, ағзаның шамадан тыс ауырлық алуының алдын алса, екіншіден, жаттығуларды қайталау жиілігін реттеу арқылы белгілі бір спорттық жетістікке қол жеткізуге болады.

Сондықтан, дене шынықтыру жаттығуларымен айналысу барысында өз ағзамыздың мүмкіндігін есепке алу, сол арқылы спорттық режимді реттей білу біз үшін бірден-бір қажеттілік болып қалуы тиіс.

ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Назарбаев Н.Ә. Қазақстан Республикасы Президентінің халыққа жолдауы. 06.02.2008.
2. Виленский В.И., Гордарики М. Физическая культура студентов. Москва, 2001 г

Резюме

В данной статье рассматриваются способы определения физической нагрузки на организм человека методом самонаблюдения.

Summary

This article discusses the methods of definition of physical loading to constitution of human by means of self-command.

Джамалов Джалал Джамалович –
заведующий кафедрой физического воспитания и спорта
Ажибаева Салима Джолдасовна –
кандидат биологических наук, доцент
Горбунова Татьяна Юрьевна –
старший преподаватель

ПРЕЗИДЕНТСКИЕ ТЕСТЫ - ПОКАЗАТЕЛЬ ЗДОРОВЬЯ СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ

Уровень физической подготовленности подрастающего поколения и населения в целом является показателем эффективности системы физического воспитания в стране. Поэтому физическое развитие населения, как вопрос большой государственной значимости, находится под постоянным контролем государства.

В условиях становления суверенного государства Республики Казахстан проблемам здоровья и физической подготовленности молодежи уделяется значительное внимание. Президентские тесты являются критерием оценки физической подготовленности молодежи.

Всестороннее физическое развитие студенчества имеет значение не только потому, что существенно влияет на качество профессиональной подготовки студентов, но и в значительной степени определяет отношение общества к выбору достойного образа жизни.

Республиканская учебная программа по физическому воспитанию для высших учебных заведений предусматривает изучение спортивных дисциплин, составляющих комплекс специальных профессионально-прикладных тестов, в том числе Президентских, и освоение их нормативных требований.

Президентские тесты - это совокупность упражнений, определяющих посредством контрольных нормативов, общий уровень физической подготовленности населения к учебной, трудовой деятельности и готовности молодежи к военной службе (1).

Президентские тесты являются основой нормативных требований к физической подготовленности детей, молодежи и взрослого населения Республики Казахстан.

Цель Президентских тестов - пропаганда здорового образа жизни, привлечение населения к систематическим занятиям физической культурой и спортом, удовлетворение его

потребности в определении своего здоровья и уровня физической подготовленности на различных этапах жизни.

В условиях рыночной экономики спорт приобретает все возрастающую роль. Он становится элементом общественного развития. С одной стороны спорт действительно является неотъемлемым компонентом здорового образа жизни, активным средством укрепления здоровья людей. С другой стороны, известна роль спорта в повышении производительности труда, т. к. физически здоровый человек способен достигать лучшие экономические показатели. Поэтому каждый человек с молодости должен заботиться о своем здоровье и физическом совершенствовании.

Физическое воспитание в высших учебных заведениях, как учебная дисциплина, переживает в настоящее время негативные последствия происходящего реформирования системы высшего образования.

Современная медицина не в состоянии охватить все население РК, а вот физическая культура и валеологические знания при соответствующем организационно-методическом и пропагандистском подходе, обладает наибольшими возможностями.

Объектом исследования были студенты (юноши) первого курса, проходившие дисциплину физкультура на кафедре физвоспитания и спорта КазНАУ в течение трех учебных лет (2007-2008, 2008-2009, 2009-2010 гг.). В результате исследований были сделаны выводы и предложения по совершенствованию и организации нормативов по Президентским тестам.

В качестве контрольных испытаний нами были взяты следующие нормативы:

1. Бег 100 м, 1000 м, 3000 м - тесты, способствующие развитию физического качества - выносливости. Проводятся на беговой дорожке стадиона с обозначением

линии старта и линии финиша и строго измеренной дистанцией бега. Забеги начинаются с высокого старта одновременно 10-12 студентов. На финише время фиксируется секундомером с точностью до 1 сек.

3. Подъем туловища на перекладине - тест на развитие физического качества силы. Тест выполняется из виса на прямых руках хватом сверху на высокой перекладине (носки не касаются пола). Подтягивание выполняется до пересечения подбородком грифа перекладины, без остановок и раскачивания. Фиксируется количество подтягиваний.

4. Прыжок в длину с места - тест, способствующий развитию скоростно-силовых качеств. Тест выполняется на ровной местности. Отмечается линия старта

и с помощью рулетки наносится разметка с делением на 5 и 10 см. студент становится на линию старта так, чтобы носки ног не пересекали ее. Приседая, свободным взмахом рук вперед-вверх выполняется резкий толчок ногами. Приземление выполняется на две ноги. Замер результата производится от линии старта до пяток. Если прыжок выполнен и допущено касание руками сзади, то замер результата проводится от линии старта до ближайшей к линии руки. Результат фиксируется с точностью до 1 см.

Для определения физической подготовленности студентов были взяты (2) для сравнения Президентские тесты, национальный уровень готовности и обязательные контрольные нормативы по типовой учебной программе (табл.1).

Таблица 1

Показатели нормативов для молодежи (юноши) в возрасте 18-23 лет

В и д ы испытаний	Е д и н и ц а измерения	Президентский уровень	У р о в е н ь национальной готовности	По типовой у ч е б н о й программе
Бег 100 м	Секунды	12.4	12,8	14.6
Бег 3000 м	Минуты, секунды	11.30	12,10	14,30
Прыжок в длину с места	Сантиметры	270	240	218
Подтягивание	Количество раз	18	15	7

1. Норматив - бег на 100 м (сек)

В сдаче норматива принимали участие 1216 студентов (табл.3). Средний показатель студентов составляет 14,3 сек., по годам колебался от 14.0 до 14,6 сек. При этом следует, что отмечается тенденция к улучшению показателя, хотя они очень далеки от показателей Президентских нормативов и уровня национальной подготовленности. Если учитывать показатели по типовой учебной программе (2002 г.), то они соответствуют оценке «удовлетворительно» -14,0 - 14,6 сек. При этом надо отметить, что на «отлично» и «хорошо» сдали только 10% студентов.

Президентский уровень нормативов выполнили только 1% студентов, что составило 12 студентов.

2. Норматив - бег на 3000 м (мин. сек.)

В сдаче норматива приняли участие те же студенты, что и выше. При этом

показатель колебался в пределах от 14,30 до 14,48 мин.сек., что соответствует оценке «удовлетворительно» по типовой учебной программе. Президентский уровень сдали всего 1,5 % студентов.

3. Норматив - подтягивание туловища на перекладине (количество раз).

В сдаче этого норматива приняли участие 1229 студентов 1 курса в разные годы обучения. В среднем за три года показатель этого норматива колебался от 10 до 14 (табл.3). В среднем он составил 12. Надо отметить, что уровня Президентских тестов достигли единицы. Основная масса студентов не достаточно физически развиты и в лучшем случае достигали уровня национальной готовности, большая же часть получала оценку «удовлетворительно», что составляет 7 подтягиваний по типовой учебной программе.

Таблица 2

Показатели нормативов студентов (юноши) 1 курса за три года

№	Нормативы	2007-2008 уч. год		2008-2009 уч. год		2009-2010 уч. год	
		Количество	Показатель	Количество	Показатель	Количество	Показатель
1	Бег 100 м (сек.)	520	14,6	456	14,2	240	14,0
2	Бег 3000 м (мин.сек.)	520	14,39	456	14,48	240	14,10
3	Прыжки в длину (см)	452	218	344	223	433	222
4	Подтягивание (количество раз)	452	14	344	13	433	10

4. Норматив - прыжок в длину с места (см)
По Президентским нормативам показатель составляет 270 см, по типовой учебной программе 218 см, наши студенты в среднем показали эту норму.

В испытаниях принимали участие 1229 студентов, из них Президентский тест сдали 210 студентов, т. е. 17 %. Следует отметить, что 607 студентов сдали на «неудовлетворительно» по обязательным контрольным нормативам по типовой учебной программе, это составляет 49 % от общего количества.

По результатам исследования видно, что уровень физической подготовленности студентов первого курса очень низкий и по всем показателям значительно отстают от уровня Президентских тестов. При этом надо отметить, что по обязательным контрольным нормативам (типовая учебная программа) все показатели находятся на удовлетворительном уровне.

Наши исследования проводились в течение трех лет и все показатели отражают одну и ту же картину, отсюда можно сделать вывод, что для выполнения нормативов Президентских тестов необходимо обратить должное внимание

на физическую подготовленность молодежи, внедрять здоровый образ жизни и выработать потребность у молодых к физическому совершенствованию.

В качестве контрольных испытаний нами были взяты следующие нормативы для девушек:

1. Бег на 100 м; 2. Бег на 1000 м; 3. Подъем туловища из положения, лежа на спине; 4. Прыжок в длину с места.

Для определения физической подготовленности студентов были взяты для сравнения Президентские тесты, национальный уровень готовности и обязательные контрольные нормативы по типовой учебной программе (табл.3).

1. Норматив - бег на 100 м (сек)

В сдаче Президентских нормативов принимали участие 1393 студенток. Средний показатель - 19,4 сек (табл. 2). Сдавшие норматив всего 9 студентки, что составляет 0,6 % от общего числа. Надо отметить, что показатель в последние два года не изменился и составил 19,2 сек. Он оказался намного ниже уровней Президентских, национальных и показателей типовой учебной программы и по ней соответствует оценке «неудовлетворительно» .

Показатели нормативов

Таблица 3

№	Нормативы	Президентский уровень	Уровень национальной готовности	По типовой учебной программе
1	Бег 100 м	15.0 сек.	15.5 сек.	18,4 сек.
2	Бег 1000 м	4 мин. 20 сек	4 мин. 40 сек.	5 мин. 27 сек.
3	Прыжки в длину с места	210 см	190 см	163 см
4	Подъем туловища из положения лежа на спине	30 раз	25	32

2. Норматив - бег на 1 000 м (мин. сек.)

Президентский тест сдавали 1393 студентки, из них норматив выполнили 29, что составляет 2 % от общего числа студенток. 1364 студентки не сдали ни Президентский, ни Национальный, ни обязательный контрольный нормативы (табл.2).

Даже по типовой учебной программе сданные результаты не соответствуют оценке «плохо» (5,53 мин.сек.). Скорей всего, это связано не только с низкой физической подготовкой студенток, но и с очень высоким уровнем показателей этого норматива.

Таблица 4

Показатели нормативов Президентских тестов студенток 1 курса за три года

№	Нормативы	2007-2008 уч. год		2008-2009 уч. год		2009-2010 уч. год	
		Количество	Показатель	Количество	Показатель	Количество	Показатель
1	Бег 100 м (сек.)	446	19,4	326	19,2	621	19,2
2	Бег 1000 м (мин.сек.)	446	5,86	326	5,85	621	6,22
3	Прыжки в длину (см)	300	161	271	160	458	163
4	Подъем туловища из положения лежа (кол-во раз)	300	35	271	34	458	32

3. Норматив - подъем туловища из положения, лежа на спине (количество раз)

Этот нормативный показатель был выполнен лучше других и составляет в среднем за три года 33 (табл.2), при норме по Президентским нормативам - 30, по уровню национальной готовности - 25 и по обязательным контрольным нормативам - 32 (табл.4). Надо отметить, что 56 % студенток выполнили Президентский тест, а по уровню национальной готовности и по обязательным контрольным нормативам по типовой учебной программе - на 100 %, при этом на «отлично» (44 и более раз) - 2,7 % - это 38 студенток.

4. Норматив - прыжок в длину с места (см)

В испытаниях участвовало 1029 студенток, показали средний результат 163 см, при норме - 210, 190, 163 см по нормативам. Выполнили тест 29 студенток, или 3 %. На «отлично» по типовой учебной программе сдали 15 студенток (1,4 %), на «хорошо» - 12 (1,2 %), остальные на «удовлетворительно» - 97,4 %.

По результатам исследования видно, что уровень физической подготовленности студенток первого курса КазНАУ крайне низкий и значительно отстает от уровня Президентских тестов. Только один показатель - подъем туловища из положения, лежа на спине выполнен, на 100 %.

Проведенные исследования показали, что уровень подготовленности студенток первого курса КазНАУ намного отстает от требований, предъявляемых Президентскими тестами, а также намного ниже уровня национальной готовности, кроме норматива подъем туловища из положения, лежа. Для достижения уровня Президентских тестов, необходимо обратить должное внимание на занятия по физкультуре в университете для повышения физического здоровья студентов. Одним из факторов решения данной проблемы, является разработка научно-методических рекомендаций и повышения уровня валеологического образования, которое дает основу здоровому образу жизни.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Горанько М.И. и др. Президентские тесты физической подготовленности - основа оздоровления населения республики Казахстан, Алматы, 2004.
2. Арещенко А.И. и др. Физкультура (включая валеологию), типовая учебная программа, Астана, 2002.

Түйін

Бұл мақалада КазҰАУ студенттердің Президенттік сынақ бойынша жетістіктерінің деңгейін көтеру үшін дене мәдениеті құрылымына, оның ішінде дене тәрбиесі, спортқа және белсенді бос уақытқа көңіл бөлу кереккеректігіне назар аударылады.

Summary

To achieve the level of presidential test by students you must pay tribute attention to the structure of physical culture at the University, which includes physical education, students sports and active sports.

Джексембекова Менсулу Искаковна –
зав. кафедрой культурологии,
доктор педагогических наук,
и.о. профессора, Деятель культуры РК

**ХАРАКТЕРНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ РАЗНОВИДНОСТЕЙ КУЛЬТУР
ЛИЧНОСТИ В СИСТЕМЕ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ**

Для современного общества характерные тенденции развития культуры личности требуют превращения высшей школы в развивающую систему духовных ценностей и творчества, способных пронизывать все сферы жизни людей, оказывать громадное влияние на формирование культуры, когда в подготовке профессиональных специалистов, несомненно, культура сможет занять особое место и будет выступать как необходимость активизации теоретических исследований в системе образования.

В новых исторических условиях по мере расширения и углубления изменений в обществе должен возрастать и размер той массы населения, которая будет сознательно творить свою историю, культуру, язык и т.д.

Не случайно сама жизнь подтверждает верность того, что историческое развитие общества требует постоянного изменения характера в формировании культуры и социально активной личности, которая сможет в соответствии с запросами и требованиями современной педагогики, достигнуть желаемого результата.

В данном направлении развития культуры личности становится злободневной не только сегодня, но и в будущем, не только внутри новой полиэтнической страны, но и за пределами в свете стратегического Послания Президента Республики «Казахстан - 2030».

Качественно новые задачи, решаемые сегодня профессиональной школой, требуют научно-обоснованного подхода к формированию и развитию культуры, которые следует рассматривать в контексте решения всей совокупности задач воспитания, которые пронизывают все сферы современной жизни общества и оказывает существенное влияние на установление отношений сотрудничества и консолидации представителей нашей многонациональной республики.

Приоритет общечеловеческих ценностей, расширение культурных и деловых связей республики на мировом уровне создают оптимальные условия для диалога различных культур, в основе которого выступают взаимопонимание, взаимодействие, взаимовлияние и взаимообогащение, способствующее духовному росту человека, его прогрессивному развитию.

Общеизвестно, что без учета особенностей, присущих национальной культуре, ее своеобразных черт и признаков, невозможно дальнейшее развитие культуры того или иного общества.

Современная национальная культура возникла не на пустом месте. Важнейшим принципом ее становления является принцип преемственности, роль которой в развитии духовной жизни очень велика. Преемственность имеет своей конечной целью формирование всесторонне и гармонично развитой личности, требующей в качестве обязательного условия критического анализа всей прошлой культуры народов и, вместе с тем, использования и дальнейшего развития тех ее элементов, которые содействуют духовному становлению человека. Это важно еще и потому, что ни в одной из переломных эпох развитие культуры не приобрело столь ответственного, качественно нового значения, как в период становления социально-культурной независимости нашей Республики.

Следовательно, современная культура включает в себя наиболее ценные черты и традиции культуры каждого народа. В то же время любая национальная культура не только опирается на собственное культурное наследие, но и обогащается за счет достижений культуры других народов. Правоммерно положение, утверждающее, что национальная культура на современном этапе развития нашего общества

представляет собой прогрессивный объективный процесс.

Исследуя исторический опыт и современные проблемы культуры, хотелось бы остановиться на высказываниях М.Т. Иовчук, Л.Н. Коган, которые отмечают, что национальная форма культуры - это процесс, ибо она находится в постоянном движении. Это означает, что национальные формы отнюдь не должны отделять один народ от другого. Исследователи обращают внимание на два понятия: «культура нации» и «национальная форма культуры». Они отмечают, что многие явления культуры, не воплощающиеся в национальной форме, тем не менее, являются необходимой частью культуры данной нации, так и других наций и народностей.

Заслуживают внимания исследования по проблемам национальной культуры А.И. Арнольдова и А.С. Фриша, которые в содержание этого понятия включают общечеловеческие элементы культуры людей всех национальностей, выражающиеся в формах и имеющие многообразные национальные особенности. По их мнению, подлинно самобытным в национальной культуре является все высоко талантливое, а не то, что не имеет никакого сходства с другой национальной культурой. Отсюда авторы делают вывод, что неправильно видеть «самобытность» только в отражениях особенностей национальной деятельности, как и неправильно, видеть вытекающие из каких-то «абстрактных идей» национального духа извращенные истолкования национальной самобытности культуры, имеющий якобы корни только в самой себе. Это мешает развитию взаимоотношений разных культур, сужают содержание национального в культуре.

Несмотря на то, что в высказываниях отечественных культурологов, в Казахстане пока еще нет единых общепринятых принципов деления культуры по ее видам, однако, можно выделить наиболее значимые работы следующих политологов: Г.В. Малинин, Е.М. Мамырова, Т.С. Сарсенбаев, М.М. Сужиков и др., По их мнению, политическая культура, являясь составной частью общей культуры людей, выступает как наиболее острое выражение целеустремленной личности, проявляемой в общественной деятельности.

Одним из проявлении интереса к данной проблеме, проявляющихся к культурологии, хотелось бы остановиться на мнении Н.Д. Джандильдина, который считает, что при определении различий в культурах народов

необходимо уяснить, что если один народ отличается от другого не национально-особенным, специфическим в разных сферах его жизни, то в чем же заключается суть национальных различий? Ведь их существование ни у кого не вызывает сомнения. Нации и народности действительно чем-то отличаются, это что-то «есть именно национально-особенное, специфически неповторимое в жизни каждой из них».

Следовательно, национальное своеобразие культуры (национальные особенности психики), в конечном счете, - это выражение национальных условий жизни. Между всеми указанными факторами существует сложная взаимосвязь. Это означает, что национальные особенности определяются не только условиями жизни, но и национальным своеобразием культуры.

Многогранность понятия национальной формы культуры отмечает в своих научных изысканиях М.А. Айтбакина, которая считает, что определяющим фактором развития национальной формы является изменение в социально-экономической, политической и культурной жизни нации, что под их воздействием национальная форма культуры постоянно изменяется. В то же время, автор отмечает, что каждая национальная культура самобытна, ибо она воплощает духовную жизнь своей нации посредством особых, специфических и оригинальных средств и способов выражения, которые проявляются в искусстве.

На современном этапе в теории и истории культуры существует много направлений, различных позиций, тщательный анализ которых позволяет сгруппировать вокруг нескольких основных, отвлекаясь при этом от различий, обусловленных уровнями конкретных исследований (общетеоретическими, социологическими, психологическими и т.д.). Хотелось бы выделить некоторые из этих подходов:

- аксиологическое истолкование культуры как совокупности материальных и духовных ценностей, созданных и создаваемых человеком в процессе общественно-исторической практики (А.И. Арнольдов;

- семиотическое понимание культуры, определяющее её как совокупность «знаков и знаковых систем... всей ненаследственной информации, способов организации и хранения» (Ю.М. Лотман, И.Л. Савранский и др.);

- понимание культуры как самореализации человека, осуществляемой в культуре и

через культуру (бытие, встречи, диалог, взаимодействие) (М.М. Бахтин, В.С. Библер и др.);

- интерпретация культуры как характеристики человека (А.Х. Касымжанов, В.С. Семенов и др.);

- определение культуры как деятельности людей и результатов этой деятельности (Н.С. Злобин, Л.Н. Коган и др.);

- трактовки культуры как «качественной характеристики общества» (Е.В. Боголюбова, А.К. Уледов и др.), как «механизма передачи и сохранения социального опыта» (Л.П. Бугаева и др.);

- как реализации идеально-ценностного, трансформации должного в сущее как мира «человеческих ценностей и субъективных смыслов» (В.В. Монтатов и др.).

В отечественной культурологии доминируют два исследовательских направления. Аксиологическая интерпретация культуры заключается в вычислении той сферы бытия человека, которую можно назвать миром ценностей. Именно к этому миру, с точки зрения сторонников этой концепции, и применимо понятие культуры. Оно предстает как итог предшествующей деятельности человека, являющий собою сложную иерархию значимых для конкретного общественного организма духовных и материальных образований. Вторая трактовка понятия культуры основывается на деятельностном подходе. Культура рассматривается как специфический (культурный) способ деятельности, как качественная характеристика способов жизнедеятельности человека - как общественной, так и индивидуальной. Поиски содержательного определения культуры привели к пониманию родового способа бытия человека в мире, а именно, к человеческой деятельности как подлинной субстанции человеческой истории. (Бондаревская).

Исходя из методологической базой проведенного анализа, считаем необходимым рассмотреть в логической связи последовательность понятий культура: профессиональная культура - педагогическая культура.

Необходимые человечеству для обслуживания исторического процесса смены поколения и социализации личности, являющейся частью общечеловеческой культуры, в наибольшей степени можно сказать о духовных и материальных ценностях. На сегодня,

достаточно распространено в современной научной литературе - «педагогическая культура», но смысл его зачастую меняется в зависимости от контекста, так как процесс его научного осмысления только начинается. Уже имеющиеся научно-педагогические исследования и позитивный педагогический опыт приводят всего лишь к частичным усовершенствованиям процесса развития педагогической культуры, в своей основе остается почти неизменной. Характерные для современного общества изменения во всех сферах жизни и деятельности человека, активное освоение культурных ценностей объективно требуют превращения высшей школы в институт воспроизводства и создания педагогической культуры. Известно, что в общей и профессионально-педагогической культуре проявляются огромный потенциал субъектов образования, который составляет национальное богатство и должен быть своевременно востребован и рационально использован.

На сегодняшний день, необходимость повышения педагогической культуры специалиста обусловлена возрастающими требованиями к уровню общекультурной и специальной подготовки специалистов; сменой общеобразовательных парадигм, фиксирующих переход от массово-репродуктивных форм и методов преподавания к индивидуально-творческим; подготовкой будущего учителя к профессиональному, компетентному вхождению в рынок труда с прочно сформированными потребностями в постоянном своеобразии и саморазвитии. Наибольшую трудность представляет отсутствие понимания и общепризнанного определения категории «педагогическая культура», «профессиональная культура». Степень владения профессиональной культурой выражается в квалификации и квалификационном разряде. Педагогическая культура включает всю систему исторически сложившихся в данном обществе механизмов передачи научных знаний и нравственных ценностей подрастающему поколению (А.И. Кравченко).

Таким образом, рассматриваемые принципы и функции развития культуры способствуют составлению определенного аспекта теоретического обоснования ее сущностной характеристики, отмечая различные подходы многих ранее перечисленных исследователей к обоснованию сущности, понятия «культура», позволяя обоснованно подойти к раскрытию

ее характерных тенденции развития в его деятельности. Тогда как анализ характеристики культуры позволит раскрыть ее структуру как понимание совокупности устойчивых связей

объекта, обеспечивающих его целостность в сохранении основных свойств, при различных внутренних и внешних изменениях в системе образования.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Раппопорт С.Х. Мировоззренческая подготовка в музыкальном вузе и пути ее исследования // Сб. научных трудов Проблемы формирования творческой личности в музыкальном вузе, мировоззренческая подготовка в специальном классе. Москва, 1983.- 136 с.
2. Рапацкая Л.А. Формирование художественной культуры учителя музыки в условиях высшего музыкально-педагогического образования. Автореф. дис. докт. пед. наук. Москва, 1991.- 35 с.
3. Цыпин Г.М. Психология музыкальной деятельности, проблемы, суждения, мнение. - Москва, 1994. - 374 с.
4. Балтабаев М.Х. Педагогическая культурология: Учебное пособие; РИК КЛЮ им. И.Алтынсарина. Алматы, 2000. - 268 с.
5. Джердималиева Р.Р. Методическая подготовка учителя музыки. - Алматы, Гылым, 1998.- 250 с.

Түйін

Бұл мақалада жоғары білім жүйесінде жеке тұлғаның кәсіби мәдениетін дамыту мен қалыптастырудың маңызды бағыттары баяндалады.

Summary

The article is about the important direction of development and formation of person's professional culture in higher education system.

**Еримбегова Акмарал Мырзахметовна –
заведующий кафедрой русского языка,
доктор филологических наук, профессор**

ПОЛИКУЛЬТУРНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ КАК ФАКТОР РАЗВИТИЯ МЕЖНАЦИОНАЛЬНЫХ ОТНОШЕНИЙ В СТУДЕНЧЕСКОЙ СРЕДЕ

Интеграция сферы образования нашей страны в единую мировую систему требует высокого уровня языковой подготовки и гуманитарной культуры качественно нового специалиста, создание благоприятных условий для его непрерывного профессионального совершенствования.

Именно такой подход к изучению языка может способствовать реальной мобильности любого специалиста в современном мире. В контексте этого особую актуальность приобретает идея духовно-нравственного воспитания молодежи как одного из основных условий развития современного казахстанского общества.

Настоящая статья посвящена воспитательной работе в студенческой среде, которую

проводит кафедра русского языка Казахского национального аграрного университета. Чтобы стать кафедрой действительно инновационного типа, мало быть только научно-методической базой инновационных технологий обучения русскому языку, но не менее важно содействовать развитию полилингвальной личности будущего специалиста аграрного профиля. В миссию нашей кафедры входит обеспечение высокого качества профессионально-ориентированной языковой подготовки студентов казахского отделения, развитие гуманитарной культуры будущих конкурентоспособных специалистов, формирование личности, открытой к межкультурному взаимодействию.

Кафедра обеспечивает изучение русского

языка как второго в группах с государственным языком обучения на всех специальностях бакалавриата университета. Одним из ее основных приоритетов является формирование не только языковой и коммуникативной компетенций, но и компетенции межкультурной. Все эти компетенции сопровождают основную - профессиональную компетенцию будущего специалиста аграрного профиля.

Работа по обогащению словарного запаса помогает студентам понять, что речевая культура человека зависит в том числе и от того, насколько разнообразен его «словарь». В некоторых случаях им просто не хватает слов для того, чтобы правильно и точно выразить свою мысль. Студенты сами чувствуют бедность и невыразительность своей речи и стремятся повысить свою речевую компетентность.

Необходимость расширения словарного запаса студентов, изучающих русский язык - одна из важнейших задач, которая должна решаться совместными усилиями как преподавателя, так и студента. Владение большим запасом слов обеспечивает будущему специалисту лучшее понимание текстов, деловой документации на русском языке, свободное, без затруднений, общение в различных коллективах и на разные темы. Слова по-разному используются в факультативно-стилистических разновидностях языка, что связано с особенностями их основных и второстепенных значений. Понимание студентами этой связи является основой обучения их умению употреблять известные и новые слова в собственных высказываниях, стилистически дифференцированных.

Введение в преподавание русского языка содержательных компонентов общей культуры, в частности культуры речи, способствует формированию необходимых для специалиста практических умений и навыков, а также расширяет общий интеллектуальный кругозор молодежи.

Основные интерактивные методы обогащения словарного запаса студентов - это, конечно, организация различного рода дискуссий, проведение круглых столов на интересующие студентов темы, работа в группах и в парах, сюжетно-ролевые и интеллектуальные игры, моделирование ситуаций, методы с использованием компьютерной техники. При использовании метода кейсов студенты и преподаватели участвуют в непосредственном обсуждении деловых ситуаций и задач, взятых из реальной практики.

Все эти методы безусловно повышают мотивацию на обучение, студенты на деле ощущают необходимость изучения языка, понимают, насколько знание языка влияет на формирование их будущих профессиональных умений и навыков. Работа в этом направлении будет считаться эффективной, если каждый студент начнет осознавать, зачем ему нужно изучать тот или иной учебный материал.

Процесс обучения неотделим от процесса воспитания, основное назначение которого заключается в формировании системы эмоционально-ценностных ориентиров, помогающих молодому специалисту выработать позитивное отношение к окружающему миру и к самому себе. Современный студент как своеобразный продукт системы образования должен противостоять возникновению нетерпимости по отношению к представителям других культур в нашем поликультурном обществе.

Работа по формированию духовного здоровья личности студента, безусловно, составляет необходимое условие преобразования кафедры в кафедру нового типа. В центре образовательного процесса должны быть духовно-нравственные ценности, нормы и традиции многонационального народа Казахстана, что соответствует духу и букве Конституции нашего государства.

Мы, преподаватели-педагоги, не можем стоять в стороне от возможности воздействовать на становление целостного внутреннего мира человека, составляющего духовный стержень личности, особенно сейчас, когда все чаще говорят о бездуховности современной молодежи, о культе потребления в нашем обществе.

Решение задач духовно-нравственного воспитания связано с разрешением целого ряда проблем, среди которых наиболее важными, на наш взгляд, являются следующие: развитие интеллектуального и творческого потенциала студентов, формирование в студенческой среде культуры межнационального общения, воспитание у молодежи казахстанского патриотизма и межнационального согласия как исторически-культурных ценностей нашего народа.

Одной из важнейших задач вуза является воспитание у студентов толерантности как качества личности. Кафедра курирует деятельность студенческой ассамблеи «Достык», созданной в КазНАУ в 2004 году по инициативе ректора университета Т.И.Есполова. Свою миссию мы видим в том, чтобы бережно направлять молодежь на сохранение

межнационального и межконфессионального согласия, понимание того, что у каждого этноса свой неповторимый язык и история, свои обычаи и традиции, которые являются для всех нас, казахстанцев, общим культурным потенциалом.

Университетская ассамблея КазНАУ «Достык» объединяет студентов, являющихся представителями более 20 национальностей. Через нее преподаватели стараются обучать студентов правильно строить свои отношения с представителями других этносов. Это возможно, если создавать благоприятные условия не только для учебы, но и для творческого общения студентов как в стенах вуза, так и в других условиях.

Процесс формирования в студенческой среде атмосферы взаимного доверия и уважения к разным языкам и культуре является, по нашему убеждению, долгим, требующим терпения. Общеизвестно, что особый казахстанский менталитет выработан за долгие годы благодаря совместному проживанию на нашей земле разных этносов.

Их представителей и объединяет студенческая ассамблея «Достык», объединяющая семь национальных центров: казахский, славянский, уйгурский, корейский, курдский, кавказский, интернациональный. План работы ассамблеи, основу которого составляет программа сохранения межэтнического согласия, ориентирован прежде всего на участие студентов-представителей этнодиаспор в общественных мероприятиях, разработанных сектором по воспитательной работе кафедры русского языка.

В нашей творческой «копилке», безусловно, главное место отведено организации и проведению народных праздников, фестивалей, конкурсов, встреч, творческих вечеров, круглых столов, форумов и других культурно-массовых мероприятий. Совместная деятельность преподавателей и студентов способствует их активному общению и установлению доброжелательных взаимоотношений друг с другом. Молодежь (и в первую очередь первокурсники) получает представления о других людях и о самой себе, о своих возможностях и способностях.

Уважение к языкам и культуре всех народов Республики Казахстан является основой духовного единства нашего многонационального общества. В целях реализации программы Президента Н.А. Назарбаева «Триединство языков», направленной на воспитание полиязычной личности, кафедра русского языка

ежегодно начинает знакомство первокурсников с системой воспитательной работы кафедры с прекрасной традицией - празднования Дня языков народов Казахстана.

Мы проводим цикл мероприятий «В семье единой», пробуждающих у студентов интерес к языкам, в частности к русскому языку, создающих в студенческой среде климат межнационального взаимопонимания и уважения. В этом учебном году викторина «Знатоки русского языка», конкурсы на лучшего чтеца и самого грамотного студента, конкурс студенческих эссе о родном языке были посвящены 20-летию независимости Республики Казахстан.

Очень интересно была организована презентация различных языков народов, которая сопровождалась показом красочных видеоматериалов об обычаях и традициях этнодиаспор, проживающих в нашей республике. Члены студенческой ассамблеи «Достык» с увлечением рассказывали на государственном, родном и русском языках об истории своих народов, демонстрировали свои национальные костюмы. На празднике царила теплая атмосфера дружбы и взаимопонимания.

Совместная работа студентов и преподавателей, согласованность усилий кафедры и ассамблеи «Достык» в воспитании толерантности у молодежи, безусловно, ведет к положительным результатам, главным из которых является создание позитивной атмосферы в студенческом коллективе, условий доминирования толерантных отношений.

Правомерность обращения в целях воспитания молодежи к духовно-нравственному потенциалу народа не вызывает сомнения. При подготовке к форуму молодежи студенты – ассамблеевцы вместе с преподавателями выполнили большой объем работы, необходимой для выступления на форуме с докладами: подбирали материал об истории своего народа, стараясь подчеркнуть самые яркие страницы из жизни своего этноса в Казахстане, бережно искали информацию о выдающихся людях, готовили слайдовое сопровождение к докладам, отработывали правильную речь.

Вся эта работа сблизила студентов, позволила более глубоко осознать значение и важность понятия «многонациональное государство», поскольку они увидели единство судеб своих народов, их духовную близость. Каждый из студентов старался как можно ярче показать свой родной язык, важнейший канал трансляции национальной культуры, приобщить остальных

к культурным ценностям своей культуры.

Молодежь постепенно приходит к пониманию того, что любовь к родной культуре, традициям и языку может естественно сочетаться с терпимостью и уважением к другим языкам и культурам. Активная работа студенческой ассамблеи «Достык» способствует расширению воспитательного воздействия на молодежь обычаев и традиций разных народов.

Воспитательный потенциал ассамблеи «Достык» в контексте формирования у студентов толерантности, целенаправленного создания условий для становления духовно-нравственной сферы личности, на наш взгляд, значителен. Молодежь должна быть не только гармонически развитой, знающей историю, культуру своего народа, но и уважающей традиции, обычаи, национальные особенности другого этноса.

Интересно наблюдать, как происходит постепенное формирование нравственной сферы студента, в процессе которого усваивается социально-исторический опыт предыдущих поколений, на деле реализуется принцип уважения культурных традиций и обычаев в условиях многонационального государства как один из самых важных принципов государственной политики в области образования.

Кафедра русского языка является подразделением Института социально-гуманитарного образования и воспитания имени О.Сулейменова, выдающегося поэта, ученого, общественного и политического деятеля. Поэтому для нас одной из первоочередных задач является воспитание студенческой молодежи на примере личности Олжаса Сулейменова, имя которого не нуждается в представлении.

Это возможно лишь при условии трепетного отношения к творчеству известного поэта и общественного деятеля, жизнь и судьба которого - ярчайший пример служения не только своему Отечеству, но и всему человечеству. Каждый год новое поколение первокурсников с большим энтузиазмом совместно с преподавателями готовит литературно-театрализованную композицию «Под знаком Олжаса...», и каждый раз это новый взгляд на творчество поэта: «Ребята, судите по мне о казахах!», «Айналайын, Земля моя...», «Диалог культур». В ходе подготовки мероприятий студенты знакомятся с биографией поэта, его творчеством и общественной деятельностью. Они открывают для себя яркий и неповторимый поэтический мир Олжаса Сулейменова, страницы истории

человечества и своего народа.

Воспитательная работа проводится комплексно, по всем направлениям, связанным с формированием духовно-нравственных ценностей, способности к социальной адаптации, развитием творческого потенциала студентов. А это особенно важно в условиях, когда мы обучаем казахских студентов, которые приехали из сельских регионов, знакомим их с культурой русской речи, прививаем чувство красоты, вводим их в мир прекрасного. Обучаем их общению, общаясь с ними, работая совместно над интересными проектами.

Общеуниверситетские мероприятия кафедры русского языка, мы уверены, принесут в конечном счете ожидаемый результат нашей деятельности - создание модели полилингвальной личности.

Коллектив кафедры работает в этом направлении, реализуя в настоящее время свой Проект «К диалогу культур через русский язык», получивший поддержку в виде гранта международного фонда «Русский мир». Цикл мероприятий познавательно-воспитательного характера, адресованных студенческой молодежи, планируется провести в течение первого полугодия 2012 года.

Проект рассчитан на работу со студентами первого курса казахского отделения, большинство из которых приезжает на учебу из сельской местности, где в настоящее время практически нет русской языковой среды. Наши первокурсники мало знакомы с культурой, обычаями и традициями русского народа.

Как известно, атмосфера дружбы и сотрудничества, которая царит в двухсторонних отношениях России и Казахстана, предопределена самой историей, генетической памятью и близостью народов двух братских государств. Понимание этого тезиса помогает правильно организовать воспитательную работу в студенческой среде.

Музыкально-театрализованное представление «Здравствуй, Масленица!», в праздничную программу которого включены и постановка спектакля, и народные гуляния, и массовые игры, и угощение блинами, даст студентам замечательную возможность познакомиться с культурой и духовными ценностями русского народа.

В планах кафедры также проведение фестиваля «Караван языков», который познакомит его участников и гостей не только с богатством и многообразием культурной и духовной жизни современной России, но и

с культурой этнодиаспор, населяющих нашу республику. Укрепление межнационального согласия невозможно без воспитания молодого поколения в духе уважения как к истории страны, так и уважения к культуре этносов, проживающих на казахской земле, пропаганды казахстанского патриотизма.

Мы надеемся, что в фестивале вместе со студентами первого курса казахского отделения будут активно участвовать члены студенческой ассамблеи «Достык», слушатели-иностранцы курсов русского языка КазНАУ, а также представители этнических центров при Ассамблее народа Казахстана,

Чтобы вся система воспитательных мероприятий кафедры русского языка была эффективной, необходимо, чтобы каждое их

этих мероприятия способствовало обеспечению высокого качества профессионально-ориентированной языковой подготовки и гуманитарной культуры будущих конкурентоспособных специалистов аграрного профиля.

Мы идем по пути развития личности, открытой к межкультурному взаимодействию, что является особенно актуальным в нашем многонациональном государстве. В силу этого развитие системы воспитательной деятельности кафедры рассматривается нами как одно из важнейших направлений, обеспечивающих качество профессиональной подготовки, формирующих толерантное мировоззрение личности, ее способность к толерантному взаимодействию в обществе.

Түйін

Мақалада Қазақ ұлттық аграрлық университетінің орыс тілі кафедрасында жүргізілетін оқу-тәрбие жұмысының жүйесі баяндалады.

Summary

The article describes the system of educational work, developed by the department of Russian language of the -Lazakh National University.

Савчиц Наталья Евгеньевна
кандидат филологических наук,
и.о.доцента кафедры русского языка

ВОСПИТАТЕЛЬНАЯ РАБОТА КАФЕДРЫ РУССКОГО ЯЗЫКА КазНАУ КАК ОДИН ИЗ ПУТЕЙ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ РУССКОЙ РЕЧИ СТУДЕНТОВ ПЕРВОГО КУРСА КАЗАХСКОГО ОТДЕЛЕНИЯ (на примере подготовки творческих встреч с О.О.Сүлейменовым)

Не секрет, что за последние десять лет в силу различных и всем известных причин мы наблюдаем неуклонное снижение культурного и образовательного уровня нашей молодежи. В то же время сегодня на рынке труда востребованы высокопрофессиональные специалисты, которые обладают соответствующими знаниями, умениями и навыками. В большинстве случаев для работодателя также немаловажное значение имеет морально-нравственный облик потенциального работника, который предполагает здоровый образ жизни, активную жизненную позицию, ответственность, инициативность,

пунктуальность, коммуникабельность, творческий подход к делу.

Поэтому в системе высшего образования в настоящее время большая роль отводится воспитательной работе. Воспитание в вузе осуществляется в ходе учебного процесса - во время аудиторных занятий и через внеучебную работу - в свободное время студента и преподавателя. Упор сделан на развитие студенческого самоуправления, патриотическое и духовно-нравственное воспитание, формирование у молодого поколения мотивации к здоровому образу жизни, ответственного

отношения к природной и социокультурной среде обитания.

Огромную работу в этом направлении проводит кафедра русского языка Института социально-гуманитарного воспитания и образования им.О.Сулейменова КазНАУ, взяв на себя большую и самую значимую часть всех воспитательных мероприятий, проводимых Институтом. Ежегодно кафедрой проводятся праздники, концерты, тематические вечера. При этом необходимо отметить, что коллектив кафедры очень серьезно и вдумчиво подходит к этой работе. Каждый раз, готовясь к проведению какого-либо мероприятия, мы придумываем новый, оригинальный сценарий, не повторяющий предыдущий. Поэтому наши мероприятия получают положительные отклики, слова восторга и благодарности от коллектива университета.

Стало традицией ежегодно проводить творческие встречи с поэтом и общественным деятелем современности О.Сулейменовым. Олжас Омарович Сулейменов - выдающийся казахский поэт, писатель-литературовед, общественно-политический деятель, дипломат. Несмотря на свою огромную занятость Олжас Омарович всегда с большим желанием посещает наш университет, встречается с преподавателями и студентами. Для нас О.Сулейменод - воплощение разносторонней образованности, интеллигентности, глубокого ума, межпланитарного сознания... Можно бесконечно продолжать этот ряд.

Как писали и продолжают писать о нем исследователи «Олжасу Сулейменову давно уже близка идея братства культур и духовное взаимообогащение народов. Он хочет читать историю, как большую книгу переселений и изменений знаков. Расшифровка письменности, языков и легенд, по его мнению, поможет нам по-другому взглянуть на Историю Человечества. Давно уже наш раздробленный мир не слышал такого сильного голоса - мы признаём Олжаса Сулейменова наследником или преемником Гильгамеша, Гюго, Хлебникова, одним из тех, величие которых естественно». «Олжас Сулейменов творит на «границе двух миров» Европы и Азии, - писала «Летер франсез». - Его творчество - смесь истории и культур с удивительным языковым богатством, редкая дерзость и свобода манеры говорить совершенно изумительны».

В поэзии О.Сулейменова органично сочетаются личностное интимное начало и

широта, межпланетарность сознания. Сейчас в мире во многом изменились привычные взгляды на многие культурные ценности прошлого. И тем более знаменательно то, что о предпосылках глобальных изменений мирового порядка Олжас Сулейменов говорил ещё 40 лет назад: «Нет Востока, И Запада нет.

Нет у неба конца.

Нет Востока, И Запада нет,

Два сына есть у отца.

Нет Востока, И Запада нет,

Есть Восход и закат,

Есть большое слово –ЗЕМЛЯ!»

«...Активное отношение к миру больших событий, философское осмысление детали и факта - характерные черты его поэзии, отмеченной той степенью духовной зрелости, которая позволяет поэту увидеть в воссозданной картине мира родство идеала национальной культуры с идеалами культуры общечеловеческой», - писал известный культуролог Мурат Ауэзов.

Непреходящая актуальность творчества Олжаса Сулейменова, замечательного поэта и учёного не только века минувшего, но и века нынешнего, выдающегося политического и общественного деятеля обусловила постоянный интерес исследователей и читателей к его художественному и публицистическому наследию.

Будущее любой страны напрямую зависит от уровня и характера культуры граждан, воспитания у молодежи здорового образа жизни, искреннего интереса к истории своей страны, делам отцов и дедов, а также способности молодых людей к самореализации и самоуправлению. На примере жизненного пути О.О.Сулейменова мы стараемся сформировать у молодого поколения такие качества, как долг, совесть, ответственность, гражданственность, толерантность, готовность служить людям, своей Родине.

Активно занимаясь воспитательной работой, мы не забываем о своей основной задаче - научить наших студентов свободному общению на русском языке. Поэтому воспитательная работа на кафедре русского языка является одним из путей совершенствования русской речи студентов-казахов, важным фактором, способствующим изучению русского языка, свободному и активному овладению обучающимися русской речью.

Внеучебная воспитательная работа дает возможность преподавателю применять самые разнообразные средства и формы работы для совершенствования русской речи учащихся в

условиях естественной коммуникации, так как при этом создаются реальные ситуации общения, полнее раскрываются творческие возможности студентов. Она создает благоприятные условия для речевой практики. Создаваемая на внеаудиторных занятиях русская речевая микросреда подготавливает студентов к речевой деятельности на русском языке в естественных условиях. Здесь они выходят за тесные рамки учебников, приобретают многие жизненно необходимые навыки - учатся самостоятельно подбирать и анализировать материал, общаться на русском языке. Таким образом, вовлечение студентов казахского отделения в участие, организацию и проведение творческих вечеров и праздников на русском языке пробуждает у них интерес к изучению русского языка, воспитывает любознательность, зоркость к явлениям и фактам языка, повышает их речевую культуру.

Мы можем уверенно утверждать, что внеучебная воспитательная работа предоставляет преподавателю огромные возможности для того, чтобы заинтересовать учащихся своим предметом, сделать его любимым. Педагогами и психологами доказано, что познавательный интерес является основным внутренним мотивом обучения, поэтому развитие познавательного интереса к русскому языку оказывается столь важным, особенно в последние годы, когда наблюдается его снижение.

Приоритетной целью внеучебной воспитательной работы на кафедре русского языка

КазНАУ является обучение речевому общению на русском языке, что предусматривает пополнение активного словаря учащихся, отработку навыков правильного произношения русских звуков, формирование умений правильного построения предложений и т.д., что делает эту работу серьезным дополнением к аудиторным занятиям по русскому языку.

Этой целью определяются конкретные образовательные и воспитательные задачи, основными из которых являются:

- 1) развитие устной и письменной связной речи обучающихся с одновременным развитием их логического мышления;
- 2) пробуждение и поддержание интереса к изучению русского языка;
- 3) воспитание интереса к чтению книг, газет и журналов на русском языке, просмотру кинофильмов, спектаклей, прослушиванию радио- и телепередач и т.д.
- 4) развитие индивидуальных способностей

студентов;

Решение поставленных задач возможно при условии интеграции учебной и внеучебной деятельности.

В этом плане литературное творчество О.Сулейменова является самым благодатным материалом. При выполнении самостоятельной работы по русскому языку студенты знакомятся с биографией выдающегося поэта, заучивают наизусть его стихи. Далее мы используем эти материалы при выполнении воспитательной внеучебной работы. Как уже отмечалось автором выше, ежегодно кафедрой русского языка проводятся творческие встречи с Олжасом Омаровичем Сулейменовым. Так, в 2010 г. кафедра русского языка провела творческий вечер-встречу «Под знаком Олжаса. Судите по мне о казахах», посвященный творчеству О.Сулейменова. Был написан оригинальный сценарий, в основу которого были положены основные вехи биографии этого замечательного человека. Рассказы из его биографии в форме литературно-художественного чтения перемежались стихотворениями или отрывками из поэм Олжаса Омаровича. Все мероприятие от начала и до конца сопровождалось музыкальными произведениями, соответствующими характеру излагаемого и слайдами. Под руководством преподавателей кафедры студенты активно включились в работу. Необходимо отметить, что основным принципом при выполнении воспитательной работы был и остается принцип добровольности. Поэтому, подготовив сценарий, кафедра русского языка объявляет кастинг среди тех, кто выразил желание участвовать в мероприятии. Затем на демократических основах проходит отбор участников, поэтому среди наших студентов нет недовольных или обиженных. На репетициях царит веселая, по-настоящему студенческая атмосфера: ребята шутят, смеются, узнают друг друга, общаются. В процессе подготовки мы видим, как в студенческой среде зарождается дружба, а это дорогого стоит. Вчерашние абитуриенты чувствуют себя группой, учатся работать в команде, демонстрировать свои творческие способности. Заучивание наизусть стихотворений и отрывков из поэм О.Сулейменова, работа над ролью (при подготовке инсценировок), способствуют совершенствованию русской речи студентов, расширяют активный словарь студентов, формируют положительную мотивацию для дальнейшего изучения русского языка. Мы с удовлетворением отмечаем, что ребята по-

другому воспринимают русский язык: не только как обязательный учебный предмет, но и как нечто большее. Появляется интерес к обогащению своего словарного запаса, стремление и попытки выразить свои мысли на русском языке, общаться не только с преподавателями, но и друг с другом по-русски. Проникаясь образами произведений О.Сулейменова, ребята начинают осознавать глубину русского языка, его словарное богатство.

Горячее стремление студентов участвовать во всех мероприятиях, проводимых нашей кафедрой, свидетельствует о том, что у ребят в процессе подготовки возникает желание дальше продолжать изучение русского языка, раздвигать свои литературные и языковые горизонты.

Таким образом, внеучебная воспитательная работа является одним из путей

совершенствования русской речи студентов первого курса казахского отделения. Кроме того целенаправленная воспитательная работа кафедры русского языка со студентами первых курсов формирует у них активную жизненную позицию, толерантность, инициативность, коммуникабельность, раскрывает их творческие способности.

Как известно, будущее любой страны напрямую зависит от уровня и характера культуры граждан, воспитания у молодежи здорового образа жизни, искреннего интереса к истории своей страны, делам отцов и дедов, а также способности молодых людей к самореализации. На примере жизненного пути О.О.Сулейменова нынешние поколения учатся ответственности, гражданственности, толерантности, готовности служить людям, своей Родине.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Кучер Н.И., Зинина Г.И., Пономарев А.В. и др. Первый курс - воспитательная работа. - Екатеринбург, 2002.
2. Пономарев А.В. Внеучебная воспитательная работа со студентами в вузе: организация и управление. <http://www.ecsocman.edu.m/miivman/msg/244364.html>
3. Кузнецова А.В. Внеаудиторная работа со студентами как элемент учебно-воспитательного процесса по формированию эмоционально-положительного отношения студентов к будущей профессии в туристском вузе // Гуманизация образования - № 4 - 2007.
4. Канапьянов Б. Быть далеко услышанным. [tp://www.lgz.ni/archives/html_arch/lgl92006/Polosy/6_3.htm](http://www.lgz.ni/archives/html_arch/lgl92006/Polosy/6_3.htm)
5. Попова В.И. Внеаудиторная деятельность студента в системе лингвистического образования. - Оренбург, 2008.
6. Байнова М.С. Внеаудиторная работа со студентами специальности «Государственное муниципальное управление» на примере научного студенческого кружка. <http://e-journal.spa.rnsu.ru/images/File/2010/25/Vajnova.pdf>

Түйін

Мақалада О. Сүлейменовпен кездесулер негізінде орыс тілі кафедрасының тәрбие жұмысы көрсетілген.

Summary

In the article considered training and educational work of chair of Russian language during literature meetings with O. Suleimenov.

Ускенбаева Багила Абеновна-
старший преподаватель
кафедры русского языка

ФОРМИРОВАНИЕ МЕЖЭТНИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ И ТОЛЕРАНТНОСТИ В СТУДЕНЧЕСКОЙ СРЕДЕ

В последние годы часто стали изучать вопросы, касающиеся взаимоотношений между народами, проживающими в казахстанском обществе. Как известно, на территории нашей родины проживают в мире и согласии более 130 национальностей и народностей. И сегодня, вопросами их мирного совместного сосуществования интересуют не только неформальные, негосударственные организации и объединения, но это стало одним из важных объектов изучения казахстанского опыта межнациональных взаимоотношений для многих зарубежных стран.

Если говорить о проблеме построения дружеских, толерантных отношений среди студенческой молодежи, то сразу следует сказать, что сами по себе они не приходят. Уважение друг к другу, понимание личных взглядов на жизнь, независимо от национальности, не возникают на пустом месте, их, в каждом из представителей современной молодежи, воспитывают годами. То есть, молодые люди, придя в высшие учебные заведения, сразу не становятся толерантными, дружелюбными по отношению друг другу, если ранее эти качества в них уже не заложены. В вузах можно только продолжить укрепление такие отношения, более тщательно рассматривать вопросы межэтнических отношений, сплотить студенческую молодежь, для их дальнейшего развития в океане жизни.

Формирование дружеских отношений между людьми начинается в более раннем возрасте, т.е. в семье, в детском саду и школе. Но самые главные задатки уважения к представителям других национальностей закладываются всё же в семье. Если маленькому ребёнку с детства говорить о том, что все мы равны, независимо от национальности, то он обязательно вырастет хорошим другом и понимающим многое человеком. Кроме того, представители старшего поколения сами должны служить примером толерантности и дружбы. Родители и другие взрослые люди, окружающие еще маленького

ребёнка, своими словами и поступками должны вести пропаганду дружбы и согласия между народами. Никогда, в присутствии детей и подростков, нельзя говорить негативно о представителях другой национальности, разъяснять отрицательные примеры межэтнических взаимоотношений, о расовой дискриминации. Ведь, услышав негативные высказывания из уст взрослых, молодому поколению ничего не остаётся, как впитать это в себя и применить услышанное уже в своей жизни. Вот, к примеру, если в семье родители никогда не отзываются плохо о своих соседях и знакомых по отношению к их национальности, традициям, обрядам, религии, взглядам на жизнь, то дети, выросшие в такой семье, будут дружить со сверстниками, независимо от национальности или вероисповедания. Для них больше будут иметь значения человеческие качества друга, взаимопонимание между ними. Отсюда следует вывод, что именно родители закладывают в подрастающее поколение задатки дружбы и толерантности, школа закрепляет их, а университет даёт им возможность преумножить, улучшить эти качества, и иногда помогает больше раскрыться в этом направлении.

Современная студенческая молодежь разношёрстна во взглядах, эмоциональна в действиях и восприимчива в суждениях. Многие из них терпимо относятся друг к другу, однако, если молодого человека «подогреть» националистическим негативом и агрессией, то он становится неуправляемым, он не контролирует сказанные слова и сделанные в критический момент поступки. Поэтому среди молодёжи следует постоянно проводить пропаганду дружбы, уважения и толерантности в отношении к представителями разных народов.

В нашем университете работа по пропаганде межэтнических и межконфессиональных, толерантных отношений между студентами ведётся постоянно, ведь здесь обучаются

представители 25 национальностей и проведение мероприятий, направленных на воспитание дружбы и понимания между студентами необходима. Может быть,

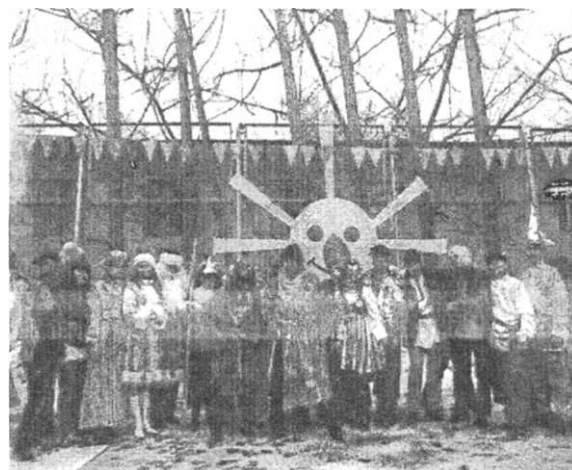
поэтому в 2004 году в университете была создана студенческой ассамблеи «Достык» - первая среди вузов Казахстана студенческая ассамблея.

Студенческая ассамблея «Достык», которая является прототипом Ассамблеи народа Казахстана - это маленькая ячейка дружбы. В ней взаимодействуют 7 национальных культурных центров (казахский, славянский, уйгурский, татарский, немецкий, корейский и интернациональный). Каждый член студенческой ассамблеи «Достык», не только принимает участие в работе организации, но и старается вести пропаганду здоровых взаимоотношений в учебных группах. Совместно со студентами университета студенческая ассамблея «Достык» проводит мероприятия разного характера. Например, пропагандируя изучение государственного языка, члены студенческой ассамблеи «Достык» - неказахской национальности, выступают на концертах, конкурсах, встречах, круглых столах на государственном языке. Участие в такой форме помогает им укреплять знания казахского языка, более глубоко понимать национальную особенность казахов, больше сближается друг с другом, и просто общаться между собой независимо от национальности.

Во время подготовки и проведения мероприятий патриотического характера, таких как, акция «Мы - наследники Победы!», «60 - юбилей Сталинградской битвы», «Песни военных лет» они, как деды и прадеды во время Великой Отечественной войны, спланиваются и совместными усилиями с большим успехом проводят их. При подготовке мероприятий такого рода студенты узнают много нового о той страшной войне и, конечно, понимают, как важно сохранять мир на Земле и между народами.

Под руководством преподавателей кафедры русского языка студенты университета, в том числе и члены студенческой ассамблеи «Достык» ежегодно проводят древний славянский праздник «Масленица». 18 марта 2010 года этот праздник был представлен в новом ракурсе как музыкальная театрализованная фантазия.

В сюжете спектакля происходит переплетение славянских и тюркских народных сказок с их загадочными персонажами под названием «Наурыз да Масленица», где волшебным и неожиданным становится то, что в один чудесный вечер встречаются два праздника - Масленица и Наурыз. Даже во время подготовки воспитательного мероприятия организаторы вечера в спектакле сумели объединить два народа, их национальные традиции, обряды, что еще раз доказывает то, что такое возможно, что в дружбе и согласии жить интереснее.

На вечерах и круглых столах, которые затрагивали тематику межнациональных отношений в Казахстане, поднимаются вопросы и политического характера, где

каждого из членов ассамблеи интересовали события, происходившие в с.Маловодном, г.Актау, с.Чилик. И только, честное и правильное разъяснение тех событий помогали им не разобщиться и закрыться для других. Следует отметить работу старших наставников студентов в лице руководства университета, кафедры русского языка, которые не только просто работу ассамблеи, но и помогают разбираться в вопросах межнационального и межнационального согласия.

Конечно, членам ассамблеи было очень интересно участвовать и на мероприятиях, организуемых национальными культурными центрами Ассамблеи народа Казахстан.

Ведь, встречаясь с членами детских и других студенческих ассамблеи, они узнавали

много интересного и полезного о народных традициях и обрядах, национальных костюмах и блюдах, о выдающихся людях разных народов - всё это помогает им вырасти высококвалифицированными, высокоинтеллектуальными членами общества.

Весь спектр мероприятий, организуемых и проводимых студенческой ассамблеей «Достык» под руководством кафедры русского языка, направлен на реализацию всех основных положений Доктрины Президента РК Н.А.Назарбаева, направленную на укрепление межнационального и межконфессионального согласия.

И сегодня студенческая ассамблея «Достык» Казахского национального аграрного университета, являясь лидером по вопросам национальной политики среди студенческой молодёжи не только города Алматы, но и других регионов, стала важным звеном в процессе формирования и воспитания среди студенческой молодёжи казахстанского патриотизма, толерантности и межнационального согласия.

Всевозможные поездки, которые были организованы университетом, еще больше помогали членам ассамблеи, в неформальной обстановке, узнавать больше друг о друге, что ещё лучше укрепляло дружеские отношения. И чем больше студенты узнавали друг друга, тем ближе и роднее они становились друг к другу, относились уже теплее? стиралась грань между их нациями. И, наверное, поэтому, можно с уверенностью сказать, что, студенты разных национальностей, которые входили в состав студенческой ассамблеи «Достык», не только никогда не обидят плохим словом, но и никогда не поднимут руку на человека другой национальности. Может быть, поэтому, сегодня необходимо создавать такие неформальные студенческие организации, деятельность которых направлена на воспитание высоких духовно-нравственных качеств у студентов. Студенческая молодёжь, воспитанная в духе толерантности, взаимоуважения всегда может быть надёжным оплотом для старшего поколения.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Положение о студенческой ассамблее «Достык» // Алматы: Издательство «Агроуниверситет». - 2010 г.
2. Джусубалиева Д.М. Принципы организации воспитательной работы в КазНАУ // Материалы

международной научной конференции «Мы и Ассамблея». Алматы, КазНАУ-2009 г.

3. Маркова Н.П. Внеаудиторная работа в высшей школе.-Самара, 2001 г.

4. Страхов Н.Н., Мухина Г.В. Проблемы современной молодежи // Проектор молодежи - №11, Нижний Тагил, 2003 г.

Түйін

Бұл мақалада қазіргі кездегі жастарды көпұлттылық ынтымақтастыққа тәрбиелеу туралы айтылады.

Summary

In the article considered questions of cultivation of tolerance and friendship in modern youth.

**Байшашева Кабира Уаповна-
старший преподаватель
кафедры русского языка**

ОБ ЭТИКЕТЕ МОЛОДЕЖИ В СОВРЕМЕННОМ ОБЩЕСТВЕ

Современные социально-политические условия выдвигают определенные требования к личности и тем самым объективно порождают новый тип личности, отвечающий требованиям общества. Образованность, интеллект, знание своего дела - во все времена высоко ценились. Возникает вопрос: достаточно ли их для того, чтобы быть востребованным, занять достойное место в обществе, добиться успеха в карьере? Сегодня этого недостаточно. В современном мире обращают внимание на личностные качества человека, его культурный уровень, духовное развитие, этикет и воспитанность.

Интерес к этикету и воспитанности вполне понятен, потому что речь идет о становлении личности - высокообразованной, культурной, с высокой моралью и ясным мировоззрением. Нравственность сама по себе не существует и немыслима вне общества. Нравственная установка - это готовность личности действовать в соответствии с определенными моральными нормами, принципами, представлениями о добре и зле, о социальной ответственности, справедливости, долге. Нравственная установка личности формируется в процессе воспитания в семье, при получении образования, усвоении соответствующих профессиональных кодексов морали.

Наиболее продуктивной базой формирования позитивных нравственных установок является этика ненасилия, согласно которой каждый человек является одновременно носителем добрых и злых начал, находящихся в постоянном противоборстве. По отношению к одному человек может быть добрым, по отношению к другому - злым или сегодня добрым, а завтра злым. Взаимодействуя, люди по законам подражательности заражают друг друга и добром и злом. Добро и зло как бы переливаются от одного человека к другому. Люди взаимосвязаны в добре и зле. Поэтому партнер, общаясь, всегда должен активизировать добрые начала, способствующие гармоничному сотрудничеству, и блокировать негативные тенденции.

Вопросы взаимоотношения личности и коллектива, выражения лучших духовных черт воспитанного человека, его коллективизма, бескорыстия, общественного и служебного долга не могут не вызвать искреннего интереса. Например, в учебном заведении или на работе мы проводим значительную часть своей жизни, воспитанный человек проявляется прежде всего в ситуациях служебного этикета. Это организованный, пунктуальный и обязательный студент или работник. Ядром

служебного этикета является глубокое овладение профессиональным мастерством. Высокий профессионализм и культура не позволяют человеку поступать иначе.

Человеческая психика порождает культуру, а культура оказывает определяющее влияние на формирование и развитие личности в целом, что является основой национального воспитания личности. Культура, культурное наследие, освоение этих истоков нации в настоящее время оценивается как определяющее в системе национального воспитания. Воспитательный процесс должен строиться на научной основе, с постоянным мониторингом, где источником функционирования общечеловеческих ценностей должны быть национальные и культурные которых не могут заменить родители, возникает очень рано и с возрастом усиливается. Отсутствие общества сверстников у молодых людей отрицательно сказывается на развитии коммуникативных способностей и самосознания.

Привлечь к себе внимание, выразить себя, убедить в чем-либо окружающих, призвать их к себе на помощь, вызвать их сочувствие - все это поистине вечные задачи общения.

Итак, еще одна его функция - самоопределение индивида в его мыслях и поступках.

Новая система воспитания должна обеспечивать формирование данного типа личности, акцентируя внимание на развитие ее потребностей в достижении своих целей и самоутверждении. Система воспитания должна формировать качества, обеспечивающие включенность личности в различные сферы жизнедеятельности общества: социальную активность, заинтересованность участвовать в общественной и политической жизни, культурно-досуговой деятельности и т. д. Речь идет о формировании личности, умеющей отстаивать свои интересы и достигать их, учитывая при этом интересы своей социальной группы и всего общества.

Захочет ли молодой человек воспринимать воспитательные установки, формировать у себя необходимые гражданские и личностные качества на добровольной основе, без

применения чрезмерных принудительных воздействий со стороны системы воспитания? Что необходимо предпринять, чтобы молодые люди осознали необходимость формирования у себя соответствующих качеств? В этом же плане стоит проблема самовоспитания и саморазвития личности как одна из ключевых проблем гуманизации воспитания.

Молодые люди должны видеть, в частности, что именно личность, соответствующая требованиям общества на данном этапе его развития, востребована обществом, что людям с такими характеристиками прежде всего обеспечивается вертикальная социальная и профессиональная мобильность (высокооплачиваемая работа, быстрый служебный рост, престижная, высокая должность и т.п.). Положительная мотивация будет в том случае, когда молодежь увидит многочисленные примеры такого рода. Только в этом случае у нее возникнет потребность обладать знаниями и качествами, которые гарантируют достижение высокого социального и профессионального статуса.

Необходимость постановки вопроса о воспитании жизнеспособности диктуется тем, что современное молодое поколение находится в необычайно жестких условиях природной и социальной среды, которая характеризуется крайней идеологической, социально-политической и экономической нестабильностью и неопределенностью.

Молодой человек недалекого будущего (прогностическая модель среднего уровня) должен обладать следующими личностными и гражданскими качествами:

- быстро приспосабливаться к изменяющимся условиям жизни, уметь ориентироваться в экономической, социально-политической обстановке, сохраняя свою мировоззренческую позицию, гуманистические идеалы и ценности.

В многовековой культуре человечества миролюбие также занимает одно из важнейших мест, выступает как важнейшая добродетель человечества. Особенно значимой проблема воспитания миролюбия представляется сегодня, в период проведения

в нашей стране социально-экономических и политических преобразований, когда в обществе, открыто, проявляются равнодушие и грубость, недостаток бережного и чуткого отношения людей друг к другу.

В настоящее время мы видим, что почти во всех странах мира оживляется процесс национального самосознания, воспроизводство своей культурной идентичности. Использование в воспитательном процессе студентов коммуникативного потенциала различных культур даст успешные плоды формирования цивилизованной личности.

Важным аспектом воспитания является также формирование активности студентов. Активность человека связана с его внутренней свободой, что позволит действовать ему в соответствии со своими собственными целями, мечтами, убеждениями, мировоззрением. Как мы видим - это сознательный выбор действий и поступков.

Одной из задач воспитания молодежи в плане освоения национальной культуры является формирование речевой культуры, что особенно важно в настоящее время, когда наблюдаются многие негативные явления, такие как, сквернословие, молодежный сленг, засорение иностранными словами русского языка. Эту задачу следует решать, прежде всего, на уровне дошкольного и школьного воспитания, всячески пресекать сквернословие молодежи.

Язык вмещает в себе таинственным и сосредоточенным образом всю душу, все прошлое, весь духовный уклад и все творческие замыслы народа. В семье должен царить культ родного языка: все основные семейные события, праздники, большие обмены мнений должны протекать на родном языке; существенны семейные беседы о преимуществах родного языка - о его богатстве, благозвучии, выразительности, творческой неисчерпаемости, точности и т. д.

В каждом обществе существуют свои нравственные нормы поведения. Они касаются и разнообразных ситуаций общения и в рамках культуры речи определяются

как речевой этикет. Речевой этикет рассматривают для различных ситуаций общения возможность или невозможность обращения на «ты» и на «вы»; выбор полного или сокращенного имени; выбор обращений типа «гражданин», «товарищ», «сударь», «господин», «девушка», и т.д.; выбор способов приветствия, прощания, отказа, согласия, благодарности и др.

Первый и главный критерий грамотной речи - критерий нравственный, то, что древние называли этос (от греч. - нрав): речь должна быть правдивой, а цели коммуниканта благородными. Содержательность и правдивость высказывания каждого из коммуникантов - важные внелингвистические факторы эффективности общения. Живой разговор несет большее эстетическое и познавательное богатство, чем запись того же разговора. Произнесенное слово - лишь начало, источник чувства. Человек обогащает его сам. Внешне беспристрастная речь может быть измененной до неузнаваемости определенной интонацией. Искусство высшего разговора, когда любое произнесенное слово, независимо от темы, обогащает говорящего и его слушателя.

На использование речевого этикета большое влияние оказывают экстралингвистические факторы: возраст участников речевого акта (целенаправленность речевого действия), их социальный статус, характер отношений между ними (официальный, неофициальный, дружеский, интимный), время и место речевого взаимодействия и т.д.

Эстетическое воспитание предполагает общую эрудированность личности в области национальной культуры, приобщение ее к народному искусству - песенному, танцевальному, хореографическому, изобразительному, декоративно-прикладному - данный аспект воздействия на личность является особенно актуальным в современном образовании. Актуальной становится проблема повышения эффективности влияния эстетического воспитания не только на интеллект, но и на чувства молодежи, ее духовный мир.

Учитывая это, важной проблемой является формирование в человеке самостоятельного отношения к действительности и искусству, содействие развитию и образованности личности, привлечение ее к духовным, национальным и общечеловеческим ценностям, а также к художественно-творческой деятельности. Следовательно, особую актуальность именно сегодня приобретает тезис «От человека образованного - к человеку культуры», определяющий возрождения национальной интеллигенции, создание внутренних предпосылок для развития творческой индивидуальности.

В связи с этим развитие личности специалиста как патриота должно идти через преломление нравственных установок в приоритетных для настоящего времени качествах личности, через все более широкую ориентацию сознания и поведения на духовные общечеловеческие ценности, подлинную интеллигентность. Базой формирования патриотизма у будущих специалистов должно стать, прежде всего, развитие интеллигентности, профессиональной гордости, чести и достоинства.

Воспитание молодежи истинными патриотами должно осуществляться как

цельный, учитывающий современные требования гуманизации, воспитательный процесс с использованием факторов и механизмов формирования духовности на основе приоритета общечеловеческих ценностей.

А потому во многом производный от культуры патриотизм, как писал И.А.Ильин, «есть не что иное, как осознание себя частицей целого народа, нации, из которого произрастает национальное самосознание личности, отличности от других, своего противопоставления другим» и, следовательно, естественное право на свободное собственное существование, на защиту интересов своей нации от посягательств на свободу, на территорию.

Для суверенного Казахстана обновление процесса воспитания нового поколения граждан носит судьбоносный характер.

Целенаправленный подход к вопросу воспитания молодежи обеспечивает целостный подход к формированию личности, ее общих способностей, гражданского воспитания, освоения ценностей общечеловеческой и национальной культуры, формирует ценностный подход молодого человека к материальным и духовным явлениям жизни и культуры с мировоззренческих позиций, определенных идеологией воспитания.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Вавилина Н.Д., Виноградов СБ., Вольский А.Н., Добровольский А.В. Социальный мир молодежи. - Новосибирск: Изд-во Сиботделения Рос. акад. наук, 1999.
2. Сорокин П. Человек. Цивилизация. Общество. - МД992.
3. Дэвид Мацумото. Психология и культура. - С.-П., 2002
4. Ильин И.А.. Избранные произведения. - М, 1987.
5. Данцев А.А., Нефедова Н.В. Русский язык и культура речи для технических вузов. Серия «Высшее образование» - Ростов н/Д: «Феникс», 2004.- 320с.
6. Пралиев С.Ж. Актуальные проблемы формирования личности будущих специалистов.
7. Журнал «Педагогика и психология», 2009, №1

Түйін

Макалада қазіргі заманға лайықты, өмірге бейімді және жан-жақты мәдениетті жастарды тәрбиелеу мәселелері қаралады және оларды шешу жолдары ұсынылады.

Summary

The questions of education the youth of today, the formation of a viable, civilized and cultural identity.

**Кульбаева Альмира Жусупбековна –
магистр педагогики, старший
преподаватель кафедры русского языка**

К ВОПРОСАМ СЕМЕЙНОГО ВОСПИТАНИЯ ДЕТЕЙ В УСЛОВИЯХ ДЕТСКОЙ ДЕРЕВНИ

В последнее время среди проблем, привлекающих внимание педагогической науки, наиболее актуальными и наиболее значимыми для общества являются те, которые раскрывают вопросы развития, формирования и воспитания личности, ее индивидуальности.

Оптимальными условиями полноценного развития и функционирования психики ребенка является его жизнь в открытой системе, которой в современном обществе является семейная среда.

В семейной среде достигается сбалансированный обмен информацией и энергией с внешней средой. Именно в семье ребенок успешно адаптируется к социокультурной среде. В семье формируются социальные стандарты, эталоны и привычки, которые позволяют ему приобщиться к духовным основам общества. Контакты ребенка с внешним для него окружением должны носить преимущественно открытый, диалогический характер семейного воспитания с этой точки зрения, включение ребенка на ранних стадиях развития в систему «закрытого типа», в условиях относительной изоляции нарушает нормальное течение процесса формирования у него индивидуальных личностных качеств и способностей. К социально «закрытым» системам правомерно отнести детские учреждения интернатного типа, детские дома, дома ребенка и др.

Как показало изучение воспитанников

детских домов, дети, поступающие в детские дома - это дети трудной судьбы. Изучение личных дел воспитанников, медицинских карт, актов обследования жилищно-бытовых условий детей, решений районных комиссий по делам несовершеннолетних, протоколов и другой документации позволило установить, что основными причинами направлений детей в детские дома являются безнадзорность, аморальный образ жизни родителей, систематическое употребление спиртных напитков, лишение их родительских прав, арест родителей, психические заболевания родителей и др.

В условиях детского дома даже самые хорошие воспитатели остаются лишь носителями знаний, образцов поведения, поощрений и наказаний (то есть значений), но не становятся источником жизненного смысла самого ребенка, не порождают его собственных стремлений и осознанных переживаний. Переданные воспитанникам детского дома значения и образцы поведения остаются формальными, отчужденными и не вызывают эмоционального, субъективного отношения. В результате осознание собственного опыта оказывается нарушенным и отдельные эпизоды не становятся для них событиями. Однако это вовсе не означает, что для детей из детского дома вообще невозможно осознание своего опыта и субъективно личного отношения к воздействиям взрослого.

У воспитанников Детской деревни,

как известно, мягкий временной режим, связанный с индивидуальным графиком занятий музыкой, живописью, танцами; индивидуальная ответственность за выполнение режима, наличие условий для развития социальных навыков; присутствие личной среды. В целом, жизнедеятельность детей Детской деревни приближена к домашним условиям.

Дети проживают в коттеджах по 8-10 человек по разновозрастному принципу с обязательным сохранением родственных связей, брат-сестра.

Интерьер квартиры приближен к домашним условиям: прихожая, гостиная, учебная зона, столовая, спальня, санитарный блок. Квартиры оборудованы достаточным количеством мебели, спальными принадлежностями, посудой. А главное, каждая «семья» старается создать уют в своей квартире, дети следят за порядком, оборудуют свой «прикроватный уголок», то есть личное пространство является необходимым условием принятия ребенком новой жизни, что и подтверждает положения Л.И. Божович, В.С. Мухиной, Д.Б. Эльконина, считающих, что обязательным признаком адаптационного процесса является его целостность, открытость детского дома и взаимодействие с социальной средой [2].

Воспитанники Детской деревни посещают среднюю общеобразовательную школу с. Ахмирово, г. Усть-Каменогорска. Это сближает детей детского дома с родительскими детьми, между ними существует хорошая дружба.

Школьные друзья – частые гости в детском доме, принимают участие в различных культурно-досуговых мероприятиях.

При всем многообразии требований к личностным и профессиональным качествам воспитателя - ведущим является любовь к осиротевшим детям.

Экспериментальная работа показала, что в Детской деревне созданы условия для благоприятного климата, психологического комфорта в «искусственно» созданной семье, что является очень важным для детей-сирот.

Мы пронаблюдали за проведением беседы в Детской деревне. Во-первых, мы отметили: между воспитателем и детьми установлен хороший контакт, полное доверие и

взаимопонимание. Экспериментатор тактично и умело вовлекает детей-сирот в беседу. Заметив положительное, вовремя похвалит ребенка, особенно выделив ранее пассивных. Дети становились более внимательны и с интересом принимали участие в обсуждении. Во-вторых, дети проявили познавательную активность, задавали вопросы «Что это?», «Зачем?». Старшие старались пояснить младшим братьям и сестрам, то есть у старших детей наблюдалось выраженное стремление занять более «взрослое» положение. Нами отмечено, что многие воспитанники были склонны выполнять новую, важную не только для себя, но и для других деятельность.

Таким образом, беседы помогли нам уточнить и подтвердить результаты, которые мы получили при помощи метода наблюдения, глубже проникнуть в сферу межличностных взаимоотношений воспитанников, определить формы деятельности, способствующие их социальному воспитанию.

Мы решили выявить уровень представлений детей-сирот Детской деревни. Воспитанникам предлагались две вопроса:

1. Как ты понимаешь, что такое семья?
2. Какие бывают семейные традиции?

Анализ результата опроса показал: воспитанники Детской деревни представляют семью, когда рядом братья и сестры - 54%, 26 % - ответили, что семья - это когда все вместе, родители и дети;

20 % - представляют семью, когда много родственников, друзей.

На вопрос: «Какие бывают семейные традиции?» - воспитанники Детской деревни назвали: День рождения, когда вместе отдыхаем, ходим в кино, театр, окончание школы.

Исходя из вышесказанного, назовем принципы семейного воспитания:

- дети должны расти в атмосфере любви, доброжелательности и понимания;
- необходимо принимать ребенка таким, каков он есть, и способствовать развитию в нем лучшего;
- воспитывая ребенка, надо учитывать его возраст, пол, индивидуальные особенности;
- отношения с детьми должны строиться на основе глубокого уважения и высокой

требовательности;

- родители-воспитатели должны служить примером для подражания детей;

- в основе всех видов жизнедеятельности ребенка, особенно младшего школьника, должна быть игра;

- оптимизм и мажор - главные движущие силы общения с детьми в семье.

Семейное воспитание детей в условиях Детской деревни - это одна из наиболее важных, актуальных и сложных проблем воспитательного процесса.

Семья является для ребенка первым коллективом, где происходит его развитие, закладываются основы будущей личности.

Именно в семье формируются первые представления у детей-сирот, поступивших в Детские деревни, детские дома в основном из дезадаптированных семей, существенно искажены. Эти дети воспитывались в домах ребенка, в дошкольных детских домах, а те, которые поступили из семей, приобрели печальный опыт семейной жизни. Они создают свой, часто неверный, образ той или иной роли. Для адекватного вхождения воспитанника Детской деревни в систему социальных отношений должна проводиться специальная педагогическая работа, обеспечивающая овладение ребенком комплексом социальных ролей, в том числе - работа по семейному воспитанию.

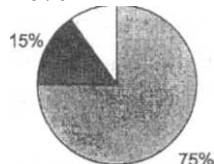
В Детской деревне воспитываются дети, попавшие сюда из разных ситуаций. Есть те, которые никогда не видели родителей. В этом случае влияние на них оказывают только окружающие люди: воспитатели, дети и т.д. У детей, которые воспитывались в семье, но их родители умерли, сохраняются добрые отношения к семье, и опосредованно пример членов, в которой они были, оказывает на них существенное влияние.

Есть третья группа детей, родители которых живые. Это социальные сироты, на которых до сих пор оказывает влияние семья, хотя они и не живут с ней. Дети понимают всю сложность жизни такой семьи, в которой обстановка, условия недопустимы для воспитания ребенка. Но в то же время ощущение наличия родителей, стремление к ним в какой-то степени создают условия,

при которых они ищут оправдание поведению своих родителей, ищут то, что дает им возможность сформировать искаженное впечатление об окружающих людях. Они стремятся побывать в семье, часто осознавая сложность этой ситуации: с одной стороны, пребывание в семье является для них тяжелым, а с другой стороны, они рады ощущению, что у них есть все-таки близкие люди.

Диаграмма

10%

Н Социальные сироты

- Дети воспитывались в семье, но их родители умерли

- Дети, которые никогда не видели своих родителей

Как известно, семья оказывает то влияние на ребенка, которое не заменит никакой детский дом, никакие педагоги и воспитатели, никакие специальные или искусственно создаваемые условия [3].

В связи с этим необходим поиск таких педагогических средств, которые не компенсировали бы отсутствие семьи, а создали бы те условия, в которых ребенок смог бы адекватно социально развиваться, несмотря на отсутствие семьи. Для педагогов в условиях Детской деревни особую трудность представляет работа, которая в какой-то степени обеспечивала бы усвоение социальной роли семьянина. При этом очень важно, чтобы не создавалось искаженное представление о семье.

Наиболее эффективные формы социального воспитания детей-сирот - массовые, которые способствуют укреплению семейных, дружеских уз, сплочают детей на уровне всей Детской деревни, формируют отношение друг к другу. Это могут быть спортивные праздники «Брат, сестра и я - дружная, спортивная семья», семейный праздник «День рождения», «У нас в семье на посиделках», «Свой дом я украшу сама», «Талант рождается в семье».

Такие формы социально-культурной деятельности создают реальную возможность приобщить детей к семейным традициям как на уровне Детской деревни, так и в искусственно созданной семье, когда дети знакомятся с разнообразными формами проведения свободного времени, укрепляются социально-культурные контакты между воспитанниками, происходит развитие их познавательной, творческой, эстетической активности. Также, подобные формы социально-культурной деятельности способствуют воспитанию у детей таких качеств, как доброта, взаимопонимание, уважительное отношение к старшим, чуткость, отзывчивость, стремление помочь ближнему, и конечно, подготовка воспитанника Детской деревни к самостоятельной семейной жизни и деятельности.

Каждый ребенок Детской деревни должен чувствовать внимание воспитателей, педагогов к значимым событиям его жизни. Если это день рождения - то отмечается персонально, что дает ребенку ощущение внимания. Очень важно понять, что для коллектива Детской деревни, осознать, что день рождения - это праздник конкретного ребенка, и к нему готовятся все: дети с воспитателем пекут именинный пирог, делают подарки.

Кроме дня рождения, в Детской деревне отмечаются и другие события в жизни воспитанников - первый день в школе, успехи в занятиях, окончание учебного года, участие в работе творческих коллективов, концертных выступлениях и др. Дети, всего этого не видели в своей семье, но образцы поведения, семейные традиции, которые преподносят им в Детской деревне, они будут усваивать и следовать им. Ребенок понимает, что его судьба интересует всех, он в центре внимания взрослых и сверстников. Безусловно, это укрепляет доверие и расположенность к Детской деревне, в которой он живет, и благоприятно влияет на социальное воспитание ребенка.

Эти принципы, а они могут быть расширены, являются своеобразной стратегией деятельности воспитания, педагога, социального работника, а также

можно сформулировать так: индивидуальный подход к ребенку [4].

Суть индивидуального подхода прежде всего во внимательном отношении к воспитаннику, его понимании, опора на то хорошее, что безусловно есть в каждом. Реагировать на предосудительные поступки детей, убедительно их осуждать - этого мало. Если постоянно твердить, что воспитанник плохой, то он поверит в свою неисправимость.

Особенно недопустим категоричный и безапелляционный тон в общении с трудным ребенком, опасен метод устрашения. К такому обращению дети быстро привыкают, и результат педагогического воздействия, как правило, оказывается нулевым.

Анализируя поведение и поступки воспитанников, его взаимоотношение с окружающим миром, особое внимание следует обратить на мотивы, внешние обстоятельства и душевное состояние ребенка. Это позволит установить, что, например, замкнутость, пассивность, безучастность могут оказаться следствием подавленности личности. Злостные нарушения дисциплины, а порой просто хулиганские поступки нередко свидетельствуют о душевной травме, об ожесточении ребенка.

При анализе ряда поступков обнаруживаются эгоизм, неспособность сопереживать, крайний индивидуализм.

С помощью коррекции воспитатель может «выпрямить» личность трудного ребенка. Выбор приемов и методов коррекции зависит от глубины анализов ситуации.

Именно анализ подскажет воспитателю то или иное средство педагогического воздействия. Известен прием «анализирование личности». Чаще всего это высказывание педагогом положительного мнения о ребенке, хотя, возможно, он пока этого в полной мере еще не заслуживает. Это скорее выражение уверенности, что он изменится к лучшему. Авансирование личности не поощрение. Оценка дается не за достигнутые успехи, а за возможные будущие заслуги.

Мы считаем, что действенным может быть прием «прощения», когда воспитатель в определенной ситуации не наказывает ребенка за совершенный проступок, понимая

душевное состояние провинившегося, и осознает, что тот переживает случившееся. Но это дело тонкое, ибо ошибка в оценке душевного состояния, прощение виновного, не осознавшего того, что он сделал, приведет к попустительству. Как писал Я.Корчак, самое главное, трезво оценивая факты, воспитатель должен уметь любого в любом случае целиком простить.

Таким образом, в арсенале воспитателей достаточно приемов, побуждающих воспитанников совершать морально-ценные поступки, формирующие у них опыт нравственного поведения:

- убеждение - разъяснение и доказательство правильности и необходимость определенного поведения либо недопустимости какого-то поступка;

- моральная поддержка по отношению к трудным детям, здесь, как правило, создается опасная психологическая ситуация: ребенок чувствует себя лишним, ненужным, до него

никому нет дела и т.п.;

- вовлечение в интересную деятельность, поручение ответственного дела, выполнение которого наверняка приведет к первым успехам, окрыляя, создаст мажорное настроение, укрепит веру в собственные силы;

- готовность сопереживать, что, к сожалению, часто напрочь отсутствует у детей-сирот, но ведь это архиважное нравственное качество человека, которому безразличны судьба и душевное состояние других людей, их успехи, неудачи и горести;

- нравственное упражнение - подбирается серия упражнений, которые по своему содержанию способствуют формированию намеченного нравственного качества. При этом воспитанник не должен знать, что предлагаемое задание или поручение имеет целенаправленный воспитательный характер. Оно должно выглядеть как дело, естественно возникшее в повседневной жизни.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Закон РК «О детских деревнях семейного типа и Домах Юношества». - Астана: Жеті жарғы, 2000.-48 с.
2. Хациева М.А. Педагогическое руководство формированием жизненных планов подростков в условиях детского дома семейного типа. - Москва, 2000. - 158 с.
3. Мардахаев Л.В. Социальная педагогика. - Москва, 2003. - 144 с.
4. Какиева М.М., Сушко О.Н. Жизнедеятельность Детской деревни. - Усть-Каменогорск, 2008. -23 с.

Түйін

Автор балалар ауылындағы отбасылық тәрбие мәселелері, педагогикалық және психологиялық ерекшеліктері туралы сөз қозғайды.

Summary

In the article the author considers the matters of social upbringing in a children village

МАЗМҰНЫ – СОДЕРЖАНИЕ

Есполов Т.И. Воспитание поликультурной личности студентов КазНАУ на примере жизни и деятельности О.Сулейменова.....	7
---	---

Ұлттық тәрбие негіздері

Тастемірова Л.О. Ұлттық тәрбиенің киелі бесігі.....	11
Абишев М.А. Институт социально-гуманитарного образования и воспитания им. О.Сулейменова - центр воспитательной работы Казахстана на национальном аграрном университете.....	16
Борбасов СМ. Тәуелсіздік - жасампаз даму тірегі.....	20
Жаксылыкова Н.Е., Скабаева Г.Н. Современный подход к оценке воспитательной деятельности организаций образования.....	26
Аманбасва Э.А., Тленбаева А.А. Развитие креативности в учебно- воспитательном процессе.....	31
Қасымова Р.С. Ұлттың келешегі тәрбиелі ұрпақта.....	35
Курбаналиев Б.Б., Айтереев Н.Б. Жастарды патриоттық рухта тәрбиелеу.....	37
Каримова Л.К. Ж. Баласағұнның «Құтты білік» еңбегінің тәлім-тәрбиелік идеялары.....	40
Скабаева Г.Н., Жаксылыкова Н.Е. Подготовка специалистов профессионального обучения сельскохозяйственной отрасли в условиях современного Казахстана.....	44
Еппнбаева Н.Э., Калыкова Р.С. Ұлттық тәрбие - ұлт болашағының кепілі.....	48
Имангалиев Б.С. Мәдени өмірдің мұқалмас жанашыры.....	51
Джексембекова М.И. Значимость кафедры культурологии в культурно-творческом становлении будущего специалиста аграрного университета.....	55
Рахымбаева Б.К., бекенбаева Л.К., Жас ұрпақты ұлттық рухта тәрбиелеу.....	59
Раисов К-Д- Жастардың патриоттық сана - сезімін қалыптастыру негіздері.....	61
Баймуратова Г.Ш., Батхолдин К.-С. Жаһандану жағдайындағы ұлттық тәрбиенің мәселелері.....	64
Сембаев Р.М. Ұлттық тәрбие болмаса, ұлттың намысы өледі.....	66
Щецгелбай А.А. Патриоттық тәрбие және әдеби мұра үлгілері.....	69
Алимов А.А., Ромашев К.М. Бүгінгі патриоттық тәрбиенің мәні.....	72
Алданазарова А.С. Активизация познавательной деятельности студентов в обучении иностранному языку.....	74
Джамалов Д.Д., Ажибаева С.Д., Кондратенко С.А. Формирование здорового образа жизни - приоритетное направление воспитательной работы КазНАУ.....	76
Ихсанов У.М. Дене жаттығуларын орындау барысында адам ағзасына түсетін ауырлық және оны реттеу жолдары.....	80

Джамалов Д.Д., Ажибаева С.Д., Горбунова Т.Ю. Президентские тесты- показатель здоровья студенческой молодежи.....	84
Джексембекова М.И. Характерные тенденции разновидностей культур личности в системе высшего образования.....	88
Еримбетова А.М. Поликультурное образование как фактор развития межнациональных отношений в студенческой среде.....	91
Савчиц Н.Е. Воспитательная работа кафедры русского языка КазНАУ как один из путей совершенствования русской речи студентов первого курса.....	95
Ускенбаева Б.А. Формирование меэтнических отношений и толерантности в студенческой среде.....	99
Байшашева К.У. Об этикете молодежи в современном обществе.....	102
Кульбаева А.Ж. К вопросам семейного воспитания детей в условиях детской деревни.....	106

Мақалаларды журналға басып шығарудағы талаптары

Мақаланы «Ұлттық тәрбие» журналына тапсыру үшін журналдың жауапты хатшысына қағаз түрінде басылып шыққан файл көшірмесімен кез келген электронды таратушыда өткізу керек. Дискетадағы ақпарат қағаз түрінде басылып шыққан ақпаратқа сай келуі қажет.

Мәтін Microsoft Word мәтіндік редакторда, Times New Roman шрифтпен, шрифттің өлшемі № 12 терілуі қажет. Мақаланың көлемі 5-беттен кем болмауы тиіс. Беттің параметрлері: үсті – 2 см, асты – 2 см, сол жағы – 3 см, оң жағы – 1,5 см. Жоларалық интервал – дара (одинарный).

Мақала автордың аты-жөні, қызметі, ғылыми лауазымы, мақаланың атын көрсетумен басталады, мақаланың соңында үш тілде түйін беріледі. Мақала терілгеннен кейін автор өзі тексеріп, қателерін түзеп, соңғы нұсқасын беруі қажет. Мақала мазмұнына автор өзі жауап береді.

Әдебиеттерге сілтеме міндетті түрде жасалсын. Олар мәтінде аталуына қарай таяқшада сан түрінде көрсетіледі. Мақаланың соңында берілетін әдебиеттер тізімінде алдымен автордың аты-жөні, мақаланың немесе кітаптың аты, сонан кейін кітаптың жалпы мәліметтері көрсетіледі.

Мақаланың соңында қызмет және үй телефон нөмірлерін көрсетулеріңіз қажет.

Түп нұсқалар, қойылған талаптарға сай келмеген жағдайда баспаға қабылданбайды. Мақалалар кері қайтарылмайды және өңделмейді.

Мақаланы баспаға шығару ақысы университеттің кассасына төленеді немесе банк арқылы төлеуге болады. *Қойылған талаптарға сәйкес мақаланы журналға шығару бағасы 1500 теңге.

Бір жылға жазылу бағасы 3104 теңге. Журналға жазылу «Қазпошта» бөлімшелері арқылы жыл бойына жүреді. **Индекс 74310**

Требования к оформлению статей, публикуемых в журнале

Материалы для журнала «Ұлттық тәрбие» сдаются ответственному секретарю журнала в распечатанном виде с приложением копии файла на любом электронном носителе. Информация на электронном носителе и в распечатанном виде должна быть идентичной.

Набор должен быть произведен в текстовом редакторе Microsoft Word шрифтом Times New Roman, кегль – 12. Статья должна быть не менее 5 страниц. Параметры страницы: верхнее – 2 см, нижнее – 2 см, слева – 3 см, справа – 1,5 см. Междустрочный интервал – одинарный.

Статья должна начинаться с указания ФИО автора, занимаемой должности, ученой степени, названия статьи. В конце статьи обязательно наличие резюме на трех языках. Текст должен быть тщательным образом выверен и отредактирован автором после набора. Автор сам отвечает за содержание статьи.

Ссылки на литературные источники обязательны. Они даются в тексте цифрами в сносках по мере упоминания. В списке литературы, который дается в конце статьи, вслед за фамилией и инициалами автора идут название статьи или книги, а затем остальные выходные данные.

В конце статьи необходимо указать номер служебного и домашнего телефона.

Оригиналы, оформление которых не будет соответствовать указанному требованию, к публикации не принимаются. Статьи не возвращаются и не рецензируются.

Материалы, поступившие в редакцию, в дальнейшем не будут использоваться в других изданиях.

Оплата за публикацию вносится в кассу университета, либо производится по безналичному расчету. *Стоимость статьи в журнал 1500 теңге.

Подписная цена за год 3104 теңге. Подписка на журнал проводится в течение года в отделах «Казпочта». **Индекс 74310**

*Реквизиты: РГП ПХВ Абай атындағы Қаз ҰПУ
ИИН KZ178560000000086696
БИН 031 240 004 969
РНН 600900529562
АГФ ОАО «БанкЦентрКредит»
МФО 190501719, код 16
Свидетельство о постановке на учет по НДС:
Серия 60305 № 0005741 от 13.01.04

Ескерту:

Жекелеген авторлардың журналда жарияланған мақалаларындағы пікір-ұсыныстары редакцияның түбегейлі көзқарасын білдірмейді.

Мазмұнды, әрі мағыналы жазылған мақалалар редакцияда қаралып, ақысыз жарияланатын болады.

Примечание:

Мнения и предложения авторов статей опубликованных в журнале могут не совпадать со взглядами и мнением редакции.

Лучшие статьи по мнению редакции будут печататься в журнале бесплатно.

Құрметті оқырмандар!

«Ұлттық тәрбие» журналын «Қазпошта» АҚ мекемесінің кез келген бөлімшесінен жаздырып ала аласыз. Журналға жазылу жыл бойына жүргізіледі.

«Ұлттық тәрбие» журналын жаздыруға және мақала жариялап, өзіндік тың ой қосуға асығыңыз, ағайын!

Мына мекен-жайға хабарласуларыңызға болады: Жамбыл көшесі, 25 үй, 24 каб. Тел:291-88-83. E-mail: nitso@mail.ru

**050010, Алматы қаласы, Достық даңғылы, 13
Абай атындағы ҚазҰПУ**

Абай атындағы ҚазҰПУ-нің өндірістік-жарнама бөлімінің баспасы
Типография производственно-рекламного отдела КазНПУ имени Абая

Тікелей репродукциялық әдіспен басылады
Печатается методом прямого репродуцирования

*Жауапты редактор/Ответственный редактор – Сейсенбаева Жанар
Жауапты хатшы/Ответственный секретарь – Құрманғали Анар
Беттеген/Верстка – Қасымов Сержан*

Редакция мекен-жайы:

050010, Алматы қ., Жамбыл к-сі 25 үй, Жаңартпа технологиялар және
білім беру мазмұнын ҒЗИ, каб. 24.
Тел/факс: 8(727) 291-88-83, электрондық мекен-жай: nitso@mail.ru

Басылымға жіберілді: 27.12.2011
Пішімі 60x84. Борлы қағаз. Басылым – офсет. Көлемі 7 б.т. 500 Дана. Тапсырыс №0000.

**«Қазпочта» акционерлік қоғамы ұсынады
2012 жылға жазылу кестесі**

Индекс	Басылым атауы, редакциясының телефоны	Жылына шығатын саны	Жазылу мерзімі	Жазылу бағасы		
				Алматы	Аймағы қала	аудан/ауыл
74310	«Ұлттық тәрбие» (Ұлттық тәрбие, салт-дәстүр, отбасы тәрбиесі, ұлттық бизнес) Тел. (727)291-88-83 Алматы	6	2 ай 4 ай 6 ай 12 ай	517,43 1034,86 1552,29 3104,58	553,45 1106,90 1660,35 3320,70	556,60 1113,20 1669,80 3339,60

ПС-1 н.
ф. ПС-1

«Қазпочта» акционерлік қоғамы Акционерное общество «Казпочта»											
АБОНЕМЕНТ №						АБОНЕМЕНТ №					
Басылым индексі											
Индекс издания											
(басылым аты–наименование издания)											
Жазылу бағасы	Стоимость подписки	_____тенге_____тиын				Комплектілер саны Кол-во комплектов					
20__жылға, айларына						20__год, по месяцам					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Қайда/Куда _____ _____ (почта индексі–почтовый индекс, мекен жайы-адрес)											
Кімге/Кому _____ _____ (фамилиясы, аты – фамилия, инициалы)											
ТАСЫМАЛДАУ КАРТОЧКАСЫ №						ДОСТАВОЧНАЯ КАРТОЧКА №					
ПВ	Орын	Литер	_____газетке_____на _____газеты				_____журналга_____журнал				
Место											
(басылым аты–наименование издания)											
Жазылу бағасы	Стоимость подписки	_____тенге_____тиын				Комплектілер саны Кол-во комплектов					
20__жылға, айларына						20__год, по месяцам					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

Қайда/Куда _____

(почта индексі–почтовый индекс, мекен жайы-адрес)

Кімге/Кому _____

(фамилиясы, аты – фамилия, инициалы)

ПС-1 н. Абонементаңның сыртқы бетінде көрсетілген ақпаратпен **таныстым:**
С информацией, указанной на обратной стороне Абонемента ф. ПС-1 **ознакомлен:**

жазылушының қолы/подпись подписчика

АБАЙ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

КАЗАХСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ АБАЯ

ҰЛТТЫҚ ТӘРБИЕ НАЦИОНАЛЬНОЕ ВОСПИТАНИЕ

Екі айда бір рет шығатын

РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-КӨПШІЛІК ЖУРНАЛ

2010 ЖЫЛДЫҢ НАУРЫЗ АЙЫНАН БАСТАП ШЫҒАДЫ

6 (8) 2011

(қараша-желтоқсан)

6